Dara Horn

# Lumea ce va să vină




BESTSELLER INTERNAȚIONAL

„Prin acest roman complex și tulburător, Dara Horn ne reamintește că, în lumea noastră, arta și artistul, individul și spiritul creator, sunt permanent amenințate. Supraviețuirea lor este un miracol."

*New York Times Book Review*

„Captivant și surprinzător... îți rămâne în minte ca un vis despre care nu poți să decizi dacă a fost plăcut sau înspăimântător."

*The Washington Post*

„Un mystery cu calități literare indiscutabile și o meditație dulce-amăruie cu privire la felul în care trecutul ne bântuie prezentul – și viitorul."

*Time Magazine*

„Fascinant... O compoziție convingătoare de istorie, mister, teologie și Scriptură... un adevărat tur de forță narativ, cu enigme și adevăruri întunecate."

*Booklist*

„Mi-a plăcut la nebunie... Este genul de carte la care îți rămâne gândul multă vreme după ce ai întors și ultima pagină."

Elizabeth Strout, autoarea romanului *Olive Kitteridge*



premium

Dara Horn

# LUMEA CE VA SĂ VINĂ

Dara Horn

# LUMEA CE VA SĂ VINĂ

Traducere din limba engleză
Mariana Piroteală

*The World to Come*
Dara Horn




Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe




*Lumea ce va să vină*
Dara Horn



Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Justina Bandol
Copertă: Andrei Gamarț
Tehnoredactare și prepress: Ioana Cristea

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HORN, DARA
Lumea ce va să vină / Dara Horn; trad.: Mariana Piroteală. – București: Litera Internațional, 2012
ISBN 978-606-600-918-8
I. Piroteală, Mariana (trad.)
821.111-31=135.1

*Fraților mei, Jordana, Zachary și Ariel,*
*confrați artiști și prieteni de-o viață*
*în această lume, în lumile anterioare*
*și în fiecare lume ce va să vină*

# CAPITOLUL 1

Odinioară existau multe familii asemenea familiei Ziskind, în care fiecare membru era conștient de faptul că viața sa nu-i aparținea doar lui. Familii de acest fel există încă, dar, fiind atât de puține, au devenit un fenomen izolat, iar sentimentul lor că familia este centrul universului s-a transformat în convingerea că orice altceva în afară de ea nu face nici cât o ceapă degerată. Dacă faci parte din vreuna dintre aceste familii, ești convins de asta – pentru totdeauna.

În ultimul timp, lui Benjamin Ziskind începuse să i se pară că lumea întreagă își dăduse duhul, că era locuitorul unei necropole. Pe vremea când părinții săi încă mai trăiau, Ben se gândea la ei numai când acest lucru se justifica, când vorbea cu ei, despre ei sau când plănuia ceva în care erau și ei implicați. Însă acum, părinții îi erau permanent prin preajmă, făcându-și simțită prezența în fiecare clipă. Îi vedea pe stradă, întotdeauna din spate sau dând câte un colț, pe tatăl său stând în taxiul galben de pe banda alăturată, foindu-se pe banchetă în vreme ce șoferul pornea în direcția opusă cu un scrâșnet de roți, pe mama sa – moartă de șase luni, care lui i se păruseră o noapte fără sfârșit – zorind pe trotuar într-o duminică dimineață și intrând într-un magazin tocmai

când Ben se apropiase destul ca să-i poată zări chipul. Ce ușurare că putea închide ușa biroului!

De șapte ani, Ben era redactor de întrebări pentru o emisiune-concurs intitulată *Americani geniali.* Cândva treaba asta îi plăcuse nespus. Îi plăcuse agitația muncii în televiziune, îi plăcuse să le spună oamenilor că lucra la un post TV, îi plăcuse să inventeze întrebări noi și să se întrebe pe care dintre următorii concurenți avea să-l pună în încurcătură. În secret, visase că într-o bună zi avea să devină prezentatorul emisiunii. Nu-i trecuse niciodată prin cap că, având un metru șaptezeci și cincizeci și cinci de kilograme, un glas tărăgănat și niște ochelari fără de care nu vedea mai nimic, toate acestea ar fi putut reprezenta un impediment în atingerea acestui scop, deși singurul motiv pentru care majoritatea oamenilor urmăreau *Americani geniali* era prezentatorul Morgan Finnegan, un texan voinic, roșcovan, vesel, fermecător și, după cum remarcase Ben cu trecerea anilor, subcalificat intelectual. Până să împlinească treizeci de ani, cu câteva luni în urmă, Ben se încrezuse pe deplin în logică. Dacă el, Benjamin Ziskind, era cel mai inteligent membru al personalului, inteligența trebuia până la urmă să-i fie recompensată. Specialitatea sa erau întrebările de peste o mie de dolari, la care nu puteau răspunde decât adevărații campioni. Cu toate acestea, în ultimele câteva luni întrebările îi fuseseră respinse în mod repetat, iar acum se înlănțuiau în mintea lui cu cele pe care și le adresa sieși:

*Ce scriitor rus de succes, autor al* Povestirilor din Odesa *și al* Armatei de cavalerie, *a fost executat în anul 1940 sub o neîntemeiată acuzație de trădare?*

*În timpul căruia dintre următoarele incidente petrecute anul trecut a mințit Nina când a spus că mă iubește?*

*Ce bătălie din anul 1965 din războiul din Vietnam, nume de cod Operațiunea Starlite, a avut un deznodământ suficient de bun încât să determine Pentagonul să suplimenteze trupele de pușcași marini trimise în război cu încă vreo câteva mii de soldați? Cât timp din cele unsprezece luni ale scurtei și jalnicei noastre căsnicii s-a culcat Nina cu altul?*

*În perioada de după cel de al Doilea Război Mondial, care este numărul de soldați americani, exprimat în puteri ale lui zece, care și-au pierdut în luptă un mădular?*

*Cât la sută dintre americanii de sex masculin care au o soră geamănă o invidiază la fel de tare cât o invidiez eu pe Sara?*

*Când Sara o să vândă casa părinților noștri, ce o să mai rămână din ei?*

*Care sunt șansele ca răposații mei părinți să fie dezamăgiți de mine?*

Ben nu încerca să găsească un răspuns la aceste întrebări. În ultimele câteva luni își redusese viața la cele câteva lucruri care încă îi aparțineau: slujba lamentabilă, sora geamănă, apartamentul pe care fosta soție îl dezbrăcase de aproape toată mobila și un teanc de cărți ilustrate pentru copii pe care le scrisese mama sa. Și, de pe urma jafului de noaptea trecută, un tablou de Marc Chagall în valoare de un milion de dolari.

De fapt, era vina Sarei. Ea îl convinsese să meargă la întâlnirea burlacilor de la muzeu. În săptămânile care se scurseseră de la divorț, Sara stăruise pe lângă el să încerce să cunoască pe altcineva, să-și dea o cât de mică osteneală să fie fericit – perfecta, eficienta

Sara, care se dovedise suficient de încrezătoare ca să se căsătorească în salonul de spital al mamei sale cu două săptămâni înainte de moartea acesteia și suficient de tare încât deja să înceapă să-și vină în fire. Fusese mai simplu să accepte decât să-i explice Sarei de ce nu avea nici o speranță și nici nu era interesat să meargă.

Însă, când trecuse de detectoarele de metale ale muzeului și pătrunsese în galeria ticsită de oameni, văzuse că ceilalți vizitatori ai expoziției *Perioada rusă a lui Marc Chagall* nu erau decât un fel de duhuri umblătoare: mama și tatăl său în pielea altor oameni. Zărind dintr-o parte capul unei femei – desigur, al unei femei mai tinere, însă un alt lucru remarcabil la morți este că au toate vârstele, se mențin la oricare dintre vârstele la care i-ai cunoscut și chiar la nici o vârstă anume – trebui să-și stăpânească pornirea de a-i arunca încă o privire, căci nu voia să simtă dezgustătoarea ușurare pe care i-ar fi adus-o confirmarea unui chip necunoscut. Era mai simplu să privească tablourile. Se retrase încet de lângă mulțimea ce ocupa centrul galeriei, apropiindu-se de picturile atârnate pe pereți. Se opri lângă o pânză uriașă intitulată – și aici se aplecase să citească titlul – *Promenada*. În mijlocul ei era un bărbat cu picioarele depărtate de parcă ar fi umblat cu pași mari, încrezători, cu o mână pe lângă corp ținând o păsăruică și cu cealaltă în sus, ținând mâna unei femei, care plutea în aer ca un steag arborat pe catargul încheieturii sale și a cărei rochie purpurie flutura în vânt. O altă pânză de mari dimensiuni, intitulată *Deasupra orașului*, îi înfățișa pe amândoi azvârliți pe cer, de data aceasta în alte haine, bărbatul într-o cămașă verde și femeia într-o rochie albastră, cu poalele juponului înfoiate

în jurul gleznelor. Se înălțau deasupra orașului care se întindea la picioarele lor, pe cerul de un alb atât de pur de parcă oamenii zburători, stăpâni ai văzduhului, încă nu se hotărâseră cu ce să-l umple. Preț de o clipă, Ben își dori să poată zbura. Apoi, când se răsuci să traverseze galeria, cineva îl strigă pe nume.

–Și tu, Benjamin Ziskind?

Ben își ridică uimit privirea. Oare îi luase urma cineva de la emisiune? Dar, în timp ce cerceta chipurile necunoscute ale celor trei femei care îl înconjuraseră sub silueta femeii zburătoare, realiză că toată lumea purta ecuson și că cineva tocmai îi citise cu glas tare numele. Era încolțit.

Cele trei femei râseră, Ben se sili să zâmbească și se cutremură amintindu-și de motivul pentru care venise. Privi ecusonul femeii care vorbise: „Erica Frank, lucrător muzeu". Momeală pentru clienți, se gândi. Păcat; era cea mai atrăgătoare dintre cele trei. Era puțin mai scundă decât el, avea șolduri arcuite, părul lung de culoarea funiei umede și (Ben fu deopotrivă captivat și rușinat că observase) o străfulgerare de piele umbrită lucind între nasturii bluzei albastru intens. Ochii ei verzi îl urmăreau. Se întoarse să nu-și mai vadă reflexia în geamul care acoperea pictura din spatele ei: scund, mohorât, nevrednic. Își aminti cum o cunoscuse pe Nina cu doi ani în urmă, la o petrecere ca aceasta, dar acasă la Sara. Era mai fericit pe vremea aceea, mai puțin temător. Făcuse o glumă, una proastă, un joc de cuvinte oribil, iar ea râsese. Ben nu era obișnuit ca lumea să râdă împreună cu el, ci de el. Ar fi luat-o de soție chiar în clipa aceea. În noaptea când nu se întorsese acasă, la două săptămâni după moartea mamei lui, presupusese că fusese răpită.

– Tocmai vorbeam despre importanța limbilor străine în munca de muzeu, despre traduceri, genul ăsta de lucruri, spuse Erica Frank. Tu vorbești vreo limbă străină?

Lui Ben îi repugna ideea de a fi târât în această conversație insipidă, dar își aminti de stăruințele Sarei și înțelese că îi era dator cu o încercare. De fapt vorbea mai multe limbi străine, dar încercă să o aleagă pe cea care avea să pună cât mai repede capăt conversației. „Idiș", spuse și imediat își dori să fi mințit.

Regretă și mai tare când Erica Frank, lucrător muzeu, păru dintr-odată intrigată.

– Uau, nu credeam că mai vorbește cineva idiș, spuse, fixându-l cu privirea.

„Da", își dori Ben să poată proclama, „sunt un ciudat, o relicvă, o eroare a generației mele, ciobul rătăcit al unei lumi sfărâmate. Acum lăsați-mă, vă rog, să plec acasă." Dar era încolțit.

– De ce... vreau să spun, unde ai învățat-o? De la bunici? întrebă ea.

Ben le privi pe cele trei femei și se simți ca în fața unui complet de judecată.

– De la tata, răspunse.

Erica îl privea, dând absentă la o parte o șuviță de păr auriu de pe obraz. Preț de o clipă, Ben se simți animat de speranță, dar apoi își aminti unde se oprise discuția. Începea să-și dorească să poată țâșni peste capetele lor și să se facă nevăzut în cer.

– Și încă o vorbiți? întrebă Erica zâmbind larg.

– Tata a murit de aproape douăzeci de ani, deci nu.

Nu voise să o repeadă, dar acum, în mod straniu, se bucura că o făcuse. Fețele zâmbitoare ale

judecătoarelor părură să cadă până la pământ, asemenea unor măşti scoase. Aerul dintre el şi cele trei femei se căscă şi se întinse ca o pânză albă, vastă, goală.

– Îmi pare rău, spuse Erica şovăielnic.

Toată lumea privi în podea cele şapte secunde înainte ca cineva să schimbe subiectul, ritual profund familiar oamenilor ai căror părinţi mor tineri. Ben aşteptă scurgerea celor şapte secunde. De ani de zile nu se mai simţise stânjenit pe durata lor. Acum i se păreau exact ca timpul cât aştepţi liftul: vreme pierdută, plictisitoare, în care poţi să treci mental în revistă diferite probleme. Îşi aminti că Sara pomenise că avea să treacă pe la el după ce ajungea acasă. Pretinsese că avea veşti, despre care îi promisese că nu aveau legătură cu vânzarea casei părinteşti. Dar era imposibil să nu aibă legătură cu vânzarea casei, se gândi Ben. Despre ce altceva ar fi putut vorbi?

– Ce e cu adevărat interesant la idiş, spuse Erica, primul suflet curajos care rupse tăcerea, este umorul pe care îl manifestă.

Zâmbetul ei, care păruse aşa de promiţător cu numai câteva clipe în urmă începea să-l scârbească.

– Nu mai mult decât alte limbi, mormăi el. „Dar ce are cu adevărat, se gândi el, ceea ce tu nu ştii că are, pentru că nu apare în nici un film de-al lui Woody Allen, este o lume a morţilor încorporată în ea, o frică reală de ceruri, nevoia involuntară de a invoca prezenţa lui Dumnezeu ori de câte ori spui ceva de bine sau de rău despre ceva sau cineva, o convingere deplină că lumea cealaltă, dacă poate fi numită aşa, nu este separată de aceasta, că eternitatea îţi suflă neîncetat în ceafă, aşteptând să vadă dacă ai s-o observi. Dar Ben nu mai spuse nimic. O privi

în schimb pe Erica, apoi se uită la picioarele lui și remarcă pentru prima oară că, în zăpăceala în care se schimbase ca să vină la expoziție, încălțase cine știe cum doi pantofi ușor diferiți.

– Vă rog să mă scuzați, spuse și ieși din cercul celor trei femei, pierzându-se în sala aglomerată.

Merse spre marginile galeriei, privind atent picturile care decupau pereții aidoma unor ferestre uriașe cu geamuri turnate, oferind vederii priveliștea de dincolo de încăpere. Văzu că unele atârnau fără vlagă pe pereții galeriei, istovite și deloc originale, o pleiadă de bărbați pătrățoși amintind de primele opere cubiste sau interioare distorsionate cu pereții acoperiți de un tapet strident inspirat din Matisse. Interesul lui Ben crescu atunci când lucrurile începură să zboare: mai întâi norii, apoi cuvintele, îngerii, caprele și, într-un final, bărbații și femeile, avântându-se în înaltul cerului. Cu cât zburau mai multe lucruri, cu atât tablourile deveneau mai bune. Din când în când, mergând de-a lungul pereților, gândul îi zbura la Erica Frank. Se holbă la caprele zburătoare și-și reprimă impulsul de a o căuta din nou, privind peste umăr. De câteva ori își îngădui să se întoarcă și să cerceteze mulțimea în căutarea chipului ei. Când constată că nu o zărește, se simți, spre surprinderea lui, dezamăgit. Rămase să se uite la tablouri până când părură să se dizolve într-un spațiu alb, gol.

Lânga ușa din capătul galeriei, un bărbat își duse mâinile pâlnie la gură, străduindu-se să se facă auzit peste mulțime.

– În cinci minute, la parter începe concertul formației, mugi el.

Formație? Sara probabil că nu știuse de prezența trupei, se gândi Ben. Nu avea de gând să asculte

muzică; încă nu se scursese anul de doliu. O clipă îl cuprinse panica. Apoi, în timp ce hoardele de celibatari gureşi începură să se scurgă spre uşa din capătul opus al galeriei, Ben îşi dădu seama, cu un fior de recunoştinţă, că acum avea o scuză să plece acasă. Încăperea se goli repede şi în scurt timp rămase singur, încremenit în capătul celălalt al galeriei, lângă o serie de tablouri de mici dimensiuni. Se pregătea să facă stânga-mprejur când pe o uşă din apropiere se strecură capul unei femei cu o ceaţă de păr castaniu. Erica Frank.

–Mergi jos? întrebă ea. Ben constată cu surprindere că Erica îi zâmbea. Oare uitase stânjenitoarea conversaţie de mai devreme? Nu, nu părea să fi uitat. Zâmbetul diferea de cel dinainte, era umbros, şiret, cu buza de sus uşor curbată, de parcă împărtăşeau o glumă numai de ei ştiută. Dintr-odată, Ben se simţi de parcă ar fi văzut o actriţă în culise, care renunţa să-şi mai joace rolul şi devenea ea însăşi. Părea că-l iartă. Sau poate doar râdea de el? Se gândi ce ar putea spune ca s-o mai reţină o clipă, să o pună la încercare, să vadă.

– Cobor imediat, răspunse.

Şi, pentru o fracţiune de secundă, îşi dori să fi fost aşa. Dar n-ar fi avut nici o importanţă.

– Eu nu pot să rămân, spuse ea, şi Ben se întrebă o clipă de ce. Dar numai o clipă, căci ea deja se îndepărta. Distracţie plăcută, îi ură Erica şi-i făcu cu mâna.

Ben o privi în timp ce dispărea din încăpere, pătrunzând din nou în galerie şi intrând pe o uşă pe care scria „Rezervat personalului". Uşa rămase deschisă o clipă, încadrându-i din spate părul care împrăştia scânteieri aurii în umbra din rama uşii.

Apoi ușa se închise în spatele ei într-un zid alb, pustiu. Sentimentul că-și irosise seara îi puse lui Ben un nod un stomac. „Ei bine, Sara", se gândi cercetând galeria pustie, „măcar am încercat". Se întoarse să plece. Și atunci se opri. Tabloul înfățișa o stradă. Era acoperită de zăpadă și mărginită de un mic gard de fier și de clădiri mititele și cocârjate, ale căror acoperișuri se aplecau și se încovoiau în toate direcțiile. Un bărbat cu barbă, cu boccea, pălărie și baston plutea pe cer deasupra caselor de parcă s-ar fi plimbat, în profil aproape orizontal, neștiutor că, învăluit în întuneric, de fapt zbura. Tabloul era micuț, mai mic decât o pagină de blocnotes. Eticheta de lângă tablou anunța data – 1914, proprietarul – un muzeu din Rusia, și titlul – *Deasupra orașului (studiu)*. Ben fu intrigat, căci, deși cunoștea fleacuri din orice domeniu, inclusiv din arta modernă, niciodată nu știuse numele acestei picturi. Știa doar că pe vremuri atârna deasupra pianului din camera de zi a părinților săi.

Acum, în liniștea galeriei albe, dinaintea studiului *Deasupra orașului*, Ben stătea nemișcat. Îl privea pe bărbatul care plutea cu bastonul în mână în amurgul mohorât de sfârșit de toamnă sau de început de iarnă, și gândul îl purtă la de mult trecutele seri de toamnă din anii în care tatăl său îi ducea pe el și pe sora lui cu colindul de Halloween. El și Sara cărau pe rând, pe lângă pungile cu dulciuri, un taburet pliant de șevalet, pentru clipele în care tatăl lor obosea și trebuia să se odihnească, cel mai adesea în dreptul fiecărei case. Pe măsură ce lunga noapte de cutreierat se apropia de sfârșit, Ben se străduia tot mai mult să încetinească pasul, imitând rușinat nesfârșitul șchiopătat al tatălui său, târându-și

dinadins piciorul drept printre mormanele de frunze de pe marginea drumului parcă doar din plăcerea de a le strivi, dar de fapt – pe măsură ce seara se posomora și cercul de copaci strângea orizontul împrejurul lor ca pe băierile unei traiste, încrețind cerul serii abia așternute cu riduri de crengi golașe – marcând ritmul eternilor patru pași ai tatălui său: piciorul stâng, cele două cârje, piciorul bolnav, piciorul stâng, cele două cârje, piciorul bolnav. Tatăl său, se gândi în timp ce privea tabloul, își dorise probabil să poată zbura.

Ben privi mai atent tabloul. Nu-l mai văzuse de mai bine de cincisprezece ani. Era imposibil să fie același. Adesea, artiștii pictează în mod repetat același tablou, își spuse și se gândi la Sara în apartamentul ei vopsit în atâtea culori. Până și ideea că tabloul ar fi putut fi al lor era doar o dezamăgire trecătoare, asemenea oamenilor de pe stradă sau a celor de la petrecerea burlacilor, sosii neînsuflețite ale părinților săi doar pentru că asta voia el să fie.

Ben răsuflă ușor și aruncă o ultimă privire înainte să se întoarcă să plece, de data aceasta de tot. Însă în clipa aceea remarcă, în colțul din dreapta jos al tabloului, o mică porțiune lucioasă care licărea alburie în luminile galeriei – exact locul în care, la vârsta de șapte ani, Sara încercase într-o zi să acopere pictura cu lac de unghii transparent, până când o surprinseseră părinții. Și atunci Ben începu să tremure de furie. Mai citi o dată eticheta, uimit încă. „Împrumutat“ de la un muzeu din Rusia. Întinse brațele spre tablou fără ca măcar să-și dea seama, gata să prindă rama din partea de jos ca pe fuscelul unei scări. Își închipui că urca pe perete până când pășea în tablou, alunecând prin ramă, apoi de partea cealaltă, înălțându-se și depărtându-se.

Își zări însă cu coada ochiului propriile mâini și se opri, coborî brațele și întoarse capul să vadă dacă mai era cineva primprejur.

Nu era nimeni, nici măcar vreun paznic întârziat.

Tablourilor li se întâmplă tot soiul de lucruri stranii când nu le privește nimeni. Încep să cânte. În absența oamenilor, încăperea pustie reverbera de murmurul culorilor din tablouri. Ben stătu acolo singur și ascultă fiecare fâșie de culoare vibrând pe o tonalitate diferită: note ascuțite, nostalgice, șovăielnice, în cazul femeii plutitoare, tonuri adânci, rezonante, joase, pentru *Îndrăgostiții în albastru*. Mica pictură întunecată făcu aerul să zornăie de izbituri pe clape de pian, asemenea celor care pe vremuri stătuseră dedesubtul ei în camera de zi a părinților săi, o coardă minoră lovită din întâmplare la jumătatea unei melodii.

Ben se apropie.

Cu toată forța, apucă rama firavă a tabloului și îl smulse de pe perete. Era așa de ușor încât fu cât pe ce să cadă pe spate. Și plecă.

# CAPITOLUL 2

Boris Kulbak se afla de numai trei luni în Colonia de băieți evrei din Malahovka, situată chiar la marginea Moscovei, și își amintea puține lucruri de dinainte de ea. Era în 1920 și el avea unsprezece ani, iar din primii zece ani ai vieții nu mai știa aproape nimic, cu excepția unui singur incident. Într-o zi, cu mult timp în urmă, în târgul în care locuia – vedea, cu claritatea unui instantaneu întipărit în memorie, că era o zi frumoasă, o zi din aceea de primăvară în care aerul capătă aspectul apei limpezi fremătate de o adiere, iar pământul își pierde forța de atracție și simți că nu mergi, ci parcă înoți prin aer, zburând, imponderabil, pe deasupra orașului –, văzuse o ceată de băieți bătând un cal. Calul era bătrân, o iapă, și avea piciorul drept din față rupt. Boris tocmai o zărise cum zăcea, când văzu nu departe un grup de băieți mari, mai mari decât el, agitând niște bâte de care probabil se folosiseră la vreun joc. De îndată ce văzură iapa, se apropiară ușor de ea, scoțând un fel de gângurit domol. Însă apoi unul dintre ei ridică dintr-odată bățul și o lovi într-o rână. Iapa scoase un nechezat, un zgomot prelung și dureros. Apoi ceilalți porniră s-o lovească și ei, pe rând. Unul o izbi într-un ochi, din care i se revărsă un șiroi de sânge. Asta îi entuziasmă într-atât încât începură s-o ciomăgească

de-adevăratelea, râdeau și făceau glume grosolane în timp ce o loveau întruna, până când Boris, care până atunci rămăsese țintuit locului, cuprins de o fascinație morbidă, nu mai fu în stare să se uite. Mai târziu, în Malahovka, își amintea că scena îl bulversase, îl necăjise. Însă nu-și mai putea aminti de ce fusese necăjit sau bulversat.

Mulți orfani aveau frați care locuiau împreună cu ei în Colonie și umblau câte doi-trei sau în găști. De regulă, băieții aceștia erau răi, le plăcea să-i tachineze pe cei din afara grupului și nu voiau să se joace cu nimeni altcineva. Boris îi invidia. Îi invidia și pe cei care aveau surori. Veneau să-i viziteze de la leagănul de fete de pe aceeași stradă, deși rezidentele lui erau mult mai mici și mai puține; fetele de peste doisprezece ani intrau în categoria părinților, oameni care nu mai existau.

Când ceilalți băieți îl întrebau, Boris le spunea că nu avusese niciodată frați sau surori, că fusese singur la părinți. Dar nu era întru totul adevărat. Își amintea, fulgurant, nu mai mult decât apuci să ții o mână de apă în căușul palmei, că demult, cu ani în urmă, avusese un frățior, un copilaș care nici măcar nu învățase să umble în picioare când începuse să tușească, și care tușise și tușise toată vara și toată toamna până intraseră în iarnă, când, într-o noapte friguroasă, Boris auzise tusea încetând; casa întunecoasă rămăsese preț de o clipă tăcută în lumina firavă răspândită de lampa cu gaz, ca și cum ar fi fost cineva în odaie, apoi tusea fusese dintr-odată înlocuită de bocetul mamei sale. Și altă dată urmase să mai aibă un frățior sau o surioară. El sperase să fie băiețel, dar încă nu apucase să afle când, într-o

zi, văzuse pruncul smuls din pântecele spintecat al mamei sale și aruncat afară prin fereastra spartă a dormitorului. Privise toate acestea cu mâinile legate de stâlpul patului și cu gura astupată de o fâșie din rufăria mamei sale, în timp ce tatăl lui zăcea deja strangulat în odaia alăturată. În clipele dinainte ca bărbatul care îl legase să-l izbească în cap cu un par și să-l lase acolo, crezându-l mort, văzuse ființa care încă nu-i era nici frate, nici soră, mânjită de apă și de sânge, dar cu capul și mădularele pe deplin formate, cu picioarele descolăcindu-se în timp ce era azvârlit prin aer. Înainte să zboare pe fereastră îi zărise chipul, cu degețelul minuscul vârât între buze.

După aceea totul se transformase într-un vis nesfârșit. Urmaseră luni în care se târâse prin târg, șterpelise mâncare, șterpelise bani, șterpelise orice, luni în care dormise prin grajduri, pe ulițe, mâncase din gunoi. Se alăturase unei găști de băieți pe care îi cunoștea de la școală, din vremea când încă mai avea o școală; pe atunci se luau adesea de el, dar acum era și mai rău. Era trimis în misiuni, fura pâine și ouă, și ei îl băteau până când le dădea porțiile pe care le păstrase pentru sine. Într-o noapte, la venirea iernii, fugise de la ei. Stătuse treaz până târziu, până când fusese sigur că dorm buștean, apoi o luase la fugă spre mahalaua orașului. Se gândise să plece în pădure, dar acolo erau animale și tâlhari, și îi era prea frică. Se dusese în schimb în cimitirul evreiesc. Mai demult se temea de morți, dar acum morții îi păreau niște ființe blajine, familiare. Ajuns în cimitir, se clătinase printre pietre în lumina plăpândă a zorilor până găsise un mormânt pustiu. Se întinsese în el, își acoperise brațele și picioarele cu țărână până când

încetase să tremure și-și ferise ochii din calea zăpezii care se cernea. Când se crăpase de ziuă cineva de la pompe funebre îl descoperise pe jumătate înghețat. Aceeași firmă îi plătise drumul până la Malahovka.

Colonia de băieți evrei din Malahovka era ca o insulă fermecată, o adevărată republică sovietică în care nimeni nu avea mai mult de șaisprezece ani. Cincizeci de băieți locuiau într-un ciorchine de barăci din lemn în care își făceau singuri regulile, își pregăteau hrana, își cultivau ei înșiși legumele și-și tăiau lemnele. Aveau până și un mic soviet, un consiliu format din băieții mai mari, care conducea colonia. Diminețile și le petreceau la școală, la ore predate de adulți – matematică, științe, socialism, literatură, desen –, după care plecau să-și ducă la îndeplinire sarcinile după-amiezii. Își petreceau serile în casa comunală, în jurul focului, dezbătând împărțirea sarcinilor între membrii consiliului coloniei și înălțând imnuri de slavă Armatei Roșii. Toate acestea îl uimeau pe Boris, îl uluiau. Nu știa cum să li se adreseze celorlalți băieți, așa că păstra tăcerea, dar nimeni nu părea să-și bată joc de el din acest motiv; mai erau și alți băieți tăcuți acolo, iar asta nu părea să deranjeze pe nimeni. Trăia de la o zi la alta pe această insulă fermecată, orbit de lumina zilei, uluit de mâncarea pe care nu i-o fura nimeni, de pătura călduroasă care nu era haina lui, de propriul cap ras care nu mai era năpădit de purici, iar cel mai mult de băieții tunși chilug din jurul său, prinși toată ziua cu treburi, care își duceau la îndeplinire sarcinile de parcă asta ar fi făcut dintotdeauna. Și în acele zile aglomerate, descoperise el, era imposibil să-ți închipui că fusese vreodată altfel. Mai puțin noaptea.

Noapte de noapte, băieții din baraca lui Boris se încolonau lângă paturile ca de cazarmă, cântau *Internaționala* și se cățărau în paturi cu o precizie militară. Odată stinse luminile, liniștea plutea preț de câteva clipe ca un nor amenințător, în așteptarea dezlănțuirii eliberatoare. Și în fiecare noapte, încet, dar sigur, liniștea era sfâșiată și ploaia se pornea. De regulă începea cu un băiat din celălalt capăt al odăii, un băiețel mult mai mic decât Boris, care în decurs de câteva luni reușise să-și restrângă hohotele de plâns la un scâncet prudent cu care începea spectacolul serii. Apoi băieții cei mai mici începeau să plângă de-adevăratelea, unul câte unul, iar hohotele lor creșteau în intensitate, asemenea unei perdele de ploaie izbind ferestrele, până când zgomotul devenea așa de puternic încât cei mai mari începeau să țipe la ei, să le strige ocări, ba chiar să coboare din pat și să-i lovească, după care plângăcioșii amuțeau imediat. Dar asta nu era nimic în comparație cu adevărata furtună. O dezlănțuiau băieții mai mari, după ce juniorii se opreau în sfârșit din plâns și adormeau toți într-un final, inclusiv cei mari. Atunci se pornea urgia. Mai întâi se ridica din pat unul încă adormit, care începea să strige că luase casa foc. De obicei țipa vreme de câteva minute, țopăind, înșfăcându-și frații din paturile alăturate și trăgându-i spre geamuri. În unele nopți apuca să iasă pe jumătate pe fereastră până să se trezească, încă țipând. Mai târziu, un alt băiat, care ziua nu avea alt dumnezeu în afară de Lenin, pornea să cutreiere prin odaie în somn până ajungea la zidul estic unde lua poziția smerită a strămoșilor săi, cu spatele încovoiat și umerii aduși, și recita întreaga liturghie evreiască de seară cu glas tare, până când cineva din apropiere își aduna forțele să se dea jos

din pat în noaptea rece și să-i dea o palmă ca să-l trezească. Un al treilea băiat se trezea regulat din somn și îi ataca pe ceilalți, strigând numele surorilor lui mai mari și promițând răzbunare, cărându-le pumni băieților din paturile vecine și oricui era îndeajuns de prost să nu se ferească din calea lui. Victimele lui se trezeau pline de vânătăi. Dar acesta nu era nici pe departe cel mai rău. Cel mai rău, după părerea lui Boris, era un băiat cam de-un leat cu el, care dormea două paturi mai încolo. Adormea într-o liniște deplină, o pace de invidiat îi învăluia trupul firav, neclintit, cufundat parcă în somnul morții. Rămânea tăcut în fiecare seară până ce toate celelalte furtuni se domoleau, mult după miezul nopții. După ce ultimul incident izbucnea și se stingea, câteva minute se scurgeau într-o tăcere adâncă, epuizată. Apoi, noapte de noapte, băiatul scotea un țipăt ascuțit, care-ți îngheța sângele în vine, după care începea să strige „Mămico! Mămico!", fără oprire, până când unul dintre băieții de lângă el îl scutura ca să-l trezească. Apoi dormitorul se cufunda din nou în sunetele blânde ale respirației băieților mai mici adormiți în paturile lor, iar Boris Kulbak se lupta să rămână treaz cât mai mult, până când trebuia să cedeze, chircindu-se parcă sub amenințarea unei bătăi, în fața propriilor vise schilodite.

Și apoi îl cunoscu pe tovarășul Chagall.

De la sosirea lui Boris la Malahovka, orele de desen nu se ținuseră; profesorul se îmbolnăvise și plecase la Moscova. Însă în acea zi de început de primăvară, pentru prima oară, orele de desen urmau să fie reluate.

Boris nu mai fusese niciodată în sala unde se țineau orele de desen, care fusese folosită pe post de clasă pentru băieții mai mari. Când intră acolo în dimineața aceea, pe pereții murdari încă atârnau desene vechi de trei luni. Erau pline de muncitori zâmbitori, de fete și băieți musculoși ridicând baloți de fân, soldați din Armata Roșie care își agitau mândri pumnul în aer, întotdeauna pe fundalul unor zori roșietici. Boris privi desenele și i se părură urâte. Dar simți că probabil nu era bine să gândească așa, că era un gând rău, de soiul celor din pricina cărora, după cum învățase la ora de socialism, caii și băieții erau bătuți, deși Boris nu vedea legătura, așa că încercă să privească desenele cu suficientă venerație în timp ce intra în sală alături de ceilalți colegi. Se așeză spre fundul clasei, în spatele mai multor șiruri lungi de capete rase. Deodată băieții din fața lui săriră în poziție de drepți lângă scaune. Printre capetele lor, Boris văzu că în sala de clasă intrase un bărbat.

–Vă rog, stați jos. Mă intimidați, se auzi glasul bărbatului.

Băieții se așezară ca la un semn, cu spatele drept. Acum Boris îl vedea bine. Era înalt, mai tânăr decât majoritatea celorlalți profesori. Purta haine altfel decât restul profesorilor – pantaloni cenușii cu dungulițe albe și bretele roșu aprins peste o cămașă albă, murdară. Capul îi era acoperit de bucle negre, care îl făcură invidios pe Boris. Bărbatul îi privi cu ochi căscați, apoi se uită la mâinile sale. Tuși o dată, și ecoul tusei încă reverbera din podeaua de ciment când începu să vorbească.

–Bună dimineața, băieți. Probabil ați ghicit deja că sunt noul vostru profesor de desen trimestrul

acesta. Sunt tovarăşul Chagall, spuse şi tuşi din nou în pumn.

Băieţii răspunseră în cor şi Boris li se alătură:

–Bună dimineaţa, tovarăşe Chagall.

Profesorul strânse din buzele groase şi se rezemă de perete. Din gură i se strecură un sughiţ şi el se întoarse repede într-o parte, prefăcându-se că-şi aranjează manşeta în timp ce-şi acoperea gura cu palma. Îşi aruncă din nou privirea spre clasă, îşi scoase în afară buza de jos ca un copil şi suflă în sus, încât o şuviţă de păr de pe frunte i se ridică şi apoi căzu iute la loc. Apoi începu să măsoare sala de clasă pe margine cu paşi mari, privind desenele de pe pereţi. Băieţii îl urmăreau nemişcaţi.

–Desenele astea, spuse brusc, şi braţul lui mătură lăţimea peretelui înţesat de zori roşietici. Cine le-a făcut?

Băieţii tăcură, nesiguri de ce avea să urmeze. Într-un final, băiatul din faţa lui Boris ridică un deget.

–Elevii, tovarăşe Chagall.

–Ce elevi? întrebă bărbatul. Voi sau alţii?

Băieţii schimbară priviri, mijind ochii. Oare era un compliment? Boris se lăsă uşor pe spate, uşurat că nu mai avusese până atunci nici o oră de desen.

–Pe unele le-am făcut noi, pe altele, alţi băieţi, se aventură un băiat voinic de lângă Boris.

Bărbatul dădu uşor din cap, privind în continuare pereţii.

–Am întrebat – spuse el întorcându-se spre clasă – pentru că ştiu că puteţi face ceva mai frumos.

Boris văzu cum gâtul palid al băiatului de dinaintea lui se îmbujorează. Băieţii de pe rândul lui se foiră pe scaune, cu ochii în podea.

–Câţi dintre voi au mai avut ore de desen până acum? întrebă bărbatul.

Băieţii se priviră unul pe celălalt şi-şi muşcară buzele. Câţiva ridicară mâna, grijuliu, cu ochii în poală, temându-se parcă să nu tulbure aerul.

–Ce v-a spus ultimul profesor despre cum trebuie să pictaţi?

Tăcerea pluti greoaie prin aer până când un băiat care-i era nesuferit lui Boris deschise gura – un băiat rău din a cărui căpăţână rasă se iţeau primele fire roşcovane de păr. Boris îl văzuse aruncând cu pietre în câinii vagabonzi.

–Ne-a spus doar să pictăm ce vedem, zise el.

–Să pictaţi ce vedeţi, repetă profesorul, de parcă el ar fi fost elevul. Să pictaţi ce vedeţi sau să pictaţi lucrurile la care vă uitaţi?

Roşcovanul îl privi pe profesor şi deschise gura, dar nu spuse nimic.

–Faptul că te uiţi la un lucru nu înseamnă neapărat că îl şi vezi, explică bărbatul, privindu-l mai întâi pe băiat, apoi tot restul clasei. Uitaţi-vă la mâna mea, de exemplu, spuse el şi-şi flutură stânga în aer. Dacă m-aş tăia, sângele care mi-ar curge ar fi roşu. Sângele e roşu, nu-i aşa?

Boris se crispă. Nu exista nici un băiat în clasă care să nu fi ştiut din proprie experienţă ce culoare avea sângele. Îşi plimbă iute privirea împrejur şi observă că ceilalţi băieţi îşi disimulau tresărirea strângând din sprâncene, frecându-şi capetele rase, apăsându-şi palmele pe obraji. Băiatul cu puf roşcovan îşi privea pupitrul, cu buza de jos prinsă între dinţi. Nimeni nu spunea nimic şi nu se auzi nici măcar o şoaptă. Întreaga clasă era învăluită în tăcere, aşteptând.

–Dar ia uitați-vă la mâna mea acum, spuse bărbatul. Cu mișcări neîndemânatice, smucite, își suflecă mâneca pătată, dezvelindu-și brațul palid. Vedeți venele? Își trecu degetul murdar în lungul lui, pe spate, ținându-l întins ca să-l vadă întreaga clasă. Sângele ăsta nu e roșu. E albastru!

Bărbatul se întoarse spre borcănașele cu vopsea de pe masa dinaintea lui și-și alese o pensulă, afundând-o mai întâi în vopsea albastră, apoi în verde. Boris se aplecă într-o parte, ca să vadă pe după capul băiatului din fața lui. Sub privirile fixe ale băieților, bărbatul își puse pensula de dosul mâinii și începu să și-o plimbe pe piele, trasând pârâiașe ramificate dinspre degete, de-a lungul antebrațului, până pe marginea manșetei răsucite deasupra cotului. Boris îl privi cum se apleacă înainte, sprijinindu-se cu ambele mâini pe masa de dinaintea lui, cu cele două brațe gemene, unul îmbrăcat și celălalt gol. Ochii lui Boris urmăriră filamentele de sânge albastru ce urcau de la nodurile degetelor bărbatului asemenea apei prin rădăcinile unui copac, în sus pe antebraț, cot și umăr și apoi spre inimă.

–Nu vreau să vă uitați doar, nici măcar să vă imaginați, spuse profesorul. Vreau să vedeți.

Bărbatul luă un maldăr de foi mari în brațe și începu să le împartă iute pe marginile rândurilor, apoi le dădu pensule și borcănașe cu vopsea. Incapabili să conceapă că cineva ar putea face ceva pentru ei, băieții se ridicară de pe scaune și începură să împartă ei înșiși materialele.

–Astăzi vreau să pictați ceva ce ați văzut cu ochii voștri, spuse bărbatul.

Boris aruncă din nou o privire prin sală și-i văzu pe ceilalți băieți – cei care împărțeau materiale și cei care încă ședeau – ferindu-se să se uite unii în ochii altora. Nu-i trecea prin gând nimic din ceea ce văzuse vreodată pe care să fi vrut să-l picteze.

Însă bărbatul continuă să vorbească și Boris văzu un zâmbet strecurându-i-se pe chip în timp ce băieții din rândul din față începeau să-și ude pensulele.

–Poate fi un lucru pe care l-ați văzut ieri sau cu mulți ani în urmă, nu contează. Și nu contează nici ce este. Sau cum îl pictați. Poate fi un om, un copac, un dreptunghi, nu are importanță. Atâta timp cât pictați ceea ce vedeți cu adevărat.

În sfârșit, cei de pe rândul lui Boris își primiră și ei cele trebuincioase. Nu erau multe și trebuia să împartă culorile. Băiatul din dreapta lui începu să tragă o dungă groasă de culoare albastră la marginea de jos a foii lui Boris. Apoi Boris se gândi la ceva ce văzuse și care părea să corespundă celor spuse de profesor, ceva lăuntric, asemenea sângelui albastru din venele lui. Și începu să picteze un pântece.

Cei mai mulți oameni nu au văzut niciodată interiorul unui uter sau, mai bine spus, toată lumea l-a văzut, dar aproape nimeni nu-și mai amintește cum arată. Lui Boris i se reamintise în noaptea aceea din primăvara anterioară, dar atunci fusese plin de sânge roșu, după cum spusese bărbatul. Boris pictă în schimb ceea ce văzuse, acolo înăuntru, înainte. Trasă contururile unui corp bombat la mijloc, căci își amintise de ceva ce-i spusese mama sa. În ultimele trei luni petrecute la Malahovka, păruse că nu are amintiri, însă acum descoperea că gândurile lui

erau aidoma venelor bărbatului, ridicându-se brusc și limpede la suprafață.

Copilul dăduse mult din picioare în ziua aceea, spusese mama. Acum o vedea foarte clar: stătea lângă el pe pat și corpul ei greoi întindea pătura peste el. Era o noapte răcoroasă de primăvară. Bluza umflată îi scânteia aurie în lumina lămpii. Îl prinsese de mână (oare îi văzuse într-adevăr sângele albastru curgându-i prin buricele degetelor când îl prinsese de mână sau fusese numai închipuirea lui?) și i-o așezase pe pântece.

–Pipăie, îi spusese.

Boris încercase din răsputeri, dar nu simțise nimic și fusese atât de stânjenit de asta încât se prefăcuse că simțise. Jumătățile de minciună de soiul acesteia îi trezeau o rușine nemărturisită, erau jumătăți numai pentru că nu aveau să fie niciodată ghicite. O rușine resimțită în tăcere. Tăcerea aceasta îl înspăimânta, și Boris se străduise să spună ceva, orice.

–Ce face bebelușul acolo? întrebase, dându-și dintr-odată seama că habar nu avea. De ce durează atât până să iasă?

Așa că mama îi spusese ce se întâmplă cu oamenii care așteaptă să se nască. Înainte de a se naște, explicase ea, bebelușii merg la școală. Nu la una ca a lui Boris, ci un alt fel de școală, unde toți profesorii sunt îngeri. Îngerii îi învață pe fiecare Tora în întregime, împreună cu toate tainele lumii. După aceea, chiar înainte ca bebelușul să se nască, îngerul își pune degetul sub nasul pruncului – aici mama se oprise și-i dusese degetul la buze (oare îi văzuse sângele pe sub piele sau fusese doar închipuirea lui?) – și îi șoptește: „Sst, să nu spui." Și atunci bebelușul uită.

–De ce trebuie să uite? întrebase Boris, și buzele i se mișcaseră sub degetul mamei. De fapt, nu voia să afle. Însă mama se îndreptase de spate și el își dădea seama că ea s-ar fi putut ridica dintr-o clipă într-alta, ar fi stins lumina, ar fi ieșit, s-ar fi făcut nevăzută.

Mama își luase mâna de pe fața lui și și-o așezase pe burta umflată.

–Pentru ca apoi, pentru tot restul vieții, să trebuiască să fie atent la lume și la tot ce se petrece în ea, să încerce să-și amintească de toate lucrurile pe care le-a uitat, spusese ea.

Boris reflectase o clipă, dar mama se aplecase deja în față, pregătită să-l sărute de culcare. „Te rog", se gândise el, „nu pleca".

–Tu ți-ai amintit vreodată de ceva? întrebase Boris cuprins de disperare. Adică vreunul dintre lucrurile pe care le-ai uitat?

–Numai câteva, șoptise ea și-l sărutase ușor pe ureche. Dar, înainte ca el să apuce s-o întrebe ce anume, ea stinsese lumina și dispăruse.

Pântecele pe care îl pictă Boris era întunecat înăuntru, ca o peșteră, cu stalactite ce picurau de pe margini, și luminat numai de o singură rază de lumină trasată cu o dungă subțire. Însă înăuntru era ca o încăpere a comorilor, asemenea celei despre care auzise odată cum că ar fi descoperit-o exploratorii în Egipt, o ascunzătoare subterană ticsită de toate cele trebuincioase pentru lumea cealaltă. Peretele din spate era căptușit cu biblioteci, și pe jos erau așternute mormane de papirusuri străvechi. În mijloc se afla o măsuță – Boris descoperi că îi era greu să facă masa dreaptă, pentru că pensula îi tremura în mână – la care, pe un scaun, stătea un bebeluș. Era rotofei

și rozaliu (din greșeală, Boris îl desenase mai rotofei decât ar fi trebuit) și chel, de parcă ar fi fost deja un moșneag. (Boris se întrebă: „Oare unii oameni întineresc înainte să se nască, așa cum alții îmbătrânesc înainte să moară?") Bebelușul avea înainte o carte mare, dar privea drept înainte, cu o căutătură involuntar tulburătoare. Pe lângă el plutea un înger. Nu se asemuia celor pe care Boris îi văzuse sculptați pe ușile bisericilor, cu două aripi, ci a celor pe care i-i descrisese odată tatăl său, cu șase aripi: cu două își acoperea chipul, cu două, picioarele și cu celelalte două zbura. În pântecele de pe pagina încărcată de desene a lui Boris, îngerul plutea chiar în stânga pruncului, ca un nor înaripat zugrăvit în alb și albastru. Când termină și ultima pereche de aripi, Boris observă, enervat, că din greșeală lăsase să cadă o picătură de vopsea albastră chiar sub năsucul bebelușului.

–E minunat, spuse un glas în spatele lui.

Boris își ridică privirea. Nu-i văzuse pe ceilalți părăsind clasa. Acum sala era pustie, nu mai rămăseseră decât el și profesorul din spatele lui. Vopseaua albastră încrețea pielea de pe antebrațul păros al tovarășului Chagall, pe care și-l sprijinise de pupitrul lui Boris. Acesta se cutremură. Nu mai fusese singur cu un adult din dimineața aceea în cimitir, când cineva dăduse peste el în mormânt.

Bărbatul se aplecă mai mult deasupra pupitrului și studie pictura. Vrând să-i evite privirea, Boris o examină și el și-și dădu seama că nimic nu-i ieșise așa cum își dorise. Bebelușul era prea gras; raza de lumină părea mai degrabă un mănunchi de paie, iar îngerul amintea mai curând de un nor decât de o pasăre. Și mai era și pata albastră de sub nasul

bebelușului, exact unde nu trebuia să fie. Vopseaua ieftină începuse deja să se usuce. Boris așteptă ca bărbatul să vorbească. Însă acesta continuă să privească și dintr-odată începu să fluiere. Prea înspăimântat ca să se miște, Boris ascultă melodia subțire, tristă, care se înălța dintre buzele groase ale bărbatului. Nu părea atât un fluierat, cât mai degrabă un vaier, un plânset ferecat într-o fâșie îngustă de răsuflare. Apoi îl recunoscu. Era melodia rugăciunii *El maley rachamim*, „Dumnezeule milostiv", cea care se cânta în cimitire. În anul care trecuse, Boris furase adesea bani din buzunarele rudelor îndoliate adunate la înmormântările aglomerate, în vreme ce ele îi ascultau, plângând, pe cantorii care mugeau cântecul.

Fluieratul încetă.

–Minunat, repetă bărbatul. Cum te numești?

–Tovarășul Kulbak, răspunse Boris.

Bărbatul tuși, și în acea tuse lui Boris i se păru că deslușește un râset tainic. Simți cum chipul îi devine mai rozaliu decât al bebelușului din desen. Observă că profesorul avea un strop de vopsea pe mână și se întrebă dacă nu cumva căpătase și el un semn pe față, sub nas. Își frecă buza de sus.

–Tovarășul Kulbak, repetă profesorul. Mi-ar plăcea tare mult să păstrez acest desen, dacă se poate. Ca să-l pun pe perete pentru restul clasei.

Boris înghiți în sec și-și apăsă mâinile murdare pe marginile desenului.

–Ce-mi dați în schimb? mormăi el. Așa făcea întotdeauna, de când își încasase prima bătaie, ori de câte ori cineva voia să-i ia ceva de-al lui. Cu câteva luni înainte, un băiat îi ceruse pantofii, și luase patru

chifle și două bomboane pe ei. Încă nu avea pantofi, dar meritase.

De data aceasta, profesorul râse zgomotos.

– Tovarășe Kulbak, ești un mic capitalist!

Boris continuă să fixeze desenul cu privirea și să-l țină strâns în mâini. Nu pricepea semnificația exactă a cuvântului, deși îi fusese explicat de multe ori. Știa doar că era ceva îngrozitor.

Însă bărbatului nu părea să-i pese.

– Ești foarte deștept, tovarășe Kulbak, spuse bărbatul. Prea bine, dacă vrei ceva la schimb. Mi se pare cinstit. Vino cu mine și hai să vedem dacă am ceva de oferit.

Bărbatul îi dădu mâna, pe cea cu venele pictate cu albastru. Boris se uită la ea, apoi la chipul bărbatului, apoi din nou la ea, nesigur de ceea ce ar fi trebuit să facă. După un lung răstimp, bărbatul râse din nou și îl prinse de mână. Boris își simți palma bătătorită frecându-se de palma dură ca o lespede a bărbatului, de parcă ar fi scris cu cretă pe o piatră. Atingerea îl făcu să se înfioare. Cu cealaltă mână ținea strâns marginea desenului, atent să nu și-l frece de haine. Fără un cuvânt, bărbatul îl conduse afară din clasă, apoi peste pajiștea noroioasă și mai departe spre drumul principal. Călcând prin noroi, Boris își privi picioarele desculțe și-și văzu sângele albastru care-i curgea pe sub piele. Privi noroiul și văzu din ce era alcătuit, frunze căzute, fragmente de scoarță de copac, zăpadă topită, bucățele de oase. În câteva clipe se aflau în fața unei case mari de piatră, pe care Boris o văzuse de multe ori și despre care băieții mai mici spuneau că era bântuită. Însă lui Boris nu-i era frică de morți.

– Îmi cer scuze pentru miros, spuse bărbatul împingând ușa de lemn. Nu întrebuințăm parterul. Ținem tot timpul ferestrele deschise, încercăm să-l aerisim. E încă prea mizerabil ca să poată fi locuit.

Boris intră în urma bărbatului și pupilele i se lărgiră ca să lase să pătrundă lumina slabă. Cuvintele profesorului îl șocaseră. Cu trei luni în urmă casa aceasta i s-ar fi părut un adevărat palat. Erau două odăi întunecate între care se înălța o scară îngustă de lemn. Peste tot pe podele zăceau împrăștiate flacoane goale de medicamente, printre movilițe de rahat de animal. Prin ferestrele deschise sufla o adiere rece, iar mirosul – miros care-i era familiar de pe străzile unde dormise odinioară, de boală cuprinsă într-o suflare – învelea aerul dimprejur asemenea unui strat de vopsea. Mirosea a portocaliu și a verde. Bărbatul se ținu de nas în timp ce porni pe scări înaintea lui Boris.

– Soția și fiica mea nu sunt aici, spuse, vorbind pe nas. S-au dus în vizită la familia soției mele, în Vitebsk. Ajuns la capătul scărilor, deschise o ușă și Boris îl urmă, lăsând ușa să se închidă peste mirosul dinapoia lui. Și dintr-odată se trezi într-un loc care îi amintea de interiorul unui pântece.

Era o odaie lungă și îngustă, iar prin singura fereastră de pe o latură lumina se revărsa asemenea unui râu de aur. Sub geam era așezat un șevalet cu o pânză sprijinită pe el, de o strălucire albă fără pată. Pe peretele din spate se cățărau rafturi cu cărți, cele din mijloc și cel de sus îndoite sub greutatea tomurilor de toate culorile și dimensiunile, cele de jos ocupate de pânze strânse sul. Pe două mese erau împrăștiate câteva duzini de tuburi de vopsea, tuburi

adevărate, din metal, nu ca borcănașele cu vopsea apoasă pe care o foloseau ei la clasă, și pahare pline cu o apă verde, maro și portocalie. Pe pereții laterali se înșirau una după cealaltă picturi de mari dimensiuni, o femeie care zbura ca un stindard de mâna unui bărbat, un bărbat și o femeie plutind împreună prin aer, o mireasă și un mire ținuți la un loc de un înger, femeia cu un omuleț încrustat pe obraz. Pe marginile odăii erau mormane de pânze sprijinite de pereți, dintre care cele de deasupra, așezate în poziție verticală, erau portrete ale unor oameni care lui Boris i se păreau sparți în bucăți, un bărbat care cânta la vioară, o femeie grasă care bătea din palme și, în sfârșit, un bărbat palid, neterminat, văzut din profil, scriind pe un papirus. Într-un colț se afla un pat de fier ca al lui Boris, întins mai mult pe lățime decât în lungime, cu un teanc de scânduri vechi ce putrezeau precum traversele de cale ferată. Mai erau o chiuvetă și o sobă, și câteva scaune din lemn. În mijlocul podelei mânjite cu vopsea albastră zăceau împrăștiate hăinuțe roz și galbene de păpuși. Boris se uită la hăinuțe și-și imagină – ba nu, nu-și imagină, chiar văzu – păpușile care lipseau (oare fuseseră mai multe sau numai una, dichisită?) încolonându-se ca să părăsească pântecele. Îngerul din tabloul cu nunta cobora de pe zid și se așeza lângă ușă în timp ce păpușile treceau, apăsându-le buzele mici cu degetul, ca să le facă să uite.

Se auzi o bătaie în ușă.

Boris ridică privirea spre profesor.

– Niciodată nu-mi dă pace, mormăi acesta, dându-și ochii peste cap. Apoi strigă în direcția

ușii: Știi prea bine că e descuiată, așa că nu te mai preface.

Ușa fu împinsă cu o asemenea forță încât mai că se izbi de perete. În dosul ei era un bărbat cam de vârsta profesorului, și el înzestrat cu o claie de păr negru. Era însă mult mai scund și îmbrăcat și mai ponosit, cu un costum închis la culoare purtat până la luciu. Dintre sprâncenele negre și stufoase i se ițea un nas lung, iar mustața bogată îi era ca o a treia sprânceană ce-i acoperea adâncitura de sub nas. Bărbatul afișa un zâmbet țepos. Îl remarcă pe Boris, rânji înspre el, apoi îl privi din nou pe profesor, fluturând în mână un plic desfăcut.

– Ai o telegramă de la Shloyme Mikhoels, spuse el, ținând plicul ridicat. Vrea să te duci înapoi la Moscova și să termini decorurile pentru teatru cât mai curând posibil. De data asta vorbește serios, prietene. „Cât mai curând posibil". Asta nu înseamnă luna viitoare. Înseamnă cât mai curând posibil.

– Mulțumesc că-mi citești corespondența. Profesorul se întinse și îi smulse plicul, gest pe care celălalt îl interpretă drept o invitație de a intra, ceea ce și făcu.

– Cu plăcere, ca întotdeauna, tovarășe Chagall, fredonă el intrând în odaie. Boris se uită la el cum navighează printre hăinuțele păpușilor până când ajunse la un scaun gol din lemn. Se trânti pe el de parcă ar fi fost în propria casă și se dădu pe spate, rezemându-se de rafturile cu cărți. Dintr-odată îl privi din nou pe Boris și se îndreptă de spate, prilej cu care picioarele din față ale scaunului aterizară la loc cu un zgomot înfundat. Nu cred că am avut plăcerea, spuse.

Profesorul se căzni să zâmbească, se întoarse spre Boris și vorbi exagerat de tare, bătându-se cu pumnul în piept.

– Iartă-mă că am uitat să ți-l prezint pe ilustrul și bine-venitul nostru musafir. Acesta este, spuse el cu o plecăciune teatrală spre bărbatul cel îndesat, vecinul meu de deasupra, strălucitul scriitor de limbă idiș Pinhas Kahanovici, cunoscut mai bine ca Der Nister. „Der Nister", se gândi Boris. „Cel Ascuns". Se uită la scriitor, care acum părea și mai îndesat decât înainte, așa cum stătea cocoțat pe scaunul din lemn, și pentru o clipă își închipui – sau poate chiar văzu? – că acest straniu omuleț chiar era ascuns printre cărțile și tablourile din spatele lui, iar înfățișarea sa omenească era cel mai șters dintre portrete.

–Predă literatura în colonie, băieților mai mari, explică profesorul. Der Nister zâmbi, dezvelindu-și dinții prost zugrăviți în straturi cenușii.

–Iar acesta – reluă profesorul dându-i un ghiont lui Boris – este tovarășul Kulbak, un artist incredibil de talentat. Boris simți că odaia devenise brusc neplăcut de friguroasă. Își privi picioarele și-și scărpină piciorul stâng cu degetele de la dreptul. Arată-i desenul, tovarășe Kulbak, îl îndemnă profesorul, dându-i o palmă pe spate.

Boris împinse desenul înainte și îl întoarse în așa fel ca Der Nister să-l poată privi. Acum i se părea și mai prost decât înainte, lipsit până și de cea mai jalnică asemănare cu tablourile de pe pereți, și se întrebă despre sine dacă nu cumva, într-un fel profund, ascuns, era de fapt orb.

–Impresionant, spuse Der Nister. Boris nu-și putu da seama dacă vorbea serios. Der Nister se întoarse

spre profesor și-l întrebă: De ce sunt copiii cu mult mai inteligenți decât adulții?

–Băieții din Malahovka nu sunt copii cu adevărat, spuse profesorul cu glas scăzut. Sunt niște adulți ferecați în trupuri de copii.

–E adevărat, spuse Cel Ascuns. Se uită cu atenție la desen și apoi cu și mai multă atenție la Boris, până când acesta începu să-l suspecteze că putea să-i vadă dincolo de piele, înlăuntrul pârâiașelor de sânge, în creier și în răsuflarea ce i se plămădea în plămâni. Fiica mea e doar cu câțiva ani mai mică decât tine, spuse el.

Boris nu zise nimic și-și ținu răsuflarea.

–Care e numele tău adevărat, tovarășe Kulbak?

Boris îl privi confuz.

–Boris, făcu el o încercare.

–Nu, spuse bărbatul. Numele tău adevărat, numele evreiesc.

Boris se gândi o clipă, speriat. Oare își uitase propriul nume? Rămase tăcut, aproape prea mult.

–Beniamin, vorbi într-un sfârșit. Nimeni nu-i mai spusese așa de mai bine de un an.

–Beniamin, zise Der Nister. Și numele întreg? Beniamin, fiul lui...?

Boris se gândi din nou, și mai speriat. Dacă nu-și mai putea aminti? Mama îi spusese odată că numai cu numele întreg i se va îngădui să intre în lumea ce va să vină. Oare care era?

–Beniamin, fiul lui Iacob, izbucni, ușurat.

Der Nister zâmbi.

–Beniamin și Iacob. *Nafsho keshura benafsho.* Știi ce înseamnă?

Boris se cutremură și clătină din cap. Era obișnuit să vorbească în idiș cu profesorii săi, deși de obicei băieții vorbeau între ei în limba rusă. Însă ebraica o dăduse de mult uitării.

– Este din Facerea, despre Iacob și fiul său, Beniamin, explică Der Nister. *Nafsho keshura benafsho*... „Sufletul său era legat de al lui."[1] Așa stau lucrurile între un tată și fiul său. Ce i se întâmplă lui ți se întâmplă și ție.

Boris îngheță. Trupul i se crispă, amorți, ca în dimineața aceea când zăcuse în mormânt, în timp ce lui Der Nister zâmbetul i se ștergea de pe chip. Văzu, fără să simtă, mâna mânjită cu vopsea albastră a profesorului odihnindu-i-se pe umăr.

– Nu-l lua în seamă, îi spuse profesorul, râzând stânjenit. Îi place să fie misterios.

Încet-încet, Boris începu să se dezmorțească. Se uită la profesorul ce îl domina cu statura sa, apoi la Cel Ascuns care era aproape mai scund decât el, la zâmbetul silit al profesorului și la ochii lui Der Nister care îl priveau cu milă. Cele două chipuri, rânjetul unuia și zâmbetul grav și trist al celuilalt, îl nedumereau și îl înspăimântau. Era de parcă ar fi privit fețele celorlalți băieți de la orfelinat sau pe ale celor din târgul său natal dinainte să fi fost adus la Malahovka. Dintr-odată, chipul profesorului îi aminti de băieții răi, de cei care râdeau la glume răutăcioase și îi băteau pe ceilalți, în vreme ce chipul Celui Ascuns îi aminti de fețele băieților care plângeau cu prea multă ușurință și care erau invariabil luați în râs și bătuți, fără

[1] În Biblia ortodoxă, „băiatul, de al cărui suflet este legat sufletul său"(altatălui) (Facerea, 44:30) (n.red.)

ca cineva să le sară în ajutor. „Nimic nu se schimbă", se gândi. Lăsă capul în jos, își zări sângele dinlăuntrul picioarelor desculțe și se cutremură.

– Eu și tovarășul Kahanovici colaborăm uneori, spuse profesorul cu glas tare, rupând tăcerea. Facem împreună cărți pentru copii. El scrie poveștile, și eu desenez ilustrațiile.

– Frumos, răspunse Boris, ca să spună și el ceva, și-și înfipse bine picioarele în podea.

– Ce-ar fi să-i arăți una dintre cărțile noastre pentru copii, Kahanovici? îi ceru profesorul lui Der Nister și glasul lui căpătă nefireasca nuanță de verde crud. Sunt toate chiar pe raftul din spatele capului tău.

– Dar ai spus că băieții ăștia nu sunt cu adevărat copii, remarcă Der Nister, cu gura lăsată în jos a îngrijorare, uitându-se la Boris. Dar dintr-odată ochii i se luminară. Ce-ar fi ca în loc de asta să-i citesc una dintre poveștile mele? Am ceva ce am scris chiar săptămâna asta. Se ridică în picioare și scoase câteva pagini împăturite din buzunarul interior, în timp ce profesorul mormăia:

– Of, Doamne, cruță-ne. Nu te mai da în spectacol, imploră profesorul.

– Am conceput-o ca pe o poveste mai lungă, dar acesta este un fragment din ea. Să-mi spuneți ce părere aveți, zise Der Nister despăturind foile.

– Nu e chip să-i închizi gura, bălmăji profesorul parcă pentru sine, apoi oftă din rărunchi, răsuflând intenționat zgomotos. Cel Ascuns îl ignoră atent și începu să-și recite povestea cu glas ce părea deprins cu cântecele de leagăn și poveștile de noapte bună depănate unei fetițe cam de vârsta lui Boris.

*Aceasta este povestea punții celei dintâi, puntea ce izvorăște din străfundurile hăului infernal și se înalță spre cele mai înalte culmi ale raiului.*

*Știați că există o asemenea punte?*

– Nu cred că ai vrut să spui tocmai „punte", îl întrerupse profesorul. Mie mi se pare mai degrabă o scară. Nu crezi, tovarășe Kulbak?

Boris înălță din umeri, prefăcându-se nepăsător. Însă era intrigat. Oare chiar exista o asemenea punte? Se uită la Der Nister. O clipă mai devreme, scriitorul păruse poruncitor, puternic. Însă acum părea în mod bizar stânjenit, împăturea și despăturea întruna paginile cu degetele și-și tot depărta și strângea buzele fără să rostească vreo vorbă.

Profesorul oftă din nou, de data aceasta cu un zâmbet, și se așeză pe podea. Boris se lăsă și el pe podea alături, în timp ce povestea își reluă firul.

*Ei bine, există un motiv pentru care n-ați auzit niciodată de ea.*

*Puntea aceasta a fost creată chiar la sfârșitul săptămânii facerii, vineri seara, la amurg, și a fost ultimul lucru pe care l-a plăsmuit Dumnezeu înainte să termine lumea și să se odihnească în ziua a șaptea. Însă nu și-a pierdut prea mult timp cu ea. A făcut-o în grabă și apoi imediat a uitat de ea, pentru că a plecat să sărbătorească sabatul. Așa că puntea a rămas singură în prima noapte a lumii. Se odihnea tăcută în beznă, cu picioarele afundate în genunea iadului și cu fruntea atingând strălucitorul altar divin, unde domnea tăcerea sacră.*

*Și în altarul divin se afla o ușă care ducea la o alta, iar cea de-a doua ușă era închisă, și în dosul ei, în noaptea*

*aceea Dumnezeu plănuia să petreacă sabatul după săptămâna în care se istovise plămădind lumea, lăsând așadar puntea singură.*

*Puntea era tare mulțumită, căci capul său se odihnea la ușa altarului divin. Însă picioarele îi erau cufundate în hăul iadului, unde zăceau într-un nămol rece și negru, și niște târâtoare stranii îi viermuiau peste tot pe ele. Așa că puntea începuse să se plângă. Se plânsese așa de tare încât Dumnezeu, imediat după ce o făcuse, se grăbise s-o părăsească și să se retragă în dosul ușii divine. După ce îi auzi nemulțumirile, Satana făcu prima sa călătorie nocturnă în lumea aceasta.*

*–Ia te uită, îi spuse el punții, stai aici, fără nici o întrebuințare. E noapte, e sărbătoare și Dumnezeu s-a închis în altarul său divin. De ce nu vii cu mine, jos, în hăul iadului?*

*–Tocmai acolo nu vreau să merg, spuse puntea. Am deja picioarele afundate în noroi și slin. De ce crezi că aș vrea să intru cu totul în ele?*

*–Pentru că oricum așa o să se întâmple, spuse Satana.*

*–Ce vrei să spui? întrebă puntea.*

*–Hm, rânji Satana, nu ai auzit care e menirea ta?*

*–Menirea mea? întrebă puntea.*

*–Da, menirea ta. Cum, nu știi care este? Îngrozitor de nedreaptă! De ce să fie toate lucrurile din lume create pentru ele însele, mai puțin tu? De ce trebuie să fii tu singura făcută doar spre întrebuințarea altora, pentru ca toată lumea să poată umbla pe tine?*

*Și atunci Satana îi povesti punții care era menirea ei: de la prima generație a lumii și pentru tot restul generațiilor ce aveau să urmeze, oamenii aveau să treacă pe ea din străfunduri către culmi. Și toți oamenii care vor urca pe ea își vor aduce cu sine corpurile umede și respingătoare*

*și-și vor târî mizeria și slinul pe ea, până când va fi așa de soioasă încât la fel de bine ar fi putut să se prăbușească în hău, roaba necurățeniei celorlalți. Puntea ascultă și se îngrețoșă.*

*–Nu te simți jignită? întrebă Satana.*

*Puntea se cutremură, scârbită.*

*–Și dacă aș fi? Ce pot face?*

*Satana se apropie mai mult și-i șopti la ureche.*

*–Rupe-te! Acum! Dumnezeu nici n-o să bage de seamă, s-a retras în altarul său. Și apoi noi doi ne vom clădi propriul nostru regat în adâncuri și tu vei fi o punte obișnuită, vei traversa doar hăul, fără să mai fii legată în vreun fel de altarul dumnezeiesc. Cui îi trebuie Dumnezeu și altarul lui câtă vreme ne putem conduce singuri?*

Puntea ascultă, dar nu răspunse.

*–Am să te las să hotărăști singură, spuse Satana și plecă.*

*Puntea șovăi. Un frison rece o străbătu pe lungime și picioarele i se cutremurară în hăul iadului.*

*Sabatul trecu și, când se încheie, Dumnezeu își făcu apariția în pragul altarului său divin.*

*–O săptămână bună! ură Dumnezeu punții, folosind pentru prima oară salutul de după sabat.*

*Și puntea se simți scârnavă și dintr-odată se trase în sus și-și rupse partea care era cufundată în genune. Deși nu mai simțea mâzgă pe picioare, lumina ce-i încununa capul păli, asemenea ochilor unui om bătut.*

*–O săptămână bună! zise puntea, răspunzând la binecuvântarea lui Dumnezeu. Și-și plecă rușinată ochii.*

Der Nister se opri din citit, dar Boris nu era sigur că povestea se încheiase cu adevărat. Cum se putea sfârși așa? Oare chiar nu te puteai feri

de mizerie? Boris își aminti de ceva ce auzise la școală, nu în Malahovka, ci cu mult timp în urmă. Lumea era alcătuită din recipiente (chiar așa spusese profesorul, „recipiente"; nesigur de semnificația cuvântului, Boris își închipuise întotdeauna niște borcane transparente din sticlă), unul vârât în celălalt, iar în centru ședea Dumnezeu. Însă Dumnezeu trebuise să se micșoreze ca să facă mai mult loc lumii, și atunci recipientele se sfărâmaseră în mii de bucăți. Stând acolo printre pete de vopsea și hăinuțe de păpuși împrăștiate, Boris se simți aidoma capătului de jos al scării, ca un ciob uitat dintr-o lume întunecoasă sfărâmată.

– Ascultă la mine, Kahanovici, cu povești de soiul ăsta ai toate șansele să dispari din URSS, și asta într-un singur mod.

Cel Ascuns își boți buzele în timp ce împăturea povestea și-o vâra în buzunar.

– E simbolică, pacoste ce ești! Nu știi ce-i aia simbolism?

Boris se uită la Der Nister, apoi la profesor și se întrebă ce înseamnă cuvântul „simbol". Însă profesorul scoase doar un mormăit, un sunet deloc elegant, și-și coji vopseaua de pe antebrațe, răspândind pe podea solzi albaștri ca niște cioburi dintr-o oală de lut. Venele de sub vopsea erau închise la culoare, ascunse de părul negru și cârlionțat.

– Din punct de vedere artistic, nici măcar nu-i asta problema, spuse profesorul cu glas răgușit. Problema la poveștile tale e că începi cu un text de felul ăsta, după care începi și tot adaugi la el până când nu mai are nici un sens.

–Ba aici te înşeli, tovarăşe Chagall. Numai după ce adaug şi celelalte părţi povestea începe să aibă sens.

–Hm, făcu profesorul, scărpinându-se încă pe braţ. În jurul lui podeaua era acoperită de fragmente de vopsea albastră, de parcă pielea i s-ar fi jupuit fâşii. Boris privi în dreapta lui Der Nister, la portretul muzicianului făcut din bucăţi şi la bărbatul palid şi neterminat, care acum i se părea că scrie pe un papirus sfâşiat, rupt în două cu ajutorul unor dungi trasate în creion pe dedesubtul vopselei.

Deodată profesorul sări în picioare.

–Era să uit! spuse el. Tovarăşul Kulbak se pregătea să-şi aleagă unul dintre tablourile mele. Îi dau unul de-al meu la schimb pentru al lui.

–Asta e o mică afacere capitalistă cu obiecte de artă, zise Der Nister ridicând din sprâncene. Consiliul coloniei ştie de lucrul ăsta?

–Asta rămâne între mine şi tovarăşul Kulbak, se răsti profesorul. Noi ne-am fi socotit de mult dacă nu dădeai tu buzna aici cu veşnica ta poveste cu altarul divin. Apoi profesorul se întoarse spre Boris. Uită-te pe aici.

Tresărind, Boris începu să rătăcească prin odaie, ocolind hăinuţele de păpuşi, urmat de glasul profesorului. Aruncă o privire invidioasă tabloului cu mirii.

–Îmi pare rău, dar nu pot să-ţi dau nici unul dintre cele mari, spuse profesorul din spatele său, acoperind chipul miresei cu mâna. Am nevoie de ele pentru o expoziţie. Şi nu ţi le pot oferi nici pe cele de deasupra teancurilor acelora, adăugă el, fluturând din mână spre portretele bărbaţilor din bucăţi,

unul cu vioara și celălalt cu papirusul. Sunt pentru Teatrul Evreiesc de Stat. Or să fie folosite în piesa de luna viitoare.

– Asta numai dacă răspunzi la telegramă, interveni Der Nister, arătând spre plicul pe care îl așezase profesorul pe masă.

Acesta îl ignoră și se întoarse spre Boris.

– Va fi foarte interesant, spuse el. Pun în scenă povești de Șalom Alehem. Tu știi vreuna?

Boris se gândi stăruitor. Își văzu mama așezată pe marginea patului cu o carte și se strădui să-și amintească ceva ce refuza să prindă contur.

– Era cumva o poveste despre... despre o capră? întrebă el încet. Despre un om căruia îi tot fură capra, dar el nu observă?

Profesorul se uită la el cu o privire inexpresivă. Însă glasul Celui Ascuns umplu odaia.

– Ah, da, *Croitorul vrăjit*, zise el pe un ton cântat. E una dintre preferatele mele. Îți aduci aminte cum se sfârșește?

Boris clătină din cap.

– Dă-mi voie să-ți amintesc eu, spuse Der Nister.

– Te rog, scutește-ne, îl imploră profesorul.

Netulburat, Cel Ascuns se ridică și începu să recite:

– Nu stăruiți, copii! Povestea nu se termină cu bine. A început vesel și a sfârșit trist, asemenea celor mai multe istorii hazlii. Și, întrucât îl cunoașteți pe autor și știți că nu e vreun posac, că urăște poveștile triste și le preferă pe cele vesele, cum știți că nu are la inimă „morala" și nu-i place să țină predici, el își ia totuși rămas-bun râzând și, spre binele vostru,

vă dorește ca oamenii din lumea întreagă să râdă mai mult decât să verse lacrimi, căci râsul e sănătos, și doctorii îl recomandă.

Pe măsură ce Der Nister recita, cuvintele se micșorau, deveneau din ce în ce mai stinse, până când ultima propoziție se auzi aproape ca o șoaptă. În gura altcuiva totul ar fi părut pompos, dar Boris își dădea seama că Der Nister nu o făcea dinadins. Părea pur și simplu să fi uitat că erau și ei acolo și vorbea pentru sine. Boris îl privi cu venerație cum se lasă cu grijă înapoi pe scaun.

– Poate că ar trebui s-o pună pe asta în scenă la teatru, spuse Der Nister către profesor, cu glas încă scăzut. Nu e așa de burgheză ca celelalte. E mai puțin probabil să creeze probleme.

– Dar nu are un sfârșit propriu-zis, protestă profesorul. Oamenilor le plac sfârșiturile clare, izbăvirea, lucruri de soiul ăsta.

– Cum adică nu e un „sfârșit propriu-zis"? pufni Der Nister. Nici în viață nu există sfârșituri propriu-zise. De când au lucrurile un sfârșit?

– Presupun că ar fi un bun exemplu de realism socialist, zise profesorul, și Boris simți în glasul lui o undă de ironie mohorâtă.

– Ascultă la mine, mai realist de atât nu se poate. Râsul este sănătos. Doctorii recomandă râsul. Acesta este cel mai potrivit sfârșit posibil. Der Nister se întoarse spre Boris, cu propria poveste împăturită în mână. Ce părere ai, tovarășe Kulbak?

– Nu... nu știu, șovăi Boris, deși lui i se părea că lucrurile au un sfârșit și că, atunci când acesta vine, nu are nimic amuzant. Se uită la Cel Ascuns și-i

studie porțiunea de sub nas, unde mustața bogată îi acoperea în întregime adâncitura din buza de sus.

– Tovarășului Kulbak nu-i pasă de poveștile astea, spuse profesorul cu glas răsunător, odihnindu-și mâna pe umărul lui Boris. A venit aici să ia un tablou de-al meu. Se întoarse să se uite la Boris. După cum am spus, nu-ți pot da nici unul dintre cele mari. Dar îți pot oferi un studiu, din moment ce și tu îmi dai tot un studiu, spuse, conducându-l pe Boris spre câteva mormane de pânze aflate sub portretul cu papirusul. Uită-te printre astea și spune-mi pe care îl vrei.

Boris se uită și, spre surprinderea sa, descoperi o serie de miniaturi ale tablourilor mai mari de pe pereți, de parcă cele mari ar fi fost rupte în fragmente care apoi fuseseră reproduse pe pânze mititele, separate: muzicianul desenat singur, fără vioară; mireasa despărțită de mire. La unele zăbovi, de pildă la cel cu două femei care îmbăiau un prunc, în vreme ce peste altele, ca de exemplu desenele unor soldați răniți, trecu iute. Însă cele mai multe erau prea țipătoare, culorile prea fantastice ca să fie adevărate. Apoi însă, privirea i se opri asupra unui tablouaș întunecat, mai întunecat decât toate celelalte, înfățișând o uliță adâncă și mohorâtă, foarte asemănătoare celei pe care locuise el și un bărbat care aducea foarte mult cu tatăl lui Boris și care plutea pe deasupra orașului. Asta, se gândi băiatul, era ceea ce văzuse el cândva.

– Pe ăsta, a șoptit el.

– Acela? întrebă profesorul, și lui Boris i s-a părut că simte în vocea lui un dram de dezamăgire. Însă apoi profesorul luă tabloul de pe podea, recunoscând parcă un vechi amic. Zâmbi. Pe ăsta eu îl numesc *Din casă în casă*, zise el cu glas blând, de parcă

ar fi împărtășit o taină. Când eram copil, tot timpul veneau cerșetorii la noi, iar lumea zicea că merg „dir casă în casă". Când spuneau vorba asta, eu așa îm închipuiam că se întâmplă.

– Îi place să se joace cu cuvintele, zise Cel Ascuns Dacă te uiți, ai să vezi că mare parte dintre tablourile lui sunt niște mici jocuri de cuvinte.

Profesorul ridică desenul lui Boris în lumina tot mai stinsă a soarelui.

– Pe al tău am să-l botez *El maley rechamim*, spuse el. Era numele ebraic al rugăciunii de înmormântare pe care o fredonase mai devreme, își aminti Boris. Dumnezeu cel plin de milostenie. Numai că profesorul nu pronunțase corect.

– Îi place să se joace cu cuvintele, repetă Cel Ascuns. El ar trebui să fie scriitor, nu eu. *Rechamim* în loc de *Rachamim*, înțelegi?

Boris clătină din cap.

– *Rachamim* înseamnă „milostenie", dar, dacă îl pronunți *rechamim*, înseamnă „pântece". Dumnezeu cel plin de pântece.

Plin de pântece?

– Bun, asta e. Ia-l, spuse profesorul, prinzându-l pe Boris de umăr pentru ultima oară cu mâna albastră. E un târg cinstit. Îți vei vedea desenul pe peretele clasei mâine-dimineață.

Înainte ca Boris să ia tabloul, Der Nister sări din scaunul său.

– Stai, strigă el. Nu am de gând să rămân singurul artist nereprezentat. Ia și asta. Duse mâna la buzunarul hainei, scoase hârtia boțită cu povestea și smulse desenul din mâna profesorului. Eu am totul în cap, așa că poți s-o păstrezi, spuse. Întoarse tabloul

invers, îl sprijini de un raft din spatele lui, împături hârtia sub formă de fâşie îngustă, apoi o strecură sub rama de lemn.

– Nu întinde aşa pânza! ţipă profesorul, apoi roşi şi coborî glasul. Se slăbesc clemele. Peste douăzeci de ani are să se ducă pe apa sâmbetei.

Der Nister ţinu tabloul bine şi râse.

– Nu te îngrijora, sunt convins că ucenicul nostru într-ale picturii se va îngriji încă mai bine de un tablou borţos. Zâmbi larg, răsucindu-se spre Boris, întorcând din nou pânza cu faţa şi oferindu-i-o cu un gest preţios. Am încredere că te vei dovedi un excelent curator al acestor două opere de artă.

Boris luă tabloul.

– Mulţumesc, zise şi schiţă câţiva paşi spre uşă.

– Nu rămâi la cină? întrebă Der Nister.

Însă Boris se uită la zâmbetul lui şi la rânjetul profesorului şi văzu din nou chipurile băieţilor. Simţi dintr-odată nevoia să părăsească locul acela, să se ferească de claritatea aceea stranie, care devenea mai crudă decât un coşmar.

– Trebuie... trebuie să mă duc înapoi, se bâlbâi el, ruşinat de propria minciună. Cei din consiliu se vor înfuria dacă nu-mi fac treaba.

Der Nister se încruntă.

– Ai vorbit ca un marxist autentic. De la fiecare după posibilităţi. Muncitori din lumea întreagă, uniţi-vă şi frângeţi-i cârca micului artist!

– Taci, Kahanovici, şuieră profesorul. Apoi se întoarse din nou spre Boris, care ţinea acum tabloul cu amândouă mâinile. Ne vedem mâine, spuse şi-i deschise uşa râzând scurt.

– Mulţumesc, şopti Boris din nou şi ieşi din odaie.

– Plăcerea a fost de partea noastră. Ai o imaginaţie extraordinară, strigă Der Nister în urma lui, în timp ce uşa se închidea.

Însă Boris alerga deja pe scări în jos cât îl ţineau picioarele, coborând în genunea parterului şi a noroiului de dedesubt şi sperând că ultimele trepte nu aveau să i se frângă sub picioare. Căci ceea ce văzuse sus avea să-i rămână pe veşnicie întipărit în minte: bărbatul care râsese de el, despre care ştia că avea să dureze, şi cel care îi lăudase imaginaţia, pe care îl vedea deja dispărând.

## CAPITOLUL 3

Tabloul era încă mai frumos decât și-l amintea, se gândi Ben în timp ce îl sprijinea de tăblia patului său în seara aceea și se întindea pe burtă înaintea lui. Așezat astfel, i se părea aproape că se plimbă pe strada dinăuntru. Privi imaginea și descoperi că se simțea foarte ușor, de parcă, așa cum stătea, culcat pe burtă, ar fi zburat de fapt prin aer. Se întrebă dacă așa se simțeau oamenii când în sfârșit erau eliberați de povara trupului. Îl încerca o durere ciudată în obraji. Se ridică și-și surprinse chipul în oglinda de lângă ușă, unul dintre puținele lucruri pe care soția sa nu le luase la plecare. Spre uimirea lui, se trezi că zâmbea.

Străbătu apartamentul pe care fosta soție îl prădase de toate lucrurile în afară de un pat, un birou și o bibliotecă mică. Pe birou se afla un teanc de hârtii luate de la serviciu, articole pe care primise însărcinarea să le editeze pentru *Enciclopedia online a Americanilor geniali*, o jalnică mostră de pseudocunoaștere al cărei singur scop era să ofere elevilor de clasa a cincea material numai bun de plagiat pentru temele de la școală. Deasupra teancului se afla un articol enciclopedic recent pe tema pisicii lui Schrödinger, un paradox din teoria cuantică de a cărui logică absolută Ben fusese profund impresionat

când îl citise prima oară, în adolescență. Într-un experiment ipotetic, o pisică este așezată într-o cutie, își amintea Ben cu duioșie, alături de o fiolă cu cianură care se poate sparge, astfel încât șansele ca pisica să moară sunt de cincizeci la sută. După cum explica destul de puțin elegant articolul din enciclopedie,

*Deseori se afirmă că particulele subatomice există simultan în două stări contradictorii. Însă acesta este un paradox, la fel ca ideea că pisica din cutie este „moartă în proporție de cincizeci la sută" – până când cineva deschide ușa cutiei și descoperă în ce stare se află de fapt felina. La nivelul macroscopic al lumii nonsubatomice este imposibil ca o ființă să fie în același timp și moartă, și vie, sau „pe jumătate moartă".*

Ben își aruncă privirea spre articolul needitat și zâmbi. Dintr-odată i se părea extrem de posibil ca o ființă să fie în același timp și moartă, și vie. Pe jumătate moartă – desigur. Își îndreptă privirea spre podeaua acoperită cu teancuri de hârtii vechi, întregi serii tematice de întrebări care nu ajunseseră să fie folosite la *Americani geniali*:

*Ce zeitate aztecă este considerată stăpâna tărâmului morților?*

*Ce nume au dat oamenii de știință culegerii de incantații descoperite în papirusurile care au fost așezate între coapsele mumiilor egiptene?*

*Care este termenul grecesc pentru transmigrația sufletelor?*

*În cartea Facerii, ce anume păzește poteca spre copacul vieții?*

Avea obiceiul de a lăsa întrebările împrăștiate peste tot prin apartament, mâzgălindu-le ori de câte ori i se năzăreau și apoi uitând de ele până când mergea din nou la baie și lua o foaie de hârtie igienică pe care ceruse datele primului plan cincinal al lui Stalin sau deschidea un sertar din bucătărie și dădea peste o listă de cumpărături care îl întreba despre data de naștere a lui George Washington după calendarul iulian. Soția sa avea obiceiul să se amuze pe seama lui. Uneori adăuga și ea propriile întrebări:

*Planul tău cincinal include și curățenia în baie?*

*Ce cadou vrei de ziua ta?*

*Chiar trebuie să mergem la spital la fiecare sfârșit de săptămână?*

*Ai remarcat vreodată că soră-ta este tot timpul mânjită cu vopsea?*

Și odată, spre final, dedesubtul unei întrebări despre regii egipteni:

*Ce-mi pasă mie?*

Abia mai târziu înțelesese Ben că adaosul nu se referea numai la faraoni.

Într-o zi, în săptămânile din urmă, în timp ce el trudea la *Americani geniali*, ea se întorsese în apartament în absența lui și îl ușurase de toată mobila. Sara îl sfătuise s-o dea în judecată. Însă el se mulțumise să schimbe încuietoarea, nu înainte ca ea să mai vină o dată și să-i ia toate cărțile, dintr-un motiv care lui îi scăpa – sute și sute de volume învățate pe de rost și păstrate cu sfințenie de pe vremea când fusese un copil-minune, înainte să afle oribilul adevăr că nu există și adulți-minune –, numai că fusese destul de atentă sau de resentimentară ca să-i lase seria de cărți ilustrate ale mamei lui. În ultimele câteva luni abia dacă apucase să se uite la ele. Acum însă, cu tabloul

așezat pe pat și în așteptarea Sarei, Ben luă de pe raft volumul său preferat și-l deschise.

Era o capodoperă, o minunată îmbinare între cerneală și acuarelă – desene dense în cerneală înfățișând lucruri reale și schițe în acuarelă reprezentând lucruri imaginare din poveste care dispăruseră. Ilustrațiile fuseseră premiate. Mama lui Ben fusese dintotdeauna ilustratoare, chiar de dinainte să înceapă să-și publice propriile cărți. Însă de data aceasta, când deschise la prima pagină, ceea ce îl atrase fu textul. Se așeză pe pat, mai treaz decât fusese de săptămâni bune, și începu să citească *Omul care a dormit până la sfârșitul lumii.*

*Întotdeauna îi era somn și nu irosea nici un prilej să doarmă, în orice loc: la toate evenimentele importante, la concerte, la petreceri, peste tot. Pur și simplu se așeza și dormea.*

*Într-o noapte, în timp ce dormea, i s-a părut că afară tună. Însă nu s-a trezit. Când patul i s-a cutremurat, s-a gândit, în picoteala sa, că ploua și somnul i-a devenit și mai delicios. S-a culcușit mai bine sub pătură și a continuat să doarmă. Însă, când s-a trezit, a avut un șoc.*

*Soția sa dispăruse, la fel și patul, și pătura. Ar fi privit pe fereastră, dar nu mai exista nici o fereastră pe care să privească. Ar fi străbătut în fugă cele trei rânduri de scări, strigând după ajutor, dar nu mai existau scări pe care să fugă și nici aer în care să strige. Ar fi ieșit afară pur și simplu, dar nici afară nu mai exista!*

*Un timp a rămas pe loc, pradă confuziei. Apoi a hotărât să se întindă pe pământ și să doarmă. Atunci a văzut că nu mai era nici pământ.*

*„Ce încurcătură, s-a gândit el. Am dormit până la sfârșitul lumii. Ce mai zici de asta!“*

*Atunci l-a cuprins iritarea. Nu mai există lume, s-a gândit. Ce avea să se facă fără lume? Unde avea să mai lucreze? Cum avea să-și câștige existența? Mai ales acum că totul era așa de scump și o duzină de ouă costa un dolar douăzeci, și cine putea spune dacă erau măcar proaspete? Și soția sa unde era? Era oare posibil să fi dispărut și ea odată cu lumea și cu banii din buzunarul pantalonilor lui? Nu era genul de femeie care să dispară, s-a gândit. Și ce avea să se facă dacă voia să doarmă? Pe ce se mai putea întinde dacă nu mai exista lume?*

*–Ei bine, nu mai există lume! Păcat, hotărî eroul nostru. Ce să-i faci? Aș putea merge la cinematograf ca să-mi omor timpul. Însă, spre marea lui surpriză, a văzut că împreună cu lumea dispăruse și cinematograful.*

*–Ia te uită în ce m-am vârât! s-a gândit eroul nostru. Dacă n-aș fi dormit așa de adânc, aș fi dispărut și eu împreună cu toate celelalte. Acum de unde am să mai fac rost de o ceașcă de cafea? Și cu soția mea cum rămâne? Cine știe cu cine a dispărut? Poate a fugit cu vecinul de la etajul de sus... Și cât e ceasul?*

*La aceste vorbe eroul nostru ar fi aruncat altă dată o privire la ceas, dar acum ceasul dispăruse.*

*„Întotdeauna beau o ceașcă de cafea dimineața, s-a gândit el. Unde găsesc eu o ceașcă de cafea? Iar eu am dormit până s-a sfârșit lumea!“*

*–Ajutor! Ajutor! a strigat el în pustietate. Ce-o fi fost în capul meu? De ce nu am fost atent la lume și la soția mea? De ce le-am lăsat să dispară? Ajutor!*

*Și eroul nostru a început să se izbească cu capul de gol. Însă, întrucât golul era foarte moale, nu a pățit nimic și a trăit în continuare ca să spună această poveste.*

Când Ben citise povestea pentru ultima oară, cu ani în urmă, îi păruse, ca de obicei, amuzantă,

absurdă. Însă acum, privindu-și apartamentul gol, fu dintr-odată uluit să constate cât de evident posibil era de fapt să-ți lași soția și viața să ți se scurgă printre degete, pur și simplu pentru că nu le-ai ținut cu o mână destul de fermă, cât de normal era să crezi că oamenii sunt buni, ce firesc era să contezi în mod stupid pe alții că or să te păzească în timp ce dormi, cât de cumplit de simplu era să dormi până la sfârșitul lumii. Încă medita la lucrul acesta, izbindu-se cu capul de gol, când Sara sună la ușă.

În seara aceea, Sara era radioasă. Radioasă din încredere în sine, din nepăsare față de ceea ce gândeau ceilalți despre ea, lucru pentru care Ben o invidia. Era doctorandă în istoria artei și artistă, cu zece minute mai tânără decât Ben, fără să fie ceea ce oamenii, cu excepția celor care o cunoșteau bine, ar fi numit o femeie atrăgătoare. În seara aceasta, de exemplu, era evident că nu predase, ci doar lucrase singură, căci avea mâna dreaptă acoperită de cruste de vopsea albastră și părul prins la spate cu o panglică albă de la un sac de gunoi. Însă Sara avea acel gen de frumusețe care se insinua asupra celorlalți și îți atrăgea atenția numai atunci când o vedeai izbucnind în râs, când ochii albaștri i se încrețeau în niște crăpături întunecate desenate pe chip, sau când o vedeai cu capul adâncit între paginile unei cărți, odihnindu-și degetele perfecte pe ceafa palidă sau plimbându-și degetul pe marginea frunții, unde firele de păr subțiri și brunete i se ițeau din piele, întinse în linii neverosimil de drepte de coada de cal, după care li se dădea voie să se dezlănțuie în bucle nestăpânite. Și atunci nu-ți venea să crezi că nu ți se păruse dintotdeauna o femeie frumoasă.

Depășiseră de mult momentul în care mai catadicseau să se salute. În general, până și conversațiile lor telefonice începeau cu o întrebare brutală, un atac frontal. De data aceasta, Sara își plimbă privirea prin încăpere, lovind ușor cu piciorul teancurile de întrebări de pe podea. Luă una de pe covor, o citi și zâmbi.

– *Cartea morților*, spuse ea.

Era răspunsul la întrebarea cu mumia.

– Ești o americancă genială, zise Ben.

Sara pufni, apoi se uită spre poala lui Ben și zâmbi afectată.

– Cum e cartea?

El o închise pe genunchi și se scotoci după o replică obraznică. Însă descoperi că nici măcar nu putea să mârâie la ea așa cum ar fi vrut. Nu se putea abține; încă zâmbea.

Sara îl privi direct.

– Ce e așa de amuzant? Ai cunoscut pe cineva la muzeu?

Ben privi oglinda încastrată în peretele din spatele surorii lui și văzu că Sara încă nu observase tabloul care se odihnea pe pat în spatele lui. Și atunci toate resentimentele pe care le nutrea de obicei față de Sara – față de talentul ei, față de priceperea care o făcuse pe mama lor să-i acorde ei împuternicire deplină de a acționa în locul ei, față de căsătoria reușită cu soțul strălucit pe care Ben însuși i-l vârâse sub nas cu mult timp în urmă – se risipiră. În seara aceasta, cel puțin, el era cel care avea vești mai importante.

Se întoarse spre comoara din spatele lui, o ridică, se întoarse spre Sara și se ridică în picioare cu ea lipită de piept.

– Îl recunoşti? întrebă.

Ea răspunse abia după o clipă de pauză şi, când în sfârşit vorbi, fu de parcă altcineva ar fi rostit cuvintele în locul ei, de parcă, se gândi Ben, ea n-ar mai fi rămas decât o cochilie goală, în vreme ce adevărata Sara ar fi plutit nestingherită prin încăpere.

– De acasă, murmură ea. Ben zâmbi larg văzând-o cum studia tabloul, vrăjită. După un lung răstimp, Sara se uită din nou la el. Ai cumpărat o reproducere?

– Nu e o reproducere. E cel din camera noastră de zi, zise el. Uite, se vede chiar şi după colţul pe care l-ai mânjit tu cu lac de unghii.

Sara se aplecă spre el şi se uită cu atenţie în colţul tabloului.

– Dumnezeule, ai dreptate, zise ea cu glas întretăiat şi rămase ţintuită locului, cercetându-l cu atenţie. Unde l-ai găsit?

– Pe perete, la muzeu.

– Poftim?

– Era la expoziţie.

Sara ridică brusc capul şi se dădu înapoi până ce se lipi cu spatele de perete. Apoi rămase acolo, tăcută.

– Nu era nici un fel de alarmă, nimic. M-a cam surprins.

Ben se uită cum chipul Sarei tremura în timp ce ea se căznea să-şi găsească vorbele. O veşnicie păru să treacă înainte să scoată primele cuvinte.

– Ben, asta se cheamă faptă penală, zise ea încet. Penală. Nu e ca şterpelitul de medicamente din farmacie. Pentru aşa ceva se face închisoare.

– Numai dacă mă prind.

– Numai dacă te prind? țipă ea.

Însă el o ignoră, întoarse din nou tabloul cu fața spre sine și se lăsă pe podea. Sara se ghemui lângă el, încă foc și pară. El se prefăcu fermecat de tablou și evită s-o privească până ce ea însăși își feri ochii. Sara se sprijini cu capul de ușă și-și scoase buza de jos înainte, suflând aer în sus spre firele neîmblânzite de păr de pe frunte, ca să le scuture. Așezat pe podea alături de ea, Ben avu deodată ciudatul sentiment că redeveniseră amândoi copii de opt ani, vârstă la care era absolut firesc să stea pe jos, și admirau un tablou care, trebuia să recunoască, putea fi foarte bine opera unui copil de opt ani. În minte i se înfiripă o amintire vagă, de când stătuseră o dată așa pe podea și desenaseră cu vopsele urme de animale pe peretele camerei, până când îi prinseseră părinții. Un val cald de nostalgie îi străbătu corpul, făcându-l să se rușineze.

Însă Sara era încă șocată.

– Nu poți pur și simplu să... să...

– De ce nu? întrebă Ben. Adică eu nu pot să-l fur, dar când nouă ne este furat, asta se poa...

– Știi foarte bine că nu putem dovedi lucrul ăsta, îl întrerupse Sara. Și chiar dacă am putea...

Brusc, Ben izbi cu marginea tabloului de podea. Bărbatul din tablou zăcea cu fața în jos, zdruncinat, dar teafăr.

– Sara, m-am săturat! țipă el, și tonul vocii sale îl surprinse până și pe el. Așa ar fi trebuit să țipe și la soția sa, dar niciodată nu avusese curajul. Sunt sătul până peste cap să mi se tot ia ce e al meu. Nu pricepi? Familia noastră nu mai este, Sara. Numai cu asta ne-am mai ales. Ben se opri să răsufle și bărbatul din tablou se cutremură. Știi foarte bine

că ai venit să vorbim doar despre vânzarea casei. Nu a mai rămas nimic altceva.

Bărbatul din tablou tremură în spatele pleoapelor mijite ale lui Ben. Însă trupul Sarei era greu și neclintit și abia dacă se mișcă atunci când ea își dădu capul pe spate și se sprijini de perete.

– N-am venit să vorbim despre casă, zise.

Ben înghiți în sec și-și simți sângele zvâcnindu-i în gât.

– Cum adică?

– Am venit să-ți spun că sunt însărcinată, dragă frățioare prostuț. Sara zâmbi și apoi, văzând că Ben tace, începu să râdă.

Ben o privi țintă, utiându-se la ea în timp ce râdea și întrebându-se dacă nu cumva glumea. Însă, când ridică din sprâncene înspre ea, o văzu dând din cap, cu buze tremurătoare.

– Leonid lucrează până târziu în seara asta, dar abia așteptam să-ți spun. O să nasc chiar după Paște[1].

Trecu mult timp înainte ca Ben să poată vorbi. Uluiala i se topi treptat într-un nor subțire și șovăitor de invidie care tulbură aerul din încăpere. Întreaga lume îl lăsa în urmă. Când în sfârșit glasul i se eliberă din strânsoarea gâtului, încercă s-o felicite, însă în loc de asta trânti:

– Sara, ești... ești sigură?

– Bineînțeles că sunt sigură.

Ben îngăimă ceva și se înecă, chinuindu-se să găsească un cuvânt, ceva care să-i ascundă adevăratele sentimente.

---

[1] Este vorba de Paștele evreiesc (n.red.)

– Nu, știu asta, dar..., vreau să spun că abia te-ai căsătorit, Sara. Ești sigură că vrei...

Sara privi în tavan și, dintr-odată, Ben zări o picătură de vopsea albastru-deschis în adâncitura de sub nasul ei.

– Așa plănuiserăm, spuse ea blând. Speram ca mama..., adăugă și apoi își privi mâinile. În fine.

Ben se uită la mâinile surorii sale, apoi din nou la tablou. „Dumnezeule, se gândi el, un copil." Iar părinții lor nu aveau să-l vadă niciodată. Dar un copil. Pentru ei toți.

Așezați încă pe podea, cei doi, de fapt, cei trei, se îmbrățișară. Adăpostit în brațele Sarei, Ben îi bâigui felicitări cu glas șovăielnic și apoi amuți, simțind prezența omulețului celui nou, a omulețului încă neformat dinlăuntrul ei. Se îmbrățișară toți trei, plăsmuind vise nenăscute încă.

Sara se ridică, destrămând parcă o vrajă. Luă tabloul și-l așeză cu grijă pe pat.

– O să ai probleme din cauza lui, a spus ea. Trebuie să-l scoți din apartament și să-l dosești în altă parte.

– Unde?

– Oriunde, dar nu aici. Nu vreau să fii la închisoare când se naște bebelușul. „Bebelușul", se gândi Ben. Nu-ți face probleme, găsim noi o cale să te scăpăm de bucluc.

Ben făcu o grimasă.

– E tabloul nostru. N-ai decât să spui ce vrei, dar eu, unul, n-am de gând să predau nimic, nici tabloul, nici pe mine însumi. Încearcă numai să mă silești. Însă deja se gândea numai la bebeluș.

– Vezi ce faci să nu ajungi la închisoare, spuse Sara.

Mult după plecarea ei, Ben stătea întins în pat și deodată constată că nu putea dormi. Își închipui în schimb că zboară și privește pământul îndepărtat de dedesubt și că de acolo de sus vede ieșind din necropolă două poteci care s-ar fi putut să nu sfârșească într-o fundătură.

# CAPITOLUL 4

Benjamin Ziskind nu devenise inteligent decât după vârsta de unsprezece ani. Evident, lucrul acesta nu era pe de-a-ntregul adevărat (studiile au demonstrat, iar Ben știa acest lucru, că, în linii mari, caracterul oamenilor se definitivează, mai mult sau mai puțin, pe la vârsta de șase ani), însă după ce împlini unsprezece ani, lui Benjamin Ziskind i se întâmplaseră două lucruri. Primul fusese moartea tatălui său, și cel de-al doilea, faptul că a fost încuiat într-o cușcă pentru următorii șase ani din viață.

De fapt, cușca se numea corsetul ortopedic Milwaukee, însă, din clipa în care Ben îl văzu – sau, mai exact, din clipa în care doctorul și mama sa îl ajutară să și-l pună, proces care dură aproape o jumătate de oră, după care, imediat, doctorul îi dădu vestea că va trebui să-l poarte douăzeci și două de ore pe zi, în fiecare zi, timp de șase ani –, simți că putea la fel de bine să fi primit o condamnare la carceră pe viață. Ben fusese un băiat deștept, în felul relaxat în care sunt declarați deștepți băieții de unsprezece ani care câștigă întotdeauna la jocurile de masă, însă niciodată nu putuse sta locului, alergând ca un nebun în cerc prin casă și, de la moartea tatălui lor, testând în curtea din spatele casei gradul de inflamabilitate a diferitelor soluții de curățat

cu pulverizator. Pe durata bolii tatălui lor, douăsprezece săptămâni de la un capăt la celălalt, nimeni nu remarcase că Ben începuse să umble prin casă cu umărul drept puţin mai lăsat decât cel stâng. După moartea tatălui, toţi şi toate se prăbuşiseră deodată şi din nou nimeni nu remarcase. Numai câteva săptămâni mai târziu, când Sara începuse să schiţeze pe blocul ei de desen oameni încovoiaţi şi să încerce imitaţii elaborate ale mersului de Neanderthal al fratelui ei, remarcase şi mama lor că ceva nu era în regulă. Unii oameni nu se simt bine în pielea lor, dar Ben era stingherit undeva mai adânc, mult sub nivelul pielii. Nu se simţea bine în propriile oase.

Prima zi petrecută în cuşcă începu cu o sesiune de patruzeci şi cinci de minute de umilinţe, timp în care mama lui încercă să-l ajute să-şi pună corsetul, după care trebui să răspundă la telefon şi să discute cu agentul de asigurări. Ben se chinui singur până când Sara intră în baie, unde el stătea între chiuvetă şi toaletă, doar în chiloţi şi cu corsetul pe jumătate fixat.

–Mi-a zis mama să te ajut, mormăi Sara conştiincioasă, stând în pragul uşii. Era deja îmbrăcată de şcoală şi evita privirea lui Ben.

–N-am nevoie de ajutor, pufni Ben şi îi întoarse spatele. Sara era cu zece minute mai mică decât el, dar acela era primul an în care el nu mai simţea puterea conferită de cele zece minute. De când murise tatăl lor, fata se înălţase mai mult şi, spre uluiala lui, părea dintr-odată să aibă sâni abia înmuguriţi, în vreme ce el era tot scund, imberb, costeliv, iar acum, aşa cum stătea în picioare în chiloţi în faţa surorii lui gemene, şi prizonier al cuştii lui din deşeuri de metal. Îşi muşcă buzele şi încercă din nou să prindă gulerul

corsetului, la care mai înainte renunţase, întinzându-se după şurubul din spate şi ignorând chipul Sarei reflectat în oglindă. Suportul pentru bărbie i se înfigea în mandibulă şi curând începu să se simtă parcă strangulat. Furişă o privire spre oglindă şi se văzu prizonier. Barele de oţel ale cuştii, una în faţă şi două în spate, i se plimbau în sus şi în jos pe trunchi, de la gât până la abdomen, în timp ce o placă de plastic îl apăsa sub bărbie, făcându-l să icnească. Avea talia prinsă între nişte bucăţi de plastic căptuşite cu oţel, şi pe sub unul dintre braţe îi treceau alte bare. Nu avu curajul să-şi privească propriul chip.

–Lasă-mă să te ajut, spuse Sara în spatele lui. Părul ei încurcat îi mângâie obrazul când ea se întinse spre şurubul din ceafă.

–Nu am nevoie de ajutor! ţipă el. Încercă încă o dată să-l strângă, sucindu-şi braţele la spate, însă în zadar. Sara îl privi un timp zbătându-se, cu o grimasă pe faţă. Apoi mâna ei îi înconjură tăcută gâtul şi strânse de şurub.

Ben nu se mai putea răsuci, apleca şi nici măcar nu-şi mai putea întoarce vreun pic capul. Privi drept înainte în oglindă pentru că nu avea de ales. Acum era complet neajutorat. Exact deasupra schelăriei, faţa i se zărea îmbujorată, brăzdată de lacrimi.

–Semeni cu un cavaler în armură, Ben. Acum nimeni nu-ţi mai poate face nici un rău, spuse Sara, aproape în şoaptă.

Ben îi văzu chipul lângă al lui în oglindă şi strânse tare din ochi. Pielea îl mânca şi îi furnica pe sub carcasa de plastic.

– Ben, o să fie bine, auzi el glasul Sarei în golul din jur. Serios. Trebuie să fie bine, pentru că mai rău de atât nu se poate.

Ben deschise brusc ochii și se privi în oglindă. „Nu e adevărat, se gândi deodată. Bineînțeles că poate fi și mai rău." Pe când încuviința din cap spre Sara și se prefăcea că zâmbește, înțelese că acesta era primul gând inteligent pe care îl avusese vreodată.

A doua zi, când mama sa îi fixă în sfârșit cum trebuie corsetul și îl lăsă singur, Ben profită de clipa de singurătate ca să șterpelească articolele de ziar păstrate de ea despre disidentul sovietic de origine evreiască Natan Șcearanski, eliberat recent din gulag, și începu să citească și să recitească despre zilele și nopțile petrecute de Șcearanski în carceră, separat de lume printr-un perete de ciment înghețat. Cam aceea fu vremea când începu să ia de la bibliotecă diverse cărți despre închisori, gulag, lagăre de prizonieri, ba chiar și despre Hanoi Hilton[1], deși pe aceasta din urmă mama sa o înapoie a doua zi sub pretext că o găsise în camera lui și că avea termenul de predare depășit, ceea ce era o minciună sfruntată, desigur, așa că Ben trebui s-o citească în secret la bibliotecă, în timp ce, chipurile, căuta informații pentru un referat despre corali. Aceste cărți îl conduseră la altele și, curând, Ben renunță la experimentele pirotehnice cu soluțiile de curățare a băii și se retrase exclusiv în camera sa ticsită de cărți. În primul lui an

[1] Supranume al închisorii Hoa Lo din Vietnam, folosită de către coloniștii francezi drept loc de încarcerare a deținuților politici (n.tr.)

de prizonierat în cușcă, Sara trimise postului local de televiziune o scrisoare cu propunerea de a organiza un concurs nou, în care „adulții să pună întrebări unui tocilar cu inima de aur". Poate că inima lui Ben era de aur, dar lui îi părea mai degrabă de piatră, captivă într-o cușcă din oțel și plastic. Însă asta nu mai contă după difuzarea episodului-pilot al emisiunii-concurs *Cine îl învinge pe Wizkind?*, în care copilul minune de doisprezece ani, față în față cu un profesor de filosofie politică de la Princeton, își zdrobi oponentul la o diferență de peste trei sute de puncte.

La școală, faima de Wizkind a lui Ben nu făcu decât să înrăutățească lucrurile. Puțini fuseseră cei care îi adresaseră vreun cuvânt înainte, acum însă era tachinat și luat în batjocură, torturat în feluri în care numai copiii de doisprezece–treisprezece ani știu să se tortureze unii pe ceilalți. În câteva rânduri veni la școală și-și găsi vestiarul căptușit cu un mozaic din gumă de mestecat folosită, din care mai primea proiectile și în timp ce stătea în cantină la prânz, rugându-se să vină mai repede ziua de marți, când cele două clase a șaptea luau masa de prânz împreună și așa măcar se putea refugia lângă Sara, care nu avea nici ea prieteni. Lucrul acesta punea capăt gumelor zburătoare, dar nu și bilețelelor care îl aveau drept subiect și care întotdeauna păreau să ajungă „din greșeală" la el, sau campaniei de rânjeli care izbucnea la o oră anume de fiecare dată când Ben încerca să vorbească (deși profesorul nu părea să facă legătura), sau refrenului „Wizkind, ieși prin parbriz" cu care era întâmpinat în fiecare zi în stația de autobuz. Singurul motiv pentru care nu încerca

nimeni să-l bată era faptul că toată lumea aflase, cu prilejul unei reuniuni școlare pe tema scoliozei, care avusese loc în timp ce Ben era vârât în cușca lui, că Wizkind era schilod.

Nopțile erau și mai rele. Ben nu putea să adoarmă în cușcă și nici ceilalți din casă nu prea reușeau. Mama sa își luase obiceiul de a umbla prin camere noaptea, deschizând sertarele fișetului tatălui lor și golindu-i conținutul pe podea. Uneori, Sara suspina cât era noaptea de lungă și plângea ore în șir până când se liniștea, mergea în camera mamei, se cățăra în patul părinților și adormea pe perna tatălui lor. Mai recent, după cum descoperise Ben când se strecurase în dormitorul ei într-o noapte ca să ia o carte, Sara își luase obiceiul de a dormi cu ochii deschiși, așteptând ca nenorocirea să lovească din nou. Cât despre Ben, el pur și simplu zăcea pe pat în corsetul lui ca pe o masă de tortură, luptându-se din toate puterile să nu fie strivit de greutatea pe care o simțea apăsând pe cușca oțelită deasupra sternului său, cu sentimentul cumplit că toate acestea nu erau o glumă crudă sau un vis, nici măcar vreo nenorocire nemaiîntâlnită, ci prețul pe care trebuia să-l plătească pentru iubire, că nefericirea aceasta era ceea ce viața trebuia să fie și că niciodată nu avea să fie altfel, și că acesta era doar începutul, că avea să se întâmple la nesfârșit mamei lui, surorii lui gemene, tuturor, că nimeni nu este decât un nor ce se risipește și că tot ce puteai spera era să nu fii ultimul.

Și așa s-a făcut că, doi ani mai târziu, în vreme ce Wizkind era în culmea gloriei la postul local de televiziune și Ziskind se dezintegra în cușca lui, în viața lui Ben a apărut Leonid Ilici Șcearanski.

Cu patru luni înainte de Bar Mitzvah[1], lui Ben îi fu repartizat drept „geamăn" sovietic Leonid Ilici Ścearanski din Cernobîl, Ucraina, URSS - un băiețel evreu nefericit, care trăia în teroare dincolo de Cortina de Fier și căruia îi era interzis să-și aibă Bar Mitzvah-ul. În ziua cu pricina, Ben avea să fie chemat să citească din Tora nu numai pentru sine, ci încă o dată și în numele lui Leonid Ilici Ścearanski, pentru ca Leonid să aibă șansa de a avea un Bar Mitzvah chiar dacă nu putea fi prezent. Copiii evrei din întreaga Americă erau de zece ani împerecheați în felul acesta. În general, băiatul sau fata care se pregătea pentru Bar sau Bat Mitzvah primea o adresă și i se cerea să scrie o scrisoare, fără însă a aștepta răspuns. Cu un an în urmă, cu prilejul Bat Mitzvah-ului Sarei (care avusese loc, ca pentru o fată, la vârsta de doisprezece în loc de treisprezece ani, încă o etapă în procesul prin care Sara își lăsa în urmă fratele geamăn), sora lui trimisese o felicitare cu un mesaj prietenesc victimei intoleranței religioase care îi fusese repartizată, după care aruncase adresa. O oră mai târziu nici măcar nu-și mai amintea numele fetiței rusoaice.

Însă, când Ben primi adresa lui Leonid Ilici Ścearanski, gândul îi zbură la oribila lui școală, în care nimic nu se schimbase în cei doi ani pe care îi petrecuse în cușcă. Apoi privi din nou adresa, imprimată pe o bucată de hârtie cu sigla unui grup de activiști pentru cauza evreilor sovietici, unde steaua lui David se îngemăna cu secera și ciocanul, având

---

[1] Ceremonie religioasă prin care băieții evrei care au împlinit treisprezece ani sunt declarați adulți din punct de vedere religios și social. Corespondentul pentru fete este Bat Mitzvah. (n.red.)

alături cuvintele „Dacă nu acum, atunci când?" Și Ben se hotărî să-i scrie lui Leonid Șcearanski până ce acesta avea să-i răspundă.

*Dragă Leonid,*

*Îți transmit urări de bine din patria libertății și a celor curajoși*[1]*. Mă numesc Benjamin Ziskind și sunt „geamănul" tău de Bar Mitzvah. Aștept cu nerăbdare sărbătoarea noastră și îmi pare rău că nu poți fi și tu aici cu noi. Fragmentul din Tora pe care am să-l citesc este despre eliberarea israeliților din Egipt și traversarea Mării Roșii. Sper ca și tu să poți părăsi Marea Roșie și să traversezi lumea spre Pământul făgăduinței.*

*Prietenul tău,*
*Benjamin Ziskind*

Ben era foarte mândru de subtila lui observație despre „Marea Roșie". Se gândise să creeze un cod mai sofisticat pentru a dejuca planurile cenzorilor sovietici, dar apoi renunțase la idee, întrucât nu știa cât de perspicace era Leonid în interpretarea lucrurilor de acest fel sau cât de bine știa limba engleză. Așa că semnă scrisoarea, o timbră, o expedie și așteptă.

Leonid nu răspunse.

Văzând că nu primește nimic, Ben se întrebă dacă nu cumva scrisoarea îi băgase în bucluc pe Leonid și familia lui. Mama sa îl asigură că asemenea lucruri nu se mai întâmplau, dar Ben se temea totuși pentru siguranța lui Leonid. După ce concepu o mulțime

---

[1] În original, *Land of the Free and Home of the Brave*, denumiri descriptive ale Americii, preluate din imnul SUA (n.red.)

de scenarii în care poștașii sovietici confiscau scrisoarea, o arătau KGB-ului, iar Leonid, băiatul de treisprezece ani, era arestat și exilat departe, la marginea orașului Novosibirsk (care ocupa poziția a noua în topul mondial al orașelor de peste un milion de locuitori cu cele mai scăzute temperaturi diurne), Ben respinse ideea și începu să se întrebe dacă nu cumva Leonid pur și simplu nu cunoștea limba engleză, deși el se străduise să folosească numai cuvinte simple, scurte. Asumându-și riscul ca întreaga familie a lui Leonid să fie târâtă în gulag, decise să mai facă o încercare.

*Dragă Leonid,*

*Te salută din nou „geamănul" tău de Bar Mitzvah, Benjamin Ziskind. Ți-am scris acum ceva timp, dar nu știu dacă ai primit scrisoarea mea. Știu că probabil îți este greu să-mi scrii, așa că nu mă deranjează dacă nu poți să-mi răspunzi.*

*Voiam să-ți spun câteva lucruri despre mine. Sunt în clasa a șaptea. Presupun că și tu ești în clasa a șaptea, asta dacă în URSS aveți clasa a șaptea. Am citit multe cărți despre URSS, dar nici una nu explica dacă există clase la școală așa cum avem noi.*

*Probabil îți închipui că citesc la școală cărțile astea despre URSS. De fapt, ce fac la școală este foarte simplu, și cele mai multe lucruri le învăț în afara școlii. Apar la o emisiune-concurs care se numește* Cine îl învinge pe Wizkind?, *în care concurez cu adulți și răspund la niște întrebări de cultură generală.*

*Ieri seară, la înregistrare, am câștigat, ca de obicei. Una dintre întrebările de la început a fost: „Care dintre următoarele variante a constituit cauza*

*topirii reactorului de la Cernobîl?" Am citit o mulțime despre Cernobîl de când am primit adresa ta, așa încât cred că ar trebui să-ți mulțumesc că am știut răspunsul corect. Îmi închipui că în URSS tu probabil nu ai șansa propriei emisiuni-concurs la televizor, așa că, în loc să fiu doar geamănul tău de Bar Mitzvah, mai pot să fiu și geamănul tău de emisiune-concurs. Deci vreau să te felicit că locuiești în Cernobîl, pentru că așa am putut răspunde corect la întrebare.*

*Mă întrebam dacă ai suferit vreo mutație din cauză că locuiești acolo.*

*Prietenul tău,*
*Benjamin Ziskind*

Însă Leonid tot nu răspunse.

După ce îl văzu verificând în fiecare zi cutia pc tală, mama îi sugeră să nu-i mai scrie lui Leonid.

– Este inutil să scrii scrisori cuiva care nu răspunde, îi zise ea într-o după-amiază, în timp ce îngroșa cu cerneală desenele pe care le schițase în creion pe pagină. Ben știa că, printre altele, mama lui lucra și la niște cărți pentru copii create de ea, de care se apucase, fără să le ducă la capăt, de mai multe ori. Ilustrațiile înfățișau un oraș plin de noroaie slinoase și un băiețel în piața orașului noaptea, ținând în mână un felinar cu lumina din ce în ce mai slabă. Băiatul era vârât în noroi până la brâu și agita felinarul cerând ajutor.

– Dar și Sara pune scrisori în cutia poștală în fiecare zi pentru tata, spuse Ben. În fiecare zi, de doi ani de zile, și încă nu s-a oprit.

Mama oftă.

–Asta este altceva, mormăi ea și continuă să deseneze.

Ben observă că în fundalul întunecat al desenului se zărea silueta unui bărbat călare. Își dădea seama că mama era prea obosită ca să-l contrazică. Însă nu-i păsa.

–Singura diferență e că Sara irosește timbrele absolut degeaba, zise el. Știa că ceea ce spune e pe muchie de cuțit, dar se simțea plin de curaj. Adică, eu măcar am o șansă ca băiatul ăsta, Leonid, să-mi răspundă într-o bună zi, nu? Pe când scrisorile Sarei îți garantez eu că...

–Ben, încetează. Mama își ridicase privirea și se uita direct la el, îmbujorată.

–...nimeni n-o să citească scrisorile alea, nimeni, doar n-o să primească răspuns de pe lumea cealaltă...

–Ben, încetează!

Însă Ben nu încetă. Întoarse în schimb capul cât putu și-și aținti vocea în josul holului, spre Sara care era în camera ei.

–Auzi, Sara? strigă el. N-ai auzit? Tata a murit! Iar morții nu-și citesc scrisorile!

Chipul mamei sale, arzând, explodă deodată de mânie, iar mâna ei dreaptă sfâșie aerul.

Ben se chirci. Amândoi rămaseră împietriți, ea cu ochi arzători, el, ghemuit în cușca lui. Apoi Ben văzu că privirea ei i se mută pe umăr, unde o bucată de oțel i se ridica pe sub cămașă. Mila pe care i-o citi pe chip fu mai cumplită decât dacă l-ar fi lovit. Se uită la ea cum își cobora ușor mâna și stomacul i se strânse de rușine la gândul că era prea schilod ca să fie pălmuit.

–Du-te în camera ta, spuse mama cu un vuiet abia stăpânit în glas. Du-te, te rog, în camera ta.

Ben încercă să se gândească la o replică, dar scena se terminase. Totul se terminase. Ea se întoarse la desenul ei, în vreme ce el tremura în cușca lui ca un animal, umilit, neputincios. Se îndepărtă cât putu de încet, mormăind pentru sine: „Morții nu-și citesc scrisorile."

Însă nici viii nu-și citesc scrisorile, după cum își dădu seama foarte curând. Trecură câteva luni și ceremonia de Bar Mitzvah se apropia fără ca el să fi primit vreo veste de la Leonid. Nu că asta ar fi contat prea mult. În definitiv, din punctul de vedere al Bar Mitzvah-ului, Leonid era doar un simbol, un Băiat Oprimat, o figură ștearsă schițată pe un fundal alb. Însă, în mintea lui Ben, el căpăta din ce în ce mai multă culoare, asemenea unui embrion sau unui făt care se conturează din ce în ce mai clar cu fiecare zi, scoțând încet-încet la iveală degețelele, buzele, coloana vertebrală, ochii și părul. În scurtele momente zilnice petrecute în afara cuștii, Ben împrumuta corpul lui Leonid: micuț, mlădios, delicat, dar răbdând în tăcere, dotat cu cea mai dreaptă coloană vertebrală din lume.

Și, după ce descoperi o cutie poștală în apropierea școlii, continuă să trimită scrisori.

*Dragă Leonid,*

*Ți-am spus câte ceva despre mine în ultima scrisoare, dar m-am gândit că ar trebui să-ți spun mai multe despre familia mea, pentru că s-ar putea să ți se pară interesant.*

*Mama spune că familia noastră are o lungă tradiție în lupta pentru libertate. Mama a venit în copilărie din URSS, lucru care este încă aproape imposibil, iar ea spune că pe vremea aia era și mai greu. Tatăl ei era la închisoare în URSS, nu pentru că ar fi omorât pe cineva sau din vreun alt motiv, ci pur și simplu degeaba, lucru care mama spune că se întâmpla des acolo. Mama și bunica au reușit să emigreze și nu au aflat imediat ce s-a întâmplat cu tatăl ei, ci mai târziu, când au descoperit că murise.*

*Și tata a luptat pentru libertate, pentru că și-a slujit Țara în Vietnam. Dacă vrei să afli mai multe despre asta, să știi că nu pot să-ți spun, căci ăsta e un alt subiect despre care oamenii nu vorbesc prea mult. Ți-am spus deja că la școală nu învățăm mai nimic. În fiecare an facem istoria Americii, dar numai până în 1945, pentru că probabil nimeni nu crede că s-a mai întâmplat ceva important după 1945. Uneori mai sunt capitole la sfârșitul manualului despre perioada de după 1945, dar întotdeauna anul școlar se termină înainte să ajungem la ele. Am găsit la bibliotecă niște cărți pe tema asta, dar, când încerc să le aduc acasă, mama se supără și țipă la mine din te miri ce.*

*Odată, când aveam unsprezece ani, am găsit niște plăcuțe metalice cu numele lui tata într-un sertar. Mama mi-a spus că erau pentru cazul în care ar fi fost ucis acolo și ar fi avut fața distrusă și nimeni n-ar fi reușit să-și dea seama cine e. Din fericire pentru tine, așa ceva nu s-a întâmplat, pentru că atunci nu m-aș mai fi născut, iar tu n-ai mai fi avut un Bar Mitzvah.*

*Prietenul tău,*
*Benjamin Ziskind*

*Dragă Leonid,*

*Am uitat să-ți spun în ultima mea scrisoare că tata a murit acum câțiva ani.*

*De asemenea, am uitat să-ți spun lucrul cel mai important, și anume că săptămâna trecută am avut Bar Mitzvah-ul. După cum era de așteptat, am citit totul la perfecție, fără nici o greșeală, așa cum trebuie, și am citit și partea ta la perfecție, așa că poți să spui tuturor că ai avut un Bar Mitzvah perfect, fără nici o greșeală. Ceea ce e destul de bine dacă ne gândim că eu am făcut toată treaba, iar tu n-ai mișcat un deget. După aia a urmat un prânz cretin la noi acasă și a fost destul de plicticos, toată lumea a spus aceleași lucruri întruna, felicitări, de acum ești bărbat în toată regula, și că ce bine te-ai descurcat și ce mândru ar fi fost tatăl tău, și ce rău le pare că nu a putut fi și el cu noi în ziua asta, la nesfârșit. Așa că nu ai pierdut mare lucru.*

*Îmi pare rău că nu ai fost și tu la Bar Mitzvah, dar trebuie să-ți spun că mi-a fost mai dor de tata decât de tine.*

*Prietenul tău,*
*Benjamin Z.*

*Dragă Leonid,*

*Școala asta e un coșmar, gata, m-am hotărât. Nu e nimic de capul ei, cu excepția orelor de mate. Toate celelalte materii sunt o pierdere de timp. După cum ți-am spus mai înainte, am citit o mulțime de lucruri despre închisori și constat că întotdeauna sunt descrise ca fiind văruite în culori triste, iar școala mea e și ea văruită în culori din astea, vestiarele sunt verzui, pereții, maronii, iar podelele, cenușii. De fapt, au refăcut de curând o aripă, și acum partea*

*aia din școală e chiar opusul, toate culorile sunt prea aprinse, vestiare roșii și galbene, uși albastre și podele albe strălucitoare, care sunt deja zgâriate peste tot. E caraghios, pentru că până acum credeam că celelalte culori erau îngrozitoare, dar astea sunt mult mai rele, fiindcă dau impresia că e normal să fii fericit la școală când de fapt nu e așa.*

*De fapt, nu sunt sigur dacă există vreun loc în care fericirea să fie un lucru normal. Cred că eram mai tot timpul fericit când eram mic, dar acum observ că fericirea este mai mult o excepție decât ceva care se întâmplă de obicei. Uneori simt că vremea în care am fost fericit era cumva cea de dinainte să mă nasc, adică încă nici măcar nu mă născusem, dar eu încă nu știam lucrul ăsta. Știu că eram fericit când trăiam acolo, într-un loc de care nu-mi mai aduc aminte, dar acum m-am născut deja și e imposibil să mă întorc acolo.*

*Mă întrebam doar dacă tu te-ai simțit vreodată în felul ăsta. Dar nu trebuie să răspunzi.*

*Prietenul tău,*
*Ben Z.*

Trecură doi ani și scrisorile lui Benjamin Ziskind continuară să rămână fără răspuns. Apoi, într-o bună zi, Uniunea Sovietică se prăbuși și începu exodul dinspre Marea Roșie, și aparent jumătate din comunitatea evreiască din Cernobîl, inclusiv Leonid Șcearanski, se mută în New Jersey, orașul lui Benjamin Ziskind, prin intermediul unei agenții americane pentru ajutorarea refugiaților evrei. Iar mama lui Ben, recunoscând numele pe lista cu imigranți aflați în căutarea unei familii-gazdă care să le faciliteze integrarea (pe listă apăreau mama

lui Leonid, care fusese profesoară de limba engleză în URSS, şi Leonid însuşi, care acum intra în clasa a noua la şcoala la care învăţa şi Ben), decise să-l sune şi să-l invite împreună cu familia la cină.

Când se auzi soneria, gemenii Ziskind şi mama lor se încolonară lângă uşă. Spre uşurarea lui, Ben purta un tip nou de corset care, cel puţin, slavă Domnului, nu avea suport pentru bărbie şi îi încăpea aproape în totalitate sub cămaşă. Când uşa se deschise, în prag apăru o femeie zdravănă, cu păr brunet şi rochie maro. Mai era cineva pe verandă, însă Ben nu vedea din cauza Sarei, care în ultima vreme părea să aibă permanent pete de vopsea pe obraji şi pe braţe. Şi tot era mai înaltă decât el.

Mama lor întinse mâna.

– Bună ziua, doamnă Şcearanskaia.

– Vă rog, spuneţi-mi Raisa, răspunse femeia. Avea un glas adânc şi înghiţea sunetele.

– Şi dumneavoastră puteţi să-mi spuneţi tot Raisa, spuse mama cu un zâmbet. Aşa mă chema când eram micuţă.

Raisa Şcearanskaia făcu ochii mari, ridicând pleoapele machiate intens, şi spuse ceva, tare, în rusă.

Mama lui Ben râse.

– Am ştiut cândva ruseşte, dar am uitat. Îmi pare rău, spuse ea. Însă Ben era sigur că asta era o minciună, căci observase că mama ţipa deseori în rusă, noaptea târziu, în somn.

Raisa scoase un sunet care amintea de un mârâit.

– Mai bine să uităm, spuse ea. Toţi sunt nişte jigodii şi nişte hoţi.

Mama zâmbi stânjenită, apoi se întoarse spre Ben şi Sara.

– Haideți să vă prezint, începu ea, dar Ben nu auzi mai departe, pentru că în clipa aceea apăru Leonid.

Există două tipuri de băieți de cincisprezece ani pe lumea asta. Sunt cei care arată ca la doisprezece ani și cei care arată de douăzeci și patru. Benjamin Ziskind aparținea primei categorii. Leonid Ilici Șcearanski, celei de-a doua.

Era puțin spus mare. Era un colos. Posibil chiar, medita Ben în timp ce încerca să-și întindă gâtul dintre curelele de umăr ale corsetului ca să vadă în totalitate fizicul impresionant al lui Leonid, să sufere de vreun soi de boală glandulară. Acromegalie, se gândi el, simțind cum îl mănâncă degetul cu care apăsa pe buton la emisiunea-concurs. Sau cretinism. Sau poate sindromul Marfan. (Sindromul Marfan era, desigur, boala de care suferise Abraham Lincoln. Printre simptome se numărau înălțimea anormală, pieptul scobit, degetele lungi, murmurul cardiac și moartea prematură la treizeci sau patruzeci de ani, deși, de regulă, nu de mâna unui asasin rebel.) Sau chiar vreun soi de mutație din cauza accidentului de la Cernobîl.

Leonid avea cel puțin unu nouăzeci și opt înălțime, poate chiar depășea doi metri. Trebui să se aplece ca să poată intra în cadrul ușii, pe care fizicul său uriaș îl umplu complet, căci, pe lângă faptul că era înalt, Leonid avea și un corp impresionant – după cum remarcă Ben rapid, în vreme ce curelele corsetului îi pătrundeau în pielea de pe ceafă. Brațele masive îi erau vârâte într-o cămașă de flanelă ale cărei mâneci abia dacă îi ajungeau mai jos de coatele groase, păroase, pieptul îi era îndesat într-un tricou negru, strâmt, care părea gata-gata să explodeze, iar picioarele monumentale, unul în casă, și celălalt afară,

încălecau pragul precum (se gândi Ben, cu degetul pe butonul imaginar) Colosul din Rodos. Deasupra tuturor tronau o față uriașă, încoronată de o vâlvătaie de păr roșcovan, ca o aureolă arzătoare, și niște ochi albaștri pe jumătate acoperiți de pleoape, care trădau plictiseala mai mult decât orice altceva.

Fața îi examină pe membrii familiei Ziskind, și frumoasele buze ale lui Leonid schițară un rânjet când ochii lui pleoștiți poposiră asupra Sarei, păstrând timp de o clipă o stranie arcuire a buzei de jos, care putea fi umbra unui zâmbet. Când privirea îi ajunse la Ben, acesta îi întinse mâna, nesigur de cât de sus ar fi trebuit s-o țină ca să i-o poată strânge pe a lui Leonid, și-și stoarse creierii să scoată un cuvânt potrivit. Însă, exact când Ben se pregătea să strecoare un „bună" chinuit, Leonid se întoarse și-și privi talpa stângă, aflată încă afară. Ben își aruncă ochii dincolo de prag și văzu cum Leonid scuipă și strivește un muc de țigară pe veranda familiei Ziskind.

–Nu știu ce-i dădeau la școală să mănânce, dar noi în Cernobîl mâncam numai varză tot timpul, iar el crește întruna, spuse Raisa în timp ce luau loc la masă. Vă dați seama ce o să i se întâmple când o să-i dea mâncare americană. Cine ar fi zis că o să mă trezesc în casă cu un uriaș? Ben se uită la Leonid, care mârâi din înalturi. Bineînțeles, știți cum sunt băieții, spuse Raisa râzând și-l privi pe Ben de partea cealaltă a mesei. Niște mici bestii. Noroc că nu mai aveți și alți bărbați în casă.

Ben văzu tresărirea mamei lui, un gest discret, ochiul stâng clipind ușor, buza de jos mușcată delicat,

însă Raisa Şcearanskaia nu observă nimic. Leonid se aşezase pe scaunul tatălui.

– Este şi tatăl lui Leonid aici, în America? întrebă mama cu delicateţe.

Raisa pufni.

– Tatăl lui Lenia este... nu ştiu cum se spune. Un *mamzer*[1]. Acum doi ani a fugit cu o târfă din Georgia.

Sara, care tocmai sorbea din paharul de suc, inhală deodată lichidul, se înecă şi-l împroşcă, prin nas, pe masă. Apoi începu să icnească până când mama lui Ben şi Raisa, amândouă încântate de această abatere de la temă, săriră în acelaşi timp să o bată pe spate şi să-i ofere apă. Ben se întrebă dacă nu cumva Sara se înecase special. Curând, spre vizibila uşurare a Raisei, toată lumea râdea, mai puţin Leonid, care în sfârşit zâmbea larg.

Tot restul cinei, Ben îl privi atent pe Leonid. Era limpede că înţelegea engleza, căci răspundea la tot cu pufnetul sau mormăiala adecvate. Între timp îşi îndesa mâncare în gură cu o nepăsare totală. Avea mâinile aşa de mari încât li se potrivea mai bine denumirea de „labe". E imposibil, se gândea Ben, ca acesta să fie Leonid pe care şi-l imaginase el ani la rând. Leonid al lui era puţintel, delicat, răbdător, aventuros, nu această matahală. Era pur şi simplu imposibil. Ben era atât de fascinat de Leonid, încât abia dacă auzi mare parte din conversaţie, asta până când, dintr-odată, Raisa Şcearanskaia îi pomeni numele.

– Am citit frumoasele scrisori pe care i le-a scris lui Lenia, spuse ea. Dar nu pe toate, doar pe cele mai recente.

---

[1] „Nemernic" (în argou idiş, în original) (n.tr.)

– Pe cele mai recente? Mama lui Ben se apleca înainte. Dar i-a scris numai cu ocazia Bar Mitzvah-ului. Și asta a fost acum doi ani.

Raisa râse, prilej cu care grăsimea de pe bărbie începu să-i freamăte în valuri domoale.

– Ba nu. Ultima scrisoare a sosit cu numai trei zile înainte să plecăm noi. Poate că or să mai vină și altele pe care n-o să le mai putem primi.

Sara se aplecă să-l privească pe Ben, care încerca din toate puterile să se micșoreze în cușca ascunsă sub cămașă.

– Le-am dus pe toate la școală să le arăt elevilor mei, continuă Raisa și apoi făcu o pauză ca să-și arate dinții mici și lipsiți de strălucire într-un zâmbet amplu. A fost o experiență extraordinară pentru clasa mea, să vedem cum scrie un băiat american adevărat în engleză. Și să aflăm despre viața în America din perspectiva acestui băiat adevărat, într-un fel atât de personal; a fost o ocazie extraordinară pentru elevii mei.

Ben simți că se înroșește mai tare decât borșul rusesc. Camera dimprejurul său se estompă, ca ieșită din focalizator.

– Și Leonid nu a citit scrisorile? auzi el întrebarea mamei ca prin ceață.

Raisa Șcearanskaia râse teatral, pe cinci note descendente.

– Oh, știți cum sunt băieții, spuse ea. Mai degrabă se uită la televizor, la fete. Nu-i așa, Lenia? Lenia preferă să se uite după fete.

Raisa își dezveli dinții și se întoarse spre Leonid, care îi adresă ceva ce aducea cu un rânjet ușor. Ca să schimbe subiectul, mama lui Ben o întrebă ceva despre elevii ei în timp ce se ridica să curețe farfuriile,

și toți ceilalți o urmară, fiecare cu farfuria în mână, în bucătărie. Asta nu-l împiedică însă pe Ben să-i vină să se târască sub masă și să-și dea duhul acolo.

– Mi-a părut foarte rău când mi-am părăsit elevii, dar știu că a fost..., a fost alegerea corectă, spuse Raisa în timp ce făceau drumuri între bucătărie și masa din sufragerie, ducând cafeaua și fructele. Acum toată țara e coruptă.

Leonid se oprise în mijlocul fluxului de mâncare, cu corpul enorm aplecat deasupra biroului din bucătărie, pe care un teanc de hârtii se strânsese sub o fotografie rătăcită. Raisa se opri lângă el și Ben îl văzu pe Leonid șoptindu-i ceva mamei lui în timp ce lua fotografia și arăta ceva cu degetul pe ea. Raisa îl mustră ușor și-i dădu peste mână, până când Leonid lăsă fotografia înapoi pe birou.

– Este o pictură de Chagall, spuse mama lui Ben, aplecându-se peste umărul Raisei.

Aceasta se făcu mică, rușinată.

– Mă gândeam..., da, Chagall, mormăi ea. Dar nu știam că face tablouri așa de mici. Ben se ridică pe vârfuri și văzu fotografia peste umărul Raisei, un instantaneu după tabloul din camera de zi, cu mâna mamei lui pe o margine. Leonid o porni furiș spre sufragerie și se așeză singur și posomorât pe scaunul lui.

– E mic pentru că este un studiu, o încercare pentru un tablou mai mare, explică mama, arătând spre fotografie. Iar asta e mâna mea. Vedeți, asta de pe deget e verigheta mea.

Raisa privi inelarul din fotografie al mamei lor, apoi același deget de pe marginea fotografiei, și-și ridică alarmată privirea.

– Aveți un tablou de Chagall?

Mama lui Ben clătină din cap.

– Nu, nu mai avem. E o poveste lungă, spuse mama și apoi păru să regrete că adusese vorba despre asta. Luă fotografia și teancul de hârtii și le vârî iute în sertarul biroului.

Raisa pufni.

– Toți sunt niște jigodii și niște hoți, repetă ea în timp ce se întorceau la locurile lor în jurul mesei. Acum e mai rău decât înainte. Până și elevii mei de acolo se transformă toți în niște hoți. Nici pentru Lenia nu e bine. Sunt atât de mulți copii răi... Încercăm să formăm niște copii buni, dar cine poate ști? Nu poți ști cum or să-ți iasă copiii. Părinții și profesorii au doar o influență limitată.

– Predați și aici? întrebă mama, dând mai departe un bol cu struguri.

Raisa oftă:

– Nu, nu predau. Sunt... sunt... Făcu o pauză, apoi lăsă capul în jos, închise ochii și și-i apăsă, peste puntea nasului, cu degetul mare și arătător. Continuă să-și frece ochii astfel până când cei trei membri ai familiei Ziskind observară până la urmă, înainte ca Raisa să ridice capul. Lucrez în saloane de înfrumusețare, spuse ea, strângându-și și încrețindu-și buzele între cuvinte. Aproape de școală. E acolo cineva din Rusia care mi-a găsit locul ăsta de muncă.

Pentru o clipă nimeni nu spuse nimic, până când Sara rupse tăcerea.

– Ați putea preda și aici, spuse ea, vorbind pentru prima oară în seara aceea. Ben se miră cât de tare semăna vocea ei cu a mamei lor, și dintr-odată se rușină și mai tare de glasul lui ascuțit, în schimbare. S-ar putea să mai trebuiască să faceți niște cursuri

sau ceva de genul ăsta, dar pun pariu că încă ați putea...

– Nu, mi-e frică, cred că pentru mine s-a terminat, spuse Raisa, coborându-și privirea în farfurie. Sânii i se înălțară pe sub rochie înainte să-și ridice din nou ochii. Dar pentru Lenia, nu. E un băiat deștept, dar, lucrul cel mai important, e bun la suflet. Cel puțin, Lenia e băiat bun.

Toată lumea aruncă o privire peste masă la Leonid, care era ocupat să-și aprindă o țigară.

În timp ce Leonid și mama sa plecau în seara aceea, Ben își dădu seama că încă nu-i auzise glasul.

Săptămâna aceea, profesorii de la liceu anunțară că toți elevii de la cursurile de matematică și științe nivel avansat trebuiau să-și cumpere calculatoare de buzunar model TI-82. Majoritatea acestor elevi aveau carnet de șofer sau cel puțin prieteni care îi puteau duce la magazinul de electronice cu preț redus de pe autostradă ca să-și cumpere calculator, dar Ben, copilul-minune, trebui să-i ceară mamei să-l ducă, numai ca să descopere că în magazinul cu pricina, ca și în oricare alt magazin pe care îl vizitară, calculatorul acela nu mai era pe stoc. A doua zi, Ben ajunse devreme la școală și găsi o mulțime de elevi adunați pe hol, deasupra cărora se înălța chica roșcovană a lui Leonid. Ben își aminti că Leonid tocmai fusese repartizat la cursul premergător celui de analiză matematică – împreună cu Ben, era singurul elev de clasa a noua din grupă - și se întrebă dacă nici Leonid nu găsise de cumpărat noul calculator. Nu fu nevoie să se întrebe prea mult.

–TI-82 de vânzare, striga Leonid. Preț redus. Croindu-și drum prin mulțime, Ben văzu la picioarele lui calculatoarele, așezate teancuri într-o cutie. Dispăreau cu repeziciune, înșfăcate de elevi, iar buzunarele lui Leonid gemeau de bancnote.

–Hei, strigă Ben, neștiind dacă trebuia să adopte un ton prietenos. Nu reușea să-și controleze mânia și glasul îi tremura. N-ai voie să le vinzi așa.

Leonid coborî privirea, îl observă pe Ben și râse, în vreme ce strivea un muc de țigară pe podea. Cineva îl împinse pe Ben cu cotul într-o parte. Preț de o clipă, Ben urmări ce se întâmplă cu un amestec de fascinație și de furie. Aruncă o privire spre țigara pe jumătate fumată de lângă adidașii negri uriași ai lui Leonid, a cărei foiță deja se desfăcea.

–E ilegal să fumezi în școală, spuse Ben, croindu-și din nou drum spre Leonid. Cineva ar putea muri de cancer la plămâni din cauza asta. Cineva ca tatăl lui Ben, de exemplu.

Ocupat să-și servească clienții, Leonid reuși să-și mai scoată o țigară din buzunar, s-o aprindă și să-i sufle lui Ben fumul în față.

–Scuze, bolborosi el către posesorul unei mâini care se ițea din mulțime. Nu dau rest. Cumperi două, dai unu' la prieten. De la un alt băiat luă trei bancnote de douăzeci de dolari.

–Profesorii de mate or să afle, spuse Ben, cercetând mulțimea cu privirea în căutarea unui oficial. Însă grămada de copii deja se dispersa; trebuia să înceapă prima oră.

–Iuri! strigă dintr-odată Leonid, răsucindu-și capul uriaș spre dreapta. În apropiere, un băiat cu o burtă de consumator de bere, o umbră de mustață și degetele acoperite cu ghiuluri îl înghesuia pe un altul

în dulapurile de lângă perete. Grăsanul ridică privirea și îi dădu drumul celuilalt, care se făcu morman pe podea.

– Îl vezi pe tipul ăsta? îl întrebă Leonid pe Ben în timp ce burtosul se apropia.

Ben dădu să-și repete amenințarea, dar era evident că Leonid nu asculta. În schimb, îi bălmăji ceva în rusă lui Iuri, care îl apucă pe Ben de bărbie și-l ridică de la podea, nu de tot, dar suficient cât să-l forțeze să stea pe vârfurile degetelor. Ben își simți trunchiul întinzându-i-se dureros în cușca din oțel și plastic.

– El e Iuri, spuse Leonid în timp ce prietenul lui îi dădea drumul lui Ben. Ben reveni, legănându-se, cu călcâiele pe pământ, simțind dureri în coloana vertebrală. Dacă spui la lume ce facem, Iuri, eu, batem la tine.

Iuri se întoarse și-i spuse lui Leonid ceva în rusă, arătând cu degetul spre Ben. Amândoi râseră, Leonid atât de zgomotos încât fu cât pe ce să se sufoce, dar chiar și așa reuși să calce pe o mână rebelă care încerca să înșface un calculator din cutie. Vânzările lâncezeau. Iuri o porni greoi pe hol și se făcu nevăzut în toaleta băieților. Leonid se uită de sus la Ben și râse.

Ben înghiți în sec, încercând să împrumute glasului său o notă joasă, dură.

– Ce-ți închipui că faci aici, o emisiune proastă de televiziune?

Leonid se aplecă în față, cu un rânjet pe chip, ca să închidă cutia cu calculatoare. Sunase deja de intrare la prima oră.

– Da, o emisiune proastă de televiziune, spuse el cu glasu-i răgușit, adânc, înghițind silabele. Și tu ești vedeta.

Lui Leonid Şcearanski îi trebuiră numai câteva săptămâni pentru a forma prima bandă pe care o avusese vreodată liceul lui Benjamin Ziskind. Membrii săi erau exclusiv imigranţi ruşi. Leonid era personajul-cheie, iar sus-menţionatul Iuri funcţiona drept cirac responsabil cu şuturile, întrucât una dintre activităţile lui preferate era să umble pe holurile şcolii ca să vadă câte dulapuri proaspăt vopsite putea lovi cu picioarele adăpostite în bocanci cu vârf de oţel. În afară de ei mai erau şase alţi băieţi, nişte pirpirii pe lângă colosul de Leonid şi burtosul de Iuri, toţi bruneţi şi cu nasul lung şi subţire, ca un stol de corbi. Mai erau şi patru fete, cu sâni uriaşi, care umblau prin şcoală cu buzele rujate şi cu bretonul tapat, modă la care adolescentele americane renunţaseră de ani buni, dar pe care ele reuşeau să o adopte cu aroganţă şi vulgaritate. Între ei, membrii găştii vorbeau exclusiv în rusă, deşi uneori, trecând pe lângă ei, Ben auzea din întâmplare, spre uluiala lui, câte un cuvânt în idiş în mijlocul unei propoziţii în rusă. Nu aveau un nume oficial, însă restul şcolii începuse să-i numească, pe la spate, gaşca Cernobîta.

Se specializaseră în furturi şi bişniţă cu ceea ce furaseră. Marfa de bază erau calculatoarele şi marijuana, dar şi, din ce în ce mai mult, radiouri şi diverse piese auto procurate din parcarea şcolii. Toaleta băieţilor devenise un adevărat atelier de dezmembrări. Însă nu depăşiseră nici etapa ameninţărilor. În fiecare zi, aşezat în spatele lui Ben la ora de matematică, Leonid îi trăgea un şut în scaun, apoi îi arunca un bileţel pe bancă. Scris cu litere de tipar încârligate şi cu variaţii zilnice de ortografiere pe care Ben

le găsea extrem de iritante, bilețelul conținea mereu aceleași cuvinte:

*Ai grijă Wizkind – în curând bat la tine.*

Pentru prima oară de când se știa, lui Benjamin Ziskind îi era frică. Nu vorbi cu nici un profesor despre asta, nici măcar cu mama lui. Și totuși, în fiecare dimineață când primea bilețelul de la Leonid, simțea mai mult decât groază. Era ca și când Leonid ar fi răspuns în sfârșit la toate scrisorile pe care Ben i le trimisese în ultimii ani, iar senzația de rău la stomac, greața care îl încerca ori de câte ori se străduia să nu-și amintească faptul că își pusese sufletul pe tavă și îl trimisese prin poștă la Cernobîl îl făceau să se simtă el însuși vinovat, de parcă ar fi făcut un sacrilegiu.

Ben își pierdu interesul față de școală. În loc să vină acasă și să se apuce de problemele de fizică, se trezea că umblă prin camera de zi, unde în bibliotecă se afla o fotografie a tatălui său. Se uita la nesfârșit la ea, până când îl descoperea mama sau sora sa. Odată, cu un bilețel abia mototolit de la Leonid în buzunar, intră în dormitorul mamei și scoase plăcuțele de identificare ale tatălui său din locul unde le ascunsese mama într-o cutie în dulap. Bucățile de metal gravat îi aminteau undeva în adâncul sufletului de vestiarele de la școală, îndoite de bocancii lui Iuri – umflatul, animalicul Iuri, care, avea să afle mai târziu, fusese geamănul de Bar Mitzvah al unui alt coleg din clasa de matematică. Pe când își plimba degetele pe reversul plăcuței cu numele tatălui său, își aminti de propriul Bar Mitzvah și apoi de momentul când îl întâlnise pentru prima oară pe Leonid, de felul

în care acesta scuipase și strivise cu degetul de la picior mucul de țigară pe veranda lor.

Și apoi sosi ziua în care Leonid se hotărî, în sfârșit, să-l bată.

Era o zi de iarnă, iar lui Ben îi plăceau zilele de iarnă în vremea aceea. Le urâse mult timp, căci fusese frig în ziua în care murise tatăl său, dar acum zilele friguroase i se păreau o ușurare, căci putea purta pulovere groase care îi acopereau complet corsetul. În zilele acelea era frig, destul de frig ca să ningă, dar până atunci în anul acela nu ninsese. Iarba se ofilise și pământul era acoperit cu frunze moarte, care într-un final se topiseră sub forma unui covor de noroi, vârtos și maroniu, care părea să învăluie întreg orașul. Zilele se micșorau una după cealaltă, ofilindu-se și încovrigându-se pe margini asemenea unor frunze moarte. Ben rămăsese până târziu la școală ca să dea un test pentru un concurs de matematică și se văzu nevoit să străbată singur lungul drum spre casă.

Dar, în timp ce ocolea școala, se gândea la altceva. Mama sa tocmai terminase prima ei carte pentru copii, cu ridicolul titlu *Limbă Ascuțită*, pe care le-o arătase lui Ben și Sarei cu o noapte în urmă. Era în totalitate în versuri, povestea unui băiețel, „Limbă Ascuțită", cunoscut sub acest nume, se părea, din pricina răspunsurilor prompte pe care le servea adulților și căruia îi mersese vestea pentru inteligență și curaj. Poezioara începea cu descrierea orașului în care locuia Limbă Ascuțită și care, în ciuda cailor și a caselor cu acoperișuri de stuf, îi părea lui Ben foarte asemănător cu propriul său oraș, căci principala problemă acolo, ca și aici, era noroiul.

În poveste era început de iarnă, dar încă nu căzuse prima zăpadă. Străzile erau așadar acoperite cu un strat gros de noroi tomnatic, așa de gros încât oamenii se puteau afunda în el și dispărea pe vecie. Singura speranță a localnicilor era ca zăpada să acopere noroiul, dar aceasta nu mai venea. Într-o după-amiază în care un întuneric adânc se lăsase devreme, Limbă Ascuțită și prietenii săi se întorceau acasă de la școală cu felinarele în mână, ca să-și lumineze drumul (aici ilustrațiile în creion și cerneală conturau în jurul felinarelor micuțe o aureolă de lumină numai cât să dezvăluie chipurile fragile și pătrunse de groază ale băieților și picioarele pe care le purtau cu grijă pe deasupra stratului de noroi, călcând cu pași temători). Însă pe pagina următoare, Limbă Ascuțită se rostogolea în noroi, prizonier, și felinarul i se stingea. Prietenii săi – halal prieteni, se gândise Ben – fugeau în noapte, prea îngroziți ca să-i dea o mână de ajutor, însă Limbă Ascuțită rămânea pur și simplu în noroi, deloc înspăimântat. Printr-o întâmplare fericită, la scurt timp după aceea îl descoperea un nobil călare, care îl scotea de acolo. Nobilul îl întreba pe Limbă Ascuțită de ce nu strigase și acesta îi răspundea simplu că nu-i fusese deloc frică. Nobilul era așa de impresionat încât îi făcea o propunere lui Limbă Ascuțită, pe care acesta o accepta așa cum numai el era în stare. Nobilul începea așa:

*Am luat un cal pe o avere*
*Tânăr, aprig și-n putere,*
*Și zboară ca un fulger, chiar așa!*
*De-aș vrea să-l mân suit în șa.*

*Şi am şi un inel-minune,*
*Bun pentru un băiat anume.*
*De şapte ori de-l învârteşti,*
*Cu nea pământul copleşeşti!*

*Te rog acum să îmi grăieşti:*
*Din cele două, ce-ţi doreşti?*
*Vrei calul sau inelul, spune,*
*Nu te gândi prea mult.*

*Şi Limbă Ascuţită-a chibzuit,*
*Şi-a zis: „Orice-aş alege ar fi greşit.*
*Şi-atunci, ca să-mi împac amarul,*
*Voi lua inelul..., dar şi calul!"*

Se pare că lucruri miraculoase se pot întâmpla dacă nu ţii cont de reguli. Nobilul, impresionat din nou de curajul băiatului, îi dădea cu dragă inimă şi calul, şi inelul, iar Limbă Ascuţită nu stătea pe gânduri şi pornea în lumea largă pe calul zburător, împrăştiind zăpadă în calea sa cu inelul-minune.

În ziua aceea, în timp ce mergea spre casă, alunecând prin noroi pe lângă zidul şcolii, lui Ben i se perindau prin cap câteva dintre ultimele strofe din carte:

*Limbă Ascuţită, pe-a calului spinare,*
*Gonea în lunga depărtare,*
*De-acasă ca un fulger a pornit*
*Şi-n ţări străine a poposit.*

*Dar, an de an, când ierni ciudate,*
*Veneau din zări, cu ploi în spate,*
*Dar fără nici un strop de nea,*
*De parcă nea nu mai era...*

*Hooo! Calul din galop se-oprește,*
*Băiatul din inel rotește,*
*De șapte ori îl învârtește*
*Și neaua, iar, pământul copleșește.*

Problema era, se gândi Ben, că totul i se părea atât de familiar. Nu și cuvintele, nu putea spune că mai auzise undeva poezioarele acelea ridicole, însă povestea avea ceva cunoscut. Unde o mai auzise? Ben străbătea poteca noroioasă de pe lângă zidul de cărămidă al școlii, străduindu-se să-și readucă în memorie povestea lui Limbă Ascuțită, când un glas gros îi mugi în ureche.

– A venit ziua cea mare, Wizkind.

Ben nici nu apucă să se întoarcă și fu înșfăcat de gât și izbit de zid, mai întâi cu spatele. Ateriză în picioare și se trezi față în față cu componenta masculină a Cernobîtei – băieții-corbi de-o parte și de alta și Leonid la timonă. Iuri îl apucă de braț, îi smulse rucsacul și i-l aruncă în noroi.

– Crezi că nu vorbesc serios? Ba da, spuse Leonid. Bat la tine eu singur.

Ben aruncă o privire împrejur la nasurile coroiate ale băieților-corbi și la chipul uriaș al lui Leonid, care îl strivea cu statura lui. Se închipuise de multe ori astfel. Însă de data aceasta nu mai părea fi un vis. Își mușcă buzele, simțind gustul dulceag al sângelui țâșnit când își atinse cu dinții buza aspră, și vederea i se împăienjeni. Apoi, deodată, ca în acele momente fulgerătoare de iluminare din timpul emisiunii-concurs, între clipa când auzea întrebarea și cea în care își dădea seama că știe răspunsul, corpul lui Ben fu invadat de un freamăt abia stăpânit care-l furnică

sub piele. Nu se temea, așa cum nu se temuse nici Limbă Ascuțită.

– Haide, îi spuse lui Leonid. Te provoc. Timp de o clipă se simți neliniștit – panica obișnuită a participantului la o emisiune-concurs care realizează instantaneu că este posibil ca răspunsul lui să fie greșit. Însă Ben își ascunse emoția și îl privi pe Leonid în ochi.

Membrii Cernobîtei schimbară priviri uimite până când, într-un târziu, Leonid râse.

– Bine, lupt la tine, mugi el. Da', Wizkind, arăt la tine că sunt corect. Să nu spui că bate la tine un uriaș. Eu stau în genunchi în față la tine și oricum bat.

– Poftim, spuse Ben cu glas tremurător. Apoi se sprijini cu spatele de zid.

Gașca rămase din nou nemișcată și stolul de corbi schimbă șoapte înfrigurate. Însă apoi Iuri ridică rucsacul lui Ben, scoase din el manualul de trigonometrie și-l aruncă în noroi la picioarele uriașe ale lui Leonid.

Leonid căzu în genunchi cu un bufnet și manualul se afundă în noroi sub greutatea lui. Așa cum stătea, îndreptându-și spatele ca să se uite la Ben, îi aminti acestuia, în mod straniu, de felul cum arăta cândva tatăl lui la slujbele de Yamim Noraim[1] din sinagogă, singura dată din an când – și el înalt, dar mult mai slab – se lăsa în genunchiul sănătos, stătea așa scurt timp, până ce-și pierdea echilibrul, se sprijinea în palme și apoi își lipea fruntea de podea până când Ben îl ajuta să se ridice. Ben își uită însă repede gândul când dădu nas în nas cu Leonid, al cărui cap părea și mai mare acum că se afla la nivelul ochilor

[1] Perioadă de penitență în timpul sabatului dinainte de Yom Kipur (n.red.)

lui. Observă că genele acestuia aveau aceeași culoare cu părul lui, un roșu șters.

Zâmbetul lui Leonid se topi. Se lovi ușor în piept, cu un gest care lui Ben îi aminti de o gorilă, apoi își trase brațul înapoi. Ben se retrase, și-și acoperi fața cu mâinile, răsfirându-și ușor degetele suficient cât să-l vadă pe Leonid cum își bořește fața roșie, inspiră adânc și își strânge degetele uriașe în pumn.

Totul se petrecu așa de repede încât Ben nici măcar nu simți lovitura. Văzu doar, o clipă mai târziu, ochii mari ai lui Goliat rostogolindu-i-se în cap în timp ce își pierdea cunoștința. Leonid căzu grămadă la pământ, cu cinci oase ale palmei și încheieturii rupte de la impactul cu corsetul metalic.

A doua zi, Ben constată cu surprindere că apartamentul lui Leonid, pe care acesta îl împărțea cu mama sa, cu încă o rusoaică în vârstă care nu le era rudă și cu nepoata de șapte ani a bătrânei, nu era cu mult mai mare decât dormitorul părinților lui Ben. Mama sa îl obligase să meargă și să-și ceară scuze, oricât stăruise el că nu fusese vina lui. Când Sara insistase să-l însoțească, Ben se trezise copleșit de un amestec de stânjeneală și de ușurare.

Bătrâna care răspunsese la ușa apartamentului cu numărul 16, despre care Ben presupusese la început că era bunica lui Leonid, deși mai târziu aflase adevărul, o deschisese numai câțiva centimetri, întinzând lanțul de siguranță de la ușă, fără să scoată o vorbă.

–Bună ziua, sunt Ben Ziskind, spusese el, încercând să-și îngroașe glasul. Am venit să...

Femeia trântise ușa. Ben se întorsese să se uite la Sara, apoi amândoi auziseră strigăte în dosul ușii, și Ben recunoscuse glasul gros al lui Leonid turuind

în limba rusă. Bătrâna scosese siguranța de la ușă, deschisese, apoi se dăduse într-o parte. Ben dăduse să-i mulțumească, dar femeia dispăruse repede, retrăgându-se într-o cameră care, întrezărită în scurta clipă înainte ca bătrâna să închidă ușa, păruse mai degrabă o cămară mare, ocupată aproape în totalitate de un pat dublu.

În apartament erau doar două camere mici, după cum văzu Ben prin ușa deschisă de lângă cea în dosul căreia dispăruse bătrâna și care lăsa la vedere un dulap plin ochi de cutii rupte. Bucătăria se reducea la un blat minuscul în vecinătatea ușii. Ușa de la baia înghesuită fusese și ea lăsată deschisă, expunând vederii o pădure de lenjerie de damă întinsă pe sârme întretăiate. „Trebuie să te apleci ca să folosești toaleta", se gândi Ben. Camera principală, în care se aflau Ben și Sara, era înțesată de lăzi de voiaj și de mormane de albume foto. Între două coloane înalte de cutii stătea strânsă o saltea ieftină de spumă, genul care se împăturește la mijloc. Lângă ea, pe podea, acoperită cu o folie din plastic transparent, zăcea grămadă o pătură. Pe folia de plastic se afla o scrumieră plină, iar lângă ea un mic teanc format dintr-un caiet de însemnări, un dicționar tocit rus-englez și aceeași ediție din *Căutătorul de urme* pe care o avea și Ben de la ora de engleză. Ben își dădu seama rușinat că acesta trebuie să fi fost locul în care dormea Leonid, și poate și mama lui. Probabil că salteaua nu era nici măcar destul de lungă pentru Leonid. Aerul din încăpere era îmbâcsit de izuri ciudate, miros înțepător de cenușă, de cărți vechi și de ceva grețos de dulce pe care Ben nu reușea să-l identifice, până când remarcă pe podea, într-un colț, un cotor maroniu de măr. Ben își scoase haina și o așeză pe o ladă din apropiere.

Sudoarea i se prelingea pe sub corset – o lentă tortură cu apă.

Leonid stătea pe saltea, sprijinit de perete și cu picioarele lungi întinse pe podea în fața lui. Avea brațul ca o bâtă, învelit într-un bandaj din fibră de sticlă de culoare galbenă și prins într-o bandulieră din pânză. Ochii cu pleoapele căzute îi erau concentrați asupra unui televizor mic așezat la câțiva metri distanță, unde se derula, în surdină, o emisiune-concurs. Nu-și ridică privirea.

–Am venit să-mi cer scuze, Leonid, spuse Ben. Își repetase replicile împreună cu Sara pe drum, antrenându-se să nu pară furios. Îmi pare rău că te-ai lovit la mână. Dacă pot să te ajut cu ceva, de exemplu să-ți car cărțile, să te ajut să iei notițe la ore sau ceva de genul ăsta, ăăă...

Leonid rămase tăcut în continuare, cu ochii indiferenți concentrați asupra ecranului. Privirea lui Ben se îndreptă spre televizor, unde rula concursul *Riști și câștigi*. Sunetul era așa de slab încât Ben abia dacă auzea. Ochii lui surprinseră o întrebare în clipa când dispărea de pe ecran. Se cerea numele omului de știință care a formulat tabelul periodic al elementelor.

–Mendeleev, spuseră Ben și Leonid în același timp.

Ben tresări. Făcu un pas atent printre lăzi și se apropie mai tare de televizor. Următoarea întrebare era despre capitala Uzbekistanului.

–Tașkent, rostiră Leonid și Ben la unison, Ben cu câteva note mai sus decât Leonid.

Ben simți cum sângele îi pulsează prin corp, cum se întâmpla adesea când competiția era strânsă, și pielea îi asudă intens pe sub corset. Leonid se aplecase în față, acoperindu-și brațul rănit. Ben abia

dacă era pregătit când apăru următoarea întrebare: Compozitorul simfoniei *Din Lumea Nouă.*

– Dvořák, spuseră Ben și Leonid, al doilea puțin înaintea primului. Ben era îmbibat de sudoare și buzele îi tremurau ușor. Încercă să se concentreze. Simțea că începe să deraieze. Pe ecranul mic apăru încă o întrebare: Autorul romanului clasic *Părinți și copii.*

Ben privi cuvintele nemișcat, le citi de două ori, frământându-și mintea, cu inima bubuind.

– Turgheniev, răspunse Leonid.

De data aceasta, Ben se uită fix la Leonid, care încă nu-și desprinsese ochii de ecran. Numai cușca îl împiedică să se chircească în cămașă.

– Hm, nici măcar Ben n-a știut-o pe asta, spuse Sara deodată.

Leonid tresări, speriat la auzul altei voci, și își întoarse în sfârșit capul. Îi aruncă o privire lui Ben, dar părea uluit de Sara. Se uită la ea cu atâta atenție încât Ben nu se putu abține s-o privească și el. Sara stătea cu haina pe braț și purta un pulover nou, albastru, pe care îl primise cadou de ziua ei, cu decolteu în V, care îi accentua formele. Leonid rânji.

– L-am bătut pe Wizkind, spuse el.

– Eu credeam că tocmai te-a bătut Wizkind pe tine, răspunse Sara cu un zâmbet. Ben o fulgeră cu privirea, dar Sara nu păru să remarce. Spre surprinderea lui Ben, Leonid izbucni în râs.

– Urmărești emisiunea asta? întrebă Sara.

– Oh, da, răspunse Leonid. Întrebările despre America sunt grele, dar... sunt tot mai bun.

– Ar trebui să faci concurs cu Ben. Sara zâmbi, apoi își roti privirea prin cameră. Poate la noi acasă. Aici nu prea aveți mult spațiu, din câte se vede.

Ben făcu o grimasă. Ce naiba o apucase? Ultimul lucru de care avea nevoie era ca Leonid să vină la ei acasă, înarmat cu un par din fibră de sticlă.

Însă Leonid nu păru să sesizeze invitația.

– E mai bine decât Cernobîl, spuse el încet. Acolo eram cinci în două camere. Aici numai patru.

O clipă gândul lui Ben zbură la tatăl lui Leonid, care fugise cu târfa din Georgia, și prin cap îi trecu atunci că el și Leonid aveau un lucru important în comun, anume că își duceau viețile cu un membru al familiei în minus. Și înconjurați de fete. Însă Sara puse capăt gândurilor lui.

– Cred că ai putea să mai muți câte ceva pe aici ca să dai senzația de spațiu. Ca de exemplu cutiile alea, spuse ea arătând spre lăzile din fața ferestrei. Ce e în ele?

– În alea? întrebă Leonid ridicând din umeri. Cărți. Haine. Lucruri.

– Ai avea mult mai mult spațiu dacă ai scăpa de ele și ai pune niște rafturi sau sertare sub fereastră. Așa camera ar da impresia că e mai mare, pentru că ar intra mai multă lumină. Iar tapetul ăsta o face să pară și mai mică, adăugă Sara, apăsând peretele vopsit verde-închis. Dacă ai vărui camera în alb, probabil că ar părea de două ori mai mare.

Ben își plimbă privirea prin încăperea neîngrijită și se întrebă ce tot spune Sara acolo. Lui nu i se părea că ar fi avut vreun fel de potențial. În plus, duhnea a scrum de țigară. Era un miros care îi amintea vag de momentele din copilărie când mama sa îi striga tatălui său să fumeze afară, nu în preajma gemenilor.

– Nu putem să cumpărăm așa ceva, mormăi Leonid, cu ochii în podea.

Ben își dădu seama imediat de greșeala Sarei. Cum de putuse fi așa de netoată? Simți cum roșește în locul ei și încercă din nou să spună ceva, orice. Însă Sara părea animată de o solicitudine inexplicabilă.

– Nu-i nimic, avem noi niște rafturi în plus acasă, spuse ea. Și știu că ne-a mai rămas și niște vopsea în garaj. Am putea să le aducem noi și să facem treaba împreună. Nu-i așa, Ben?

– Ba da, spuse Ben cu glas spart.

Câteva clipe mai târziu, Ben și Sara porneau spre casă, fără să-și vorbească. Era o după-amiază liniștită de iarnă, genul când aerul este rece, cenușiu, solid și imobil, asemenea cimentului întărit. Până și poteca acoperită de noroi care ducea de la clădire la stradă părea tare, și pe ea se așterneau frunze moarte, aducând cu niște păsări căzute din înaltul cerului. Însă apoi se stârni o adiere delicată și rece, care ridică frunzele moarte și le prinse într-o horă înaintea lor. Sara se uita în pământ în timp ce mergea pe poteca noroioasă și, pășind pe lângă ea, Ben observă că își ridicase ușor colțurile gurii, abia schițat.

– Wizkind, poți să-mi iei notițe? întrebă Leonid săptămâna următoare la ora de matematică.

Ben se străduia întotdeauna să ajungă devreme la oră, însă Leonid întârzia așa de des încât profesorul abia dacă îl mai remarca. Dar astăzi Leonid se afla în banca lui de dinainte de sosirea lui Ben, așteptând cu caietul deschis. După cum remarcase Ben, de când se lovise, membrii Cernobîtei îl evitau pe Leonid și se fereau de el pe holuri. Se părea că la un moment dat avusese loc o lovitură de stat și acum Iuri era liderul lor. „Oh, se gândi Ben, cum au căzut viteji."

– Sigur, răspunse Ben și simți o teamă familiară, după care se retrase în cușca lui.

Zâmbetul lui Leonid părea altfel de data aceasta, mai sincer. Totuși, în ultimele câteva zile stătuse la ora de matematică fără să catadicsească să ia notițe și părea un pic ciudat că dintr-odată renunțase la mândrie.

Cu brațul stâng uriaș, Leonid îi dădu lui Ben caietul deschis. În partea de sus a paginii se înșira o propoziție scurtă redactată cu litere mari, de tipar, mult mai neîndemânatice și mai copilărești decât scrisul de pe mai vechile bilețele cu amenințări. Probabil că Leonid o scrisese cu mâna stângă. Pentru că anticipa o nouă amenințare, Ben fu șocat când văzu ce scria de fapt:

*Hei, Wizkind – sora ta e foarte frumoasă.*

Lui Ben aproape că-i veni să râdă, mai întâi pentru că situația era așa de absurdă și în al doilea rând pentru că i se păru că e o glumă. Sara cu greu putea fi catalogată drept drăguță. Ar fi fost poate dacă s-ar fi străduit să poarte haine care să nu fie mânjite de vopsea mai mult de o dată pe an sau dacă pur și simplu s-ar fi pieptănat, lucru pe care nu-l făcea.

Ben ezită o clipă înainte să se întoarcă, căscând ochii la literele uriașe și întrebându-se ce semnificație ar putea avea. Primul lui gând fu că acesta era începutul unei mașinațiuni complexe, menite să-l facă de râs, dar mai neplăcute decât oricare dintre umilințele de dinainte, căci acum, cine știe cum, aveau s-o implice și pe Sara. Evident, nu se putea aștepta decât la ce era mai rău, deși lui Ben îi era prea frică să-și închipuie în ce consta răul acela.

Când în sfârşit îşi luă inima-n dinţi să se întoarcă, văzu că Leonid avea o expresie ciudată – sprâncenele uşor ridicate şi buza de jos prinsă între dinţi. Ai fi zis că îl privea cu speranţă.

Leonid clipi din genele roşcovane. Dădu din cap spre Ben, apoi întinse mâna stângă după caiet.

– Stai aşa, mormăi el, apoi îşi puse caietul pe bancă.

Preţ de câteva momente interminabile se chinui cu creionul în mâna stângă, acoperind pagina cu braţul pansat. Ben vârî mâna în rucsac şi începu să-şi scoată şi să-şi aranjeze manualul şi calculatorul, străduindu-se să nu se întoarcă. Apoi caietul lui Leonid ateriză din nou pe banca lui, cu o a doua propoziţie stângace înşirată sub prima. Fără să se mai teamă, doar cuprins de curiozitate, Ben îl luă şi se strădui să citească noile cuvinte scrise şovăielnic:

*Te rog, spune-mi dacă are prieten.*

Ben înţelese atunci că puterea era a lui.

Nu poţi şti, avea să-şi amintească mai târziu de cuvintele Raisei Şcearanskaia, cum or să-ţi iasă copiii. Ben nu putea şti în clipa aceea, de exemplu, că acum, mulţi ani mai târziu, sora sa avea să vină la el şi să-i spună că ea şi Leonid aşteptau un copil, că avea, spre surprinderea lui, să viseze la copilul care urma să fie botezat cu numele mamei sau tatălui lui Ben, că de răspunsul lui atunci depindea întreg viitorul, întreaga lume. În dimineaţa aceea, la ora de matematică, totul nu era decât o problemă de încredere. Ben ezită o clipă, apoi scrise:

*Nu. Sun-o.*

Când se întoarse ca să-i dea înapoi lui Leonid caietul, Ben își aruncă privirea pe fereastră și văzu că prima zăpadă din anul acela începea să acopere pământul.

Însă în seara aceasta pământul nu era acoperit de zăpadă. În jur domnea doar tăcerea densă a casei în care crescuse Ben, ajuns acolo după vizita Sarei ca să ascundă tabloul pe care îl furase (sau, după părerea lui, îl salvase) din muzeu.

Liniștea casei îl apăsa pe Ben de șase luni, îl urma pe holuri ori de câte ori venea cu trenul până în New Jersey ca să mai curețe o cameră și înapoi în oraș ori de câte ori pleca. Se aștemea în straturi grele pe fiecare obiect, asemenea prafului gros. În zilele de după înmormântare, când se trezise dimineața în vechiul său pat, o simțea odihnindu-i-se pe buza de sus, îngrămădindu-i-se în adâncitura de sub nas în perioada de confuzie dintre somn și trezire, când zgomotele dimineții care îi invadau reveriile matinale – o mașină pornită în garaj, apa de la duș curgând în baie, mama sa strigându-l din capătul holului – se risipeau în aerul greoi. De fiecare dată când intra într-o încăpere, se trezea că așteaptă, ascultă, speră să fie chemat pe nume. Când vedea că nimeni nu-l strigă, se simțea ca drogat.

Puse tabloul înapoi pe perete la locul său dintotdeauna și luă fotografia care îl înlocuise, o fotografie înrămată cu Sara și Leonid, Leonid care terminase facultatea în trei ani și doctoratul în matematică aplicată în patru, care fusese cu burse la universități de peste tot în lume, care refuzase un post de profesor la Cambridge ca să poată în sfârșit să se însoare

cu Sara, care acum lucra pentru o bancă de investiții și câștiga o avere făcând un fel de modelare matematică a procesului de evaluare a activelor. Părea o glumă. Cu toate acestea, Ben nu-l putea invidia. Soacra Sarei avusese dreptate: de fapt, era un băiat bun. Nu poți ști cum or să-ți iasă copiii. Ca să nu mai punem la socoteală bebelușul, copilul încă nenăscut.

Ținând fotografia lui Leonid și privindu-l pe bărbatul zburător din tablou, Ben se gândi când îi văzuse ultima oară împreună, în noaptea aceea la scurt timp după ce Leonid venise în America, când ținuse în mână fotografia ce înfățișa tabloul, apoi își aminti de teancurile de hârtii de sub ea. Străbătu holul spre biroul părinților săi, unde toate dosarele familiei erau păstrate într-un șir de dulapuri pe perete și știu limpede ce avea de făcut.

# CAPITOLUL 5

Cu ce se aseamănă un copil care așteaptă în pântecele mamei sale? În copilărie Der Nister aflase răspunsul: cu o tăbliță de scris pliată. Își odihnește mâinile pe tâmple, coatele pe picioare, călcâiele pe fund și deasupra capului îi scânteiază o lumânare aprinsă. Și, din spatele pleoapelor strânse precum hârtia nescrisă, vede de la un capăt la celălalt al lumii. În viața unui om nu există zile mai bune sau mai fericite decât cele petrecute în pântece. Când le vine sorocul, un înger se apropie de copil în pântece și îi spune: „A venit vremea". Însă copilul nu se învoiește – nu am face toți la fel? (Nu am făcut la fel?) „Te rog, imploră copilul, nu mă forța să plec." Dar îngerul îl lovește sub nas, și copilul cade din pântece și uită, de aceea întotdeauna bebelușii se nasc plângând. Însă înainte de aceasta sunt fericiți și așteaptă.

Tot ceea ce făcuse Der Nister în ziua aceea fusese numai un spectacol în fața copilului. După ce trăsese cu urechea la ușă și îl auzise pe unul dintre elevii lui Chagall în studioul pictorului, dăduse buzna și se căznise din răsputeri să fie amuzant, spiritual, efervescent. Credea că era de datoria sa să-i amuze pe băieți cu orice ocazie, că orfelinatul era primul prilej de fericire care li se ivea după acel cel mai dintâi moment de fericire de dinainte de naștere.

Nu că el și Chagall nu ar fi văzut aceleași lucruri. În Berdicev, orașul natal al lui Der Nister, cu un an în urmă avusese loc un masacru în care fuseseră măcelăriți copiii și bătrânii. În Vitebsk, în același anotimp, casa familiei soției lui Chagall fusese prădată, lucrurile de preț le fuseseră furate și celelalte distruse, totul în timp ce soacra pictorului fusese amenințată cu pistolul. Întâmplările de soiul ăsta erau deja obișnuite. Însă, cine știe cum, Der Nister – spre deosebire de Chagall, care se prefăcea numai a fi de o naivitate șarmantă – credea încă în lume. Iar numele și-l alesese în parte din motive de caracter. Era timid din fire, un om care credea în taină că va întâlni într-o zi fericirea de dinainte de naștere.

Incidentul cu Peretz era tipic pentru Der Nister. Cu ani în urmă, un editor trimisese câteva dintre poveștile sale faimosului scriitor idiș I.L. Peretz. A spune că Der Nister îl idolatriza pe I.L. Peretz era un eufemism, căci nu poți idolatriza aerul pe care îl respiri. Când editorul îi spusese că, în urma poveștilor, primise invitația de a-l vizita pe Peretz – Peretz! Peretz, cel mai mare scriitor idiș în viață, Peretz, profetul vremii sale, ale cărui scrieri transformaseră literatura într-o nouă religie, Peretz, ale cărui cuvinte făureau o punte între vii și morți, Peretz, care binevoia să se întâlnească numai cu tinerii scriitori cu adevărat excepționali –, când auzise că fusese socotit demn de a-l vizita pe Peretz, Der Nister începuse să tremure și așa o ținuse de la locuința sa din Kiev până în aglomeratele vagoane de clasa a treia din mai multe trenuri de noapte cu care făcuse lunga călătorie până la Varșovia, apoi până pe strada Ceglana, la numărul 1, unde, la ora stabilită (după ce măsurase cu pasul

strada de dinaintea clădirii întreaga după-amiază), își făcuse în sfârșit curaj și bătuse la ușa lui Peretz.

Când ușa se deschisese, Der Nister începuse să tremure și mai tare. Înaintea lui nu se afla vreun slujitor, editor sau admirator din breaslă, ci maestrul însuși. Der Nister îl recunoscuse imediat după ex-librisuri: un sexagenar solid, cu părul ca peria și o mustață uriașă. Câțiva ani mai târziu, Der Nister avea să remarce – nu că ar fi vrut să facă vreo comparație – cât de mult semăna Peretz cu Stalin.

– Cel Ascuns se ascunde în hol! bubuise glasul profetului din cadrul ușii. Der Nister fusese uluit: era prima oară când cineva i se adresa cu pseudonimul. Nu mâncase nimic de la sosirea trenului cu o noapte în urmă și acum era gata-gata să leșine. Însă Peretz îl prinsese deja de braț, conducându-l prin foaier și apoi în modestul apartament cu trei camere. Nici un scriitor idiș din istoria omenirii, nici măcar Peretz, nu își câștigase vreodată existența din scris. Era un fapt pe care Der Nister, în vremea aceea burlac muritor de foame care își câștiga pâinea lucrând sporadic ca repetitor, știa prea bine. Maestrul îl măsurase din cap până în picioare.

–Poate sunt prea grizonant pentru dumneata – spusese făcând un semn spre părul său –, iar dumneata prea verde pentru mine. Câți ani ai?

–Douăzeci și patru, răspunsese Der Nister, făcându-se mic în cămașă. Fuseseră singurele vorbe pe care avea să le rostească în noaptea aceea.

–Haide să schimbăm situația, spusese Peretz.

Glumea, însă Der Nister sesizase substratul glumei: tinerețea este ca o carte bună de joc, pe care fie o joci, fie o ascunzi sub veston. Der Nister încercase

s-o ascundă pe a sa în timp ce Peretz îl poftea să ia loc în odaia sa de lucru.

– Și acum hai să vorbim despre poveștile dumitale, începuse Peretz, dar apoi se întrerupsese, se ridicase și se aplecase spre o cutie de pe un birou înțesat de hârtii, cărți, caiete de însemnări, albume și țigări rătăcite. Der Nister privise, nevenindu-i să creadă. Oare aceasta să fi fost masa de scris a lui Peretz? Masa la care se năștea lumea?

–Vrei un trabuc?

Der Nister încuviințase, lovit de muțenie, incapabil să pună capăt amețelii cumplite din capul său. Când hârtia cafenie impecabilă a trabucului se strecurase dintre degetele profetului în palma sa de muritor, el o strânsese așa de tare, încât aproape o sfărâmase. Un suvenir din paradis! Dar iată că profetul îi oferea deja un foc. Cum ar fi putut să fumeze trabucul și totuși să-l păstreze pentru tot restul zilelor? Nu avusese de ales, trebuise să se aplece înainte și să accepte focul oferit, dar se prefăcuse numai că fumează. Decisese că peste câteva minute avea să stingă trabucul și să-l păstreze. Frământând asemenea detalii cu mintea cuprinsă de panică, Der Nister începuse să asculte numai după ce Peretz își începuse deja analiza critică.

–Remarcabil în scrierile tale este puntea pe care o construiești între bine și rău, spunea Peretz când Der Nister începuse în sfârșit să asculte. Cei mai mulți oameni nu cred în existența răului. Pentru ei fiecare act de cruzime este doar rod al unei neînțelegeri, și li se pare că, dacă am înțelege motivele care au stat în spatele lui, le-am putea înlătura și astfel cruzimea ar dispărea. Și eu credeam lucrul acesta când eram

tânăr. Printre buzele scriitorului se strecurase un fuior de fum. Ştii, am fost avocat.

Der Nister ştia, desigur, lucrul acesta. Sufletele rătăcite din poveştile lui Peretz se confruntau deseori cu judecata tribunalului divin şi de obicei acuzatorul avea ultimul cuvânt.

–Într-un fel îmi pare rău că nu mai crezi în asta, spusese Peretz. Se lăsase pe speteaza scaunului şi-şi scuturase ţigara pe o farfurie de pe masa de lângă el. Tu înţelegi iraţionalitatea răului şi umanitatea lui. Apare în tot ceea ce scrii şi este un lucru necesar.

Der Nister îşi îngăduise un zâmbet, dar care se dovedise prematur.

–Însă eşti prea indulgent, declarase Peretz şi fluturase din mână ca să alunge un rotocol de fum laolaltă cu mândria lui Der Nister. Eşti sedus de frumuseţe şi îţi închipui că, dacă poţi încondeia o propoziţie frumoasă, atunci nu mai contează încotro se îndreaptă povestea sau cum se sfârşeşte. Marea dumitale slăbiciune este că scrii ca şi cum ai picta un tablou în loc să spui o poveste. Un tablou nu trebuie neapărat să aibă o semnificaţie, o poveste, da.

Der Nister cheltuise o avere ca să-şi cumpere un veston nou pentru această vizită, însă se simţise deodată de parcă ar fi fost lăsat în pielea goală. Degetele sale subţiri şi şovăielnice răsuciseră trabucul, apoi îl strecuraseră cu grijă în buzunarul noului său veston în clipa în care Peretz se aşezase mai comod pe scaun. Lui De Nister îi venea să se topească pe scaunul său.

–Nu uita povestea pe care ai învăţat-o în copilărie: Când vine ceasul să mergem pe lumea cealaltă, vor fi două punţi care ne duc spre ea, una din fier şi una din hârtie, psalmodiase Peretz. Cuvintele sale atârnau

greu, însă glasul îi plutea pe rotocoale de fum, ca o răsuflare de foc și scrum care survola odaia ticsită de cărți în idiș și în ebraică, de parcă ar fi așteptat cu nerăbdare să se pogoare și să le devoreze. Der Nister înghițise, inspirând aerul maestrului. Cei răi vor da fuga la puntea de fier, dar aceasta se va prăbuși sub greutatea lor. Cei drepți vor trece puntea de hârtie, iar aceasta îi va susține pe toți. Singura punte eternă este cea din hârtie. Misiunea ta ca scriitor este una singură: să creezi o punte de hârtie spre lumea ce va să vină.

Prezența lui Peretz era atât de copleșitoare încât Der Nister trebuise să se sforțeze să înțeleagă vorbele maestrului. Se simțea de parcă ar fi văzut sunetele și ar fi auzit lumina din odaie. Într-o clipă de luciditate își aruncase privirea spre masa din stânga sa și fusese uimit de un crâmpei de hârtie pe care scrisul nu putea fi decât al lui Peretz: „Să cumpăr ouă." Der Nister avea de gând să și-l vâre în buzunar cu prima ocazie. Însă dintr-odată privirea lui Peretz, care până atunci fixase arzătoare ochii lui Der Nister, coborâse spre pieptul tânărului scriitor.

Peretz își dresese glasul.

– Mă duc să văd dacă găsesc sursa acestei povești, anunțase el.

Se ridicase repede de pe scaun și părăsise odaia.

Abia când Peretz ieșise din odaie și Der Nister se aplecase înainte să înșface crâmpeiul de hârtie de pe masa de lângă el, simțise tânărul scriitor miros de ars. Își coborâse privirea și văzuse gaura uriașă pe care i-o făcuse trabucul aprins încă în buzunarul vestonului celui nou. Și tot restul vieții Der Nister nu avusese un veston mai de preț ca acesta. Și nici nu mai pusese țigară în gură.



„Un tablou nu trebuie neapărat să aibă o semnificație, o poveste, da." Cât de puțin, dar trebuia. Der Nister reflectase adesea la afirmația aceasta în anii care urmaseră, pe măsură ce scriitura sa devenise din ce în ce mai alambicată și mai obscură. Și se întreba: „De ce ar trebui să fie un tablou lipsit de semnificație? Nu trebuia să aibă totul pe lumea aceasta o semnificație, un scop? Sau poate semnificația decurgea din ceea ce poveștile aveau, dar în tablouri lipsea, adică un început și un sfârșit?" Însă Cel Ascuns era timid și se temea să pună întrebări. Trecură zece ani până când, în anul în care locuia în orfelinat, își luă inima-n dinți și-și întrebă vecinul pictor despre asta. Era în ziua următoare celei în care unul dintre băieți vizitase atelierul pictorului, și prezența printre tablouri a copilului straniu și tăcut îl tulburase pe Der Nister. După-amiază, în drum spre locuința sa de la ultimul etaj, trecu pe la Chagall, pășind tăcut spre ușa deschisă de la etajul al doilea.

Pictorul era ocupat cu decorurile pentru teatru, făcea studii pentru frescele care aveau să acopere curând pereții Teatrului Evreiesc de Stat din Moscova. Încă nu fusese plătit, lucru care îl înfuria. Își făcea permanent griji că fiica sa de patru ani ar fi putut să moară de foame, deși avea un succes mai mare decât oricine altcineva din cercul lor. Acceptase mai multe comenzi în ultimul timp, în vreme ce Der Nister se lupta să-și hrănească familia din simbria derizorie primită de la școală. Chagall făcuse toate compromisurile posibile, acceptând chiar un proiect din partea unui poet idiș de duzină pe nume Ițic Fefer, o serie de ilustrații pentru un poem de mare întindere, în care ridica în slăvi noua republică

sovietică evreiască din Birobidjan, la granița cu Coreea. Poemul era maculatură, chiar dacă ai fi dat crezare propagandei, lucru care, pare-se, nu era valabil în cazul lui Chagall. Și nici nu-i păsa prea tare, din câte își putea da seama Der Nister. Făcea deja aranjamente să se mute cu familia la Berlin. Însă lui Der Nister îi arăta o indulgență prietenească, o flaterie constantă pe care scriitorul era dornic să o ia de bună.

– Îmi place foarte mult ceea ce scrii, îi spusese odată Chagall, nu mult după ce terminaseră prima carte pentru copii compusă împreună. Mă inspiri. Știi, ți-am pus în secret numele pe fiecare tablou din odaia asta. Era o glumă, Der Nister era sigur de asta, dar își aruncase totuși privirea în jur la tablouri. Nu observase nimic, iar pictorul râsese de el: Într-o zi, când oamenii au să le cumpere – anunțase el pe un ton teatral – am să spun că nu aș fi reușit fără ajutorul genialului meu vecin de deasupra, Cel Ascuns. Acum, Der Nister îl privea în atelierul său, invidios pe felul în care artistul părea să bagatelizeze viața cu un hohot de râs.

– Tabloul acesta..., îndrăzni el, încercând să pară indiferent în timp ce arăta spre o pictură înfățișând un bărbat și o femeie – poate Chagall și soția sa? – care se sărutau pe un fundal albastru. Albastrul le pătrundea în piele până când planul apropiat și fundalul se contopeau, iar mâna înmănușată a bărbatului poposea șovăielnică pe gâtul și obrazul femeii. Tabloul acesta pe care l-ai pictat... Mă întrebam... ce semnificație are?

Chagall se întoarse și urmări cu privirea degetul lui Der Nister. Se uită la pictură și păru pregătit să spună o vorbă de duh. Apoi ridică din umeri.

– Albastru, spuse și apoi se întoarse la tabloul său.

Der Nister privi spinarea lui Chagall.

– Cum adică „albastru"? întrebă când își recăpătă suflarea. Văd și eu că e albastru. Dar nu înseamnă ceva mai mult de atât, chiar dacă nu vrei să-mi spui? Ceva legat de dragoste? Alinare? Sau... sau..., voi el să spună, stânjenit în mod bizar de acest cuvânt. Sau sex?

Chagall mormăi și vârî pensula micuță pe care o folosea într-un pahar cu apă portocalie. Apoi se răsuci.

– Înseamnă albastru, repetă și își încrucișă pe piept brațele pătate cu vopsea.

– Albastru?

– Albastru și atât, repetă Chagall. Pe pielea de sub nas avea un cerculeț de vopsea roșcată, ca o rană. De ce trebuie să însemne ceva? Fiica ta ce înseamnă, Kahanovici?

Cel Ascuns își mușcă buzele. Se gândi la Hodele, fetița care avea aproape opt ani și era deja inteligentă, rezolva puzzle-uri, scria propoziții întregi în trei limbi străine, pregătită să cucerească lumea. Preț de o clipă văzu în imaginație părul fetiței atingându-i încheietura. Oare darurile de la Dumnezeu aveau dreptul să fie goale de semnificație?

– Dar ea chiar are o semnificație, se trezi spunând. Înseamnă... înseamnă viitorul. Cândva va aprinde o lumânare pentru mine la aniversarea morții mele, iar nepoții ei îmi vor purta numele.

– Și dacă n-o să fie așa?

Cel Ascuns își reprimă pornirea atavică de a scuipa de trei ori, așa cum făceau bătrânii evrei când

cineva pomenea de viitor. Însă Chagall i-o luă înainte și scuipă sarcastic, cu fervoarea unei babe.

– Și dacă n-o să fie așa? Atunci ce sens va mai avea? întrebă el. Își decoji de pe degetul mare un solz de vopsea și îl aruncă pe podea. Sau Boris Kulbak. El are vreun sens?

Der Nister îl privi fix, surprins să audă numele copilului. Se gândi la tablouașul băiatului, cercul acela care încadra o făptură ca un gogoloi și despre care, grație sugestiilor lui Chagall, își dăduse seama că trebuia să reprezinte un făt într-un pântece. Capul chel al fătului semăna în mod straniu cu capul ras al băiatului, chipul acela nenăscut era la fel de paralizat de frică. Cel puțin lui Hodele îi plăcea să zâmbească.

– În dimineața asta m-am uitat prin dosarul lui la birou, spuse Chagall și șterse cu piciorul gol o pată portocalie de pe podea. Are unsprezece ani și e din Jitomir. Hodele se născuse în Jitomir, își aminti Der Nister, în apartamentul lor întunecos, în miezul unei nopți năpădite de ceață și de ploaie: țipete de agonie, sânge, apoi lumină pură. L-au scos dintr-un mormânt din Jitomir iarna trecută, adăugă Chagall. Se pare că se îngropase de viu.

Cel Ascuns înghiți o gură de aer. I se părea că băiatul acela chiar avea o semnificație, și încă una anume: redeșteptarea din morți. Și-l închipui adult, căsătorit cu Hodele, amândoi pictând tablouri și ticluind puzzle-uri pentru copiii lor.

– Nu înseamnă nimic, declară Chagall. Der Nister văzu cu ușurare că artistul făcea un gest spre tablou. E doar culoare. Și lumină. Chagall se întoarse din nou și scoase pensula mică din apă. O fărâmă de fericire. Ai milă de tine și nu-ți bate prea mult capul,

spuse, apoi începu să picteze, cu spatele la Der Nister. Și ia zi, când îmi dai următoarea carte pentru copii să mă apuc de ilustrații?

–Trebuie... trebuie să mai lucrez un pic la ea, bâigui Cel Tainic. Însă mintea îi era la altceva, visa la băiat și la Hodele.

–Bine. Și acum du-te și lasă-mă în pace. Și să nu te mai prind pe aici până nu ai vreo anecdotă de povestit.

Cel Ascuns se făcu nevăzut. Urcând pe scara îngustă spre propria locuință, se întrebă dacă era posibil să existe fericirea în povești, din moment ce trebuia să le închipui un început și un sfârșit. Începu să urce mai repede, sperând că Hodele îl aștepta.

# CAPITOLUL 6

Când Erica Frank acceptase postul de la Muzeul de Artă Ebraică, descoperise două lucruri care deosebeau munca într-un muzeu evreiesc de joburile pe care le avusese la alte muzee. Mai întâi de toate, aproape întreg bugetul de securitate al muzeului era destinat protejării oamenilor, nu obiectelor de artă. Instruirea noilor angajați includea și consultarea unei broșuri cu măsuri de securitate, pe care figurau diferite atacuri asupra unor instituții evreiești, selectate dintre sute similare drept exemple concludente: Buenos Aires (bombardarea centrului social evreiesc, 1994; 85 de morți, 300 de răniți), Istanbul (două bombe detonate într-o sinagogă, 2003; 25 de morți), Casablanca (cinci bombe detonate, între care una într-un centru social evreiesc, 2003; 41 de morți), Djerba, Tunisia (bombardarea unei sinagogi, 2002; 14 morți), Kaliningrad, Rusia (bombardarea unei grădinițe evreiești, 2003; 1 copil rănit), Montreal (bombardarea unei școli evreiești, 2004; nu s-au înregistrat răniți), Terre Haute, Indiana (incendierea unui muzeu al Holocaustului, 2003; muzeul a ars din temelii). La vremea când Erica fusese angajată la muzeu, intrarea în clădire semăna cu trecerea prin punctul de control al unui aeroport, dotat cu scanere cu raze X, detectoare de metale, agenți de securitate

și control corporal. Primeau în mod regulat faxuri de la FBI în care erau avertizați asupra atacurilor recente cu mașini-capcană și li se sugerase să instaleze niște bariere hidoase din ciment afară, pe trotuar, la fel ca toate celelalte instituții evreiești din oraș, în ciuda statutului său de monument istoric. Barierele nu fuseseră comandate încă, dar urma să fie. Iar între timp cineva luase un tablou de Chagall de un milion de dolari de pe perete în timpul unui cocktail și nici măcar o singură cameră sau alarmă nu-l oprise pe hoț în drum spre ieșire.

Al doilea lucru care deosebea această slujbă, după cum ajunsese Erica să realizeze puțin câte puțin, era faptul că toată lumea cunoștea pe toată lumea. Nu exista nici măcar un membru al personalului care să nu știe tot ce era de știut despre viața ei amoroasă, despre copiii fratelui ei, despre depresia tatălui și, în fiecare zi, altcineva își exprima regretele pentru moartea mamei ei. După un timp, obiceiul începuse să i se pară o pedeapsă.

Erica tocmai își văzuse mama cu o noapte în urmă. În vis, ca de obicei. De data aceasta se afla într-o mulțime, noaptea, poate ca să asiste la vreun foc de artificii, și-și croia drum prin masa de oameni încercând să ajungă acolo unde voia să ajungă, însă toți ceilalți mergeau în direcție opusă. Erica o observă și o prinse de braț.

– Mamă, ce faci aici? se trezi c-o întreabă. Tu ai murit.

– Mergi mai departe, răspunse mama sa, întorcându-se și lăsându-se purtată de mulțime. Mergi mai departe. N-o să afle nimeni.

În ultima vreme, Ericăi îi era greu să se trezească dimineața. Trezirea însemna desprinderea din vise, zâmbetul, cu ochii închiși, până când întrezărea peretele de dinaintea ei și apoi momentul, de care avusese parte zi de zi în ultimele câteva luni, în care brusc ajungea la violenta concluzie că mama ei era, încă o dată, moartă. Era surprinsă să descopere că, în ciuda tuturor eforturilor ei de a fi pregătită – căci știuse ce avea să se întâmple cu trei luni înainte și încercase să se întărească zi de zi, așteptându-se la tot ce era mai rău de fiecare dată când suna telefonul –, fiecare dimineață de după moartea mamei ei era mai grea, nicidecum mai ușoară.

Mare parte din anul anterior, la ultimul muzeu la care lucrase, avusese o relație cu șeful ei. Se numea Saul, era un bărbat înalt, divorțat, cu musculatura fină, dar puternică. El o intervievase pentru post și o angajase pe loc, fără ca măcar s-o mai lase să-i aștepte apelul telefonic. Erica știuse că asta se datora aspectului ei fizic, dar aceptase oricum postul. Un timp îi plăcuse felul în care Saul se folosea de ea, ca de noua și frumoasa sa iubită, pentru a se răzbuna pe fosta soție. Mai târziu începuse să-l placă, deși îi era greu să-și dea seama dacă îi plăcea să fie cu el sau pur și simplu cu cineva care nu se gândea tot timpul la radioterapie postoperatorie. Era evreu, avea un cercel mic pe vârful urechii stângi și gătea excelent.

Se mutase rapid cu el, fără să-i spună mamei ei, pretinsese că-și schimbă numărul de telefon din cauza televânzătorilor și insistase ca Saul s-o lase pe ea să înregistreze mesajul de pe robot. Nici măcar nu-i pomenise mamei de el, deși în ultimele săptămâni bănuia că mama mirosise ceva. Era ca și când s-ar

fi antrenat, ar fi testat să vadă cum este să nu-i poată spune lucruri din viața ei. Începuseră să iasă împreună cu numai trei luni înainte de moartea mamei, despre care lui îi spusese doar că era bolnavă. Nu-i pomenise de eveniment decât la câteva zile după ce se întâmplase; nu voia să vină și el la înmormântare. El fusese distrus când aflase că o ratase și, când ea se întorsese în oraș după cele șapte zile de doliu, începuse s-o trateze ca pe o regină. Erica ajunsese să deteste partidele lor de sex și se ura și mai tare când îi plăceau.

Și părinții lui erau divorțați, ca și el. Saul nu mai vorbise cu tatăl său de cincisprezece ani și își ura mama. Însă după moartea mamei Ericăi, începuse să-și sune mamă de acasă o dată pe săptămână, obligând-o și pe Erica să stea de vorbă cu ea câteva minute de fiecare dată. Erica știa că avea intenții bune, dar nu conta, căci se simțea mistuită de o gelozie arzătoare, pasionată, care o umplea de furie. I se părea că e în stare să deoache.

Cu câteva luni în urmă, mersese la nunta fratelui lui Saul, de fapt a fratelui său vitreg, din prima căsătorie a soțului mamei sale, care se afla și el la a doua căsătorie sau poate a treia, Erica nu-și amintea exact. La toaletă, pe când se pregătea să iasă din cabină, auzise două voci nazale, pe a mamei lui Saul și a unei alte femei, stând împreună la oglinda de machiaj.

– Maică-sa tocmai a murit și acum ne are numai pe noi, o auzise spunând pe mama lui Saul, în timp ce femeia cealaltă plescăia din limbă. Erica se gândise că vorbeau despre mireasă, despre care ea nu știa absolut nimic, doar că mersese la altar neînsoțită.

Însă în clipa aceea cealaltă femeie spusese:

– Pentru ea Saul este doar un cavaler în armură. Ţi se pare ceva serios? „Serios", se gândise Erica. „Ca o boală."

Mama lui Saul zâmbise mulţumită de sine, lucru pe care Erica i-l sesizase în glas în timp ce răspundea:

– Saul este un prost dacă nu vrea ceva serios. Fata asta caută doar iubire. Şi îl cunoşti pe Saul, are nevoie de cineva care să-i mănânce aşa din palmă.

Două perechi de tocuri ţăcăniseră pe plăcile de marmură şi Erica se trezise în mijlocul conversaţiei celor două femei, care se instalaseră în cabinele vecine cu a ei. Cuvintele treceau pe deasupra capului ei aplecat.

– Aşa era a doua soţie a lui tata, răzbătuse glasul celei de-a doua femei prin pereţii cabinelor. Îi murise primul soţ şi s-a aruncat în braţele lui tata de parcă n-ar fi putut respira fără el. Am zis că-l stoarce de viaţă, dar a fost exact opusul.

Erica auzise zgomotul apei trase în toaleta din dreapta, în timp ce mama lui Saul răspundea:

– Aşa e şi fata asta. E potrivită pentru Saul.

– Şi e şi foarte drăguţă, spusese cealaltă femeie, aproape cu entuziasm. Superbă, o cadră de fată.

– Îhî, mormăise mama lui Saul, şi Erica îşi şi imaginase ridul tensionat dintre sprâncenele ei înainte s-o audă vorbind din nou: Şi dacă iese totul bine înseamnă că nepoţii or să fie ai mei. De obicei îi revin mamei fetei. Suntem la o vârstă la care trebuie să ne gândim la asemenea lucruri, nu? Erica tremura şi era atentă să nu se aplece înainte, ca să nu tragă apa în toaleta automată. Şi asta înseamnă că Saul nu ar avea soacră!

Erica rămăsese mult timp așezată pe toaletă după plecarea celor două. Stătuse cu coatele pe genunchi și cu ochii ațintiți asupra podelei placate cu marmură verde, lucioasă. Baia fusese făcută cu cele mai bune materiale, dar dincolo de ele nu era decât rahat.

Într-o dimineață se trezise involuntar din somn înainte de zori din cauza sforăielilor lui Saul, smulsă dintr-un vis în care stătea în bucătărie cu mama ei și aștepta ca aceasta să-i spună ce mâncăruri să pună pe masă, carne sau lactate. Îi fusese greu să adoarmă la loc. Saul se mișcase în somn și o dată chiar o cuprinsese cu brațul. Ea însă i-l împinsese. În sfârșit, adormise din nou. De data aceasta era la o nuntă – semăna cu locul în care se căsătorise cu ani în urmă fratele ei, dar, cine știe cum, acum Erica era mireasa – și mama ei o ajuta să-și pună rochia. Se trezise înainte să-l vadă pe mire. În al treilea vis, mama ei nici măcar nu mai apărea. Ea stătea întinsă în pat, cu Saul alături – îi fusese greu să-și dea seama, până la sfârșit, dacă era cu adevărat vis – când auzise pe cineva deschizând ușa apartamentului. Îl trezise pe Saul și-i șoptise că intrase cineva în casă. Saul nu o crezuse până când în dormitorul lor intrase un bărbat înalt, îmbrăcat într-o haină închisă la culoare și cu un cuțit cu lamă lungă în mână. Saul se ridicase în capul oaselor și-i oferi trupul Ericăi ca să-i lase pe amândoi în viață. Bărbatul era pe cale să accepte oferta când Erica se trezise din nou.

Era încă întuneric. Saul se rostogolise până aproape de ea și scosese un mormăit gros, gutural. Erica își înăbușise un suspin. Nu plânsese niciodată de față cu Saul, căci știa că, dacă o făcea, Saul ar fi trebuit s-o cuprindă cu brațul, să-i vorbească, să schimbe

subiectul, s-o distragă, să facă glume stupide ca s-o înveselească, s-o mângâie pe umeri, apoi puțin câte puțin pe sâni, orice, sub pretextul că o alină, ca să evite s-o audă plângând. Decisese că nimic nu-i putea fi de ajutor, că singura soluție era să plece. Nu definitiv, desigur. Doar acum, doar pentru câteva ore. Nu știa unde avea să se ducă, dar nu conta. Oriunde.

Se strecurase din pat și intrase în baie, având grijă să nu se privească în oglindă. În duș scosese câteva suspine în timp ce apa îi curgea pe față. Ieșise din duș, își răsucise părul, după care se înfășurase într-un prosop și se aplecase o clipă ca să-și șteargă picioarele. Atunci observase încă o pereche de picioare, mari și negricioase, în spatele ei.

– Ai un corp frumos, Erica. Știi asta, nu?

Erica se ridicase, se întorsese și-l văzuse pe Saul, mai întâi reflexia lui lângă ea, în oglinda din baie. O privea cu ochii mijiți, fără lentilele de contact, afișând un rânjet ciudat pe care i-l mai văzuse când visa, îmbătat de somn. Barba nerasă îl făcea să pară mai bătrân. Era gol, doar cu niște boxeri pe el, ușor umflați în partea din față. Aerul care se strecura prin ușa deschisă o făcuse să se înfioare. Erica apucase capetele prosopului și începuse să se înfășoare din nou în el. Pielea parcă o strângea.

– Te doresc, Erica.

Saul se apropiase de ea, îi trecuse palmele pe obraji și pe gât, apoi pe umeri, încercând să-i îndepărteze brațele lipite de piept. Prinsese un colț al prosopului și trăsese ușor de el ca să i-l elibereze de sub brațe până când căzuse la podea. Ea stătea nemișcată și-l privea. O clipă îi trecuse prin minte să se aplece să ia prosopul, dar Saul se așezase deja în fața ei, fixându-l

pe podea cu picioarele, sprijinindu-și brațele de chiuvetă, ținând-o prizonieră între trupul lui și chiuvetă.

–Te iubesc, Erica.

Începuse s-o sărute și degetele de la mâna dreaptă îi trasau ușor o linie dinspre obraji până la sâni. Erica încercase să vorbească, dar limba îi era captivă în gura lui Saul. El o apucase de încheietură și-i apăsase palma pe propriul abdomen. Erica îi simțise dedesubt răsuflarea, înălțându-i-se de sub piept și revărsându-i-se în gură în timp ce el îi împingea mâna sub elasticul chiloților lui. Erica se sprijinise de chiuvetă. El îi prinse sânul cu mâna stângă, îi înconjurase ușor sfârcul cu degetul arătător, apoi se lipise de ea, prinzându-i mâna între trupurile lor și coborându-și mâna dreaptă până când degetul i se strecurase între coapsele ei, abia atingându-i pielea. Ea gemuse, din obișnuință. Făcuseră dragoste cu numai câteva ore în urmă. Dintr-odată se simțise incredibil de istovită, gata să se ghemuiască pe podea.

–Vreau să-mi dăruiești un copil, Erica, îi șoptise Saul.

Asta era o noutate. Ea deschisese ochii și simțise deodată fiori reci pe pielea lipită de marginea chiuvetei. Saul o privise, și pe ea o cuprinsese groaza când își dăduse seama că era posibil ca el să aștepte un răspuns. „Și dacă iese totul bine înseamnă că nepoții or să fie ai mei", îi răsunaseră din nou în minte vorbele mamei lui Saul. Rămăsese tăcută. Saul zâmbise și închisese ochii, lipindu-și corpul de al ei și aplecându-i-se la ureche. Îi mângâiase lobul urechii cu buzele și șoptise:

–Erica, vrei să fii soția mea?

–Nu.

Îl privise ca să vadă dacă o auzise. Da, o auzise. O privea cu ochii căscați, și degetele lui delicate înțepeniseră. Apoi, fără avertisment, o țintuise de marginea chiuvetei și o pătrunsese, strivind-o cu întreaga lui greutate. O clipă mai târziu, când își arcuia spatele și se străduia să respire, Erica profitase de ocazie ca să se strecoare de sub trupul lui și-l împinsese cu toată forța. Alunecase și se prăbușise pe jos, lovindu-se cu capul de toaletă în cădere. Saul se aplecase după ea la podea, ca un diavol înnebunit, și se întinsese pe ea ca o pătură grea, ca un linţoliu.

Apoi, totul se derulase de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Îl lăsase s-o ridice de la podea și s-o ducă în pat, unde el se rostogolise pe partea cealaltă și adormise. Erica stătuse tăcută lângă el până când îi auzise primele sforăieli. Atunci se dăduse jos din pat pe furiș, cu mișcări grijulii și silențioase. Saul avea un somn mai ușor decât crezuse ea. Îi era teamă să deschidă și un sertar. Trăsese pe ea o pereche de pantaloni de trening și un tricou de-al lui care zăcuse pe podea, își luase geanta și plecase. Afară, soarele tocmai răsărea, și singurii oameni de pe stradă erau mai lipsiți de adăpost decât ea. Rătăcise aproape douăsprezece ore, străbătând străzile, până când își făcuse curaj să bată la ușa fratelui ei.

După trei zile în care nu făcuse mai nimic, dormind numai pe canapeaua fratelui ei și citindu-le fără încetare nepoatelor cărți ilustrate pentru copii, își luase în sfârșit inima-n dinți și se întorsese la serviciu. Acolo descoperise pe birou o scrisoare semnată de Saul și de alți doi administratori ai muzeului, în care era informată că-i fusese evaluată prestația la slujbă și că aceasta se dovedise a fi necorespunzătoare.

Şi astfel, o lună mai târziu, se trezise la un nou loc de muncă, în deprimantul birou de la subsolul Muzeului de Artă Ebraică.

Şeful Ericăi de la muzeul cel nou era un bărbat pe nume Max, un bunic sexagenar cu o căsnicie fericită, spre uşurarea Ericăi. Însă uşurarea ei fu de scurtă durată. Max era furios din pricina furtului, pentru care o învinuia pe Erica. La şedinţa de urgenţă de-a doua zi, ţinu neapărat să întrebe care dintre curatori se ocupase de partea de logistică a cocteilului, deşi era evident că ştia răspunsul, supunând-o pe Erica la umilinţa de a ridica mâna ca o şcolăriţă. În aceeaşi dimineaţă, mai târziu, dădu buzna în biroul ei, spumegând.

– Vreau să fie limpede, mârâi el, fără să se deranjeze să ia loc. Împinse grijuliu cu piciorul scaunul vizitatorului, făcându-şi loc ca să se poată apleca deasupra biroului ei. Eşti nouă aici. Tu te-ai ocupat de organizarea cocteilului. Evenimentul s-a petrecut pe tura ta.

Erica inspiră adânc. Mai fusese târâtă prin noroi în viaţă.

– Problema nu a fost evenimentul, spuse ea încet. Eu am urmat întocmai protocolul. Problema este că nu avem sisteme de alarmă. Nu poţi să organizezi o asemenea expoziţie fără să asiguri obiectele de artă şi să ai alarma activată. Lucrul ăsta îl ştie orice muzeu. E absurd. Avem un buget uriaş destinat securităţii, dar detectoarele alea de metale nu au să...

– Erica, ştii prea bine că aici avem anumite griji privind securitatea pe care alte muzee nu le au.

Erica închise gura. Își dădea seama că era inutil să continue discuția. Lăsă privirea în jos. De când cu Saul, căpătase teamă față de șefi, plus că nu-și putea permite să piardă încă un loc de muncă.

– Uite ce vreau de la tine, spuse Max. Acum stătea aplecat spre ea, cu mâinile pe birou, suflându-i în față. Ai listele cu toți cei care au cumpărat bilete. La naiba, doar tu ai făcut afurisitele alea de ecusoane. Vreau să-i suni pe absolut toți cei care au fost invitați și să discuți cu fiecare în parte despre ce au văzut în seara aia. Personal.

Erica îl privi cu ochii căscați. Era o nebunie.

– Dar nu face poliția lucrul ăsta?

– Ba da, dar poliția are limitele ei. Ei nu știu ce întrebări să pună. Noi trebuie să-i ajutăm. Și sincer, cred că anumite persoane ar fi mai, să spunem, *deschise* față de tine, spuse Max și-i făcu cu ochiul într-un gest dezgustător.

Erica se înfioră, dar Max nu-i dădu nici o șansă.

– Începe imediat să dai telefoane, spuse și plecă.

Și Erica se apucă de treabă. După trei zile, nu ajunsese la nici un rezultat. Majoritatea celor de pe lista ei nici măcar nu se sinchiseau să o sune după ce le lăsa mesaje. Cei care o făcuseră se perindaseră prin biroul ei unul câte unul, fiecare cu aceeași replică, de parcă ar fi citit dintr-un scenariu: „Uau, a fost furat? Uau, ce păcat! Stai să mă gândesc. Nu, n-am văzut nimic. Nu mă uitam după așa ceva, îți dai seama. Uau, îmi pare rău. Uau, succes!" Apăruseră articole în mai multe ziare, cu fotografii ale tabloului, în care se solicitau informații, dar fără nici un rezultat. Poliția investiga deja posibilitatea organizării furtului de către cineva din interior, dar Erica se uita

în jur la colegii săi – bătrânei ale căror birouri erau înțesate de fotografii cu familia, femei din suburbii veșnic pe fugă să-și ia copiii de undeva, secretare care își petreceau jumătate din zi jucând Solitaire pe calculator – și posibilitatea i se părea greu de crezut. Între timp, muzeul ajunsese de râsul breslei, stârnise furia unei galerii rusești și furia și mai teribilă a unei companii de asigurări și se putea considera norocos dacă mai organiza vreodată vreo expoziție importantă. Până și Saul îi lăsase mesaje la serviciu în legătură cu furtul, exprimând condoleanțele muzeului la care lucra, aparent doar pentru a-i arunca în față propria încântare răutăcioasă. Și apoi Erica ajunse în sfârșit la sfârșitul listei întocmite în ordine alfabetică și veni momentul când îl așteptă în biroul ei de la subsol pe Benjamin Ziskind.

Întârziase cinci minute. Ba nu, zece. Era ultima programare din ziua aceea și Erica își oprise deja calculatorul, nerăbdătoare să plece. Și acum iată că Ziskind se lăsa așteptat. Iritată, Erica decise să-i mai acorde cinci minute și începu să mâzgălească pe carnetul de însemnări unde, în partea de sus, îi trecuse numele. Ziskind, se gândi ea. De ce-i părea așa de cunoscut numele acesta? Nu-și amintea de el de la cocteil; oricât se strădui, nu-și putea aduce în memorie nici un chip din seara aceea care să se potrivească numelui. Nu, îl auzise altundeva. Apoi își dădu seama unde: era numele de pe coperta cărților ilustrate din care le citise nepoatelor ei în perioada cât locuise, fără să fi plănuit asta, la fratele ei și apoi în decursul celor câteva vizite de după aceea. Nepoatele ei păreau să aibă rezerve inepuizabile din cărțile autoarei

cu pricina și refuzau să o lase să le citească altceva. Din fericire, cărțile erau destul de bune. Telefonul Ericăi sună: un alt Ziskind venea spre ea.

În ușa biroului se auzi o bătaie.

– Este deschis, strigă ea, aproape uitând pe cine aștepta. Apoi ușa se deschise și Ericăi i se tăie respirația.

Înaintea ei stătea singura persoană de la cocteil de care chiar își amintea, deși îi uitase numele – bărbatul acela neliniștit care se răstise la ea. Era firav, slab, nu mult mai înalt ca ea, cu părul negru și ochelari cu rame groase, rotunde. Cu toate acestea, avea ceva ce o deconcertase și o captivase și atunci, și acum. Ezită în prag, ținând ușa deschisă cu degetele, fără să se apropie, de parcă n-ar fi putut intra decât după ce ea ar fi rostit un cuvânt magic.

– Mă bucur să vă revăd, domnule Ziskind, spuse Erica, încercând să adopte un ton profesional. Vă rog, intrați. Facem o anchetă de rutină după furtul tabloului. Știu că la telefon ați spus că ați vorbit deja cu poliția. Foarte bine. Aș dori doar câteva detalii în legătură cu dumneavoastră și cu ceea ce ați văzut.

– Bine, răspunse el cu voce înceată. În glasul lui era o liniște care o surprinse.

Ziskind intră în birou și se așeză pe scaunul din fața biroului ei, cel pe care Max îl dăduse la o parte în timpul tiradei lui. Își scoase o clipă ochelarii, se frecă la un ochi, apoi îi deschise pe amândoi și o privi direct. Avea ochi mari și căprui, aproape negri. Erica abia dacă i-i observase, din cauza ochelarilor. Răsuci stângace pixul și acesta căzu pe podea. Stânjenită, se întinse după un altul de pe colțul biroului. El se aplecă înainte și îl împinse spre ea, și pixul se rostogoli

pe suprafața de birou care îi despărțea. Când ea îl prinse, bărbatul îi zâmbi.

Emoționată, Erica privi hârtia și îi ceru adresa. Descoperi că o scria mai încet decât ar fi trebuit, desenând cu grijă literele ce compuneau numele străzii. Arăta frumos așa, se gândi. *West 78 Street.* Se comporta ridicol.

–Ocupația? întrebă ea. Ridică din nou ochii și-l privi pe deasupra biroului. Aici, în măruntaiele muzeului, în lumina fluorescentă, tăioasă, pielea lui palidă lucea slab, dezvăluindu-i venele de un albastru șters de pe marginile gâtului. Și totuși părea mai în vârstă decât în seara aceea în galerie și mai încrezător în sine. În felul cum o privea pe Erica se citea o limpezime fermă ce-i amintea de tatăl ei în zilele lui bune.

–Lucrez în televiziune, spuse el.

Părea greu de crezut. Era atrăgător, recunoscu Erica în sinea ei, dar nu charismatic. Observă că își îndreptase spatele când îi răspunsese la întrebare, aproape cu mândrie.

–Ce anume? întrebă ea.

–Redactez întrebări pentru emisiunea *Americani geniali.*

Erica îl privi fix, așteptându-se la un rânjet, ceva care să trădeze gluma.

–E un post cu normă întreagă? întrebă ea.

Însă Ziskind nu zâmbi.

–Scriu câteva sute de întrebări pe zi, spuse, impasibil. Pentru fiecare întrebare care ajunge în emisiune, sute sunt respinse.

Erica era gata să râdă când bărbatul își ridică greoi șoldurile de pe scaun și smulse din buzunar un portofel subțire. Scoase o carte de vizită zdrențuită

și i-o trânti înainte: *Benjamin Ziskind, redactor.* Logoul canalului de televiziune strălucea pe hârtie cartonată. Se părea că vorbește serios.

– Interesantă meserie, spuse ea. Am văzut și eu emisiunea de câteva ori. Nu e cea cu prezentatorul ăla plicticos? Pseudocowboy-ul ăla? Doamne, cât îl urăsc!

Spre surprinderea ei, Benjamin Ziskind râse, ridicol de tare, și ea trebui să facă un efort să nu râdă de râsul lui.

– Exact, spuse el, când râsul nestăvilit i se domoli.

Erica încercă să-și rețină zâmbetul. Din pricina unor oameni ca Max și Saul începuse să creadă că era nebună, deplasată, într-un fel pe care ceilalți îl sesizau imediat, dar care ei îi scăpa pe de-a-ntregul. Însă Benjamin Ziskind părea și mai nebun decât ea, și mai indiferent la lumea dimprejur, și lucrul acesta îi aducea alinare.

– Bun, să ne apucăm de treabă, spuse, îngăduindu-și un surâs. Ce vă amintiți în legătură cu seara aceea?

Bărbatul se oprise din râs și acum răsufla domol. Se lăsă pe spate, copleșit.

– Uitați ce e, am stat deja de vorbă cu poliția, spuse el. Degetele lui, asemenea rădăcinilor diforme ale unui copac, înșfăcară brațul scaunului. Le-am spus tot ce vreți să știți. Nu am văzut nimic suspect. Nici măcar nu am recunoscut tabloul despre care vorbiți când l-am văzut în ziar.

Erica lovi cu pixul în birou și oftă. Exact același lucru i-l spuseseră și ceilalți, dar în mai puține cuvinte. „Max e un idiot", se gândi ea. Însă atunci își aminti de ceva.

– Erați în galerie chiar înainte să înceapă concertul, nu? întrebă ea. Ați văzut pe cineva care să fi rămas acolo înainte să mergeți la parter?

Îl privi cum se foiește pe scaun, frământându-și un deget de parcă ar fi răsucit un inel invizibil. Uimitor cât de inofensivi îi păreau unii bărbați după relația cu Saul, se gândi ea. Și cât de blânzi. Își amintea că la cocteil i se păruse scund, dar pe scaun arăta mai înalt și avea o ținută desăvârșită, aproape princiară. Într-un alt context l-ar fi luat de mână.

– Chiar nu-mi aduc aminte, spuse el. Mă pregăteam să plec.

– Nu ați rămas la concert? întrebă ea.

– A trebuit să plec să mă întâlnesc cu sora mea, spuse el. Poliția a sunat-o deja, dacă nu mă credeți. Sunt convins că ar fi încântată să primească un apel și de la dumneavoastră, dacă mai aveți și alte celule de interogatoriu disponibile.

Erica tresări. Era surprinsă că o deranja sarcasmul lui.

– Îmi pare rău, spuse el cu blândețe. Se aplecă în față, cu mâinile în poală, privindu-și nodurile degetelor. Am avut o săptămână complicată.

– Bănuiesc că toți am avut, spuse Erica, ascunzându-și uluiala. Nu mai auzise de mult, poate de ani de zile, un bărbat cerându-și scuze. Zâmbi.

– Mai aveți și alte întrebări sau pot să plec? zise el.

Ea își privi carnetul de însemnări și se întrebă ce altceva ar putea spune ca să prelungească discuția. Atunci îi văzu din nou numele, mâzgălelile înșirate printre literele adresei lui, și se uită iar la el.

– Mă întrebam... sunteți rudă cu Rosalie Ziskind? zise.

Imediat însă își dădu seama cât de irelevant era, de absurd. Dar bărbatul se îndreptă de spate. La început, Erica crezu că recunoscuse numele, dar apoi chipul lui își reluă aerul mohorât și buzele i se crispară din nou. Părea dezamăgit, de parcă ar fi sperat la o altă șansă de a-și afirma nevinovăția și tocmai o pierduse. O privi, așteptând continuarea.

Erica se strădui să zâmbească, surprinsă să constate că se simțea stânjenită. De ce pomenise de asta? Acum era nevoită să se explice.

– Știu că sună prostește, dar..., ei bine, nepoatele mele au o colecție uriașă de cărți ilustrate scrise de o anume Rosalie Ziskind, spuse ea. Au toată seria, și sunt niște cărți chiar frumoase. În orice caz, sunt sigură că există mii de Ziskind în lumea asta, dar mă întrebam doar dacă sunteți cumva rude. Făcu o grimasă, incapabilă să-și mențină zâmbetul pe buze.

Buza de jos a bărbatului rămase o clipă atârnată. Mișcă ușor din cap, de parcă încăperea ar fi început să se clatine, iar el încerca să-și mențină vederea limpede. Erica deschise gura, gata să-i spună să nu-și mai bată capul, când el vorbi în sfârșit.

– E mama mea, spuse.

– Mama dumneavoastră? repetă Erica și-l privi, uimită. Când începu să vorbească din nou, aproape că nu se mai putu opri. Vă rog, spuneți-i că îmi plac nespus de mult cărțile ei. Preferata mea este *Orașul mort*. A fost extraordinară. De obicei, poveștile cu fantome pentru copii sunt fie sângeroase, fie stupide, dar asta... ziceți și dumneavoastră, un oraș ai cărui locuitori nici măcar nu observă că sunt morți?

Sau în care morții învie pentru că nu sunt *demni* de a fi morți? Le-am citit-o nepoatelor mele înainte de culcare, dar apoi n-am mai putut să dorm zile la rând. Nu reușeam să uit rândul acela către sfârșit în care bărbatul din orașul mort spune: „Nimeni din orașul nostru nu a murit niciodată cu adevărat, pentru că nimeni din orașul nostru nu a trăit vreodată cu adevărat!" Vreau să spun că, Dumnezeule, asta nu e o carte pentru copii. Asta... nici măcar nu știu cum s-o catologhez.

Erica își dădea seama că trăncănește aiurea, că lasă garda jos, și asta pentru simplul motiv că nu mai vorbise cu aproape nimeni de săptămâni bune, doar cu câțiva colegi de serviciu și cu fratele ei, și nu voia ca bărbatul din fața ei să plece. Își ținu respirația și-l cercetă. Stătea ca o statuie, și o clipă se surprinse admirându-l. Ochii ei trasară conturul brațelor și umerilor încordați de parcă ar fi examinat o statuie din galeriile de la etajele superioare. Când în sfârșit își îngădui un zâmbet, Ziskind nu-i răspunse. O privi din spatele ochelarilor cu o privire nedumerită și apoi se îndepărtă cu scaunul de birou. Dintr-odată, Ericăi îi păru rău că-i mărturisise toate acestea; era limpede că spusese ceva ce n-ar fi trebuit să spună.

– Mama dumneavoastră este cu adevărat incredibilă, spuse ea, înghițindu-și rușinea. Abia aștept să-i citesc următoarea carte.

El tuși, apoi se ridică brusc.

– Vă rog, acum trebuie să plec, declară, privindu-și încheietura goală și păroasă de parcă ar fi avut ceas la mână. Se poate?

Erica abia apucă să dea din cap și el era deja la ușă.

– Îmi pare rău că v-am reținut, strigă ea în urma lui. Însă ușa se trântise deja.

Erica privi ușa închisă și se întrebă dacă ar trebui să inventeze un motiv să se ducă după el. Însă ratase șansa. Privi din nou carnetul de însemnări pe care îi trecuse numele, cele câteva notițe înșirate pe marginea mâzgălelilor, și se trezi că se gândește din nou la cărțile ilustrate pe care le citise de atâtea ori nepoatelor ei, cu râurile lor de acuarele și umbrele întunecoase de cerneală. Mama ei fusese arhitectă și Ericăi îi plăcuse întotdeauna să se uite la ea în timp ce lucra – mâinile grijulii, sigure, ce trasau linii hotărâte, fiecare unghi perfect desenat, încărcat de posibilități, o lume ce aștepta să fie construită. Oare cum fusese copilăria petrecută în casa familiei Ziskind, se întrebă ea, cu o mamă care scria asemenea cărți? Oare semănase cu copilăria ei? Dar iat-o stând din nou și visând cu ochii deschiși, irosindu-și timpul cu amintirile altora. „Problema ta, Erica - îl auzea pe fratele ei dăscălind-o - e că îi iei prea în serios pe ceilalți. Crezi tot ce îți spun oamenii și apoi le accepți toate porcăriile." Problema fratelui său, i se părea ei, era că avea întotdeauna dreptate.

Rupse pagina din carnetul de însemnări și se întinse după un dosar de pe birou, cel în care păstra toate notițele din cursul acestor inutile întâlniri pe care Max o obligase să le țină. Avea să trebuiască să le transcrie mai târziu, lăsând însă deoparte mâzgălelile. Peste dosar era un teanc de documente despre tabloul furat, hârtii pe care abia avusese timp să le răsfoiască. Trase de dosarul de dedesubt, dar acesta

refuza să se urnească. Se aplecă să dea teancul deoparte. Chiar deasupra era o bucată de hârtie despre proveniența tabloului. Erica se pregătea să împingă teancul pentru a ajunge la dosar când văzu cuvintele trecute în susul paginii:

*Deasupra orașului (studiu)*, de Marc Chagall, 1914.

Primul proprietar cunoscut: colecție privată, Rosalie K. Ziskind.

# CAPITOLUL 7

Când gemenii sunt în pântece și unul dintre ei se naște, își aminti Sara că auzise cândva, cel care rămâne în urmă își privește unicul tovarăș dispărând și trece printr-o suferință aproape insuportabilă. O clipă mai târziu, el înțelege că geamănul său nu a murit, ci dimpotrivă, că prietenul dispărut este mai aproape decât își închipuie. Același lucru, pretindea o poveste pe care o auzise Sara odată, se petrece și în cazul morții adevărate și al lumii ce va să vină. Faptul că noi credem că oamenii au dispărut nu înseamnă că așa și stau lucrurile. Ei sunt mai aproape decât ne imaginăm.

Sara era sora cea mică dintre gemenii Ziskind, născută la câteva minute după fratele său. Însă, încă de dinainte să audă povestea aceasta, ea fusese conștientă de un fel de tăcere în miezul trupului ei, de o suferință reziduală care îi curgea tăcută prin sânge – moștenirea celor zece minute de dinainte ca viața ei să înceapă, când fratele ei o abandonase. Cele zece minute îi mai oferiseră ceva ce puține alte persoane posedau: cunoașterea adevărului, proba irefutabilă pe care o purta în adâncul ei ca pe o piatră neagră, șlefuită, a faptului că oamenii despre care se presupunea că dispăruseră nu dispăruseră de fapt. Ea știa prea bine acest lucru, căci îl văzuse pe Ben dispărând.

Oamenii dispăruți erau, de fapt, la o suflare distanță. Trebuia doar să răsufli.

Totul începu într-a opta zi de la moartea tatălui ei, prima în care ieșise din casă după cele șapte zile de doliu, pe parcursul cărora ea și Ben fuseseră învățați rostul săptămânii aceleia. Hainele sfâșiate, statul pe scăunele joase împrumutate de firma de pompe funebre, oglinzile acoperite, renunțarea la pantofi, dormitul pe podea, șirul neîntrerupt de oameni care le aduceau prăjiturele insipide, slujbele ținute în prezența invitaților seară de seară și, lucrul cel mai rău, rugăciunea îndoliaților pe care trebuiau s-o rostească în fiecare zi, pentru tot restul anului, cea care – după cum le explicase mama lor – nu pomenea absolut nimic despre moarte, ci vorbea doar despre măreția lui Dumnezeu și în care se spunea că Dumnezeu este binecuvântat, proslăvit, glorificat, slăvit, preamărit, cinstit, înălțat, lăudat, binecuvântat fie-i numele. Ea și Ben pierduseră o săptămână întreagă de școală. Nesfârșitele slujbe ținute în casă, hainele stranii și plicticoasele jocuri pe carton cu care se jucase împreună cu Ben în dormitorul lui ca să evite apăsătoarele tăceri din camera de zi o făcuseră pe Sara să înțeleagă că nimic din ceea ce se petrecuse în săptămâna aceea nu avusese de-a face cu tatăl ei. Chiar și la înmormântare fusese vorba doar de o cutie și apoi, după ce toată lumea, chiar și ea și Ben, aruncase lopata de pământ cerută de ritual, doar de o cutie acoperită cu țărână. Sara remarcase că, ori de câte ori se afla în camera în care erau invitații, adulții din casă evitau să-l pomenească pe tatăl ei. Era ca și cum ar fi vrut ca ea să-l uite.

Însă, în a opta zi de la moartea lui, când Sara se întoarse la școală, în clasa a cincea, merse cu clasa în aceeași excursie în care fusese și clasa lui Ben cu două săptămâni înainte, o călătorie cu autobuzul, de patruzeci de minute, la Muzeul Metropolitan de Artă din New York. Acolo văzu lucruri a căror relevanță pentru viața ei era greu de imaginat pe atunci: mumii.

Desigur, Sara știa deja despre existența mumiilor; toți copiii de unsprezece ani știu. Însă, în vreme ce colegii ei de clasă se îngrămădeau în jurul cutiilor de sticlă în care se odihneau sicriele pictate de forma corpului omenesc, entuziasmându-se peste poate în fața cadavrelor vechi de cinci mii de ani dinăuntru, Sara le evită. Ea aflase cu o săptămână în urmă că o cutie era doar o cutie. Ceea ce o fascină era altceva. Majoritatea galeriilor cu mumii, după cum observă ea, nu conțineau de fapt mumii, ci în primul rând alte lucruri, pocale, talere, căni, coliere, piepteni, inele, vase, țesături, statuete, desene, papirusuri. Și toate acestea erau destinate morților.

Morții aveau bărci cu care să navigheze, mâncare cu care să se hrănească, haine pe care să le poarte, jocuri cu care să se distreze. Aveau hărți și indicații cum să ajungă pe lumea cealaltă, imagini și statuete ale unor slugi care urmau să-i însoțească în călătorie și să-i ajute să-și găsească drumul. Aveau prieteni care să le țină de urât și lucruri care să-i țină ocupați, pictate cu grijă pe pereții din gresie. Aveau până și cărți de citit: pe unul dintre pereții muzeului se afla un papirus lung desfășurat, intitulat *Cartea Morților*.

Abia când ieși din muzeu și urcă în autobuz, părăsind galeriile întunecate și descoperind că ziua

se risipise, neobservată, lăsând locul unei seri de iarnă teribil de timpurie, al cărei cer căpătase deja culoarea cernelii, albastru-închis, o străfulgeră un gând indiferent la copiii din jur, care vorbeau fără încetare despre cum se extrage creierul unei mumii prin nas. Cu o săptămână în urmă tatăl ei fusese îngropat într-o cutie, fără nimic lângă el. Nimic. Până și cutia fusese nemarcată și sărăcăcioasă, făcută dintr-un lemn deschis la culoare, neșlefuit. N-aveau nici măcar să pună o piatră pe mormântul lui până nu se împlineau unsprezece luni, îi spusese mama, și chiar și atunci nu aveau să-i treacă pe ea decât numele. Mai mult, mama îi spusese, după ce Sara insistase cu întrebările, că tatăl ei nu avea nici măcar haine acolo, în cutie, doar un giulgiu alb. Cum avea să supraviețuiască el pe lumea cealaltă, se gândi ea cuprinsă de panică, privindu-și reflexia în fereastra autobuzului, fără hartă cu care să ajungă acolo, fără nimic de făcut, fără o fotografie măcar, pe care să o ia cu el?

Așa că Sara se hotărî să-i construiască tatălui ei un mormânt.

Mormântul, decise ea, avea să fie amplasat în camera de lucru, o mică încăpere din dosul casei, ticsită cu fișete și mese de desen, unde tatăl ei lucrase deseori acasă. Și mama ei lucrase acolo. Însă, în a opta zi după moartea lui, mama se dusese direct la un magazin de artă și cumpărase o nouă masă de desen numai pentru sine, una mai mică, pe care și-o instalase într-o altă încăpere. Ușa camerei de lucru nu mai fusese deschisă de la moartea tatălui. Încăperea se potrivea deci cu atât mai mult planurilor Sarei, căci era puțin probabil ca mama sau fratele ei să calce pe acolo. Sara hotărî că nici măcar Ben nu trebuia

să afle. Era esențial să țină totul secret. După cum aflase la muzeu, trebuia să-ți faci permanent griji din pricina jefuitorilor de morminte. Cât despre momentele cele mai potrivite pentru lucru, Sara decise că ideal era începutul după-amiezii, când se presupunea că ea și Ben își făceau temele, ceea ce era adevărat în cazul lui Ben. Însă de curând Sara descoperise că temele, cândva singurul lucru care conta, pur și simplu nu-i mai erau necesare. Când încetase să mai predea lucrările, învățătoarea nici măcar n-o întrebase ceva. O oprea doar zi de zi înainte să iasă din clasă, după ce plecau ceilalți copii, ca să-i spună: „Știu cum te simți", la care Sara încuviința din cap, și ca s-o întrebe dacă „totul este în regulă acasă", la care Sara încuviința din nou din cap, și ca să adauge că spera că avea să-i spună dacă „pot să te ajut cu ceva", la care Sara încuviința încă o dată din cap și apoi pleca din clasă, căci înțelesese că tot ce trebuia să mai facă la școală era să încuviințeze din cap, mai ales când i se cerea să fie de acord cu ceva neadevărat. Așa că acum dispunea și de spațiul, și de timpul necesar construirii unui mormânt.

Primul lucru de care avea nevoie tatăl ei era un mijloc de transport către lumea cealaltă. Niște hărți i-ar fi prins bine. Pe acestea trebui să le scoată din torpedoul mașinii, care, descoperi ea, era un colțișor al lumii unde timpul se oprise în loc, unde hărțile încă erau împăturite cum nimeni altcineva nu știa să le împăturească în afară de tatăl ei, cu drumurile pe care le străbătuseră împreună marcate cu conștiinciozitate cu carioca și descrise în detaliu cu litere de tipar pe marginile hârtiei, de parcă în orice zi s-ar fi putut înghesui la loc în mașină pentru a porni împreună

într-o călătorie. Cât despre călătoria în sine, Sara se servi cu câteva dintre mașinuțele lui Ben, pe care le scoase din dulapul acestuia într-o după-amiază când el avea programare la medic. Acum, tatăl ei putea alege, pentru a ajunge pe lumea cealaltă, între un Lamborghini și un Ferrari. Erau și alte lucruri esențiale. Puțin câte puțin, ca să nu bage nimeni de seamă, Sara începu să se strecoare în dormitorul mamei și să confiște hainele tatei. Desigur, nu pe toate. Numai lenjerie intimă, șosete, câteva perechi de pantaloni, un teanc de cămăși, o cravată (în cazul în care locul era simandicos) și un pulover (pentru cazul când ar fi fost frig). Nici mâncarea nu trebuia să fie prea complicată, doar „simbolică", după cum auzise Sara la muzeu. Șterpeli o cutie cu stafide și o pungută cu migdale din bucătărie și le vârî și pe ele în mormânt.

Însă piesa de rezistență aveau să fie frescele, iar pentru ele era nevoie de o pregătire temeinică. Sara începu să-și studieze mama și fratele, privindu-i pe furiș seara. Îi schiță, mai întâi în minte și apoi pe hârtie, și într-un final chiar sub ochii lor, spunându-i mamei că avea ca temă o lucrare artistică. (Ben știa că nu acesta e adevărul, dar era prea preocupat de corsetul cel nou ca să-i pese.) Pe Sara o surprindeau anumite lucruri, de exemplu ce complicat este să desenezi brațul cuiva din față, îndreptat înainte, sau problema pe care o puneau nasurile – al lui Ben părea, de pildă, să țâșnească direct din sprâncene, dar numai privit din anumite unghiuri –, și începu să aprecieze frescele din mormintele adevărate, în care oamenii erau tot timpul din profil. Însă, odată ce se apucă să deseneze, înțelese că profilurile nu erau

de ajuns, că tatăl ei merita mai mult. Mama, dându-i crezare că era vorba de o temă de la școală, îi arătă cum să deseneze ceva „în perspectivă", trasând linii pe pagină înainte de a începe și, spre satisfacția ei, Sara descoperi că unele probleme cu nasurile și cu brațele se rezolvau treptat. Pe tatăl ei trebui să-l recreeze din memorie. Constată însă că ochiul minții, sau cel puțin ochiul minții ei, avea un câmp vizual enorm și-i deschise un peisaj infinit de lucruri pe care nici măcar nu-și amintea să le fi văzut în realitate. După câteva nopți petrecute în pat cu ochii deschiși, încercând să-și aducă aminte cum arăta tatăl său, Sara descoperi, spre bucuria ei, că și-l putea reprezenta, nu „închipui", ci chiar vedea, în toate etapele vieții sale, că știa cum arăta din fiecare unghi chiar și în anii de dinainte să-l cunoască, îi vedea înclinarea capului sau poziția brațului chiar și în clipele în care era plecat de acasă, sau cu altcineva, sau chiar singur. Schiță mai întâi totul într-un bloc de desen, apoi cu vopsea pe hârtie și, într-un final, după ce mută din drum câteva mobile și dădu iama în rezervele mamei ei, cu vopsea aplicată direct pe pereții camerei.

Prima pictură îl înfățișa pe tatăl ei în poziția sa obișnuită, în fața mesei de arhitect, desenând pe o bucată mare de hârtie acoperită cu șiruri de numere. Voia să se asigure că avea să aibă o meserie în lumea de dincolo. Însă celelalte imagini fură mai distractive. În picturi care acopereau pereții încăperii până la înălțimea la care ajungea ea, Sara recreă fiecare spațiu din casa lor, în care tatăl ei își avea locul cuvenit. În camera de zi stătea pe banca pianului lângă ea, cu o mână pe clape și cu cealaltă pe umărul ei, în timp ce ea încerca să-i urmeze exemplul. În bucătărie,

el și Ben jucau împreună dame și râdeau, cu gurile deschise. În dormitorul părinților îl pictă în pat alături de mama sa, amândoi cu ochii închiși, el cuprinzând corpul mamei cu brațele ca într-un cocon călduros, așa cum îi văzuse o dată dormind.

Picturile șerpuiau împrejurul camerei, iar Sara era mulțumită de munca ei. Dar continua să creadă că tatăl ei trebuia să aibă o *Carte a Morților*. Începu să caute prin casă una potrivită, dar puține cărți din bibliotecă păreau nimerite, iar celor care s-ar fi potrivit – o Biblie, un anuar școlar, un album foto – li s-ar fi putut observa lipsa. Cel mai bine era să facă una ea singură.

Sara își amintea de o poveste pe care tatăl ei i-o citise, nu o dată, ci de multe ori, intitulată *Orașul mort*, și hotărî că era o lectură potrivită pentru tatăl ei pe lumea cealaltă. Îi plăcuse așa de tare încât știa pe de rost părțile principale. Luă câteva bucăți de hârtie, le tăie fâșii, le lipi ca să formeze un papirus și începu să transcrie povestea așa cum și-o amintea mintea ei de copil de unsprezece ani, înfrumusețând-o pe alocuri cu detalii noi, asemenea unui scrib din vechime. Era numai o umbră a poveștii originale, dar ea își dăduse toată silința.

*Odată ca niciodată călătoream prin ținut cu mașina și am văzut un om care mergea pe marginea drumului, târându-și picioarele prin nisip. Părea să se miște cu mare greutate. M-am gândit să fiu drăguță și să-l iau și pe el, și așa am făcut. Am început să stăm de vorbă și curând l-am întrebat:*

*– De unde ești?*

*– Din orașul mort! răspunse el.*

*– Unde e ăsta? N-am auzit niciodată de el.*

*Bărbatul a râs de mine și a spus:*

*– Dacă tu nu ai auzit de el nu înseamnă că nu există. Nu toate locurile din lume sunt trecute pe hartă. Crede-mă, există. E o localitate obișnuită, cu case, magazine, școli și toate cele trebuincioase. Exact ca oricare alt oraș.*

*– Și de ce i se spune orașul mort? am întrebat.*

*– Pentru că este cu adevărat un oraș mort! a zis el. Este un oraș care de la bun început atârna de un fir de păr, și apoi firul s-a rupt și orașul a rămas agățat în aer, fără nimic pe care să se sprijine. Și, cât timp a atârnat acolo în aer, s-a transformat într-un oraș mort. Dacă vrei, pot să-ți spun de ce.*

*– Spune-mi, l-am îndemnat.*

*Și omul a pornit să-și depene povestea.*

*– La început orașul atârna de un fir de păr, pentru că fusese construit într-un loc unde era interzis să ridici un oraș. De aceea nu apare pe nici o hartă. Oamenii au început să se mute acolo și să-și ridice case, o școală și un cimitir, până când a aflat guvernul. Apoi au trebuit să vândă toate lucrurile din oraș. Însă, când au încercat să vândă cimitirul, morții s-au supărat foarte tare și au început să iasă din morminte.*

*Asta mi-a spus omul acela. Apoi m-a întrebat:*

*– Mă crezi?*

*Nu știam prea bine ce să spun. Era greu de crezut că morții pot reînvia. Așa că i-am răspuns:*

*– Cred că sufletele oamenilor dăinuie veșnic. Însă corpurile? Imposibil! Odată ce-ai murit, corpul îți ajunge în mormânt și cu asta basta.*

*– Dar ce se întâmplă cu sufletul? a întrebat bărbatul. Spui că sufletul dăinuie veșnic. Bun. Dacă omul a fost bun, sufletul este răsplătit în lumea ce va să vină, iar dacă a fost rău, sufletul este pedepsit. Dar de ce există aceste răsplăți*

*şi aceste pedepse? Am să-ţi spun eu de ce. Deoarece, atâta timp cât există, omul trebuie să facă alegeri. Poate face fapte bune, dacă vrea, sau fapte rele. Dar ce i se întâmplă unui om care nu face nici fapte bune, nici rele, care nu face nici un fel de alegeri? Un om care nu este cu adevărat om, a cărui viaţă nu este cu adevărat viaţă? Ce se întâmplă cu sufletul acelui om?*

*–Nu ştiu. Ce se întâmplă? am întrebat.*

*–Nimic! a spus el. Continuă să trăiască în propria lume imaginară. Nimeni din oraşul nostru nu a murit niciodată cu adevărat, pentru că nimeni din oraşul nostru nu a trăit vreodată cu adevărat! Nimeni nu a făcut vreodată vreo alegere, vreo faptă bună sau rea! Nimeni nu a făcut niciodată absolut nimic! Sunt multe oraşe ca al nostru, de fapt. Când oamenii din oraşul nostru mor şi reînvie, nu-şi amintesc nimic, nimeni nu-şi aminteşte de ei, pentru că nu e nimic demn de ţinut minte. Pur şi simplu ies din mormintele lor, se duc acasă, îşi îmbracă pijamalele şi se duc înapoi la culcare!*

*–Dar oamenilor vii nu li se pare un pic ciudată toată povestea asta? am întrebat.*

*Bărbatul a râs şi m-a întrebat:*

*–Celor vii? Ei nu bagă de seamă! Sunt ocupaţi cu propriile lupte şi probleme prosteşti. Şi de ce ar băga de seamă? Oamenii sunt la fel, vii sau morţi! După o vreme, morţii au pus stăpânire pe întregul oraş. Nu a fost prea greu, din moment ce nu au nevoie de mâncare sau de aer. Şi nu au niciodată nici un fel de griji, căci de ce îşi face un om griji? Din cauză că ştie anumite lucruri, că face alegeri! Ei nu ştiu nimic şi nu fac alegeri, aşa că niciodată nu au întrebări, îndoieli, nu e nimic care să-i întristeze.*

*L-am privit pe bărbatul de lângă mine şi l-am întrebat:*

*–Şi tu?*

*—Eu sunt pe jumătate mort, a răspuns el.*

*Apoi a sărit înapoi pe drum și s-a făcut nevăzut în pădure.*

Sara transcrise cuvintele cu cerneală, și astfel *Cartea Morților* fu gata. Însă cea de la muzeu avea și câteva ilustrații, își dădu ea seama, în timp ce ea scrisese pe tot papirusul fără să mai lase loc și pentru altceva. Așa că lipi încă o bucată de hârtie la final și făcu acolo câteva desene micuțe ale celor trei lucruri de care știa că mai are nevoie tatăl ei, dar pe care îi era prea frică să le caute în dormitorul mamei: cele două cârje și piciorul.

Sara aflase despre piciorul tatălui ei cu ceva timp în urmă, pe când avea șase ani, într-o noapte în care nu putea dormi. Se străduise din răsputeri să închidă ochii, urmând toate procedeele despre care auzise vreodată: numărase oi, numărase capre, numărase pur și simplu, își închipuise că plutește în derivă pe o plută pe apele oceanului, își închipuise că zboară, dar, din cine știe ce motive, nimic nu funcționase. Curând renunțase și o luase pe hol spre camera părinților ei, unde văzuse, pe sub ușa închisă, că lumina era aprinsă. Fără un cuvânt, se rezemase ușor de ușă și o întredeschisese.

Era o noapte călduroasă de iarnă, și părinții ei stăteau întinși în pat. Mama ei avea pe ea cămașa pe care o purtase în timpul zilei, dar fără pantaloni, era doar în lenjeria albă, cu picioarele goale întinse pe așternuturi. Tatăl, păros și purtând doar o pereche de chiloți albi, zăcea pe o parte, cu fața spre ea, iar degetele lui înaintau ușor pe sub cămașa ei. Își ținea

ochii închiși, iar buzele i se plimbau pe urechea ei de parcă i-ar fi gustat-o. Ochii mamei erau și ei închiși și mama râdea, cu un râs ciudat, ca un zâmbet scuturat de răsuflări scurte și delicate. Oare ce era așa de amuzant? Sara își văzu mama cuprinzând talia tatălui cu brațul. Se ridică apoi puțin, cu ochii încă închiși, râzând încă în felul acela ciudat, delicat, și începu să-și plimbe degetele de-a lungul elasticului chiloților tatălui ei, strecurându-și două degete sub el. Apoi deschise ochii și râsul se opri.

– Sara, spuse ea cu glas sumbru.

Sara stătea în prag, cu poalele cămășii albe de noapte măturând podeaua. Dădu să spună ceva, dar apoi tatăl ei întoarse capul și o privi. Schiță un zâmbet și dintr-odată începu să râdă zgomotos. Oare ce era așa de amuzant? Mama ei își scoase degetele din lenjeria lui și elasticul îl plesni pe tată pe șold, iar ea răsuflă zgomotos. Sara rămase în picioare, tăcută, cu gura încă deschisă. Cu mâna lipicioasă apăsa lemnul ușii. Se simțea de parcă ar fi mâncat bomboane, din acelea gumate, cu gust de fructe, după care te simți lipicios și pe dinafară, și pe dinăuntru.

– Haide, Sara, intră, spuse deodată tatăl ei, pe un ton neobișnuit de senin. Se îndepărtă de trupul mamei, de care stătuse agățat până atunci, sărutând-o pe sprâncene. Mama se încruntă.

– Nu... nu pot să dorm, spuse ea în timp ce tatăl ei se rostogolea pe spate.

Și în clipa aceea fetei i se tăie respirația. Îi mai văzuse proteza, de când o descoperise cu un an în urmă – tatăl își suflecase într-o zi cracul pantalonului ca să i-o arate, după ce, stând la el în poală, ea alunecase pe tibia dură de plastic. Nu-i stârnise niciodată

cine știe ce curiozitate. Sara credea că toți tații au așa ceva, așa cum aveau obraji aspri și încheieturi acoperite de păr. Însă de curând văzuse alți bărbați, tați chiar, care păreau să aibă două picioare obișnuite, la fel ca mama ei. Mai erau și la televizor oameni, desigur, dar pe ei nu-i puteai pune la socoteală, căci oricum nu erau adevărați. Cel mai tare o nedumerea bărbatul care locuia pe partea cealaltă a străzii. Domnul Eriksen stătea adesea afară vara, cu rotulele strălucindu-i în soare, îmbrăcat în pantaloni scurți, udându-și plantele. Sara observase că avea picioarele exact de aceeași culoare. Odată traversase strada ca să se uite mai bine la el și văzuse nu numai că erau amândouă de aceeași culoare, dar și că amândouă erau păroase. În ziua aceea domnul Eriksen își uda plantele pe veranda de pe o latură a casei în picioarele goale și Sara văzuse că amândouă picioarele lui aveau până și degete. (Piciorul tare al tatălui, cum îi spunea ea, era neted, lipsit de păr, mai roz decât celălalt și părea lipsit de degete; intra direct în ciorap și în pantof.) Sara încercase să se apropie un pic mai mult, pășind pe gazonul vecinului, prefăcându-se că își caută o jucărie rătăcită. Apoi mama o chemase acasă cu glas insistent, și Sara se întrebase dacă nu cumva bărbații cu două picioare erau periculoși. Însă lucrul pe care nu-l mai văzuse până atunci era ceea ce avea acum în fața ochilor, în patul părinților ei, atunci când tatăl se rostogoli pe spate: piciorul lui drept în stare naturală – coapsa subțire, nodul răsucit, roșu cu mov, în locul genunchiului și apoi nimic.

Sara știa că Ben avea să se trezească în curând, o să-i audă vorbind și o să vină să destrame momentul acela magic. De aceea trebuia să profite de ocazie.

Ascultă o clipă, încercând să-și dea seama dacă Ben era cumva pe hol, în spatele ei. Însă nu auzi nimic, doar zgomote neutre, susurul greierului afară și murmurul fratelui ei în timp ce se răsucea în somn. Sara păși cu grijă în încăpere. Apoi, uitându-se la părinții ei care o priveau, întrebă:

– Tăticule, pot să-ți văd și eu piciorul?

Părinții ei încremeniră. Sara văzu cum chipul mamei își pierde culoarea, cum buzele și ochii i se ofilesc asemenea ierbii îngălbenite din grădină, veștejite și palide. O șuviță de păr îi scăpă din coada de cal și-i căzu pe ochiul stâng. Tatăl rămase nemișcat lângă ea, cu ochii căscați, sprijinit în coate. Chipurile lor atârnau în aer asemenea unor portrete înrămate pe perete. Mama se întoarse să-și privească soțul, dar acesta nu se uită la ea, ci la Sara, cu sprâncenele ridicate, înspăimântat parcă.

Tatăl ei clipi de două ori și apoi își privi ciotul. Piciorul i se cutremură involuntar, cum Sara îl mai văzuse uneori, în teaca pantalonilor. Sara îl zări mișcându-se și se cutremură odată cu el. Apoi tatăl ei își apăsă coapsa cu mâna, ținând-o apăsată, masând-o cu degetul mare. Tremurul încetă. Tatăl se uită din nou la ea, forțându-se să zâmbească.

– Sigur, Sara. Vino încoace, spuse el, lovind porțiunea de saltea de lângă piciorul său.

Mama se ridică în capul oaselor lângă el, cu chipul golit de expresie, neutru.

Sara se urcă la picioarele patului, uluită de întinderea de saltea și de așternuturi care o despărțea de ei, vastul continent înalt pe care dormeau părinții ei. Înaintă grijulie pe saltea, târându-se de-a lungul piciorului sănătos al tatălui – i se părea ciudat până

și să-l vadă, cu degetele lui stranii, lungi și păroase, dintre care al doilea era mai lung decât primul, căci tatăl ei nu-și scotea mai niciodată șosetele și pantofii –, până când se apropie suficient ca să-i vadă celălalt picior, cu umflătura aceea ciudată și urâtă de carne întunecată.

Era pestriț, roșu în unele locuri și aproape albăstrui în altele, cu șănțulețe adânci în piele, unele aproape negre, asemenea unor crăpături acoperite cu pământ. Adânciturile înaintau în șir și formau un inel în jurul piciorului, aproape de capăt. Părul începea să crească la câțiva centimetri mai sus și chiar și acolo coapsa era diformă, concavă pe margini, unde ar fi trebuit să fie rotundă. Era ca un os. Piciorul zvâcni din nou și tatăl și-l apăsă cu mâna. Sara îl auzi reținându-și un mormăit.

Rămase tăcută preț de câteva clipe, privind. Cu o săptămână în urmă, o furtună puternică se abătuse asupra orașului și o ramură mare din copacul din curtea învecinată căzuse pe aleea din fața casei lor. Sara văzuse a doua zi cât de urât era restul acela de copac, retezat și diform, cu locul din care căzuse ramura ca o umflătură umedă și întunecoasă crescută pe trupul arborelui. Poate că pe tatăl ei îl prinsese furtuna sau îl lovise fulgerul, se gândi ea.

– De ce ai piciorul așa? întrebă.

Părinții ei schimbară o privire. Mama dădu să deschidă gura, căutându-și cuvintele. Însă, înainte să apuce să spună ceva, tatăl vorbi:

– Mai demult am fost în junglă și un tigru m-a mușcat de picior. Sara îl privi, cercetându-i chipul în căutarea unui semn că glumise, însă fără rezultat. Era uluită.

– Serios? șopti ea.

Tatăl dădu solemn din cap.

– Serios! M-am luptat cu un tigru în junglă și m-a mușcat de picior.

– Și te-a durut?

– Daniel, încetează, interveni brusc mama, răsucindu-se pe pat până când se întoarse complet cu spatele către soțul ei. În timp ce se mișca, Sara observă o dâră neagră de păr cârlionțat pe marginea chilotului ei, ivindu-se pentru o clipă deasupra cearșafurilor mototolite. Imaginea o tulbură. De ce erau unii oameni acoperiți cu păr?

Privi din nou ciotul tatălui ei. Văzu acum ceea ce i se păru a fi urme de dinți pe pielea pungită, violetă, unde ar fi trebuit să fie genunchiul.

– Pot să-l ating? întrebă ea.

Tatăl ezită și se uită la mama. Însă aceasta rămase ghemuită pe o parte, cu capul întors abia atât cât s-o poată urmări pe Sara.

– Sigur, dacă vrei, spuse el și ridică ușor ciotul.

Sara își auzi mama ținându-și respirația. Fu străbătută de un frison, apoi întinse mâna. Îl atinse, mai întâi cu vârfurile degetelor, apoi mângâindu-l cu palma, trecându-și mâna peste denivelările pielii. Descoperi cu surprindere că era cald, că avea pielea groasă și întinsă ca mâna tatălui. Își plimbă degetele de-a lungul adânciturilor din piele, apoi privirea îi fu atrasă de celălalt picior, întins lângă primul. Simți dintr-odată o povară lăuntrică uriașă, ca un pendul de plumb legănându-se ușor în timp ce i se așeza în piept.

– Sunt sigură că te-a durut foarte tare, spuse ea încet.

– Da, m-a durut foarte tare, răspunse tatăl, cu o oboseală în glas pe care Sara nu i-o mai auzise niciodată, și o prinse de mână. În clipa aceea, ea își dădu seama că totul era adevărat.

Tatăl îi dădu drumul și se mișcă greoi pe pat, ridicându-se și sprijinindu-se într-un cot ca să ia un pachet de țigări de pe noptieră. Lovi pachetul să scoată o țigaretă, o vârî între dinți și se întoarse din nou spre Sara, pipăind cu mâna după brichetă. Mama se răsuci, ridicându-se în șezut lângă el.

– De ce te-ai dus în junglă? întrebă Sara.

Mama îl privi și apoi, brusc, îi smulse țigara dintre buzele strânse și o aruncă pe podea. Când vorbi, se uită la Sara, deși era limpede că vorbea cu soțul ei. Rosti cuvintele într-o parte, aruncându-le ca pe niște săgeți către el.

– E o întrebare foarte bună, Sara. Mă întreb dacă tatăl tău poate să răspundă. Se întoarse spre el. Tati, poți să răspunzi la întrebarea asta? întrebă ea. Pentru că eu nu știu răspunsul.

Tatăl zâmbi chinuit, îndreptându-și privirea spre Sara și evitând-o pe a mamei.

– Ca să mă lupt cu tigrii, desigur, spuse el.

– Și au învins tigrii? întrebă Sara.

Chipul tatălui fu traversat de o expresie stranie, de parcă tocmai s-ar fi lovit cu piciorul de ceva. Ochii i se subțiară în două crăpături. Lua deseori expresia aceasta, își dădu seama Sara. Mama se ridică și o prinse de umăr.

– Sara, trebuie să te duci la culcare, spuse ea.

Sara se ghemui mai aproape de tatăl ei, nevrând să strice momentul acela magic. Clătină din cap.

– Dar dacă vin tigrii în camera mea? întrebă ea, deși știa că nu aveau să vină.

– N-or să vină în camera ta, spuse tatăl, cu expresia feței relaxată din nou. Tigrii trăiesc doar în junglă – ai uitat?

Mama mormăi când Sara îl prinse de braț.

– Dar dacă visez tigri? stărui ea. Se temea până și să pomenească lucrul de care îi era cu adevărat frică, ca nu cumva acesta să devină realitate: Dar dacă visa picioare, picioare de care nu erau prinși oameni, picioare încălțate cu pantofi, picioare care izbeau în ușa dormitorului, care alergau după ea?

Tatăl deschise ochii, expirând cu forță.

– N-o să visezi nici un tigru, spuse el, strângând-o scurt în brațe înainte s-o lase să plece. Du-te la culcare, copilă.

– Noapte bună, Sara, spuse mama ei, lăsându-se pe spate, cu ochii deja închiși.

Sara coborî cu grijă marginea patului și apoi o luă alene spre ușă.

– Noapte bună, repetă Sara, închizând ușa în urma ei. Apoi păși pe hol cât putu de zgomotos, izbind cu picioarele goale în podea. Când ajunse la ușa camerei ei, se întoarse, o luă cu pași iuți și delicați înapoi către ușa părinților și rămase tăcută în dosul ei, lipindu-și capul de rama de lemn.

– Daniel, trebuie să încetezi să mai minți copiii, își auzi mama spunând înăuntru.

Își ascultă apoi tatăl tușind, un hârșâit gutural care dură prea mult. Salteaua scoase un scârțâit. Sara își imagină ciotul de picior al tatălui atingând ușor coapsa mamei și se cutremură.

– Și ce ar fi trebuit să-i spun? îi auzi răspunsul în timp ce își dregea glasul. Tatăl scoase apoi un zgomot ciudat, pe care Sara nu-l putu identifica, poate scuipase, după care glasul îi crescu în intensitate, aproape până la un țipăt. Zi-mi tu, Rosalie, ce ai vrea să le spun? Despre șosea? Despre peșteră? Despre capcană? Ce ai prefera? Să le spun despre țărușii mânjiți cu rahat?

– Liniște, Sara e încă aici, șopti mama.

Sara își ținu răsuflarea, lăsându-și capul pe genunchi. Poate că, dacă își punea cu tărie o dorință, ar fi reușit să se facă nevăzută, să nu mai rămână din ea decât niște urechi invizibile, plutind prin hol. Așteptă, ascultându-și tatăl cum ascultă la rândul lui.

– De unde știi? șopti el.

– Întotdeauna stau acolo, răspunse mama, cu un glas deja mai cald. Ce-ar fi s-o duci tu la culcare, Stăpâne al coșmarurilor? întrebă ea. Mare minune dacă o să mai auzim și alte discuții decât despre tigri în tot restul anului.

Sara vru să fugă înapoi în camera ei, dar se răzgândi. Își ascultă în schimb tatăl mișcându-se, ridicându-se din pat și sprijinindu-se în cârjele metalice. Când ajunse la ușă, cu picioarele deja acoperite de pantalonii de pijama bleu și cu pieptul încă gol încă și păros deasupra, ea se săltă în picioare și-i dădu o mână. El îi întinse un deget, căci celelalte țineau mânerul cârjei, iar ea se prinse de el. Și porniră împreună.

Sara mergea lângă tatăl ei, potrivindu-și pasul la cadența lui în trei mișcări, și se gândea cum să-l întrebe ceea ce voia să-l întrebe. Privi cracul

drept al pantalonilor de pijama de lângă ea, o bucată goală de material atârnând pe lângă cârjă, fluturând ușor în lumina ce se strecura de sub ușa părinților, și avu impresia că ar fi putut vedea prin țesătură membrul de dedesubt, înnodat în dreptul genunchiului. Piciorul sănătos, cu degetele goale lungi și păroase, apăsa energic podeaua între izbiturile cârjelor.

– Ar trebui să mă tem de tigri? întrebă ea când se apropiară de cameră. „Sau de șosele?“ se gândi. „Sau de peșteri?“ Sau de... ce spusese, țăruși?

– Nu, spuse el când intrară în cameră. Chiar nu e cazul să-ți fie frică de tigri.

Își sprijini piciorul sănătos de patul ei, rezemându-se într-o cârjă în timp ce-și elibera celălalt braț. Apoi îi cuprinse mâna cu palma lui puternică și caldă, în timp ce Sara se cățăra în pat. Se așeză lângă ea și-și lăsă cârjele sprijinite de pat.

– Noapte bună, Sara, spuse el blând. Se aplecă și o sărută pe cap, apoi se ridică ușor și se întinse după cârje. „Te rog“, se gândi ea, „nu pleca“.

– Cântă-mi cântecul ăla despre mami, spuse.

Tatăl se opri și-și trecu degetele pe obrazul ei, aruncându-și ochii spre ușă, în încăperea întunecată. Fratele ei se zărea prin ușa de pe partea cealaltă a holului, zvârcolindu-se în somn.

– Îl trezim pe Ben, șopti el, și glasul lui îi răsună Sarei aproape în interiorul urechii. Atingerea degetelor lui pe obraz era așa de delicioasă, de parcă ar fi înfășurat-o într-un pled de mătase, de parcă ar fi înotat în apă caldă, de parcă ar fi plutit pe un nor.

– Cântă-mi cântecul, repetă ea.

– Ești prea mare pentru așa ceva, copilă.

Mâna lui pe obraz îi amintea de un joc pe care îl jucau adesea, în care ea își umfla obrajii și el încerca să i-i „pocnească", lovind-o când pe un obraz, când pe celălalt, până ce ea nu se mai putea abține din râs. Dintr-odată, în ciuda frumuseții acestui gest, Sara simți cum în suflet i se strecoară un sentiment de groază, auzi un glăscior domol care îi spunea că această stare atât de dulce s-ar putea risipi în orice clipă, asemenea răsuflării eliberate din strânsoarea obrajilor ei dacă nu o ținea acolo cât putea de tare.

– Nu mă duc la culcare până nu-mi cânți.

Tatăl său oftă, dar nu de frustrare sau epuizare, ci doar ca o simplă răsuflare, firavă și molcomă, ca un nor ce se risipește sau ca o o adiere ce se stinge. Se aplecă și mai tare spre ea, încât buzele i se odihniră aproape pe urechea ei. Răsuflarea lui făcu pielea Sarei să freamăte. Glasul lui în falset, fără obișnuitele pauze provocate de accesele de tuse sau de nevoia de a-și drege vocea, i se strecură în minte, contopindu-se cu propriile ei gânduri. Versurile, pe care Sara le auzise de sute de ori, în sutele de nopți în care somnul o ocolise, erau în idiș:

*Shteyt zikh dort in gesele*
*Shtil, fartrakht, a hayzele*
*Drinen, afn boydem-shtibl*
*Voynt mayn tayer Reyzele!*
*Yedn ovnt farn hayzl,*
*Drey ikh zikh arum,*
*Kh'gib a fayf un ruf oys, Reyzl:*
*–Kum! Kum! Kum!*

„În casa mică, îngândurată
De pe poteca cea curată,
Stă draga Reyzele ce-o iubesc nespus
Şi-şi arată chipul la geamul de sus.

Seară de seară vin la căsuţă,
Mă plimb, oftez şi o-nconjor
Şi strig, o chem şi o implor:
–Reyzele, coboară, hai, drăguţă!"

Există un moment care a fost trăit de nenumărate ori, oriunde au dormit vreodată copii, în orice noapte întunecoasă din ultimii zece mii de ani, un moment pe care fiecare om care a fost vreodată copil şi-l va aminti pentru totdeauna. Eşti ghemuit în pat, într-o noapte întunecoasă şi înspăimântătoare, când zgomotele de afară sunt înăbuşite numai de zgomotele mult mai înspăimântătoare din capul tău. Te-ai pus deja la somn, ai încercat să adormi, dar din pricina acelor zgomote pe care le auzi în mintea ta nu ai reuşit, şi cineva, mult mai mare decât tine, cineva aşa de bătrân încât îţi este imposibil să-ţi închipui că tu vei ajunge vreodată la vârsta lui, a venit şi s-a aşezat lângă tine, şi te aşteaptă să adormi. Însă ceea ce-şi vor aminti toţi cei care au fost cândva copii nu este povestea pe care ţi-o spune omul acesta incredibil de bătrân, sau cântecul de leagăn pe care ţi-l cântă, ci mai degrabă momentul de după ce s-a sfârşit povestea sau cântecul. Stai întins în pat cu ochii închişi, nu dormi încă, dar observi că zgomotele din mintea ta par să fi dispărut şi ştii, aşa cum stai cu ochii închişi, că cel de lângă tine crede că dormi şi stă pur şi simplu şi te priveşte. În intervalul de când

se oprește din cântat și până când se hotărăște să se ridice din pat și să se facă nevăzut – o mică repetiție, deși tu încă nu știi lucrul acesta, a ceea ce până la urmă se va întâmpla, pentru totdeauna – timpul stă în loc, iar tu simți, stând astfel cu ochii închiși, că omul acela, care îți privește fețișoara liniștită în întuneric, își dă seama dintr-odată că datorită ție viața sa are însemnătate. Iar Sara și-ar da piciorul drept și pe cel stâng doar ca să mai trăiască încă o dată acea clipă.

Mama Sarei nu descoperise încă mormântul când, într-o zi după terminarea școlii, o anunță că se duce la New York cu treabă și că nu avea să se întoarcă decât după lăsarea serii. Anunțul, care din fericire veni cu câteva minute înainte ca Sara să-și termine gustarea de după-amiază și să se apuce din nou de mormânt, ca de obicei, o surprinse. Mama nu mai fusese la New York de la moartea tatălui lor. Când Sara întrebă de ce se ducea, mama oftă doar și spuse:

–Treburi. Foarte plictisitoare, te asigur.

Probabil avea vreo întâlnire legată de cărțile cărora le făcea ilustrații, își închipui Sara. Însă Ben stătea în ziua aceea până mai târziu la școală, la un concurs și, când mama ei ieși pe ușă, Sara simți dintr-odată cum toată casa pustie o apasă pe umeri. Una era să se izoleze în camera unde pictase mormântul tatălui, știind că fratele ei geamăn se zbate în propria cușcă la câteva încăperi distanță, și alta să stea singură în casă ore în șir. Când auzi motorul mașinii pornind ieși în fugă afară pe alee, dând din mâini. Nu fu nevoie să dea explicații, căci amândouă petrecuseră

deja suficient timp însingurate. Mama opri mașina și o lăsă pe Sara să intre. Erau de douăzeci de minute pe autostradă când Sara își făcu în sfârșit curaj să întrebe mai exact de ce se duceau la New York.

– Ca să ne întâlnim cu persoana care cumpără tabloul vândut de noi, spuse mama ei, privind țintă șoseaua, cu ochii goi.

– Ce tablou? întrebă Sara. Cuvântul „noi" din finalul răspunsului o surprinsese. O clipă fu cuprinsă de panică, căci crezu că cineva îi descoperise frescele din mormânt.

– Tabloul din camera de zi, acela micuț, cu bărbatul care plutește prin aer, răspunse mama.

Sara se gândi la tablou. Îi era imposibil să și-l imagineze într-un alt loc. Cândva îl privise destul de des, căci atârna deasupra pianului, dar, de când murise tatăl ei, încetase să mai cânte. Nu-i venea să creadă că nu mai era acolo. Își aruncă ochii pe bancheta din spate, gândindu-se că poate mama tocmai îl dăduse jos. Însă nu fu întru totul mirată că nu îl văzu. De la o vreme rata indiciile a ceea ce se petrecea acasă, căci stătea prea mult timp în mormânt.

– Îl cumpără cineva? întrebă ea.

– Da, îl cumpără un bărbat din Rusia.

Sara se uită la șosea, nedumerită.

– Și de ce mergem la New York?

– În clipa asta, tabloul se află în custodia unui om care cumpără și vinde tablouri. Un comerciant de obiecte de artă, explică mama ei. Încearcă să îl vândă în numele meu și a găsit o persoană interesată. De fapt, am semnat deja hârtiile, așa că este deja vândut.

Sara se uită la ea.

–Şi de ce trebuie să mergem? întrebă ea. Acum era enervată şi-şi dorea să fi rămas acasă, să lucreze la mormânt.

Mama oftă.

–Voiam să mă întâlnesc cu cumpărătorul, pentru că e în New York numai astăzi. Lucrează la un muzeu din Rusia, spuse mama, şi glasul i se făcu mai stins. N-aş fi vrut de fapt să-l cunosc, doar că am uitat ceva când i-am dat tabloul comerciantului. Erau nişte... nişte hârtii prinse pe spatele ramei. Sper ca bărbatul acela din Rusia să fie de acord să mi le înapoieze. Nu tabloul, doar hârtiile. Am uitat să le scot înainte să... Mama făcu o pauză şi clipi. Ţi-am spus că e plictisitor, adăugă repede.

Sara privi pe fereastră la curţile năpădite de buruieni ale caselor aflate în vecinătatea autostrăzii, apoi se uită din nou la mama ei.

–De ce-l vindem? întrebă ea. Era straniu faptul că folosea acest cuvânt, „noi". Sarei îi plăcea cum sună. Ca o conversaţie între adulţi.

Mama făcu o grimasă şi-şi încleştă mâinile pe volan.

–Pentru că artistul a murit anul trecut şi acum tabloul valorează o mulţime de bani, de-asta, spuse ea. Aşa putem păstra casa, iar tu şi Ben veţi putea merge la facultate.

Era mai mult decât voia Sara să afle. Prefăcându-se plictisită, se cercetă în oglinjoara din dreptul ei şi observă ce mult i se încreţise părul în ultimele câteva luni, discretele schimbări în forma fălcilor şi a obrajilor. Era deja altfel decât atunci când murise tatăl ei. Peste câţiva ani, se gândi ea, nici n-ar mai

recunoaşte-o. Se uită, din nou la mama ei, a cărei gură atârna uşor deschisă, şi îşi aminti de tablou.

– Nu-ţi place tabloul acela? o întrebă.

Mama rămase o clipă tăcută.

– Ba da, spuse ea, cu voce crispată.

– Atunci de ce nu-l putem păstra?

Mama îşi scoase în afară buza de jos şi-şi suflă o şuviţă de păr de pe faţă.

– Nu întotdeauna poţi păstra ceea ce-ţi place, spuse ea, cu ochii aţintiţi asupra şoselei. Uneori îl poţi avea pentru scurt timp şi după aceea trebuie doar să fii mulţumit că l-ai avut la vremea respectivă şi să te bucuri amintindu-ţi de el. De exemplu... o carte de la bibliotecă.

„Sau un om", se gândi Sara. Îşi muşcă buzele şi privi pe fereastră. Se aflau pe porţiunea cea mai urâtă a autostrăzii, unde pe kilometri întregi nu vedeai decât mlaştini maronii şi clădiri părăsite. Cerul îşi schimbase culoarea, renunţând la cenuşiul albicios şi împrumutând acel soi de albastru trist ce străluceşte în zilele înnorate chiar înainte ca ziua să se stingă, culoarea aceea lucioasă, insolentă, care îşi râde de ziua urâtă rămasă în urmă şi de lunga noapte ce se anunţă. Vederea cerului care se întuneca atât de curând după întoarcerea de la şcoală[1] o întristă pe Sara şi, când se gândi că zilele vor continua să se micşoreze, fiecare mai scurtă decât precedenta, lăsând mai mult loc nopţii, se simţi şi mai rău. Şi nici faptul că până la urmă zilele aveau să se lungească nu mai conta, se gândi ea, căci asta nu însemna decât că într-un final aveau să se scurteze, să se ofilească şi să-şi afle din nou sfârşitul.

[1] În SUA, copiii se întorc de la şcoală pe la orele 15–16 (n.red.)

Trecu mult timp până când simți iar nevoia să vorbească. Își exersă întrebarea mai întâi în minte, ca să se asigure că avea să iasă așa cum își propusese ea. Asta i se întâmpla din ce în ce mai rar.

– Mamă, tu crezi în reîncarnare? întrebă. Auzise pentru prima oară despre asta de la un coleg de clasă. Era la câteva zile după vizita la muzeu, unde văzuseră și o expoziție de cavaleri și armuri. Băiatul îi explicase prietenului său că, de fapt, el era Sir Galahad, un cavaler vestit, renăscut într-un alt trup. Era un elev inteligent, plăcut de profesori, disprețuit de colegi, iar Sara era tentată să-i dea crezare.

– Nu, răspunse mama ei.

– De ce?

– Păi n-are cum să funcționeze, dacă te gândești mai bine.

Sara se gândi, dar nu înțelegea la ce se referă mama ei. Simți însă un fior neașteptat străbătându-i corpul. Nu mai purtase o discuție matură cu mama de când tatăl ei se îmbolnăvise. Aici, acum, stând pe locul din dreapta, pe locul de onoare, aproape nici nu-i păsa că nu înțelege. Mama o lua în serios.

– De ce nu funcționează? întrebă ea. Încercă să arate curiozitate în glas, dar abia dacă își putea reprima bucuria – ce reușea să se ridice puțintel deasupra durerii din ultimele săptămâni și luni – de a fi singură cu mama ei, de a sta lângă ea și a-i sorbi cuvintele.

– Păi, hai să spunem că lumea a început cu Adam și Eva, spuse mama, bătând darabana cu degetele pe volan.

– Da, spuse Sara șovăielnică. Băiatul care afirmase că era de fapt Sir Galahad mai zicea și că Biblia nu e decât o născocire.

Mama trecu rapid mașina pe o altă bandă.

– Sau, dacă nu-ți place varianta asta, atunci să zicem măcar că lumea a început cu mai puțini oameni decât sunt acum, nu?

– Da, îi dădu Sara dreptate și se întrebă ce avea să urmeze.

– Ei bine, dacă așa stau lucrurile, atunci cum se pot reîntrupa sufletele oamenilor, dacă la început au fost numai două? Sau chiar dacă ar fi fost câteva duzini, câteva sute sau chiar mii? N-ar ajunge.

Sara se gândi o clipă. Lucrurile păreau complicate, mult mai complicate decât dăduse impresia băiatul de la școală că ar fi. Discuția începea să semene a problemă de aritmetică.

– Dar pentru oamenii care primesc sufletele vechi – obiectă Sara, gândind pe măsură ce vorbea –, pentru ei ar fi același lucru...

Mama strânse de volan.

– Același lucru? întrebă femeia. Ce anume face ca un suflet să fie el însuși dacă nu ceea ce alege în viață omul respectiv? Faptul că sunt mama ta nu este unul dintre lucrurile care mă alcătuiesc? Dacă nu aș fi mama ta și a lui Ben, dacă aș fi mama altcuiva, sau a nimănui, crezi că aș mai fi același om?

– Nu... nu știu, spuse Sara, deși se gândea că mama nu fusese dintotdeauna mama și că, înainte de a deveni asta, fusese totuși același om. Oare? Sara își dădu seama brusc că nu putea ști asta, că până și fotografiile de dinainte erau majoritatea alb-negru; în plus începeau de când mama avea în jur de cinci ani, căci cele și mai vechi se pierduseră, și că, oricum, nici măcar fotografiile color nu surprindeau, de pildă, cum sună glasul unui om, și că și dacă ar fi existat

înregistrări video pe vremea aceea tot nu ar fi fost de ajuns, căci tot n-ar fi știut cum răspundea omul acela la o întrebare anume sau ce miros avea, ce gust sau ce atingere.

– Hai să spunem că, de fiecare dată când un suflet renaște într-o altă viață, i se dă încă o șansă de a face alegeri mai nimerite, spuse mama Sarei. Dar atunci, cum poate avea viața unui om vreun sens? Cum mai poate conta prima șansă dacă întotdeauna primești o a doua? Cum poate conta ceea ce faci în viață dacă viața nu e decât o repetiție, o încercare în plus, dacă nu e niciodată adevărata reprezentație?

Sara se pierduse undeva pe drum. Felul în care băiatul explicase lucrurile i se păruse simplu, dar, din cine știe ce motiv, ele o necăjeau pe mama ei, iar ea nu înțelegea de ce. Îi părea rău că adusese acest subiect în discuție.

– Sara, îți aduci aminte de ce au fost alungați Adam și Eva din rai? întrebă mama brusc.

Sara aproape se sperie. Nu mai putea avea încredere în băiatul de la școală, era limpede; mai bine să apeleze la ceea ce știa ea.

– Din cauză că au mâncat din copacul ăla?

– Asta cred majoritatea oamenilor, spuse mama. Dar eu am găsit odată în povestea aceea ceva ce nimeni nu pare să remarce. De fapt, nu se spune că au fost alungați din rai pentru că au mâncat din copacul cunoașterii. Nici vorbă! După ce mănâncă din el, Dumnezeu spune: „Nu se poate, au mâncat din copacul cunoașterii, dacă acum mănâncă și din copacul *vieții* și trăiesc veșnic?" Așa că îi alungă pe Adam și pe Eva din rai și apoi pune o sabie de foc, care

se învârteşte în faţa potecii ce duce spre copacul vieţii. Doar ca să împiedice oamenii să trăiască veşnic!

O sabie care se învârteşte?

– Vezi, nimeni nu poate trăi veşnic. Nici măcar în trupul altcuiva. Nimeni nu poate trece de sabie. Nu există o a doua şansă, Sara, spuse mama ei, cu privirea fixată drept înainte. Să nu uiţi lucrul ăsta. Totul contează. Să nu laşi pe nimeni să-ţi spună că acum nu faci decât să te pregăteşti pentru adevărata viaţă.

Intrară în tunel. Maşina înaintă uşor printre şirurile de plăci de gresie asemănătoare celor din baie şi printre luminile portocalii, vaporoase. De obicei, tunelul era porţiunea preferată a Sarei, căci privea bornele kilometrice şi mozaicul uriaş „New Jersey/ New York", încercând să aproximeze când aveau să ajungă în sfârşit la curba unde lumina de la celălalt capăt avea să se reverse înăuntru şi, partea cea mai grozavă, tatăl lor le explica cum fusese construit tunelul, le descria pompele, pilonii şi compresoarele cu ajutorul cărora fuseseră îndepărtate mii de tone de pământ pentru a construi canalul de sub albia râului. Sara nu dăduse niciodată prea mare atenţie detaliilor, dar i se părea uimitor să-l asculte, să-şi imagineze cum toate tainele tuturor drumurilor din lume încăpeau în mintea tatălui ei. Acum însă stătea în întunericul luminilor portocalii şi se gândea la sabia care se învârtea. Dacă Dumnezeu credea că nimeni nu putea ocoli sabia pentru a trece spre copacul vieţii, atunci era limpede că nu-l cunoscuse pe tatăl ei.

Mama îşi frecă ochiul drept, trecându-şi degetul pe marginea pleoapei machiate pentru prima oară după multe săptămâni.

– Nu, nu cred în reîncarnare, spuse ea. Vrei să știi ce cred eu?

– Da, spuse Sara, deși bănuia că mama nu-i mai vorbea ei, ci mai degrabă sieși sau altcuiva, cuiva care nici măcar nu era în mașină.

– Cred că, atunci când mor, oamenii se duc în același loc unde sunt toți cei care nu s-au născut încă. De aceea se numește lumea ce va să vină, pentru că acolo se plămădesc sufletele viitoare. Iar răsplata pe care o primesc oamenii buni când mor – mama făcu o pauză, înghiți în sec și apoi mai făcu o pauză – răsplata pe care o primesc oamenii buni când mor este că au ocazia să ajute la plămădirea rudelor care încă nu li s-au născut. Ei aleg ce trăsături or să aibă viitorii oameni, le dau materia primă a sufletului – talentul, mintea, potențialul. Desigur, ce vor folosi și ce nu e treaba celor care se nasc, dar eu cred că asta fac toți cei care mor. Decid ce fel de oameni vor putea deveni viitoarele suflete. Mama își îndepărtă de pe față o șuviță de păr. De aceea copiii tăi vor fi norocoși, Sara, pentru că tatăl tău îi va ajuta să devină ceea ce vor deveni, așa cum și tatăl meu a contribuit la formarea ta.

Ieșiră din tunel și pătrunseră în oraș. Sara și mama ei rămaseră lung timp în tăcere, străbătând străzile și apoi căutând un loc de parcare. De când fusese ultima oară cu mama în oraș – cu multe luni în urmă, înainte ca tatăl ei să se îmbolnăvească, o dată când merseseră cu toții la circ –, acesta își pierduse strălucirea. La ieșirea din tunel întâlniră câțiva bărbați cu un fel de mopuri mici în mână, cu care încercară să le curețe parbrizul mașinii, și care refuzară să plece oricât îi claxonase mama Sarei. În timp ce străbăteau

străzile, Sara privi pe geamurile săpunite la clădirile pe care erau mâzgălite cuvinte lipsite de sens și la vitrinele înnourate de răsuflarea neagră a spray-urilor cu vopsea. Mai târziu, când ieșiră din mașină, Sara remarcă doar petele negre de pe trotuar și mormanele de saci de gunoi de pe bordură, gunoiul purtat de vântul rece și pâlcurile de bătrâni murdari, cu bărbile năclăite de resturi de mâncare, care zăceau ghemuiți ca niște copilași pe grilajele metalice ale gurilor de aerisire. Își urmă mama într-o clădire înaltă, unde aceasta trebui să-și treacă numele într-un registru de la intrare și apoi într-un lift în care era așa de cald încât amândouă își scoaseră hainele. După aceea intrară într-o serie de încăperi care îi aminteau Sarei de un mormânt.

Încăperile erau mici, întunecoase și înțesate cu tot soiul de lucruri, mobile ciudate, mese și scaune simandicoase, dar în mare parte, asemenea unui mormânt, cu sculpturi și tablouri. Sara privi împrejur înfiorată. Fiecare centimetru de pe fiecare perete era acoperit cu tablouri, unele nereprezentând nimic, doar forme și culori, multe înfățișând oameni. Cei mai mulți oameni din tablouri erau ciudați și distorsionați, cu trupuri lăbărțate și fluide. Altele erau împărțite în cercuri și pătrate, dar unele aveau acel gen de acuratețe pe care se străduise și ea să o obțină în desenele din mormânt. Același lucru se putea spune și despre sculpturile împrăștiate pe podea. O parte dintre ele erau doar forme, bucăți contorsionate de piatră, metal sau lemn, asemănătoare jocurilor de construcție cu care se juca ea mai demult, dar era limpede că unele erau niște versiuni schimonosite ale unor

oameni care nu aveau decât un soi de bilă în loc de cap sau cilindri de plastic în loc de picioare. Alții, cei care Sarei îi plăcură cel mai mult, semănau cu niște oameni adevărați, urâți, ce-i drept, dar reali, pregătiți să pășească pe lumea cealaltă. Sara abia avusese timp să privească împrejur când în cameră intră un bărbat scund, cu o mustață bogată și zâmbet larg.

– Rosalie! explodă el. Ne făceam griji că n-ai să ajungi. Și ai adus și un musafir!

– Ea e fiica mea, Sara, anunță mama și apoi i se adresă Sarei: Dumnealui este domnul Komornik. Domnul despre care ți-am vorbit.

– Îmi pare bine, Sara, spuse bărbatul cel scund și întinse mâna. Mama ta vorbește tot timpul despre tine și fratele tău. Am auzit că sunteți niște soldați adevărați, spuse el.

Sara nu știa ce voia să spună bărbatul, dar îi strânse mâna și dădu din cap. Pielea de pe palma lui era caldă și întinsă, ca a tatălui ei.

– Sunteți din Rusia? întrebă ea. Nu părea să fie, dar nici mama ei nu lăsa această impresie.

Bărbatul păru confuz o clipă, apoi râse.

– Din Rusia? Nu, nu sunt din Rusia. Dar, dacă vrei să cunoști pe cineva din Rusia, uite aici, spuse el și se îndreptă spre o ușă de pe partea opusă a încăperii, prinzând-o de mână. Sara trebui aproape să sară de pe un picior pe celălalt ca să țină pasul cu el. I se părea ciudat să meargă de mână cu un bărbat care pășea mai repede decât ea. Mama venea și ea în spatele lor, la mică distanță.

A doua încăpere îi aminti și mai tare de un mormânt. În fiecare colț se îngrămădeau până în tavan sculpturi și tablouri, pe pereți erau înșirate tablouri

ce păreau așa de vechi încât Sara era sigură că aparținuseră unor oameni deja morți, înfățișând lucruri care li se întâmplaseră acelor oameni morți pe vremea când erau în viață, asemenea picturilor de pe pereții unui mormânt. Peste tot se zăreau chipuri. Sara își plimbă privirea prin încăpere și ochii îi erau atât de ocupați cu feluritele capete – capete sculptate în piatră, în bronz, capete pictate în ulei, în acuarelă, în cerneală – încât tresări când unul dintre ele, atașat unui corp voluminos așezat pe un scaun, se mișcă.

–Serghei, ea este Rosalie Ziskind, despre care ți-am vorbit. Rosalie, acesta este Serghei Popov.

Bătrânul se ridică, urnindu-se de pe scaun de parcă ar fi trebuit să învingă o mare rezistență. Când se întinse cât era de înalt, Sara observă că nu era numai bătrân, ci și un munte de om, genul de bărbat mai în vârstă care acumulează greutate odată cu trecerea anilor. La capătul trupului uriaș, înveșmântat într-un costum maro, se înălța capul ca un vârf stâncos acoperit de omăt, și avalanșe de carne îi coborau peste talia imensă învelită într-o cămașă albă. Cravata scurtă atârna deasupra abdomenului masiv.

–Doamnă Ziskind, spuse bătrânul cu glas adânc, vorbind cu accent pronunțat, și întinse mâna mamei. Mă bucur să vă cunosc în sfârșit.

Bărbatul cel scund dădu drumul mâinii Sarei și păși într-o parte, așezându-se între bătrân și mama ei. Sara se uită cum mama sa strângea mâna bărbatului celui vârstnic. Apoi bătrânul se aplecă și trupul lui făcu valuri când se lăsă pe vine în fața ei. Sub claia de păr alb i se întindea fața lată, roșie și brăzdată de riduri. Când ajunse la nivelul ochilor ei, Sara observă că sprâncenele i se mișcau independent una

de cealaltă, ca nişte omizi păroase târându-se deasupra ochilor.

– Şi pe tine cum te cheamă? întrebă el, pronunţând cuvintele cu un glas ascuţit de fetiţă.

Sara nu răspunse şi nici măcar nu zâmbi. Niciodată nu răspundea când oamenii îi vorbeau ca unui copil. În plus, bărbatul emana un iz discret, asemănător cu mirosul care rămânea uneori în baie după ce Ben ieşea din duş, în ultima vreme, de când purta corsetul, iar blatul din baie păstra încă mirosul persistent şi putregăit de sudoare şi plastic. Sara îi auzea respiraţia.

Îl fulgeră cu privirea şi aşteptă îndemnul mamei ei. De obicei, când refuza să vorbească cu cineva, nu era nevoie decât de câteva secunde pentru ca mama să înceapă s-o certe pentru lipsa ei de politeţe. Însă, când îşi ridică privirea spre ea, Sara văzu că mama nici măcar n-o privea. Se uita în schimb cu ochi mari la bărbatul de lângă ele, între sprâncene i se desenase un rid adânc şi avea buzele strânse.

– Popov, spuse mama. Mi s-a părut că recunosc numele.

Sara îl văzu pe bărbatul cel scund traversând încăperea, întorcând scurt capul când auzi glasul mamei ei. Se apropie însă de o masă din colţ, cu spatele la ei, apăsă pe butoanele unei maşini de cafea şi aruncă priviri neliniştite în încăpere. Mai devreme îi amintise Sarei de tatăl ei, dar acum ea îşi dădu seama că semăna mai degrabă cu Ben, agitat, cu capul în nori, străduindu-se din răsputeri să evite privirea celorlalţi. Mânuia stângaci un turn de pahare din polistiren.

Bărbatul în vârstă se îndreptă și o privi pe mama Sarei cu ochii mijiți.

– Ne-am mai întâlnit undeva? întrebă el.

Mama Sarei clătină din cap. Scutură însă de prea multe ori din cap înainte și înapoi, trecând de la un răspuns la o mișcare legănată care încetini treptat până se opri de tot. Gura i se deschise ușor și limba i se ivi printre dinți. Privindu-l încă pe bărbat cu ochii căscați, șopti:

– Sara.

Sara tresări, dar nu răspunse, nesigură dacă mama îi rostise cu adevărat numele. Dar apoi, fără să se uite la ea, aceasta îi vorbi și mai încet, în idiș.

– *Sorele, zog zey az mir darfn geyn – itst,* spuse ea, cu ochii ațintiți încă asupra bărbatului. „Spune-le că trebuie să plecăm, imediat."

Omul își scosese haina, și Sara remarcă petele întunecate de la subsuorile lui, umede de nădușeală. Afară era ger, dar Sara simți dintr-odată o căldură dezagreabilă, de parcă în încăpere nu mai era aer.

– De ce? întrebă Sara. Și de ce vorbea mama ei în idiș? Fata aruncă o privire bărbatului celui scund. Avea mâinile pline cu pahare de cafea.

– *Zog zey,* răspunse mama ei, *zog zey az ikh khalesh.*

– Da? întrebă Sara. I se făcea rău mamei ei? Dacă da, de ce nu le putea spune chiar ea asta în engleză? Însă apoi Sara se uită la mama ei și o văzu stând ca o stană de piatră, cu ochii neclintiți, căscați, ațintiți, de parcă cineva pusese stăpânire pe trupul ei și îi arăta mai mult decât puteau vedea ochii ei. Iar acel cineva îi împrumutase și glasul.

Mama ei vorbi din nou, scuturând din cap, eliberând o avalanșă de vorbe strecurate printre dinți:

*Neyn, kholile, ober zog zey – zog zey* - „Nu, ferească Dumnezeu, dar spune-le... spune-le..."

Din încăperea alăturată răzbătu soneria unui telefon. Sara își privi din nou mama și o văzu cum se albea la față, apoi se întoarse spre domnul Komornik, care lăsase paharele din mână și pornea deja spre ușa dinspre care se auzea soneria telefonului. Se îndreptă de spate și-l privi în ochi:

–Mama se simte rău, spuse ea.

Domnul Komornik păru să tresară, dar nu se opri din drum.

–Numai o clipă, da? spuse el pornind repede spre ușă. Trebuie să răspund.

–Mama se simte rău, repetă Sara, de data aceasta mai tare, și-l fulgeră cu privirea. Telefonul sună din nou. Trebuie să plecăm. Mama se simte rău.

–Mă întorc într-o clipă, soldat, strigă domnul Komornik trăgând ușa în urma lui. Spune-i mamei tale că e o baie pe hol, pe partea stângă.

Ușa se închise. Sara înconjură camera cu privirea și văzu toate chipurile de acolo uitându-se la ea, majoritatea încruntate, măsurând-o. Se întoarse spre bărbatul în vârstă, îl atinse pe dosul mâinii și se înfioră când simți pielea umedă și fierbinte.

–Mama se simte rău, spuse. Trebuie să plecăm. Ridică ochii spre mama ei, care era palidă la față. Poate era adevărat, se gândi Sara. De ce nu spunea nimic? Oare ar trebui s-o conducă la baie? Să caute puțină apă? S-o ducă să se așeze? Se presupunea că mamele trebuie să-i ajute pe copii când se simt rău, nu invers.

Bărbatul, care până atunci se uitase la mama ei, se întoarse la atingerea Sarei și o privi cu ochi mijiți.

Sprâncenele i se târâră pe frunte, și o clipă Sara crezu că i-ar putea fi de ajutor. Însă apoi sprâncenele își reluară locul deasupra ochilor, care se concentrară treptat asupra ei, de parcă ar fi remarcat ceva ciudat.

– Nu se simte rău, spuse el cu glas aspru.

Sarei i se strânse stomacul. Se uită la mama ei, dar aceasta stătea parcă împietrită, iar chipul ei era o pânză goală. Apoi bărbatul se lăsă din nou pe vine până la înălțimea Sarei și-i cercetă chipul.

Sara se foi neliniștită. Ura să fie privită. Chipul bărbatului era roșu și masiv, iar nasul lat, presărat cu pori vizibili. Pe unul dintre obraji i se prelingea un pârâiaș de nădușeală. Lăsă dintr-odată la vedere un zâmbet leneș, cu buzele strânse, și pielea de sub ochi i se încreți.

– N-o recunosc pe mama ta, îi spuse bărbatul cu glas tărăgănat, destinat parcă unui copil, dar te recunosc pe tine.

În încăpere se făcuse insuportabil de cald, și Sara își simți pielea dintre picioare, de la subraț și din spatele genunchilor umezindu-i-se. Ben îi spusese mai demult că trupul omenesc era format în proporție de optzeci la sută din apă, și acum Sara se întreba dacă nu cumva apa se scurgea din ea.

Bărbatul își întoarse chipul grosolan, străvechi, cu un efort aparent uriaș, și o privi pe mamă.

– Fata pe care o țin eu minte era mai mică decât ea, spuse, pronunțând fiecare cuvânt cu delicatețe. Însă este același chip. Un chip minunat, murmură el, cu glas gutural, jilav. Ridică mâna la nivelul ochilor Sarei, apoi își apăsă vârfurile degetelor calde și umede pe obrazul ei.

Sara încercă să se dea înapoi, dar picioarele refuzau să i se urnească. Privi spre ușa încăperii alăturate, încercând să deslușească dacă bărbatul cel scund dădea semne că s-ar întoarce, dar nu auzi nimic afară de răsuflarea bătrânului. Mirosul lui îi năpădise fața. Începuse să-și plimbe un deget de-a lungul obrazului ei, trasându-i cerculețe cu unghia pe piele. Pielea Sarei se strânse. Rămăsese țintuită locului, amuțită. Bărbatul ridică și mâna cealaltă, îi prinse bărbia în palme, de parcă ar fi fost capul distrus al vreuneia dintre statuile din cameră, și o ciupi de obraji cu degetele mari.

– Te rog, n-o atinge, spuse mama Sarei, aproape în șoaptă.

Sara ridică ochii și-și văzu mama stând nemișcată, cu ochii împietriți și trupul neclintit, de parcă plămânii i s-ar fi golit de aer. O mai văzuse astfel doar o singură dată, în timp ce stăteau la mormântul tatălui ei. Încercă să vorbească, dar buzele îi tremurară și limba refuză să i se clintească. Bărbatul îi cuprinsese acum toată fața și degetele lui mari i se afundau mai tare în piele. Din ochi începură să i se prelingă lacrimi și Sara clipi cu putere, încercând să nu plângă.

– Ei, aceasta este fața pe care mi-o amintesc eu, spuse bărbatul. Știi cu cine semeni? întrebă, iar glasul lui nu mai era tărăgănat. Cu fetița lui Boris Kulbak. Cu Raisa Kulbak.

Se uită la mama Sarei și pe față i se așternu un zâmbet larg, leneș. Și atunci mama leșină.

Când sosi ambulanța, mama Sarei deschisese deja ochii și nu-i fu prea ușor să convingă pe toată lumea că se simțea cu adevărat suficient de bine încât

să meargă singură acasă cu fiica ei. În afară de faptul că se simțea bine, mama Sarei refuză să spună și altceva. Chiar și în mașină, în drum spre casă păstră tăcerea, o tăcere atât de șlefuită și de dură încât Sarei îi fu frică și să deschidă gura.

A doua zi, când Sara se întoarse de la școală, descoperi că mama nu era acasă. O strigă când intră pe ușă, dar nu-i răspunse nimeni. Cuprinsă de panică, traversă casa în fugă, din bucătărie în camera de zi, de acolo în dormitoare, în garaj și în curtea din spate, apoi înapoi în casă, deschizând chiar și ușile băilor și strigând: „Mămico! Mămico!", până când se hotărî să deschidă ușa mormântului. Acolo își găsi mama, așezată pe podea ca un copil, înconjurată de mașinuțe de jucărie, de haine bărbătești și de frescele Sarei cu scene din viața tatălui ei, plângând și citind *Cartea morților*.

# CAPITOLUL 8

Mâna care însemnează chipul fiecărui copil sub nas chiar înainte ca acesta să se nască îi este bine cunoscută, după cum aflase mai demult Der Nister. În ziua de dinaintea naşterii, aceeaşi mână ridică pruncul şi îl plimbă prin lumea întreagă, de dimineaţa până seara, şi-i arată tot ceea ce va vedea în viaţă – locul în care se va naşte, locurile în care va trăi, unde va călători şi, la capătul lungii zile, în timp ce amurgul se strecoară printre degetele mâinii, unde va muri şi va fi înmormântat. Pruncul vede toate acestea într-o singură zi. Stăpânul mâinii îi aminteşte copilului că împotriva voinţei lui a fost plămădit, împotriva voinţei lui se va naşte, împotriva voinţei lui va trăi, împotriva voinţei lui va muri şi împotriva voinţei lui va trebui într-o bună zi să dea socoteală pentru tot ce a făcut cu ceea ce a primit în dar împotriva voinţei lui. Şi copilul este înspăimântat, nu de moarte, ci de viaţă. Este aşa de înspăimântat încât refuză să se nască şi scuipă mâna aceea până când ea îl plesneşte peste faţă, lipsindu-l de memorie, şi îl azvârle afară. De aceea atât de mulţi oameni rătăcesc prin lume, uitând să dea socoteală unde au fost şi încotro se duc, şi de aceea Chagall a părăsit Uniunea Sovietică pentru totdeauna, în vreme ce Der Nister şi toţi ceilalţi

scriitori idiș ale căror cărți le ilustrase Chagall au plecat numai pentru câțiva ani, după care s-au întors.

Chagall era de mult timp gata de plecare. Puțin înainte să sosească în orfelinatul din Malahovka în anul 1920, primise prin poștă o scrisoare de la un prieten, un poet din Berlin, cu mesajul: „Mai trăiești? Pe aici umblă zvonul că ai fost ucis în război. Tablourile tale se vând aici la prețuri mari." Der Nister știa despre existența acestei scrisori, căci Chagall le-o arăta tuturor celor care puneau piciorul în odaia sa.

–Acolo sunt faimos, îi plăcea lui Chagall să spună cu o pufnitură. Faimos! Prețuri mari! Dar aș vrea și eu să știu: Unde sunt tablourile mele? La cine? Și când au de gând să-mi plătească? Vor să-mi vadă fata murind de foame?

Der Nister obișnuia să-i asculte lamentațiile, apoi își privea mâinile și se prefăcea ocupat cu zgândăritul unghiilor, ca să nu se încrunte. În anul 1922, fiica lui Chagall era deja o fetiță frumoasă și rotunjoară de cinci ani, iar Der Nister nu înțelegea de unde venea corpul acela durduliu de bebeluș, căci propria sa fiică, Hodele, era o jigăriță de nouă ani, care slăbea de la an la an. Chagall mai locuise în Franța, înainte de război, și o expoziție personală a sa la Berlin se bucurase de mare succes. Despre el se scriseseră cărți, avusese parte de expoziții, recenzii, vânzări. Lumea îl cunoștea. Odată ce acceptai culorile stranii și oamenii zburători, opera sa nu avea nimic complicat, nu era nimic de înțeles, se adresa doar simțurilor. Nu exista sens, nimic ce trebuia tradus, știut sau priceput. Totul se rezuma la culoare și la lumină. Între timp, Cel Ascuns publicase patru cărți de povești caleidoscopice, mici universuri vârâte unul în celălalt,

labirinturi de simboluri și straturi de semnificație asemenea jocurilor de puzzle care îi plăceau atât de mult fiicei sale, însă cititorii de limbă idiș începuseră deja să dispară. Iar fiica sa murea de foame.

– Prețuri mari, ascultă-mă pe mine, mormăia Chagall. Iar la Moscova nici măcar nu mi-au plătit încă frescele. La Berlin se țin licitații. Trebuie să mă întorc în Berlin.

Și, într-o bună zi, asta și făcu.

Ca o umbră, Der Nister îl urmă pe Chagall. La Berlin fondă un cotidian, alături de alți câțiva scriitori emigranți de limbă idiș, însă cititorii erau pe sponci, iar banii și mai rău, așa că abandonă cotidianul după primul număr. În Germania, oamenii ardeau banii în loc să-i cheltuiască. Erau mai ieftini decât cărbunele. Odăile pensiunilor erau izolate cu banii devalorizați lipiți pe pereți. Apoi Chagall își continuă drumul la Paris. Câțiva ani mai târziu, în Germania, lui Der Nister îi ajunseră la urechi vești despre petrecerea aniversară a fiicei lui Chagall cu prilejul împlinirii vârstei de opt ani, o petrecere opulentă în uriașul apartament din Avenue d'Orléans al artistului, la care toți invitații erau celebri scriitori sau pictori, sau critici, sau proprietari de galerii. Într-o revistă germană, Der Nister găsi din întâmplare un portret fotografic elegant al renumitului pictor Chagall, care poza alături de soția și de fiica sa. Într-o lumină și compoziție reușite, fetița de opt ani apărea goală. Toată lumea vorbea despre nerușinarea gestului, despre cât era de ieftin, de scandalos și de declasat. Însă Der Nister nu vedea decât burta durdulie a fetei și obrajii ei bucălați.

La Berlin, în odaia mică și mizeră pe care o împărțea cu soția sa epuizată pe care nu o mai iubea, cu fiica sa ca o așchie și cu nou-născutul cel firav, Cel Ascuns stătea noaptea întins în pat, alungând ceea ce ar fi putut fi considerat un coșmar dacă ar fi reușit să pună geană pe geană. Însă foamea îl ținea treaz. Gândul îi zbura la fratele său mai vârstnic, Aaron, care locuia în Berdicev și care devenise admiratorul lui Nachman din Bratslav, răposatul mistic și povestitor. Aaron se deprinsese să postească zile la rând, în speranța că aveau să i se arate năluciri divine. Lui Der Nister însă, fără voie, foamea îi pricinuia năluciri diavolești. Începu să stea treaz toată noaptea și, în timp ce asculta femeile de stradă bete și pe jumătate despuiate de la fereastra sa și respirația șuierătoare a pruncilor și a soției sale, era muncit de vise aievea. Și începu să le aștearnă pe hârtie.

Cu ochii larg deschiși, visă la un cărăuș al lumii, un bărbat care târa întreaga lume peste tot cu el, purtând-o în spate, până când hotărî să o dea altcuiva, ca să poată merge și el să tragă o dușcă. În vreme ce cărăușul era beat, toți oamenii din lume încheiară un pact sinucigaș pe care îl și duseră la îndeplinire, luându-și viața unul câte unul. Der Nister privea pe fereastră luminile orașului și vedea oameni morți de beți zăcând pe stradă. Se zăreau limpede sub felinarele cu gaz de la fereastra lui, unde el stătea în spatele draperiilor, cuprins de tremur între pânză și geam, cu mâinile lipite de ramă, până când, deasupra zgomotoaselor cârciumi de noapte de pe partea cealaltă a străzii, zări o stea. Visă cu ochii deschiși la constelațiile pe care le văzuse mai demult pe firmamentul orașului Berdicev. Ursa Mare îl pofti să dănțuie cu ea pe cer, și Der Nister se urcă pe o scară și dănțui

cu Ursa până când aceasta îl azvârli jos, jos, într-un abis, unde sfârși în bârlogul a zece urși hămesiți care cereau neîncetat de mâncare. Der Nister îi hrăni și îi tot hrăni până când nu mai rămase nimic de mâncare în afară de el însuși. Urșii îl mâncară de viu, mădular cu mădular, până când ultimul urs îi ajunse la inimă.

O auzi pe Hodele țipând în somn. Ieși din spatele draperiei și merse în colțul odăii, unde fata dormea pe o saltea ieftină, îndoită, așezată pe podea. Se ghemui pe jos, lângă ea. Oare ce visase?

– Hodele, șopti el, dar ea dormea încă. Era frig în odaie, și copila dormea pe o parte, ca o grămăjoară de oase sub pătură. Avea buzele lăbărțate într-un rânjet cumplit, dinții îi clănțăneau și, în odaia întunecoasă, alături de trupul ei rece, Der Nister se gândi la Boris Kulbak, băiatul care fusese descoperit în mormânt. Se așeză pe podea și o cuprinse cu brațele, o încălzi, și apoi se pomeni că visează din nou cu ochii deschiși. Bețivii de pe stradă aruncau cu pietre în ea, iar el o apăra de ei. Fata se agăță de el în somn, apucându-l de brațe. În partea cealaltă a odăii auzi răsuflarea șuierătoare a fiului său, în umbră, apoi își auzi soția, pe care nu o mai iubea, mișcându-se în pat și lunecând pe jumătate adormită spre coșulețul din carton al copilului, ca să-l alăpteze. În lumina care se strecura prin crăpătura draperiilor văzu sânii dezgoliți ai soției sale, portocalii în fâșia de lumină aruncată de gazul ars, asemenea sânilor femeilor de stradă de afară. Se întoarse din nou spre trupul fiicei sale și o strânse în brațe. Era mai ușoară decât o păpușă din paie uscate. Începu să viseze cu ochii deschiși că o alăptează, că ea îi suge la sân, dar că el nu avea lapte s-o hrănească. Curând, fata se îndepărtă de el,

gemând, și dinții ei mușcară aerul rece, iar el nu mai știu ce era vis și ce era realitate.

La lumina zilei, când nu visa, Der Nister zărea uneori lucrările lui Chagall în reviste. Alteori le vedea în galeriile de artă la care prietenii îl duceau împotriva voinței sale. Tablourile îi păreau jucăușe și pline de culoare, nimic mai mult. Însă nimeni nu voia mai mult de atât. Tablourile lui Chagall făceau senzație. Se părea că inventase expresionismul, deși Der Nister știa că fostul său vecin nu voia să exprime nimic. „Nu înseamnă decât albastru", auzea din nou în minte glasul lui Chagall. „Ce ar trebui să însemne? Fiica ta ce înseamnă?" Însă în public, remarca el, Chagall ar fi spus aproape orice:

„Dacă nu eram evreu, niciodată nu aș fi devenit artist." (afirmație într-un ziar idiș)

„Nu sunt pictor evreu. Un nor evreiesc este identic cu un nor rusesc, identic cu unul franțuzesc." (într-o broșură nemțească)

„Sunt convins că Rembrandt mă iubește." (afirmație în limba franceză extrasă din memoriile pictorului, din care Der Nister citise într-o revistă fragmente în traducere nemțească, memorii dezlânate, incoerente, scrise la treizeci și șase de ani)

„Titulatura de «pictor rus» înseamnă pentru mine mai mult decât toată faima lumii. În tablourile mele nu există nici un centimetru care să nu mustească de nostalgia țării natale." (în limba rusă)

„Inima mea este la răsărit, iar aici sunt la granița apusului! Cât de simplu mi-ar fi să renunț la toate lucrurile frumoase de aici și să mă întorc acasă, ca să inspir colbul sanctuarului părăsit." (Oare chiar

spusese așa ceva sau era și acesta unul dintre visele diurne ale lui Der Nister?)

„Cine sunt?" (extras din memoriile sale și din visele lui Der Nister)

Cine sunt? Era o întrebare simplă dacă stăteai într-un apartament din Paris, care avea să se transforme curând într-o casă în Provența și apoi într-o viză de New York plătită de Muzeul de Artă Modernă, alături de o soție pe care o iubeai, o fiică surâzătoare și o armată de critici ce-ți luau apărarea indiferent unde îți făceai apariția. Însă în mica odaie ticsită a lui Der Nister, cu o soție pe care nu o mai iubea, copii pe care nu-i putea hrăni și povești pe care nimeni nu voia să le citească, întrebarea era fără răspuns.

„Cine sunt?"

Der Nister se mută la Hamburg, dar nopțile albe deveniră și mai lungi. Cioburi de povești se mișcau ca niște umbre prin odaia familiei sale, aidoma unor demoni ce dănțuiau pe sfori de lumină și se legănau pe trapeze de miasme și praf, amenințând să-i devoreze pruncii. Acum era mai bine în Rusia, din câte spuneau oamenii. Guvernul finanța școlile de limbă idiș, editorii și revistele de limbă idiș, cei asemenea lui beneficiau de șanse incredibile. Era un nou tărâm al făgăduinței, pretindeau ziarele, iar Der Nister aproape că le dădea crezare. În Hamburg locuia tot pe o stradă frecventată de prostituate și de bețivi. Însă acum visa cu ochii deschiși la procese, odaia lua forma unei săli medievale de judecată în care toți foștii săi elevi îl denunțau și pretindeau că era egoist, o bestie egocentrică, că sacrificase viața propriei fiice pentru a o salva pe a sa. La final îl ardeau pe rug. Dacă Chagall ar fi zugrăvit această scenă, ea ar fi fost dominată de galben aprins, verde lugubru

și roșu sângeriu. Însă, în viziunea lui Der Nister, totul era negru.

Într-o noapte în Hamburg – sau poate nu era încă noapte, ci o seară târzie și istovită din iarna anului 1926, când soarele sfârșit de oboseală decisese să se retragă devreme, lăsase lumea în seama lunii și se dusese să se îmbete –, Der Nister stătea singur acasă, scriind un articol tehnic pentru o revistă și războindu-se cu visele. Soția sa și băiețelul, care avea acum aproape patru ani, se duseseră la doctor, iar Der Nister o aștepta pe Hodele. Un prieten îi demonstrase o scamatorie nouă cu cărțile de joc și era nerăbdător să i-o arate și ei, ca să vadă dacă își dădea seama care era trucul.

Își dădea seama întotdeauna. Era extrem de inteligentă – vorbea patru limbi, avea talent nativ la matematici, era veșnic cu capul vârât între copertele unei cărți. Însă, la treisprezece ani, situația de acasă devenise stânjenitoare. În singura odaie pe care o împărțeau, soția sa stăruia că Hodele nu se putea schimba de haine în prezența lui. Dimineața, Der Nister se îmbrăca iute în timp ce Hodele dormea, apoi pleca și rătăcea pe hol până când o auzea bătând de trei ori în ușă pe dinăuntru, semnalul că putea intra din nou. Când deschidea ușa, Hodele era ferecată în bluza și în fusta ei ponosite. Rotunjimea sânilor micuți, abia formați, i se vedea limpede prin hainele strâmte care îi rămăseseră mici. Soția lui era deja furioasă.

– Uită-te la ea, stă aplecată de parcă ar avea cocoașă, împroșca ea. Seamănă cu tine.

Când mama nu era acasă, Hodele se arăta destul de curajoasă încât să râdă de toate astea. Își făcuseră un obicei. Odaia lor era la parter și singura

ei ferestruică dădea spre alee. O mică porțiune din peretele de lemn, lipsită de fereastră, dădea însă spre strada pe care venea Hodele acasă de la școală. Când se apropia, fata își luase obiceiul de a bate de trei ori în perete cu cartea pe care o citea, ca să-l anunțe că în curând avea să ajungă la ușă. Era o glumă a lor.

În seara aceea târzie, Der Nister aștepta semnul lui Hodele când se auziră afară strigătele câtorva băieți. Nu era nimic neobișnuit; de obicei, bețivanii apăreau mai târziu, însă băieții de liceu se adunau deseori prin preajmă în așteptarea femeilor de stradă. Cel puțin era mai bine decât în Berlin, se gândi Der Nister. Auzi cele trei bătăi semnificative în perete și apoi o bufnitură puternică.

De pe stradă răsună râsetul zgomotos al unui băiat. Poate spuseseră o glumă, se gândi Der Nister. Sau cel mai probabil era o coincidență. Însă apoi ascultă, se apropie mai mult de colț și prin zid auzi răzbătând un scâncet de fată.

–Te rog, nu, te rog, te rog, o auzi implorând, apoi un țipăt. Același țipăt pe care Hodele îl scosese în somn. Der Nister era prea buimăcit ca să facă ceva. Apoi însă țipătul se curmă și Der Nister simți pe propriul corp mâna lipită de gura fiicei sale.

Se năpusti spre ușă, luptându-se cu cele trei încuietori; mâinile îi tremurau și-i luă mult timp până să iasă. Odată eliberat din cameră, dădu buzna spre intrarea în clădire. Însă apartamentul lor se afla la capătul holului, iar intrarea era pe o altă stradă, după colț. În timp ce alerga, simți că parcă niște diavoli îi stăteau în cale, punându-i piedică, trântindu-l la pământ și făcându-l să se împiedice de trei ori în fuga lui nebunească spre ieșire. Când în sfârșit ajunse la intrarea în clădire, nu găsi pe nimeni. Doar

un bătrân zăcea pe trotuar și mormăia în somn. Se opri, încurcat. Oare visase? Alergă înnebunit de colo colo, străbătând în fugă străzile din apropiere, căutând împrejurul tuturor caselor și aventurându-se cât putu de departe înainte să se întoarcă la clădirea unde locuia, pe aleea care înainta în lungul ei, strigând numele fetei sale și apoi aruncându-și privirea spre fereastra propriei odăi. Cineva trăsese draperiile.

Ocoli din nou clădirea în fugă, împiedicându-se de bărbatul adormit în timp ce se precipita pe trotuar și năvălea înăuntru. Ușa camerei sale era încuiată. Izbi în ea, temându-se să bată, însă nu-i răspunse nimeni. Cuprins de tremur, își scoase cheile din buzunar și descuie încet, de parcă ar fi rezolvat un puzzle piesă cu piesă.

Când deschise ușa, văzu o siluetă mică și întunecoasă făcută ghem, tremurând, pe salteaua din colț. Merse ușor spre ea, măsurând odaia cu pasul. Când în sfârșit se ciuci deasupra ei, așa cum făcea în nopțile de nesomn, fata se răsuci cu fața spre el. O văzu ținându-și strâns pulpanele hainei ponosite, încercând să-și acopere firele de ață de unde nasturii îi fuseseră smulși de pe bluză, lipindu-și țesătura pe pielea roșie, zgâriată. În adâncitura de sub nas avea o mică pată de sânge. Încercă să vorbească, dădu din buze, dar el nu o înțelegea. Ce voia să spună fiica sa?

–Vreau să merg acasă.

Veștile despre pământul sovietic al făgăduinței se dovediră din cale afară de înfrumusețate. Chagall avusese dreptate: odată ce Der Nister se mută din nou cu familia în Rusia, nu mai avu nici o șansă să-și publice poveștile. Nu era îngăduit decât „realismul

socialist". Acesta fu prețul pe care trebui să-l plătească pentru că dănțuise cu ursul. Lucrările publicate anterior îi fură aspru criticate, denunțate în toate ziarele drept decadente și absurde. Până și cărțile pentru copii pe care le realizase împreună cu Chagall erau strânse morman și distruse.

Zece ani lungi se scurseră în care nu Der Nister nu scrise mai nimic, în care se strădui să-și găsească slujbe bizare, în care aproape că muri de foame. Și apoi începu să compună ceva realist, un roman care să-i îmbuneze pe cenzori. În vreme ce Chagall se instala comod în Franța, se împrietenea cu Picasso și cu Matisse și picta tablouri cu evrei verde crud, Iisuși crucificați, flori și fructe, Cel Ascuns se apucă să scrie singura poveste din lume.

*Criza familiei.*

# CAPITOLUL 9

Prin intermediul crizei în propria familie, tatăl lui Ben și al Sarei, Daniel Ziskind, aflase cândva că timpul se naște grație faptelor de bunătate autentică. Zilele, ceasurile și anii nu sunt frânturi de timp, ci simple vase în care acesta este turnat, și cel mai adesea sunt goale. Lumea stă neclintită, acronică și pustie, până când o faptă generoasă o preface într-o clipă și o înalță printre curcubeie de anotimpuri îmbelșugate, clipă învolburată după clipă de fulgerătoare frumusețe. Și apoi, printr-o singură faptă rea, în urma unei singure mâini retrase, timpul stă din nou în loc.

Daniel Ziskind avea numai douăzeci și unu de ani în 1965, dar putea enumera deja câteva ocazii în care asistase la crearea timpului sau la distrugerea sa. Cu prima se întâlnise la vârsta de doisprezece ani, când era sătul de lume. El și părinții săi tocmai se mutaseră din Newark, New Jersey, într-un orășel aflat mai departe de metropolă și locuiau pentru prima oară într-o casă adevărată, cu copaci adevărați în curtea din spate și așa de mulți că semănau cu o pădure. Era o căsuță care aparținuse bunicului din partea mamei înainte să moară și Daniel străbătea emoționat încăperile, întrebându-se dacă nu cumva bunicul murise chiar în locul în care

stătea el. Însă, deși se mutaseră, remarcă Daniel, timpul nu se scurgea deloc. Oricât creștea, el rămânea tot copil – scund, imberb, cu glas subțire și veșnic înspăimântat. Oricât ar fi stat în spital, mama sa tot bolnavă era. Și oricâți ani ar fi trecut, tatăl său era în continuare, ca întotdeauna, membru al Partidului Comunist, insistând să-l trimită pe Daniel la școli de după-amiază de limbă idiș, conduse de tovarășii săi de la Cercul Muncitorilor din Newark, și să atârne pe pereți fotografii înrămate ale lui Stalin. După ce se mutară, școlile de limbă idiș luară totuși sfârșit, continuau numai tiradele zilnice despre situația muncitorilor, scrisorile furioase trimise la poșta redacției și discursurile nesfârșite – pe care lui Daniel îi era interzis să le repete în public de când unchiul său își pierduse locul de muncă – în care tatăl înfiera vecinii, șefii, școlile, firmele, medicii, băncile, studiourile de televiziune, spitalele, guvernul, țara și pe fiul său de doisprezece ani care nu era bun de nimic, în loc să-și îndrepte furia împotriva bolii care îi măcina soția. Și apoi, într-o după-amiază când Daniel se hotărî să hoinărească prin pădurea din spatele casei, timpul se născu.

Daniel nu mai văzuse niciodată atâția copaci. Își petrecuse toată viața pe trotuare murdare sau în jalnicul parc al orașului, unde arțarii vlăguiți se îngrămădeau în pâlcuri posomorâte. Chiar și când îl vizitaseră pe bunicul lui, rareori se aventurase departe de casă. Însă în după-amiaza aceea intră în pădure, înălțând privirea spre copacii străvechi ce dominau spațiul cu trunchiurile lor asemenea coloanelor unui templu. Pământul noroios ceda sub picioarele sale de parcă Daniel însuși ar fi fost un copac ce abia se statornicea acolo. Păși delicat și grijuliu printre rădăcini și pietre,

și îl apucă amețeala la vederea crengilor profilate pe cer. Oare cât timp putea umbla așa prin pădure? Până unde se întindeau copacii? Oare tatăl lui avea să se întoarcă de la spital înainte ca el să găsească drumul de întoarcere spre casă? Dacă da, tatăl avea să fie furios, se gândi Daniel, și pieptul firav de copil de doisprezece ani i se strânse după obicei. Însă apoi ridică din nou privirea spre trunchiurile copacilor ce se înălțau deasupra capului său și răsuflă adânc. „Bine, n-are decât, se gândi. Oricum, nimic n-o să se schimbe." Merse până ajunse la un luminiș și fu uimit să vadă cât de repede se micșorase noul și vastul tărâm. Dincolo de ultimii câțiva copaci se distingea o casă. Era veche, dărăpănată, părăginită, cu veranda din spate despărțită în două, probabil pentru două familii, ori poate chiar trei sau patru, așa cum erau casele în cartierele mai sărace din Newark, cu iarba crescând printre crăpăturile din treptele verandei, părăsită de toată lumea. Și apoi o văzu pe fetiță.

Stătea cu spatele la el, sub un măr pădureț ale cărui crengi zgâriau ferestrele sparte, și părul îi atârna pe spate într-o coadă neagră împletită asemenea unei sfori lucitoare. Îi cânta unei păpuși pe care o ținea în aer în fața sa. Când o văzu, Daniel îngheță, înfricoșat. Coada groasă a fetei i se legăna pe spate precum sfoara unei cortine de teatru ce se lăsa dinaintea sa, și ea păru gata să se întoarcă. El se răsuci repede, vrând să fugă. Însă în clipa aceea, în acea fracțiune de secundă care despărți ceea ce fusese de ceea ce avea să vină, Daniel ascultă și recunoscu melodia.

Era un cântec idiș care se numea *Reyzele*, despre un băiat care dă târcoale casei unei fete în așteptarea unui semn de la ea. Daniel se opri la marginea pădurii

și se întoarse încet. Nu mai auzise niciodată o fetiță așa de mică cântând în idiș.

Se lăsă în genunchi în spatele unui copac și o privi cum cânta. Acum îi vedea chipul, dintr-o parte, dar ea nu-l observase. Își ținu răsuflarea. Se uita cum soarele își presăra stropii printre frunzele copacului, picurând lumină pe gâtul ei firav și palid, și cum părul negru îi ieșea din coadă și i se împrăștia pe piele. Casa mizeră și dărăpănată din spatele ei păru să se topească. O urmări cum se mișcă, abia clătinându-se, legănându-se locului de parcă s-ar fi rugat, și nu-și putu lua ochii de la ea. Chipul, trupul ei, felul în care respira aveau ceva care o făcea diferită de orice altă fetiță pe care o văzuse vreodată. Observă lucrul acesta în tonul vocii ei, în felul în care își lăsa privirea în poală, în ușorul tremur al buzei de jos. Și atunci înțelese. „E tristă", se gândi. Încerca un fel de suferință pe care el nu o mai văzuse pe chipul nici unui alt copil, doar pe al său, în oglindă. Se aplecă înainte, privind pe furiș prin poarta din dos a lumii. O ramură căzută îi trosni sub genunchi.

Fetița se opri din cântat. El se ghemui, dar era prea târziu, îl văzuse. Ea dădu drumul păpușii și rămase cu ochii căscați. Daniel se aștepta să o vadă fugind în casă, dar, spre surprinderea lui, ea zâmbi – și atunci se născu timpul.

În clipa aceea, Daniel se ridică, ieși din pădure și păși printre buruienile din curtea din spate a căsuței. Fetița încă îi zâmbea și îl privea cu atenție. Buza de jos îi lucea în lumina zilei și scânteierea ei îl năuci așa de tare încât uită să salute, se opri doar în fața ei, îi privi buzele și o întrebă:

– De unde știi cântecul ăsta?

Ea îl privi, zâmbitoare încă, dar nu spuse nimic. Daniel observă că avea ochi negri și degete mici și palide, ce-i tremurau precum buza de jos. Ochii păpușii de pe iarbă erau ațintiți asupra cerului.

– Foarte puțini oameni știu cântecul ăsta, bălmăji el. Se rușină auzindu-și propriul glas ascuțit, însă fata îl asculta. Și încă și mai puțini copii. Trebuie să-mi spui... de unde l-ai învățat?

Fata se încruntă, sprâncenele i se împreunară. Coborî privirea în pământ, arătă spre sine și spuse:

– Nu engleză. Își azvârli capul înainte până când părul îi coborî pe umăr, și se trase de coadă.

Cortina fusese lăsată. Daniel îi privi coada strălucitoare și se simți ca în prezența fetelor de la școală, de parcă un ecran gros și impenetrabil ar fi coborât între ei. Fetița se ridică de pe iarbă și-și luă păpușa. „Te rog, o imploră el în tăcere, nu pleca!" Însă în clipa aceea îi veni o idee.

– *Vi heystu*? se bâlbâi el. Nu mai vorbise niciodată în idiș cu cineva mai mic decât el.

Fata se opri și îngenunche pe iarbă. Ochii negri străluciră și cortina se ridică.

– Reyzele, spuse ea.

El râse.

– Chiar așa te cheamă? întrebă. Numai după ce rosti cuvintele își dădu seama că întrebase în engleză.

Însă de data aceasta fata păru să înțeleagă, sau cel puțin să aibă ceva de adăugat.

– La școală, bâigui ea în engleză, spune Rosalie.

Rosalie. Reyzele. Daniel rostogoli cuvintele pe limbă, pe tăcute.

– *Ikh heys Daniyl*, spuse.

Fetița stătea acum în picioare și capul îi ajungea până la bărbia lui. Chipul îi înflori sub privirile băiatului, avea ochi radioși, buze strălucitoare și pielea moale precum petalele florilor. Nările i se curbau ca suprafața rozalie a unei scoici. Ce scundă era!

– *Vi alt bistu*? întrebă el.

Fetița ridică nouă degete. Dumnezeule, se gândi el. Oare îi era îngăduit să se împrietenească cu o fetiță de nouă ani?

Arătă spre sine, străduindu-se să-și stăpânească tremurul mâinilor. Nu avea destule degete.

– *Tsvelf*, spuse el, și fata dădu din cap și zâmbi. Buzele îi străluceau. *Fun vanen shtamstu*? întrebă el. Trebuie să fi fost unul dintre copiii aceia evrei refugiați din Germania, se gândi el, cei de care își băteau joc prietenii săi în Newark cu câțiva ani în urmă. Însă toți aceia învățaseră deja engleză. Și erau mai mari.

– *Moskve*, răspunse ea.

Din Moscova? Cum era posibil? Se gândi la tatăl său și îl trecură nădușelile.

– Ai venit cu... mama și cu tata? întrebă el trecând din nou la engleză.

– Mama, spuse ea și arătă spre casă.

– Și tatăl tău? întrebă din nou, dar imediat regretă. „Poate că n-are să înțeleagă", speră.

Fata se încruntă și își privi păpușa.

– Nu știu cum spune, vorbi ea șovăielnic în engleză.

Daniel voi să-i spună că nu era nevoie, când deodată fata spuse:

– *Geharget*.

El o privi cu ochi mari, zguduit. Întoarse cuvântul pe toate părțile în minte, căutând să vadă dacă nu cumva ar fi putut să însemne altceva decât ceea

ce credea el că înseamnă, dar fără rezultat. Când vorbi, avea gura uscată. Şopti:

– Ucis?

Dintr-odată, din casă izbucni urletul unei femei:

– Raisa!

R-ul se rostogoli şi vibră în curtea din spate, culcând iarba la pământ. Fata îşi aruncă privirea spre casă şi se apleacă să-şi ia păpuşa. Apoi se îndreptă de spate, cu păpuşa în mână, şi-l privi, cu buza de jos tremurând.

– *A dank, Daniyl,* zise încet şi, înainte ca Daniel să apuce să spună ceva, se ridică pe vârfurile picioarelor în iarbă şi-şi lipi buzele tremurătoare de obrazul lui.

Daniel rămase pe loc, uluit, şi trupul îi tremură de emoţia frumuseţii.

– Am să vin şi mâine, spuse repede, străduindu-se să-şi stăpânească limba şovăielnică. De data aceasta, glasul îi fu mai gros, mai adânc. Am să te învăţ engleză. Am să te învăţ. Am să mă întorc. *Vart af mir.* „Aşteaptă-mă."

Fata zâmbi şi intră în casă. Daniel o urmări până când intră pe uşă, apoi se îndepărtă de curte. Se dădu înapoi fără să se întoarcă, încet, de parcă ar fi părăsit-o pe sfânta sfintelor. Când ajunse la copaci, rătăci în umbrele amiezii, privind căsuţa mizeră cu obloanele rupte, în căutarea unui semn al frumuseţii ce se ascundea înăuntru. Însă casa şi grădina erau tăcute, înconjurate de un inel magic.

În timpul care se născuse, pădurea se întunecase şi lui Daniel îi fu greu să regăsească drumul spre casă. Însă, când păşi pe prispa din spatele casei sale, ştiu că singurul lucru pe care voia să-l facă în tot restul vieţii era să stea în curtea aceea de dincolo de pădure, şi dacă asta însemna că trebuia să-şi petreacă

următorii șapte ani din viață așteptând-o pe ea să crească, atunci așa avea să facă. Când tatăl său îl auzi intrând, țipă la el că întârziase, că „se rătăcise", și îi trase o scatoalcă. Însă lui Daniel nu-i păsă câtuși de puțin nici măcar de asta. Altele erau clipele pe care le aștepta cu nerăbdare, căci timpul tocmai fusese creat.

Al doilea moment în care timpul fu creat și apoi nimicit se ivi șapte ani mai târziu – șapte ani în care timpul vui în ceruri, făcând să freamăte sălbăticia din curtea din spate a casei lui Daniel. Rosalie avea șaisprezece ani acum și îl sărutase de multe ori. Odată o dusese să-i cunoască părinții. Ea intrase în odaia lor de zi, cu mormanele de ziare ale Partidului și cu portretul lui Stalin de pe perete, se făcuse palidă și inventase o scuză ca să plece. Trecuse mult timp până să se întoarcă acolo. La vremea aceea, Daniel avea nouăsprezece ani, era deja la facultate și situația nu mai putea fi evitată. Într-o seară petrecută în doi, la ora cinei (mama sa era acasă, dar dormea la etaj, umflată cu pastile), Daniel decise să pomenească despre ceea ce i se întâmplase tatălui lui Rosalie. Tatăl său fu cuprins de o furie nemaiîntâlnită.

– Fie fata aia minte, fie tatăl ei era un infractor, strigă, aruncând furculița pe podea. Ea nu mai era Rosalie, devenise „fata aia". Oricum ar fi, nu vreau să te mai văd vreodată cu ea.

– Bine, strigă și Daniel. Acum era mai mare și avea glasul mai gros, mai puternic. Nu trebuie s-o mai vezi. Dar asta nu înseamnă că eu n-am s-o mai văd.

– Ba da, mârâi tatăl, reținându-și un răcnet.

– E o țară liberă. Pot să mă văd cu cine vreau.

Tatăl se ridică.

– Numai tu poți să crezi că e o țară liberă, șuieră el. Ai nouăsprezece ani, Daniel. Ar trebui să știi până la vârsta asta că nimic nu e liber. Se duse la masa din colțul bucătăriei, pe care zăcea teancul de facturi neachitate. Căută furios prin teanc, aruncând înștiințări pe podea, până când ajunse la un plic timbrat pe care era deja trecută adresa. Îl flutură prin aer ca pe un steag. Știi ce e asta?

Daniel rămase tăcut, deși vedea adresa de pe fața plicului. „Nu poate fi adevărat", se gândi el. „Mama are să se trezească și o să-l convingă să renunțe." Avea adesea, încă din copilărie, această fantezie, acest vis. Însă mama sa nu se trezea. Rareori se mai trezea, de fapt. Și atunci când o făcea, nu vorbea.

– Cecul pentru cursurile de semestrul viitor, anunță tatăl. Îl rupse în două, apoi în patru, apoi în bucățele mici ce se răspândiră prin aer. N-or să mai existe și altele. Să vedem dacă îți place libertatea.

– Glumești, șopti Daniel.

– Poți să hotărăști singur care e gluma, fata aia sau viitorul tău.

La început, Daniel cedă.

– Te rog, nu-ți distruge viața din pricina mea, îl imploră Rosalie mai târziu în noaptea aceea, când el se duse pe furiș la locul lor de întâlnire din pădure în timp ce tatăl său dormea. Pe pământ se așternuse un strat de zăpadă, și fata tremura printre sărutări în haina ei subțire. Deja am așteptat atât de mult. Mai sunt câțiva ani de facultate, or să se termine mai repede decât îți imaginezi. Am să te aștept.

Însă, când Daniel se întoarse la facultate, la cursurile de inginerie, ținându-și copleșit de tristețe promisiunea de a nu se mai întâlni cu ea, descoperi că timpul se evaporase. Lunile și anii refuzau pur și simplu

să treacă, ba chiar să existe. Apoi își dădu seama că nu avea nevoie ca tatăl său să-i plătească studiile dacă se înrola în armată. Când Rosalie împlini optsprezece ani, o ceru de soție, și timpul se născu din nou: treisprezece luni, înainte de nuntă, pe care avea să le petreacă așteptând-o pe ea, în timp ce-și făcea datoria față de patrie în Vietnam.

La trei săptămâni de la sosirea în Da Nang, Daniel primi un plic mare în care se aflau cinci scrisori expediate de el, nedeschise, alături de o notă scurtă, scrisă la mașină, de la tatăl său, în care acesta îi spunea că mai degrabă putrezește în pușcărie precum viitorul socru infractor al lui Daniel decât să citească vreo scrisoare trimisă de el din Vietnam sau să-i scrie. La baza militară din Da Nang, unde străzile orașului erau pline de mii de bărbați și femei ce mergeau pe bicicletă cu porci vii legați deasupra roții din spate, Daniel era permanent epuizat din pricina căldurii. Aștepta, plictisit, să-și primească misiunea și spera că avea să fie trimis pe câmpul de luptă, ca să-și insulte și mai tare tatăl. Fu disperat când află unde fusese repartizat, la o unitate mobilă de geniu a cărei misiune era să construiască o șosea în locul unei poteci care fusese botezată eufemistic Autostrada 1 și care ducea de la Da Nang până în munți, printr-o trecătoare periculoasă, Trecătoarea norilor de deasupra mării, și apoi spre un loc numit Hue. Orașul Hue, al cărui nume se pronunța Huei din câte citise Daniel într-una dintre broșurile editate de MACV[1], era „un important centru cultural și strategic,

[1] Sigla Comandamentului pentru asistență militară din Vietnam (n.tr.)

la o provincie distanţă de zona demilitarizată. Fostă capitală imperială a Vietnamului, oraşul este cunoscut pentru mormintele sale elaborate, locuri de veci ale conducătorilor străvechiului imperiu vietnamez."
„Mare scofală", se gândi Daniel. Exista un singur imperiu pe care el venise aici să-l dărâme şi acela nu era străvechiul imperiu vietnamez.

Cu toate acestea, când, la răsăritul soarelui, sosi pe şantierul de la poalele muntelui, unde lucrările începuseră deja, îi văzu pe ceilalţi soldaţi înarmaţi cu hărţi şi unelte şi se simţi plin de speranţă. Însă, câteva zile mai târziu, în timp ce-şi lua prânzul cu cinci dintre ei, stând jos pe noroiul vârtos de la marginea unei costişe, un camarad îi puse prima întrebare personală:

– Auzi, Ziskind, ce-ar fi să ne spui câte ceva despre curul iubitei tale?

Cel care îi adresase întrebarea era Timothy Jackson King, un descendent direct, deşi mult mai puţin ilustru, al lui Stonewall Jackson, generalul confederat care îşi condusese cândva trupele spre câteva victorii strălucitoare, dar până la urmă complet inutile, în statul din care se trăgea Tim, Virginia. Tim era de vârsta lui Daniel, douăzeci şi unu de ani şi avea acelaşi grad, caporal, dar era mult mai înalt şi solid precum sacii de ciment pe care avea însărcinarea să-i descarce din camioanele cu materiale în timpul lucrărilor la noua şosea. Acum tocmai îşi terminase cutia cu tocană de fasole şi pufăia, teribil de amuzat, dintr-o ţigară sub un copac uriaş.

– Eşti aici de trei zile şi încă nu ne-ai spus nimic de curul iubitei tale, adăugă el şi rânji. Ceilalţi patru rânjiră şi ei, se uitară la Daniel şi aşteptară.

Daniel ridică din umeri și încercă să se arate indiferent. Luă încă o furculiță de fasole și coborî privirea spre plăcuțele de identificare care îi atârnau din cămașă după prea multele ore în care își scărpinase pielea asudată.

– Nu vreau să vorbesc despre fundul iubitei mele, spuse el.

Tim zâmbi larg și suflă un rotocol de fum.

– Pentru că nu ai iubită sau pentru că iubita ta nu are cur?

Toată lumea râse. Daniel încercă să schițeze un zâmbet și își coborî privirea în cutia cu fasole.

– Am iubită, spuse repede. Încă nu era obișnuit să o numească logodnica lui. Dar pur și simplu nu vreau să vorbesc despre fundul ei.

Wayne, un soldat de optsprezece ani, mai solid decât Tim, interveni și el.

– Poate preferi să vorbești despre curul maică-tii, spuse el.

Daniel se strădui să nu tresară. Mama lui nu se simțea îndeajuns de bine încât să-i trimită scrisori și, dacă tatăl său nu-i scria, cum ar fi putut să afle cum se simte ea? Oare avea tatăl lui să-și calce jurământul și să-i scrie dacă mama ar fi murit? Sau avea să se întoarcă acasă, treisprezece luni mai târziu, și să descopere că mama nu mai era?

Rob, un fruntaș de douăzeci de ani pe a cărui plăcuță de identificare bălăngănindu-se era trecută orientarea sa religioasă, „Cr. Evang.", adăugă:

– Sau poate că ești un mincinos și de fapt ești poponar.

Tim izbucni într-un râs zgomotos, un sunet care alterna cotcodăceli și mormăieli, apoi se prefăcu a-și veni în fire.

– Domnilor, haideți să nu ne dăm cu presupusul, spuse și pe față i se citi o seriozitate batjocoritoare. Apoi dădu din cap spre grup cu un licăr în ochi. Căci să nu uităm, dacă-ți dai cu presupusu'...

Ceilalți patru i se alăturară:

– Poți ajunge de tot râsu'.

Izbucniră cu toții în hohote.

Daniel zâmbi, căci se simțea iertat. În râsetul lor relaxat simți umbra a ceva ce aproape că uitase, prietenia și încrederea. Cu siguranță exista o cale prin care să spună ceva, să intre în grupul lor. Își agită cutia cu fasole și luă o boabă în furculiță.

– Și când mănânci leguminoase, spuse el, să te ferești de mincinoase.

Ceilalți se opriră din râs. Toți cinci se uitară la el, cu chipuri inexpresive.

– Leguminoase, bâjbâi Daniel, simțind cum o picătură de sudoare i se prelinge pe tâmplă. De exemplu, fasolea. Fasolea este din familia leguminoaselor.

Ceilalți îl priviră încă o clipă, fără un cuvânt. Apoi Tim se ridică și se uită la restul de parcă Daniel nu ar fi fost acolo.

– Hai să punem osu' la muncă. Avem o grămadă de treabă.

Începuse din nou să plouă. Comandantul încă nu-i chemase să se apuce din nou de lucru, dar ceilalți se ridicară oricum, afundându-și tălpile în pământul moale dimprejurul picioarelor lui Daniel. Fasolea îi lăsase un gust acru în gură. Când se ridică de pe locul său din noroi, se uită la Rob cum îi întoarce spatele și o ia după Tim, azvârlindu-și țigara în noroi.

– E clar, e poponar, îl auzi Daniel mormăind.

Tim azvârli și el țigara și se aplecă spre Rob.

– E clar, e evreu.

După asta, Daniel își vârî plăcuțele de identificare în cămașa îmbibată de sudoare și timpul își opri curgerea.

Nu există nimic mai singuratic pe lume decât un drum nebătut, hotărî Daniel. Mai ales dacă era vorba despre o șosea nenorocită, pe jumătate construită, prost concepută, care urcă versantul unui munte la un unghi de douăzeci de grade și care la fiecare treizeci de metri are câte o curbă periculoasă. Când drumul începea să se înalțe deasupra colinelor de la poalele muntelui, orezăriile în terase scânteietoare ca niște oglinzi lăsau locul junglei sălbatice, cu copaci înalți, lăstăriș des, pâlcuri de bambus, perdele de plante agățătoare, furnici roșii care pișcau și, cel mai important, canale pentru noroiul ce curgea râuri-râuri pe drumul neasfaltat peste care se presupunea că trebuie să se facă șoseaua cea nouă. În decurs de două săptămâni, terminaseră porțiunile mai drepte și ajunseseră la un punct mai înalt unde construiau drumul chiar în coasta muntelui, străjuiți de o parte de un perete abrupt de stâncă și de cealaltă de o râpă de treizeci de metri. Terenul era prea accidentat pentru a recurge la mașini și mare parte din muncă trebuia realizată manual. Ploua câteva ore pe zi. Daniel dormea împreună cu ceilalți într-un cort prin care picura apa, așezat în stratul gros de noroi, și asculta permanentele speculații despre existența lui Rosalie și a organelor ei genitale. Vorbea rareori. În scrisorile pe care i le scria lui Rosalie se prefăcea vesel. *Salutări de la capătul lumii! E fierbințeală mare aici, dar tu ești și mai caldă, iubito! Nu-ți face griji din cauza mea, Rosie, am să vin acasă bronzat bine!* Pe șantier se apucase

de fumat și se delecta respirând duhorile lumii. I se păreau mai cinstite decât aerul adevărat.

– Ia te uită la chestia asta, spuse Tim într-o după-amiază în timp ce așezau prin noroi cabluri de ghidaj.

Desigur, nu vorbea cu Daniel. Însă acesta trăgea de celălalt capăt al cablului pe marginea stâncii și era cel mai aproape. Tocmai trecuseră de o curbă a drumului și ajunseseră la un perete muntos abrupt, presărat cu peșteri. În fața uneia dintre ele se înălța ceva ce aducea cu o căsuță din lemn pentru păsărele, vopsită roșu aprins - o cutie micuță cu acoperiș roșu, cocoțată pe un stâlp de lemn, prinsă cu inele și cu un bol din lut înăuntru. Daniel văzuse și altele asemănătoare pe drum și se întrebase ce erau. Un soi de borne, își închipuise el. Cea de acum se afla în locul pe unde avea să treacă banda stângă.

– Sunt prea multe chestii din astea, spuse Tim. Ar trebui să trimită o unitate întreagă numai ca să ne scape de ele. Își apăsă bocancul în stâlpul de lemn și apucă în mâini căsuța cea roșie, smucind-o înainte și înapoi până când suportul ieși din pământ.

– Ce faci cu ea? întrebă Daniel.

Tim ridică privirea. Căsuța îi atârna într-o mână. Părea sincer surprins să audă vocea lui Daniel.

– O duc la muzeu și o să mă închin la ea pentru totdeauna, spuse el. Rob, care trăgea de cablul de ghidaj în spatele lui, își ascunse râsetul sub o mormăitură.

– Serios, ce-o fi asta? întrebă Daniel. Nu poți s-o scoți pur și simplu de acolo. Probabil e a cuiva.

Tim aruncă o privire către căsuța pentru păsărele și o înclină spre peretele de stâncă de lângă el. Farfurioara din căsuță alunecă și se lovi de o latură.

– Cui îi pasă ce naiba e asta? Ne stă în drum. Ceilalți se opriseră deja din turnat pietriș și se uitau la Tim, care făcuse câțiva pași pe marginea muntelui înspre locul unde Daniel stătea pe vine lângă drum, până când între el și prăpastie nu mai rămase decât Daniel. Tim privi râpa adâncă de treizeci de metri și zâmbi. Apoi apucă stâlpul cu căsuța păsărelelor și vâjâi cu el prin aer. Daniel sări în sus când căsuța pe care Tim o ținea încă strâns trasă un arc pe deasupra capului lui, ca un carusel cu acoperișul roșu, lunecând spre prăpastie.

– Încetează! strigă Daniel și îl prinse pe Tim de braț.

Căsuța se opri în aer în mâna lui Tim, agățată peste capetele lor asemenea unei torțe deasupra prăpastiei. Acum toată lumea se uita la ei. Tim înghețá, ținând încă în aer căsuța, la început speriat, apoi cuprins de furie. Își aținti privirea asupra lui Daniel, apoi miji ochii în umbra cutiei vopsite.

– Să nu pui mâna pe mine, poponar nenorocit, mârâi el. Ai trei secunde să-mi dai drumul, că, dacă nu, te împing în prăpastie.

Daniel înghiți în sec. Nu se putea da înapoi, stătea la câțiva centimetri de margine. Așa că dădu drumul brațului lui Tim, apoi încercă să se dea într-o parte până când piciorul îi alunecă pe un petic de frunze putrede. Căzu în genunchi la picioarele lui Tim, cu mâinile afundate în noroi. Bocancii lui Tim ieșeau din pământ precum trunchiurile unor copaci, la câțiva centimetri de fața lui. Tim ridică un bocanc, își lăsă talpa pe degetele lui Daniel și apăsă cu putere. Daniel își înăbuși un urlet.

– Dacă vrei să ajungi acasă întreg, nu care cumva să mă mai atingi, spuse Tim și eliberă degetele lui Daniel.

Acesta se ridică de pe jos și se îndepărtă. Tim lăsă în jos căsuța pentru păsărele de deasupra capului. Spre surprinderea lui Daniel, prinse căsuța cu amândouă mâinile și înfipse stâlpul în porțiunea de pământ de lângă drum, se lăsă greu pe el și lovi în acoperiș până când stătu drept în noroi, ca mai înainte pe partea cealaltă a drumului. Când termină, ridică privirea și descoperi că toată lumea, inclusiv Daniel, îl fixa cu ochii căscați.

– Ce credeți că e asta, Parada de Paști? strigă el. Supraînălțați naibii curba asta afurisită. Și, în timp ce soldații se întorceau fără chef la treabă, mormăi, ca pentru sine: Jidan poponar.

Ziua lunecase în neclintire și ceața plutea pe deasupra prăpastiei. Daniel încetini ritmul în arșiță. Începu să arunce pietriș mai departe în spatele locului unde muncea Tim, îndepărtându-se treptat de acesta până când ajunse la capătul dindărăt al drumului, la vreo opt sute de metri de Tim. Muncea într-o miasmă de sudoare, adâncit în gânduri. Toate acestea le făcea pentru Rosalie, își aminti sieși. Tocmai când începea să rătăcească printre amintiri, simți mâna cuiva pe umăr și fu cât pe ce să cadă de pe costișă.

Era Cuong Thien Minh, interpretul din cadrul armatei vietnameze care fusese repartizat unității lor, un tânăr slab, cu păr negru bogat și un zâmbet etern întipărit pe buze. Era foarte tăcut. Daniel nu știa dacă nu vorbea prea mult pentru că se simțea limitat de limba engleză sau pentru că, asemenea lui Daniel, pur și simplu nu voia să vorbească. Spre deosebire de unii dintre interpreții pe care Daniel îi cunoscuse

în Da Nang, dintre care mulți păreau mai interesați să cerșească țigări decât să își facă treaba, acest Cuong era conștiincios, însoțea echipa pas cu pas pe drumul prin munți, sfătuindu-i care era cel mai bun loc de instalat tabăra și pe unde să ocolească satele de munte ce apăreau din când în când în lungul drumului, peste podiș. Acum stătea lângă Daniel, desfăcând o hartă mare topografică în fața lui.

– Poți să mă ajuți? îl întrebă pe Daniel în engleza lui pompoasă cu influență franceză. Nu sesizez ce înseamnă. Puse un deget subțire pe o latură a hărții, o zonă aflată la câțiva kilometri de locul în care se găseau în acel moment, o porțiune plană, clar marcată, a unei terase largi de pe versantul muntelui.

Daniel zâmbi în sinea lui. Era prima oară de când sosise când cineva îi cerea ajutorul.

– Este o viitoare platformă de încărcare, spuse el. Porțiunea aceasta de drum o să fie un important canal de distribuție, înțelegi, așa că o să aibă mai multe puncte intermediare de descărcare, ca să faciliteze transferul de materiale, realimentarea cu combustibil, chestii de genul ăsta.

Cuong se lumină la față. Daniel frământa noroiul cu bocancul, modest, zâmbitor. Se simțea util.

– Pentru camioane sau tancuri? întrebă Cuong.

– Pentru camioane, răspunse Daniel. Și acolo o să instaleze o tabără. Va fi importantă, pentru că au de gând să mărească baza de la Phu Bai.

Cuong dădu înțelept din cap, de parcă acum totul se lega.

– Pentru a aduce materiale, spuse el. Ca să vină americanii din Da Nang.

Daniel se uită la el. Spusese un lucru evident, care nici nu merita rostit cu glas tare, și Daniel se întrebă

dacă nu cumva o făcuse pur și simplu ca să-și exerseze engleza. Însă atunci își dădu seama că ceea ce spusese Cuong nu era tocmai adevărat.

–Cred că, de fapt, nici nu se așteaptă cineva ca noi să folosim prea mult drumul ăsta în viitor, spuse Daniel. De fapt, e construit pentru voi, cei din Vietnamul de Sud. Ideea este să aveți o cale mai bună de acces spre coastă, mai greu de atacat. Când va fi gata, Vietcongului îi va fi mult mai greu să facă o breșă în linie.

Fruntea lui Cuong se acoperi de riduri în timp ce studia harta. Lui Daniel nu-i era clar dacă înțelesese ce-i spusese. Cuong indică din nou același punct pe hartă.

–Locul acesta, spuse el cu blândețe, nu e bun pentru tabără.

Daniel privi harta cu ochi mijiți și se întrebă ce voia să spună vietnamezul. Curbele de nivel nu se vedeau foarte clar, dar lui Daniel terenul i se părea destul de plat.

–E în regulă, spuse el. Înclinația este mai mică de unu la sută.

Cuong clătină din cap.

–E plat, dar sunt multe avalanșe de noroi de pe munți. E rău pentru tabără. Mai bine aproape de sat, aproape de Deo Hai Van.

–Aproape de ce? întrebă Daniel.

Cuong se dezdoi de deasupra hărții și arătă cu degetul.

–Trecătoarea Hai Van, explică el. Sublinie cu degetele niște cuvinte de pe hartă: Trecătoarea norilor de deasupra mării. E mai bine tabăra în locul acesta, repetă Cuong. Este mai ușor de omorât cei din Vietcong.

Daniel tresări. Nu era un lucru pe care să-l poți spune cu glas tare, cel puțin nu în felul acesta. Însă ceva din modul în care Cuong adăugase ultima propoziție îl făcu pe Daniel să-l simpatizeze. Avea o onestitate brută, o anume hotărâre. Daniel simțea că își găsise un prieten.

–Mulțumesc, zise. Am să-i spun comandantului.

Cuong rulă harta într-un sul strâns și zâmbi. Căldura pe care o emana chipul lui îi trezi lui Daniel o rămășiță de curaj de mult dată uitării.

–Acum am și eu o întrebare pentru tine, spuse. Ce sunt astea? întrebă și arătă spre o altă căsuță pentru păsărele din apropierea drumului, aparent destul de departe ca să fi scăpat mâniei lui Tim. Însă Tim avea dreptate, erau o mulțime. În aceasta, observă Daniel, cineva pusese un bețișor parfumat și îi dăduse foc pe farfurioara de dinăuntru. Solzi fini de cenușă pluteau prin aer, urcând spre vârful muntelui asemenea unui semnal de fum de lângă drum.

Cuong privi căsuța pentru păsărele și-și încruntă sprâncenele subțiri. Chiar dacă fusese martor la incidentul de mai devreme, nu trădă nimic.

–Nu știu cum să spun, explică el. Este un memento al morților.

Daniel înghiți în sec.

–Ca... ca un altar sau așa ceva? întrebă.

Se gândi la căsuța pentru păsărele din mâna lui Tim, agitată pe deasupra prăpastiei, și speră că nu o văzuse Cuong.

Însă acesta zâmbi.

–Da. Un altar. Venerăm străbunii.

Faptul îi părea vag familiar lui Daniel, răzbătea din cotloanele întunecoase ale memoriei lui.

Era în clasa a treia în Newark și avea de pregătit pentru ora de istorie o lucrare despre China. Mama sa încă nu era bolnavă, îl ajuta să construiască un soi de mormânt chinezesc din cuburi de zahăr și râdea de el că înghițea cuburile destinate sarcofagelor, până când începuse să mănânce și ea. Apoi stătuseră aplecați deasupra mesei și râseseră până când îi podidiseră lacrimile, surescitați de zahăr și de atâta râs. Tatăl său se întorsese acasă, îi văzuse și începuse să râdă și el, spunând în gura mare glume despre dentist și mâncând și el cuburi de zahăr împreună cu ei, și râseseră toți trei până când râsul începuse să-i doară, și mâncaseră, croindu-și drum spre o dulce, preadulce moarte.

–Altarele acestea sunt pentru oamenii care mor pe drum, interveni Cuong, curmându-i meditațiile.

–Ah, făcu Daniel dând din cap. Adică în accidente? Aceasta era explicația logică, dar, când își ridică privirea în lungul drumului de munte pe care încercau să-l transforme într-o șosea, nu-și putu închipui aici vreun accident. Nici măcar cu bicicleta nu puteai merge prin noroiul acela. Oare oamenii mureau căzând de pe costișă?

Cuong își mușcă buza de jos și cercetă terenul cu privirea. Clătină din cap.

–Nu accidente, spuse el. Daniel nu-și dădu seama la început dacă vorbea despre moartea victimelor sau făcea vreo afirmație fatalistă despre univers. Însă apoi Cuong adăugă: De obicei, tigri.

Daniel se holbă la el.

–Tigri?

Cuong încuviință din cap.

–Da. Oamenii sunt mâncați.

Combinația aceasta de subiect și predicat trebuie să fi fost o greșeală gramaticală. Daniel cercetă chipul lui Cuong și așteptă ca acesta să-și dea seama de eroarea comisă.

– Mâncați, repetă Daniel.

Însă Cuong nu se corectă, ci ridică din umeri și repetă:

– Oamenii sunt mâncați. Se întâmplă deseori pe drumul acesta.

Daniel privi împrejur, peșterile, copacii și plantele agățătoare atârnate de versantul muntelui. Tigri care mâncau oameni?

Cuong îi zări chipul și râse.

– Nu trebuie să fie frică de tigri la americani cu puști M16, spuse el. Vârî harta strânsă sul la subraț și scoase un pachet de țigări din care luă două. Cu tigrii e simplu. Când vor să omoare la tine, omoară tu primul. La fel cei dinVietcong.

Daniel zâmbi. Cuong îi oferi o țigară și el acceptă. Și le aprinseră amândoi și se uitară cum din ceața zilei se înălța o perdea de aburi, iar cerul căpăta nuanțe rozalii deasupra prăpastiei.

– Îți place Vietnamul? întrebă Cuong.

Daniel privi valea, apoi fâșia îngustă de cer dintre doi munți din depărtare, unde se vedea o limbă albastră de ocean înaintând spre mal.

– E minunat, răspunse Daniel. Și, în timp ce privea soarele apunând deasupra văii, stând alături de primul om care îi zâmbise de când o văzuse ultima oară pe Rosalie, chiar crezu că s-ar fi putut să fie adevărat.

Mai târziu în noaptea aceea, Daniel avu același vis pe care îl avea întruna de când începuse construcția

drumului. Ca și în celelalte vise, era într-un mormânt. Nu într-unul adevărat, ci în ceea ce Rosalie numea „mormântul cel mic", ascunzătoarea lor, cea pe care o săpase el în pădure pentru ei, cea în care ea îl sărutase pentru prima oară pe buze.

Rosalie avea treisprezece ani și era matură pentru vârsta ei. El avea șaisprezece și era sfâșiat de chinuri. O aștepta deja de patru ani, ani în care venise în curtea din spate prin pădure, zi de zi, în care jucase cu ea jocuri copilărești, în care construiseră fortărețe din zăpadă, se bătuseră cu apă, făcuseră desene și citiseră cărți la poalele copacului de lângă casă, în apropierea pădurii. De obicei, cărțile erau în idiș. Rosalie învățase repede limba engleză, suficient ca să poată fi confundată cu o americancă, dar cărțile de la școală o plictiseau de moarte.

– *Litera stacojie* ar trebui să fie P de la „plicticos"[1], mormăia ea în amiezile petrecute în curtea din spate. Azi am primit „semnul roșu al plictiselii"[2]. Îi plăceau poveștile despre lumi aflate aparent dincolo de cea în care trăiau, dar care existau de fapt aievea, aici, pe pământ, povești care te făceau să înțelegi diferența dintre cum e lumea de fapt, dacă o privești cu atenție, și cum cred oamenii că e. Citiseră împreună toate poveștile lui I.L. Peretz, majoritatea celor scrise de Șalom Alehem, straniile povestiri ale lui Der Nister dintr-un volum pe care ea îl găsise într-o cutie cu lucrurile mai vechi ale tatălui ei.

---

[1] Referire la faptul că „litera" din titlu este un A, de la „adulter", pe care eroina romanului este silită să îl poarte pe piept (n.tr.)

[2] Aluzie la un roman clasic al literaturii americane, *Semnul roșu al curajului* de Stephen Crane (n.red.)

Daniel citise alături de ea, râsese împreună cu ea, se bătuse cu bulgări cu ea, o ţinuse de mână ca pe un copil. Însă curând ea nu mai era o copilă. Când el împlinise şaisprezece ani, mama o avertizase în privinţa adolescentului slăbuţ ce dădea târcoale prin curtea lor din spate. Într-o zi de toamnă, în timp ce stăteau în curte şi se amuzau împreună, ea îi trecuse mâna peste coapsă. El simţise un extaz indescriptibil, însă se retrăsese, ruşinat. Zile în şir nu-şi mai făcuse apariţia. Când îşi făcuse curaj să revină şi fata repetase gestul – palma aceea netedă şi moale îi atinsese piciorul, apoi se odihnise pe el (acum nu mai avea îndoieli) şi degetele ei perfecte îi desenaseră cercuri domoale pe coapsă –, Daniel se aplecase spre chipul ei şi-şi apăsase tare mâna în pământul năpădit de ierburi ca să n-o lase să ajungă la rotunjimea sânului abia crescut. De data aceasta ea fusese cea care se retrăsese. Însă nu de ruşine, ci de teamă.

–Nu aici, şoptise ea. Undeva unde nu ne vede nimeni. Însă, în clipa aceea, mama o strigase să intre în casă, şi deja fusese prea târziu. Daniel se ascunsese în pădure, eliberându-şi chinul în genunchi, în noroi, şi apoi căutase disperat o ascunzătoare în covorul de frunze al pădurii. Însă nu aflase nici una – pădurea, cândva întunecată şi primitoare, părea acum năpădită de lumină. În sfârşit găsise un loc în care era un pâlc de trei copaci groşi, aproape unul de celălalt şi cu un mic spaţiu adăpostit între ei. Începuse să sape acolo, folosindu-se de pietre, de crengi şi de propriile mâini strânse ca nişte gheare, rupând rădăcinile până când crease un lăcaş adânc şi îngust. A doua zi o dusese în pădure. Ea văzuse culcuşul şi râsese.

– Pe cine ai de gând să înmormântezi aici? întrebase.

Însă, când Daniel o întinsese înăuntru și își așternuse haina să o ferească de țărână, ea îl uimise – pe el, cel căruia îi crease toți acei ani în care să o aștepte să crească – sărutându-l prima. Era ca și când cerul s-ar fi topit și i s-ar fi revărsat în gură. În ultima noapte pe care o petrecuseră împreună înainte ca el să plece în Vietnam, o dusese în micul lor mormânt, ca întotdeauna, și se strânseseră în brațe în întuneric. Spre dimineață începuse să plouă. În ploaia delicată de primăvară el îi linsese picăturile de ploaie de pe piele, una câte una, până când ajunsese să-i lingă lacrimile.

Visul era întotdeauna la fel. Era în mormânt cu Rosalie și lingea picăturile reci de ploaie, ca în ultima noapte. Însă apoi ea începea să se afunde în lăcaș, pământul se topea sub ea și țărâna curgea deasupra, până când ea dispărea cu totul. Apoi el rămânea singur, pe jumătate îngropat, înghițind pământ. Se trezea trecut os prin os și-și scărpina mușcăturile de furnici până îi dădea sângele. Însă, în noaptea de după incidentul cu căsuța păsărelelor, în vis îi apăru un element nou. De data aceasta, la scurt timp după ce Rosalie era îngropată de vie, un tigru intra în mormânt, scoțând răgete neîntrerupte, și-și afunda dinții în carnea lui umedă chiar înainte să se trezească.

A doua zi în zori era deja arșiță. Comandantul îi strânse în fața corturilor pentru a le insufla curaj și le urlă că este esențial să grăbească realizarea proiectului, le explică importanța vitală a sarcinii lor, necesitatea menținerii moralului ridicat. Daniel ascultă cu seriozitate. Când ieșiră

la şoseaua în construcţie, se trezi că fusese repartizat alături de Tim şi că trebuiau să dea la târnăcop ca să spargă stâncile pe o porţiune mai greu accesibilă a drumului. Bormaşinele sau picamărele ar fi putut provoca prăbuşirea stâncilor şi munca trebuia executată manual. Era epuizant. Daniel se concen tră asupra izbitului, ignorând bătăturile din palme, străduindu-se din răsputeri să aibă aerul că Tim nu asuda chiar lângă el. Însă, după numai o jumătate de oră de spart piatra, Tim lăsă târnăcopul, se sprijini de peretele muntelui şi-şi scoase o ţigară. Restul unităţii era după următoarea curbă a drumului şerpuit. Tim pufăi preţ de câteva minute, uitându-se la Daniel cum muncea. Acesta era leoarcă de sudoare, dar, din cine ştie ce motiv, efortul îl entuziasma. Se ridica înalt pe picioarele puternice şi îl lăsa pe Tim să se uite la el cum înălţa târnăcopul în aer şi izbea stânca.

–Ia zi, caporal Ziskind, îţi place misiunea asta? întrebă Tim pe nepusă masă. Te bucuri că ai scăpat de front?

Daniel tresări. Era prima oară când Tim îl întreba ceva de la discuţia despre fundul lui Rosalie. O clipă crezu că putea fi un început, momentul iniţial al unei posibile prietenii. Însă apoi sesiză sarcasmul cu care Tim îi pronunţase gradul şi implicaţia ruşinoasă a celei de-a doua întrebări şi îşi văzu mai departe de treabă. Viaţa era mai simplă când se prefăcea că Tim nu există.

Însă Tim exista. Trase adânc din ţigară şi se apropie periculos de mult de Daniel, suflându-i fumul în faţă. Daniel îl inspiră în piept şi îşi dori să fi avut şi el o ţigară. Însă a lua o pauză nepermisă alături de Tim

era ultimul lucru pe care voia să-l facă. Inhală totuși aerul din jurul lui Tim.

– Să nu mai zică vreunul dintre jidanii tăi poponari de la facultatea de medicină că nu-ți faci datoria, spuse Tim, și sarcasmul umezi fumul ce i se strecura printre buze. Ai auzit ce a spus comandantul de dimineață: „Viitorul libertății este în mâinile voastre". Nu uita, e foarte, foarte important să construim șoseaua asta de rahat aici, la cuca măcăii, că, dacă nu, pun comuniștii stăpânire pe lume. Tim mai trase un fum lung, apoi se dădu înapoi spre peretele de stâncă. Daniel era hotărât să nu ridice privirea. Cui dracu' îi pasă de comuniști? conchise Tim, și glasul lui împrumută o notă stranie, meditativă. Daniel se întrebă din nou dacă Tim chiar voia să poarte o discuție. Ori ne aruncă în aer, ori nu, dar eu nu văd de ce ar trebui să ne pese nouă de ce fac ei.

Stânca nu ceda, însă voința lui Daniel, da. Ridică din nou târnăcopul în aer, dar deja nu-i mai păsa dacă piatra avea să se spargă sau nu. Mânuia unealta cu o furie pur animalică și se hotărî să spună și el o vorbă.

– L-au omorât pe tatăl logodnicei mele în Rusia, zise deodată și izbi stânca.

Mucul ars al țigării lui Tim căzu pe un morman de praf, căci rămase cu gura căscată. Daniel îl auzi cum înghite fumul.

– Ai logodnică?

Întrebase mai mult de uimire decât din politețe. Daniel mai lovi de câteva ori stânca și se delectă lăsându-l pe Tim să aștepte, apoi catadicsi să răspundă.

– Da, am, spuse plin de sine, apoi făcu o pauză. Și are și fund.

Continuă să lovească stânca, savurând tăcerea lui Tim. Acestuia îi trebuiră câteva minute ca să vorbească din nou.

– Ce, taică-su era cumva spion sau ceva de genul ăsta? întrebă.

De data aceasta părea cu adevărat curios, dar Daniel nu înghiți momeala. Faptul că o pomenise pe Rosalie nu însemna că avea de gând să fie prieten cu Tim.

– Nț, făcu, simțind gustul nădușelii pe limbă. S-a nimerit în locul și la momentul nepotrivit.

Tim îl așteptă să mai spună ceva, dar Daniel refuză. Își strânse în schimb buzele, evaluând din ochi dimensiunea crăpăturii din stâncă înainte să ridice din nou târnăcopul.

Tim îi suflă în ureche un val de aer cu miros de fum, apoi renunță să mai aștepte.

– Deci ai venit să omori comuniști, spuse el.

Glasul îi redevenise tăios. Însă Daniel nu spuse nimic și continuă să dea la târnăcop. Spintecă aerul, făcând unealta să se înfigă în crăpătura care se deschisese în sfârșit în stâncă. Rată însă. Respiră greoi, vârî târnăcopul între genunchi și-și scutură mâinile. Palmele îi ardeau. Îl ridică din nou și se apucă iar să izbească.

– Ei, bravo ție, spuse Tim. Un ucigaș motivat. M-ai dat pe spate. N-ai decât să-i arunci pe toți în aer, spuse și lovi noroiul cu bocancul. Pe mine mă doare în cot. Săptămâna viitoare, nevastă-mea naște.

Tim avea soție? Târnăcopul i se clătină lui Daniel în mână. Rezistă tentației de a ridica privirea. Cu coada ochiului îl văzu pe Tim sprijinindu-se de peretele de stâncă și privind cerul. Își dădu seama că, pentru Tim, timpul exista cu adevărat; „săptămâna

viitoare" nu era numai un șir de zile lipsite de sens, așa cum era pentru el, ci un episod din crearea lumii. Înainte să aibă timp să-și mai pună și alte întrebări – un copil? Tim, tată? mai avea și alți copii? ce vârstă avea soția lui? cum se numea? –, cu ochii încă la cer, Tim deschise gura și spuse:

– Când o să ajung eu acasă, copilul o să aibă un an. Nici măcar n-o să știe cine sunt.

Daniel lăsă târnăcopul din mână și se uită la Tim, care privea încă cerul printre copacii groși din junglă. Pe fruntea lui se așternuse o expresie de moliciune, și Daniel decise să vorbească, să facă o încercare:

– Dar măcar faci ceva pentru... pentru viitorul copilului tău, spuse el. Pentru viitorul lumii.

Un timp, Tim îl privi în tăcere. Apoi râse, cu răceală și sarcasm.

– La dracu', spuse el. Puștiul va trebui să-și construiască singur propria lume. Asta nu este destul de bună.

Daniel rămase nemișcat, fără cuvinte. Însă Tim privi pur și simplu în lungul drumului peste umărul lui Daniel și apoi, brusc, duse mâna la buzunar. Scoase o țigară și i-o întinse lui Daniel sub bărbie.

– Vrei? întrebă.

Daniel inspiră, cuprins de disperare. Fumul din răsuflarea lui Tim era dulce, iar gestul lui amintea periculos de prietenie. Renunță la mândrie.

– Mersi, bolborosi. Luă țigara din mâna lui Tim, o vârî în gură și o aprinse. Tim ridică din umeri, își luă târnăcopul și începu brusc să lovească piatra cu furie. Daniel tocmai trăgea în piept primul fum dulce al duhorii când auzi glasul comandantului bubuind în spatele lui. Scuipă țigara și-și căută târnăcopul,

pe care și-l lăsase pe stâncă. Lângă el, din târnăcopul lui Tim săreau scântei.

– Progresați, domnilor caporali?

Tim luă poziția de drepți, cu târnăcopul în mână.

– Raportez. Caporalul Ziskind a cam tras chiulul, spuse el și arătă spre țigara ce fumega în noroi la picioarele lui Daniel. V-aș putea sugera să-i dați o misiune pe măsura lipsei de etica muncii de care dă dovadă?

Daniel încercă să nu se facă mic în atmosfera puturoasă. Îl privi pe comandant cum se apleacă să-i cerceteze țigara abia aprinsă ce ardea pe pământ și apoi se ridică să-l împroaște cu vorbe.

– N-avem timp de prostiile tale, Wizkind, lătră comandantul, mulțumit că rostise greșit numele lui Daniel. Aici suntem la război. Nu poți să-ți iei pauză când ai tu chef.

– Da, să trăiți, mormăi Daniel. O clipă mai târziu, în timp ce executa inevitabilele flotări, cu palmele bășicate mușcate de nisipul pietrelor până la sânge, îl simți pe Tim cum zâmbește deasupra lui.

– Mai ține-te tu de prostii din astea și un an de zile o să tot spargi la stânci.

Când ofițerul plecă, începu din nou ploaia – picături mari, grele ce cădeau formând adevărate râuri și purtând sfărâmăturile de piatră în prăpastie.

După această întâmplare, Daniel renunță să mai încerce. Zilele deveniseră extenuante, inutile; nopțile erau și mai rele, stăpânite de vise repetitive. Începu să trăiască numai pentru cele câteva clipe din fiecare noapte de dinainte să adoarmă în noroi. Atunci se gândea întruna la Rosalie, până când imaginea

acesteia devenea zgrunţuroasă, palidă, asemenea picturilor supraexpuse.

– Cred că din tot ce am citit împreună, asta este preferata mea, îşi aminti că-i spusese într-o zi. Avea optsprezece ani şi stăteau din nou în curtea ei din spate. Tocmai terminaseră de citit o poveste intitulată *Oraşul mort* şi cartea era deschisă pe iarbă lângă el. Stătea sprijinit de treptele verandei, cu picioarele întinse pe pământ, în vreme ce ea rămăsese întinsă cu capul în poala lui şi privea cerul.

– De ce? întrebase ea.

El se uitase la părul ei negru, răsfirat peste picioarele lui.

– Nu ştiu, spusese. Presupun că-mi place pentru că... pentru că vorbeşte despre şanse ratate.

– Preferata mea a fost *Fără cap*, spusese ea.

– Glumeşti, pufnise Daniel. Aia n-are nici un sens. *Fără cap* era o poveste lungă şi întortocheată, şi se încheia cu o punte între rai şi iad care era dusă în ispită de către diavol. Însă înainte de asta exista o parte despre un om nevinovat condamnat la decapitare. În piaţa unde trebuia să aibă loc execuţia se afla o scară lungă ce ducea până în rai, construită din capetele celor omorâţi până atunci. Călăii îi explicau condamnatului că descăpăţânarea lui era, desigur, o faptă bună, spre binele tuturor, şi că-i ajuta pe ei şi pe toţi ceilalţi să ajungă în rai.

– Mie mi s-a părut plină de semnificaţii, spusese Rosalie. Dar mă bucur că ţie nu ţi s-a părut aşa.

El era gata să-i ceară o explicaţie când, deodată, ea se ridicase şi părul ei îi măturase genunchii. „Doamne, cât e de frumoasă", se gândise. „Şi de atrăgătoare." Îi privise clavicula delicată, ieşind în afară, adâncitura de sub nas, felul în care pielea ei moale

absorbea lumina și apoi o răspândea, incandescentă. Însă avea numai cincisprezece ani. Rosalie se întinsese pe după el și luase cartea de pe iarbă.

–Mai ai un exemplar din asta, nu? îl întrebase, răsfoind paginile subțiri și fine ale cărții, ce se închisese din pricina brizei.

Cartea era a ei, și el mai văzuse o ediție în biblioteca tatălui său.

–Da, cred că...

–Bravo, spusese ea și rupsese din carte povestea pe care tocmai o citiseră.

El îi luase din mână cartea sfâșiată.

–De ce ai făcut asta?

–Dacă e povestea ta preferată, ar trebui s-o păstrăm în biblioteca mea, spusese ea. Apoi se ridicase, îl luase de mână și-l trăsese în urma ei în casă.

Dacă ar fi fost altcineva în locul ei, el ar fi crezut-o nebună. Însă lui Rosalie nu puteai ști niciodată ce-i trece prin cap; era prea deșteaptă pentru așa ceva. Îl condusese în camera lor de zi sărăcăcioasă, într-un colț, unde îi arătase un tablouaș ce atârna pe perete, neînrămat.

–Vezi? Ăsta este Orașul mort, spusese ea.

El nu mai observase tabloul până atunci. Ca toată casa lui Rosalie, era murdar, întunecos și mic. Un bărbat plutea pe deasupra unei străzi posomorâte, iar trupul său inert era un paravan contra soarelui. În prim-plan se zăreau două monumente; erau oare pietre de mormânt? Bărbatul zbura pe deasupra lor, pe un cer alburiu, ridicat din morți, nepăsător.

–Tu l-ai pictat? întrebase el.

Însă ea nu-l asculta.

–Hai să păstrăm *Orașul mort* la locul său, în orașul mort, spusese. Luase tabloul de pe perete, îl întorsese

invers, îl sprijinise de bibliotecă, pliase pe lungime paginile cu povestea ruptă din carte și netezise îndoiturile cu unghiile până când paginile rămăseseră netede și subțiri. Apoi le luase și le strecurase între lemn și pânză. În capătul celălalt al pânzei, Daniel observase o bucată de hârtie îngălbenită ce se ițea din spatele ramei de lemn. Rosalie părea să mai fi făcut asta și înainte.

–Ce e asta? O altă poveste? o întrebase.

Însă ea nu răspunsese. Întorsese în schimb tabloul și îl așezase din nou pe perete. Apoi se aplecase spre el, pe vârful degetelor, până când buzele i se lipiseră de urechea lui.

–Când ai să te însori cu mine, am să-ți spun totul, șoptise.

În timp ce se lăsa pradă somnului acolo, la marginea versantului, lângă Tim care sforăia, Daniel își dădu seama cât de multe lucruri ea nu îi spusese încă.

Câteva zile mai târziu unitatea lui primi vești neliniștitoare. Un soldat de nouăsprezece ani fusese ucis de o capcană explozivă în baza din Phu Bai, nu foarte departe de trecătoare, o capcană sofisticată ce consta dintr-o bicicletă pe care erau amplasați explozibili. Toată lumea era în alertă. Chiar și unitatea lor de geniu fu trimisă în patrulare; se credea că inamicul se ascunde undeva în apropierea trecătorii, iar ei se aflau cel mai aproape. După săptămânile în care construiseră drumul, plecau acum la vărsare de sânge.

–Ziskind, e ca un vis devenit realitate, șuieră Tim spre el în timp ce-și curățau armele, noaptea târziu. Încă nu i se născuse copilul, presupuse Daniel. Sau poate că se născuse și el nici măcar nu aflase. Ai grijă

să-i scrii iubiţicii tale şi amicilor tăi poponari şi să le spui câţi comunişti ai să omori. Mămica şi tăticul or să fie foarte mândri de tine.

Daniel nu spuse nimic. Se gândi la tatăl lui şi îşi ţinu răsuflarea. Ce oră era acum acasă? În junglă erau câteva ceasuri peste miezul nopţii, aşa că acolo trebuie să fi fost după-amiază. Oare tatăl lui era la spital cu mama? Oare mama mai era măcar în viaţă? Iar Rosalie, la cursurile ei de desen; oare se gândea la el? S-ar fi bucurat dacă ucidea pe cineva?

– Sigur, după cum ţi-am mai spus, mie mi se fâlfâie, adăugă Tim, mulţumit de monologul său. Cred că nu mi-ar păsa nici dacă m-aş trezi cu o armă la tâmplă. Aşa că ai face bine să mă acoperi şi pe mine, trogloditule. S-a înţeles?

Oare îl ameninţa? Daniel se întrebă dacă Tim chiar vorbea serios. Dacă da, atunci aşa să fie, decise el în timp ce-şi lua raniţa.

– Te las în bătaia puştilor, maimuţoiule, repetă Tim. Îşi aruncă arma pe umăr şi făcu un pas înainte. Şi acum fă paşi.

Însă, când Tim vru să-l împingă afară din cort, Daniel ieşise deja înaintea lui, în întuneric, în rând cu soldaţii din faţă. Merseră în tăcere de-a lungul coturilor supraînălţate ale şoselei celei noi spre Trecătoarea norilor de deasupra mării şi apoi părăsiră drumul, adâncindu-se în junglă, inspirând aerul dulce şi jilav al nopţii, ce-i amintea lui Daniel de ultima noapte petrecută în mormântul cel mic.

Cutreierară prin bezna din junglă toată noaptea, cu raniţele de treizeci de kilograme în spate, umblând ore în şir, fără însă a merge prea departe, deplasându-se în cerc. Daniel fu surprins să constate

că îi era mai frică de tigri decât de inamic și cerceta pădurea zgomotoasă în căutarea ochilor strălucitori ai animalelor. Când ploaia încetă și soarele începu să se înalțe, lumina se revărsă printre copaci asemenea unor pâraie de aur și atunci se hotărî că erau prea vulnerabili dacă umblau în șir. Li se ordonă să se despartă în perechi pentru a cerceta zona din vecinătate, urmând apoi să-și continue drumul prin Trecătoarea norilor. Șirul fu spart în perechi. Daniel se separă de restul împreună cu Tim, și mădularele îi înțepeniră când își dădu seama că Tim își ține promisiunea și înaintează cu un pas în urma lui, în timp ce se îndepărtează împreună.

Lumina zilei scânteia pe covorul junglei. În coloanele prelungi de lumină proaspătă, Daniel văzu pânze de păianjen țesute între copaci, mai mari de un stat de om, pânze ample ce vibrau la fiecare pas, invizibile cu excepția micuțelor picături ce se agățau în tapiseria fină de fire. Daniel le smulgea prudent, căci se temea să nu lase urme. Era însă aproape imposibil să rămâi neobservat. Indiferent cât de silențioși încercau să fie, fiecare pas pe care îl făceau răsuna ca salva unui tun și le isca sub tălpi un pârâit puternic de frunze și de crengi. Fără să se vorbească sau să-și dea seama, Daniel și Tim începură să pășească în același timp. Tim se apropie până când ajunse chiar în dreptul lui Daniel și își armonizară bătăile inimii. Acum singurele sunete pe care le auzeau erau bâzâitul insectelor și pașii lor perfect sincronizați, astfel că, o jumătate de oră mai târziu, auziră fără greutate când altceva, ceva prea mare ca să nu fi fost un tigru sau un om, începu să se miște în spatele copacilor.

Cei doi înghețară. Se holbară printre copaci, în lumina difuză, cenușie, până când amândoi zăriră

omul la aproximativ zece metri, pe jumătate ascuns de copaci și plante. Lui Daniel răsuflarea îi îngheță în gât. Nu vedea decât vârful capului bărbatului, acoperit cu o cască pe care nu o recunoștea, și o porțiune din picior. Însă apoi omul se mișcă în locul în care se afla, îi văzură mâinile și Daniel observă că învârtea în mâini ceva de dimensiunile și forma unei grenade M-24.

Tim îi făcu lui Daniel semn cu cotul, puțin prea tare, și ridică pușca fără un sunet. Daniel se ghemui deasupra armei, încercând să nu respire. Se părea că Tim blufase mai devreme când spusese că-l lasă pe Daniel în bătaia puștii. Însă, când văzu mâinile bărbatului prin frunziș, lui Daniel îi fu limpede că acesta aștepta momentul potrivit pentru a scoate cuiul. Oare îi văzuse? Sau viza pe altcineva? Daniel începu să-și ridice pușca, însă Tim îl înghionti din nou cu cotul, îndemnându-l să acționeze, și arma îi alunecă în mâinile nădușite. Începu să o ridice din nou, ușor, însă Tim deja îl avea pe bărbat în cătare. Daniel privi, înfrânt, cum Tim apasă pe trăgaci.

Însă nu se întâmplă nimic. Arma era un M16, noua pușcă ce fusese introdusă cu numai câteva luni în urmă. În loc să tragă, scosese numai un clic puternic. Era blocată. Tim începu să zgâlțâie trăgaciul și șopti:

–La dracu'!

Daniel îl prinse pe bărbat în luneta puștii, căci își amintea ce-și promisese sieși. Ținta era așa de aproape, încât nici nu mai trebui să-l ia în cătare. Urmări inamicul printre frunze și degetul îi lunecă spre trăgaci. Însă în clipa aceea, la auzul unui nou clic emis de arma lui Tim, bărbatul cu grenada își ridică

brusc ochii. Privirea sa se intersectă cu a lui Daniel, și acesta văzu că bărbatul era Cuong.

Tim îl împinse din nou cu cotul și-i șopti:

– Trage, troglodituIe! Trage!

Daniel rămase nemișcat, cu ochii căscați, încercând să-și dea seama ce căuta Cuong acolo cu o grenadă în mână. Însă imaginația îl părăsise. Își reveni din uluială și începu să clatine din cap spre Tim, să-i facă semn că nu ar trebui să tragă, că era o greșeală. Apoi însă pe chipul lui Cuong se așternu o expresie stranie, un zâmbet abia desenat, și acesta îl nedumeri așa de tare pe Daniel încât uită cine era, unde era și de ce se afla acolo, căci, atunci când Cuong îl privise, înlăturase parcă dintr-odată o mască ce-i ascunsese chipul pe parcursul tuturor acelor zile pustii și atemporale, ca și cum omul pe care îl văzuse Daniel înainte s-ar fi evaporat în aerul acela fierbinte și vârtos și n-ar mai fi rămas decât un animal, un tigru care brusc își arăta colții într-un răget rânjit, bubuitor și gutural, așa că Daniel privi paralizat în timp ce Cuong scotea cuiul și își trăgea brațul înapoi.

Tim țipă:

– Trage, imbecilule! Trage!

În timp ce grenada descria un cerc prin aer, Tim se aruncă spre Daniel, îl trânti la pământ și sări deasupra lui. De fapt, sări numai parțial deasupra lui, căci, atunci când își începu saltul era Tim, dar când ateriză, nu mai era decât în parte Tim, de la piept în jos, în timp ce de la piept în sus zăcea pe pământ lângă Daniel și țipa cu un glas foarte, foarte ascuțit, de băiețel, până când țipătul se curmă.

O clipă mai târziu, jungla explodă de rafalele mitralierelor, însă curând tăcerea se așternu din nou. Daniel zăcu mult timp pe burtă în noroi, ascultând

insectele și câte o explozie răzleață în depărtare, cu partea de jos a trupului lui Tim deasupra sa, cu arma în fața lui și partea de sus a corpului lui Tim lângă el; încetase să țipe, dar avea încă ochii deschiși, de parcă l-ar fi privit. Daniel încercă să nu gândească și reuși. Se uită la copaci, își privi mâinile, privi noroiul. Apoi se rostogoli pe o parte și-și scoase puțin câte puțin brațele de sub ranița din spate ce explodase, năclăită de sângele lui Tim, așa încât partea de jos a corpului acestuia căzu de pe el pe pământ, lângă partea de sus. Apoi se ridică, își lăsă ranița pe jos și puse jumătate din corpul lui Tim pe un umăr și cealaltă jumătate pe celălalt umăr. După zile nesfârșite, atemporale, timpul începu dintr-odată să se scurgă pe spatele lui, născându-se cu fiecare pas, în clipe lungi, apărute, asemenea luminii, din vid. Soarele strălucitor scânteia prin acoperișul tăcut de deasupra capului lui Daniel în timp ce acesta purtă trupul lui Tim prin Trecătoarea norilor de deasupra mării, spre drumul din munți ce ducea la orașul unde oamenii își venerau strămoșii și își îngropaseră regii străvechi.

Când ajunse la șosea, Daniel descoperi că toți parapeții și toate cablurile de ghidaj pe care le instalaseră cu o zi în urmă fuseseră smulse, iar segmentul pe care îl pavaseră tot atunci fusese aruncat în aer. Corturile și materialele dispăruseră. Echipamentul fusese și el distrus, toate compactoarele și bormașinile explodaseră și pe drum zăcea scheletul carbonizat al unui jeep, precum oasele unui animal străvechi. Nu era nici țipenie de om, cel puțin în viață. În depărtare, Daniel văzu un fum negru și dens și își dădu seama că niște soldați dintr-o altă unitate trebuie să fi supraviețuit, căci incendiaseră satul.

Nu putea continua să-l care pe Tim. Brațele începuseră să-i tremure și apoi să îi zvâcnească așa de tare încât aproape scăpase cadavrul pe pământ. Îl așeză pe Tim pe jos, fiecare bucată pe rând, sub unul dintre altarele de pe marginea drumului. Se aplecă în genunchi deasupra cadavrului, luă una dintre plăcuțele de identificare și-i închise ochii. Apoi privi peste umăr, în susul și în josul drumului, căutând pe cineva căruia să-i spună. Se temea să abandoneze cadavrul și încercă să strige după ajutor. Însă nu scoase un strigăt, ci un țipăt prelung, ascuțit, sfâșietor. Se aruncă peste trupul lui Tim și țipă din nou, făcând valea de dedesubt să bubuie și să se cutremure. O clipă mai târziu, când se opri să-și tragă răsuflarea, auzi pe cineva țipând drept răspuns, în vietnameză.

Îi trecu prin cap gândul nebunesc să se cațere pe coastă, să se ascundă cumva pe marginea prăpastiei. Însă, când aruncă o privire dincolo de margine, văzu trupul unui bărbat blond care zăcea nemișcat în râpă, cu capul însângerat. Era Rob. Și, lângă el, Wayne, împușcat în spate. Erau morți cu toții, înțelese Daniel puțin câte puțin. Nimerise într-o necropolă. Privi apoi altarul de deasupra ochilor închiși ai lui Tim și își dădu seama că toate acestea se petrecuseră din cauza lui. Începu deodată să rememoreze discuția cu Cuong: sugestia acestuia în legătură cu amplasamentul taberei, propria lui decizie de a o transmite mai departe, ușurința cu care îi acordase încrederea sa, nesăbuința lui când presupusese că, orice ar fi avut vreunul dintre ei de gând să facă – el, unitatea sa, Cuong, oricine altcineva – era desigur spre binele comun, de parcă ar fi contribuit cu toții la construirea aceluiași drum spre cer. Privi din nou cadavrele din râpă și era gata să țipe iar, dar apoi auzi un foc

de armă prin apropiere. Sări în picioare şi o rupse la fugă pe drum.

Dar unde putea fugi? Spre satul în flăcări? A o lua în direcţia aceea însemna să se întoarcă în junglă sau să meargă mai sus pe drumul de munte, Autostrada 1. În nici o variantă nu avea şanse să evite unitatea lui Cuong. Cât despre alternativa de a porni în josul drumului, între satul incendiat în dreptul trecătorii şi Da Nang nu era nimic, doar zeci de kilometri de pustietate şi zeci de altare închinate morţilor. Însă era singura posibilitate. Daniel o luă la fugă în josul drumului pe care îl construisera, alergă şi tot alergă, înecându-se cu aer şi cu sudoare în timp ce părăsea oraşul mort. Ar fi fugit până în Da Nang dacă trebuia, până în tărâmul celor vii. Jungla zbura pe lângă el, verde, maro, cenuşie, hidoasă, şi Daniel începu să se simtă ca o pasăre eliberată de tirania pământului în timp ce cobora în fugă dealul. Însă, pe când străbătea în viteză drumul sinuos, auzi din nou glasuri bubuitoare în vietnameză, apropiindu-se din spate.

Brusc, în timp ce fugea, chinuindu-se să respire aerul încins, observă o deschizătură cu margini zimţate în peretele muntos, în apropierea drumului. Era o peşteră. Daniel se opri pe panta noroioasă şi se aplecă pe coapsele puternice, gâfâind ca un animal. Auzi din nou strigăte şi pătrunse în interiorul stâncii.

Mai târziu avea să constate cu uimire cât de viu îşi amintea fiecare detaliu din clipele ce aveau să urmeze, de parcă toate simţurile i s-ar fi transformat în pumnale de auz, văz, miros, gust şi pipăit, scrijelindu-i fiecare amănunte pe piele şi în creier. Peştera nu semăna cu nici unul dintre locurile în care Daniel fusese vreodată. Singura dată când se mai aflase într-o peşteră fusese cu prilejul unei excursii

cu părinții în copilărie, dar peștera aceea era luminată pe dinăuntru, dotată cu balustrade și alei. Aceasta însă semăna cu interiorul unui pântece. Podeaua era căptușită cu noroi gros și moale și, la numai câțiva metri de gura ei, întunericul era deplin. Înăuntru era liniște, o liniște desăvârșită, cum nu-i mai fusese dat să audă vreodată. Singurul zgomot era plesnetul picăturilor de apă ce cădeau de pe tavanul peșterii și se strângeau într-o băltoacă pe podea, un zgomot ciudat, parcă scos de o coardă ciupită. Aerul era așa de răcoros și de împietrit încât Daniel se simțea de parcă s-ar fi scufundat sub apă. Întinse brațele înainte, gâfâind încă și începu să înainteze spre fundul peșterii, unde spera să mai găsească o ieșire după vreun cot sau două în peretele de stâncă. Făcu mai mulți pași și se izbi cu capul de tavan. Probabil că la un moment dat își scosese casca, deși nu-și mai amintea când sau unde. Ameți ușor și era gata să se împiedice și să cadă în noroi. Își auzea bocancii strivind frunze care trebuie să fi ajuns înăuntru odată cu ultima ploaie – sau cel puțin așa crezu el. Mâna îi alunecă din locul unde se prinsese de tavan și-i atinse fruntea și în întuneric simți ceva cald și ud pe față. De pe frunte îi picura ceva. Presupuse că era nădușeală, apă sau noroi, dar apoi își dădu seama că întreg corpul îi era mânjit de sângele lui Tim. Îi simțea gustul în gură. Scuipă de trei ori, lăsă capul în jos, încercă, fără succes, să distingă pământul, își ridică din nou mâinile spre tavanul peșterii și făcu un pas înainte. În clipa aceea pământul îi dispăru de sub picioare și Daniel se prăvăli în iad.

Era o „capcană pentru tigri", genul de capcane de care celor din unitatea sa le fusese pus în vedere să se ferească: o groapă adâncă de vreun metru

optzeci, complet acoperită cu frunze și lăstăriș sub care se ascundea o trapă din bambus. Pe fundul puțului erau de regulă opt țăruși de bambus de un metru douăzeci înălțime, înfipți în pământ, ascuțiți ca vârful unui cuțit și mânjiți cu excremente. Daniel nu-și putea închipui de ce ar fi pus cineva așa ceva într-o peșteră; probabil fusese un loc de antrenament, avea să reflecteze mai târziu, plasat convenabil aproape de locul în care avusese loc ambuscada, și cu siguranță mai erau și altele în junglă. Însă nu se gândi la nimic din toate astea în timp ce cădea în groapa în care trei țăruși îi străpunseră piciorul drept.

La început nu simți nimic. Era ca și când ar fi fost suspendat în spațiu, atârnat de un fir de păr, și nu înțelegea cum de se oprise din cădere fără a ateriza, de parcă pământul nu l-ar fi vrut și ar fi decis să-l scuipe afară. Duse mâna în jos ca să vadă ce se întâmplase și abia când simți cu palma un țăruș ce-i ieșea din gambă deschise gura să țipe. Însă apoi auzi un foc de armă în afara peșterii, undeva foarte aproape, și pe cineva urlând în vietnameză și înțelese că mai mult ca sigur Cuong și camarazii săi erau prin apropiere, că ar putea veni acolo să-l ia prizonier sau să-l execute pe loc și că singura lui speranță era să-și înăbușe țipetele.

Strânse tare din fălci, aproape retezându-și limba. Trupul i se zguduia așa de violent încât simți țărușii de parcă ar fi fost însuflețiți, de parcă se zvârcoleau și-i sfâșiau și mai tare carnea. Știa că trebuia să acționeze înainte să leșine, dar pierduse deja atâta sânge încât se gândi că ar putea fi prea târziu. O clipă se gândi să se lase în brațele morții, să încheie totul, să-și pună capăt zilelor. Însă apoi gândul îl purtă la Rosalie, la Tim și la ceilalți, așa că își imobiliză

trupul scuturat de frisoane prinzându-se de pereții gropii și se trase afară, smulgându-și piciorul din țăruși, care îl sfârtecară și mai rău, până când partea de jos a bocancului crăpat se rupse și odată cu el și o parte din laba piciorului său. Daniel zăcea pe burtă și vomita, cu jumătate de corp peste buza gropii și cu piciorul, sau ce mai rămăsese din el, tras puțin în sus și sprijinit de margine. Își afundă gura în noroi și începu să mănânce țărână ca să nu țipe. Vomită, înghiți iar noroi, vărsă din nou și apoi reuși să iasă, turnă apa din ploscă pe noroiul și sângele de pe răni, își smulse o bucată din cămașă și și-o legă în jurul a ceea ce-i mai rămăsese din gambă, după care se lăsă din nou jos, tremurând, ca să-și umple gura cu noroi. Abia dacă vedea cu coada ochiului gura peșterii. Și în clipa aceea zări păianjenul.

Era micuț, atârnat de un fir la intrarea în peșteră. Se bălăbănea în lumina soarelui precum pendulul unui orologiu, când într-o parte, când în cealaltă, ușor, de parcă timpul ar fi încetinit până s-ar fi oprit de tot. Daniel îl privi în timp ce încerca să-și stăpânească urletele, un timp care i se păru o veșnicie, până când, dintr-odată, deveni vag conștient de sunetul unor glasuri la gura peșterii. Cu gura plină de noroi, văzu doi bărbați ce stăteau chiar afară din peșteră. Se aplecară și priviră înăuntru, amândoi înarmați cu niște puști ce păreau a fi modelul M-16 pe care îl folosea unitatea lui Daniel. Recunoscu unul dintre glasuri și își dădu seama că îi aparținea lui Cuong.

Daniel era sigur că îl văzuseră, dar cei doi nu se apropiară mai mult. Apoi înțelese că, din locul în care stăteau, nu vedeau în peșteră. Ar fi vrut să se roage, însă coapsa începu din nou să-i zvâcnească și asta fu tot ce putu face ca să nu țipe. Cuong începu să strige

la celălalt bărbat și arătă spre gura peșterii. Bărbatul îi răspunse încuviințând din cap și apoi – Daniel nu fu sigur la început dacă lucrurile chiar așa se petrecuseră sau dacă delira – se îndepărtară. Încă mult timp după aceea Daniel nu se mișcă și nici nu țipă. Era convins că se duseseră să aducă și pe alții, ca să-l captureze sau să-i fotografieze execuția. Numai când țesătura luminii din gura peșterii începu să se schimbe înțelese că nu se mai întorceau. Văzuseră pânza de păianjen și crezuseră că nimeni nu putuse intra.

Începu din nou să plouă. Daniel văzu, în clipele dintre episoadele de leșin – oare durau secunde? ore? ani? –, o cortină de pământ începând să cadă peste gura peșterii, urmată de o baltă de mocirlă ca un nor greu și jilav și apoi de stânci desprinse, până când perdeaua fină și maronie de noroi lăsă locul unei avalanșe de pietre mari ce se îngrămădeau una peste cealaltă și se amestecau cu un râu de murdărie. Sfărâmăturile de stâncă și noroiul se înălțau tot mai sus, fereastra palidă de lumină slabă începea să se astupe și Daniel își dădu seama ce se petrecea, dar nu putu face nimic, trupul îi tremura încă așa de tare încât nu se putea târî spre ușă. Încetă să mai gândească, să mai simtă, să-i mai pese. Se uită doar cum intrarea în peșteră se închidea, răpindu-i ultima geană de lumină, până când timpul se opri. Era îngropat de viu.

A dormi până la sfârșitul lumii e mai simplu decât îți închipui. Daniel se strădui din răsputeri să stea treaz, încercă să țipe, dar, după câte urlete își înăbușise, descoperi acum că refuzau să-i mai iasă. Durerea venea valuri-valuri, ca niște fiare încinse ce-i pârjoleau trupul, de parcă ar fi fost aruncat într-un cuptor,

corpul i se cutremura până când capul i se scutura în noroi și-și înghițea propria vomă, alternând cu momente în care era năpădit de o groază surdă și cutremurătoare la gândul următorului val. Singura diferență dintre clipele în care închidea ochii și cele în care îi deschidea era că, atunci când avea ochii închiși, vedea partea de sus a corpului lui Tim încă urlând. Se strădui să rămână treaz. Părea să-și amintească de faptul că mai demult afară fusese arșiță, însă acum el tremura încontinuu. Între momentele în care vomita și era sfâșiat de convulsii, brațele de aer rece ale peșterii îl legănau ușor și-i dezmierdau obrajii. Odată, pe vremea când era la facultate – își aminti el în starea aceea în care veghea se îngână cu visarea, când trupul i se opri o clipă din tremurat –, cu mult timp în urmă, citise o poveste scrisă de un filosof grec despre o peșteră. Niște oameni erau captivi într-o peșteră, înlănțuiți de o stâncă. Unul dintre ei reușea să iasă afară, vedea soarele, copacii și tot restul lumii, apoi intra înapoi, ca să le povestească oamenilor despre tot ceea ce ei nu știau. Însă cei dinăuntru nu înțelegeau ce voia să spună, ci se înfuriau și îl omorau. Morala poveștii, din câte își amintea Daniel, trebuia să fie că toți oamenii trăiesc în falsa lume din interiorul peșterii, iar cel care o părăsise este „iluminatul", singurul care realizează cât de frumoasă este lumea reală. „Ce mai glumă", se gândi. Acum știa că lumea falsă era cea exterioară. Lumea reală era peștera, un loc întunecat, cu prea puțină lumină. Iar răcoarea de aici era precum o compresă rece pe o rană.

Îi era din ce în ce mai greu să reziste ispitei somnului, pornirii adânci și seducătoare ce-i îngreuna pleoapele în momentele de pauză dintre răsuflări convulsive și dureri copleșitoare. Sub pleoapele lăsate,

partea de sus a corpului lui Tim se desluşea amenințătoare deasupra sa, țipa, dar de data aceasta Daniel îi putea distinge şi cuvintele. Țipa după soția şi copilul său. Copilul lui Tim! îşi aminti Daniel, chinuit. Oare se născuse în ziua aceea? Începu să hohotească şi-l imploră pe Tim să-şi curme țipetele. Însă în clipa aceea auzi un bubuit, mai puternic decât explozia grenadei, şi ceva mare îşi făcu apariția în spatele lui Tim la gura peşterii. Un tigru. Daniel se căzni să se trezească, să țipe, dar îi era imposibil. Şi, desigur, nu putea fugi. Privi neputincios cum tigrul începe să-l devoreze pe Tim, care țipa încă, cum îşi înfige dinții în gâtul acestuia, de parcă i-ar da un sărut bolnăvicios, până când Tim amuți. Apoi tigrul îl privi pe Daniel şi-şi linse buzele negre. Iar Daniel, înecându-se, incapabil să fugă sau să mai țipe, se răsuci şi începu să sape cu furie în țărână, aruncând în urma lui mâini de noroi până când îl orbi pe tigru, şi apoi îşi săpă un tunel, o galerie, un pasaj subteran, ca un animal. În străfundurile visului, pradă delirului, prăvălit în lăcaşurile cele mai întunecate ale minții sale schilodite, Daniel se târî prin tunelul său imaginar până când ajunse la o uşă, o deschise şi intră într-o încăpere mică.

Era cămăruța unor bebeluşi. Erau doi, văzu Daniel, mititei, slăbuți, goi, fără ombilic, un băiețel şi o fetiță. Se întrebă dacă unul dintre ei era copilul lui Tim. Însă bebeluşii îl priviră cu căldură, nerăbdători, iscând râsete de copil, zâmbind ştirb. Chiar dacă vreunul credea că el îi ucisese tatăl, nu lăsa să se vadă asta.

Încăperea era o cămăruță subterană, nemobilată şi slab luminată. Însă pereții erau căptuşiți cu cărți până

în tavan. Ale cui erau aceste cărți? se întrebă Daniel. Oare bebelușii știau să citească din ele? Podeaua era făcută din plăci netede și rotunjite de gresie, aproape în întregime acoperite cu cărți și papirusuri răspândite prin încăpere. Cei doi bebeluși stăteau pe gresie, se zvârcoleau și zâmbeau în belșugul acela de cărți. Cărțile erau vechi și prăfuite. Însă bebelușii erau fragezi, proaspeți, pielea rozalie le strălucea, iar mâinile și picioarele micuțe li se agitau în lumina difuză a încăperii. Unul dintre ei, fetița, își ridică privirea spre Daniel și-i făcu semn să intre.

Daniel începu să se târască pe burtă pe podea, trăgând după el piciorul sfâșiat. Însă în clipa aceea podeaua începu să se miște sub el, pământul să se cutremure, și plăcile de gresie se depărtară una de cealaltă. Când simți la început podeaua mișcându-se, pe Daniel îl apucă tremuriciul, căci era convins că nimerise într-o altă capcană. Apoi își lăsă însă privirea în jos, văzu că plăcile rotunde de gresie de pe podea nu erau deloc plăci de gresie, ci broaște țestoase, sute de broaște țestoase, cu carapacea ca o armată de căști cazone rânduite într-un solemn marș militar. Cărțile și papirusurile de pe podea nu erau împrăștiate la întâmplare, ci erau purtate, fiecare, de către o broască țestoasă. În timp ce se târa în încăpere, cei doi bebeluși îl priveau și veniră de-a bușilea spre el ca să-i studieze piciorul, apoi se întoarseră să-i privească chipul, cu ochii holbați. Daniel le privi și el fetișoarele și observă în ele ceva cunoscut, dar nu-și putu da seama ce anume. Asta îl frustră. Chipurile lor inexpresive îl fixau cu o privire adânc înțelegătoare, de parcă ar fi știut cine este. Acum stăteau înaintea lui, sprijiniți cu mânuțele de carapacea țestoaselor, în așteptare. Ce voiau de la el?

Fetița care îi făcusemn mai înainte se târa acum de-a bușilea în fața lui. Se uită la țestoasele dimprejur, apoi alese o carte de pe spatele uneia dintre ele. În timp ce Daniel urmărea scena, băiețelul o ajută să o ridice și s-o deschidă. Daniel îi privi cum răsfoiau cartea fără oprire, gângurind unul la celălalt în timp ce întorceau paginile grele. La început, Daniel crezu că pur și simplu le plăcea mișcarea paginilor, că priveau cartea ca pe o jucărie. Însă în curând înțelese că erau în căutarea a ceva anume. Daniel se ridică în coate și încercă să vadă la ce se uitau. Însă nu reuși. Într-un final, bebelușii, într-un efort comun, de parcă ar mai fi făcut lucrul acesta de multe ori, întoarseră cartea cea grea cu fața spre el. Daniel privi literele de tipar cu ochi mijiți și văzu că era o carte scrisă în idiș. Tresări, alunecând aproape de pe coate pe podeaua pardosită cu țestoase, dar se redresă și privi din nou. Nu era o carte oarecare în idiș, ci una pe care o mai citise, cu mulți ani în urmă, împreună cu Rosalie. Daniel icni. Cartea era deschisă la povestea unuia dintre marii povestitori din vechime, la *Povestea celor șapte cerșetori*. Într-un colț al paginii era amprenta în cerneală a unui bebeluș.

Daniel privi uluit pagina, apoi își ridică privirea spre bebeluși și le studie ochii liniștiți. Cum de aleseseră cartea aceasta? Se uită din nou la pagină, la amprenta bine întipărită în colț și începu să citească în gând. Era pe cale să întoarcă fila când băiețelul îl prinse de mână și îi strânse degetul mare în pumnul mititel cu strânsoarea fermă a bebelușilor. Curând, și fetița îl prinse de încă un deget, până când Daniel nu mai avu scăpare. Își simțea circulația sângelui în mâini blocată de zece degețele micuțe. Le privi fețișoarele disperate; aveau gurițele știrbe pungite,

gata să izbucnească în plâns, și deodată fetița scoase niște hohote zgomotoase. Daniel își plimbă din nou privirea prin încăpere, peste sutele de țestoase cu sutele de cărți pe spate, și se întrebă dacă se afla cumva într-o temniță. Să fii înconjurat de cărți fără să știi să citești!

– Vreți să vă citesc? întrebă.

Pe fețișoarele bebelușilor se răspândi un zâmbet. Ușor-ușor, cei doi pumni micuți dădură drumul degetelor lui. Cei doi bebeluși se învârtiră în jurul cărții și o ridicară împreună, lăsând-o pe podea chiar sub ochii lui Daniel, de unde acesta o luă. Apoi îl priviră, fiecare cu degetul mare vârât între gingiile golașe, aplecați deasupra cărții alături de el, salivând pe pagina veche. Daniel remarcă din nou la ei ceva cunoscut, o prezență stranie în încăpere. Însă bebelușii erau tăcuți și așteptau.

Daniel privi textul. Petele întunecate de cerneală începură treptat să capete forma unor litere dinaintea ochilor săi, asemenea vopselii ce prinde contururi pe o pânză.

– Am să vă povestesc acum, citi el cu glas tare, despre cum erau oamenii fericiți mai demult.

Era o poveste ce cuprindea mai multe povești, își amintea acum, poveste în poveste în poveste. El și Rosalie se căzniseră cu ea, culegând frânturile pentru a alcătui o istorie închegată. Însă cartea pe care i-o țineau bebelușii dinainte era mânjită, pătată, cu pagini rupte, lipsă, și lumina era slabă. Daniel citi ce putu să deslușească și ce nu încercă să-și amintească, recitând povestea din străfundurile abisului.

*Doi copii au fost părăsiți în pădure, un băiat și o fată. Acolo i-a găsit un cerșetor orb, dar acesta nu știa cum să-i*

*scoată din pădure. Însă le-a dat pâine. Copiii au luat-o și cețetorul i-a binecuvântat, urându-le să fie ca el.*

*A doua zi, copiilor părăsiți le-a fost iarăși foame. Un cerșetor surd le-a oferit pâine. Și el i-a binecuvântat, urându-le să fie ca el.*

*Până într-a șaptea zi, șapte cerșetori îi găsiseră și îi hrăniseră, mai întâi cel orb și cel surd, apoi un bâlbâit, apoi unul cu gâtul strâmb, apoi un cocoșat, apoi unul ciung și în sfârșit unul șchiop. Fiecare dintre ei le-a oferit aceeași binecuvântare, să fie ca el.*

*Anii au trecut și copiii au crescut. Au găsit o potecă spre oraș și s-au alăturat unor cerșetori hoinari, mergând „din casă în casă" și cerând de pomană. Când în sfârșit copiii au ajuns destul de mari, cerșetorii au hotărât că ei doi ar trebui să-și unească destinele, și copiii au încuviințat. Așa că cerșetorii au pregătit sala de nuntă în pădure.*

– „Au săpat un mormânt mare", citi Daniel cu glas tare, „l-au acoperit cu lemne și pământ, au intrat cu toții înăuntru și le-au făcut nuntă celor doi copii."

Deodată se opri din citit, înspăimântat. Își ridică privirea din carte și o văzu pe fetiță privindu-l. Îi cercetă chipul, ochii mari și lumina ce-i strălucea pe buza de jos, tremurătoare, apoi privi zâmbetul abia desenat al băiețelului, și deodată înțelese cine erau.

– Nu mai pot să citesc, spuse bâlbâindu-se și începu să plângă.

Bebelușii îl cercetară o clipă și el se simți rușinat sub privirile lor. Apoi băiețelul făcu mâna pumn și izbi cu el cartea până când Daniel își mușcă buzele, își trase răsuflarea și continuă să citească.

*Pe durata celor șapte zile cât a durat nunta, copiii au vrut să-i vadă pe cei șapte cerșetori care i-au ajutat*

*în vremea când fuseseră părăsiți în pădure. În fiecare zi întrebau de unul dintre cerșetori și în fiecare zi apărea câte unul. Fiecare își tăgăduia beteșugul și le spunea multe povești, dându-le copiilor drept dar de nuntă urarea de a ajunge asemenea lui.*

*În prima zi, la banchet a sosit cerșetorul orb.*

*– Credeți că sunt orb? a întrebat el. Nu sunt deloc orb. Doar că pentru mine veșnicia nu durează mai mult de o clipită. Apoi le-a povestit că mai demult fusese victima unui naufragiu, iar el și ceilalți supraviețuitori se hotărâseră să-și spună povești, cea mai veche experiență care le venea în minte, cea mai timpurie amintire din viața lor. Ceilalți spuseseră multe povești, dar cerșetorul orb o depănase pe cea mai veche dintre toate: își amintise de neființă, de tărâmul de dinaintea nașterii poveștilor. Și le-a oferit copiilor în dar viață lungă.*

*A doua zi a sosit cerșetorul surd.*

*– Credeți că sunt surd? a întrebat el. Nu sunt deloc surd. Numai că nu merită să asculți o lume plină de oameni care se văicăresc că nu au diferite lucruri. Apoi a depănat povestea unei țări bogate, în care oamenii credeau că trăiesc „o viață frumoasă". Țara avea o grădină cu comori, așa de plină de imagini, de mirosuri și de sunete, încât oamenii chiar își pierduseră simțurile, dezmierdați de tot ceea ce deja văzuseră, auziseră, mirosiseră, gustaseră și atinseseră, până când cerșetorul surd îi învățase cum să le folosească din nou. Și le-a oferit copiilor darul său, o viață frumoasă.*

*În a treia zi a sosit cerșetorul cel bâlbâit.*

*– Credeți că sunt bâlbâit? a întrebat el. Nu sunt deloc bâlbâit. Numai că toate cuvintele din lume ce nu sunt de laudă nu merită niciodată a fi rostite. Apoi le-a spus povestea unui munte, cu un râu ce izvora dintr-o stâncă, și a inimii lumii – căci totul, a spus bâlbâitul, are o inimă, inclusiv lumea – ce se afla peste mări și țări. Inima și râul*

*tânjeau necontenit unul după celălalt, însă râul putea trăi numai timpul pe care i-l oferea inima, numai zilele pe care inima le crea cântându-i cântece și spunându-i ghicitori. Și cerșetorul le-a dat copiilor darul său, cântecele și ghicitorile cu care să creeze timpul.*

Și așa au tot venit cerșetorii infirmi la nuntă, unul după altul, zi după zi. Nimic nu era ce părea. Fiecare din beteșugurile lor părea a fi un dar straniu, un har de a găsi adevărata lume din spatele celei imaginare și de a culege cioburile unei lumi sfărâmate. Daniel se trezi că citește mai repede, deopotrivă nerăbdător și înfricoșat să afle ce avea să le dăruiască cel de-al șaptelea cerșetor, cel șchiop. Se apropia de ultima pagină, în care cerșetorul ciung le oferea tinerilor proaspăt căsătoriți darul său, și, în timp ce își trăgea răsuflarea, piciorul schilodit îi tremura.

Și apoi povestea se curmă.

Daniel privi cartea, răsfoi paginile, nedumerit, dar nu mai era nimic de citit. Sub ultimul rând tipărit se întindea un spațiu mare și alb.

– Și cum rămâne cu cel de-al șaptelea cerșetor, cel șchiop? întrebă el. Nu-și amintea finalul, care lipsea de când citise cartea împreună cu Rosalie. Oare autorul murise înainte să termine povestea?

Daniel își ridică ochii. Bebelușii îi zâmbeau, pendulând cu privirea între chipul lui și ultima pagină a poveștii. Băiețelul începu să râdă, cu râsete de copilaș ce bolboroseau în aerul cald al încăperii. Dintr-odată Daniel își aminti de Tim, de Rob, de Wayne, de carnagiul de afară și de rolul jucat de el în declanșarea acestuia, de felul în care avusese încredere, crezuse, își închipuise în loc să vadă ce avea înaintea ochilor. Oh, ce n-ar fi dat să fie bebeluș, nenăscut, nemuritor!

Se uită la cei doi copilași și își dori doar să rămână în această cămăruță veșnic, să le citească și să-i țină de mână. Piciorul sfâșiat i se răsuci la spate, scuturat de o durere cumplită ce-i strânse stomacul, dar își înăbuși gemetele, căci nu voia să-i tulbure.

– Ce se întâmplă cu cerșetorul șchiop? întrebă Daniel din nou.

Însă bebelușii râdeau așa de tare, încât el se întrebă dacă nu cumva era o glumă, dacă nu cumva ascunseseră ultima pagină undeva printre micile papirusuri de pe podea. O clipă crezu că așa stăteau lucrurile. Băiețelul, scuturat de râsete, se îndepărtase de-a bușilea și întinsese mânuța spre un papirus micuț de pe spatele uneia dintre țestoase. „Iată ultima pagină", se gândi Daniel.

Bebelușul veni din nou spre el în patru labe, strângând tare papirusul în pumnișorul de copil. Fetița îl privea, salivând de încântare, cum i-l dă lui Daniel.

Daniel îl derulă, pregătit să afle ce avea să se întâmple cu cerșetorul cel șchiop. Însă papirusul era gol, pe el văzu doar trei cuvinte, de data aceasta în engleză:

*Mergi și află.*

Mergi și află ce?

Daniel privea încă țintă hârtia, uluit, când auzi un zgomot în spate. Se răsuci și văzu ușa întredeschizându-se, împinsă de țestoasele cu carapacele ca niște căști. Când se întoarse din nou spre bebeluși, văzu că aceștia începuseră să se îndepărteze de el și îi făceau cu mânuțele semn de bun rămas. Podeaua de sub el hurui, și țestoasele i se vârâră sub piciorul sfâșiat. Apoi armata de broaște începu să-l poarte afară din

încăpere. Acum, bebelușii îl ignorau complet, cefele lor mici, acoperite cu cârlionți, se bălăbăneau încoace și încolo, și copilașii râdeau, de parcă el nici n-ar fi fost vreodată în cameră.

– Vă rog, nu mă siliți să plec! îi imploră Daniel, dar bebelușii refuzară să se întoarcă.

Țestoasele îl scoaseră pe ușă, apoi porniră din nou prin tunel, spre peșteră. Când Daniel văzu unde îl duc, se sperie așa de tare încât începu să urle.

De data aceasta urletul răsună, fu cel mai puternic urlet pe care îl scosese vreodată. Daniel urlă, urlă întruna și nu se opri până când nu văzu o lumină și nu văzu țestoasele care îl purtaseră transformându-se puțin câte puțin în căștile unor soldați, soldați care acum îl ridicau și îl scoteau la lumină, îi umblau la gât, îi citeau plăcuța de identificare și îl strigau pe nume.

– Caporal Ziskind?

# CAPITOLUL 10

Ben redactase mai demult o categorie întreagă de întrebări despre sarcină pentru *Americani geniali,* la care răspunsurile vorbeau numai despre zigoți, blastule și fetuși cu branhii. Cei de la studio făcuseră atunci glume că știa mai mult despre sarcină decât majoritatea femeilor. Însă acum, că Sara era însărcinată, lui Ben lucrurile i se păreau aproape imposibil de înțeles. Ce însemna sarcina aceasta? se întreba el privind împrejur la necunoscuții din tren și apoi din metrou. Era un om? Un lucru? Un concept? O parte din sora sa? Sau poate altceva? Și, lucrul cel mai ciudat, oare nu așa se cunoscuseră el și Sara?

Gemeni. În copilărie nu-și închipuise vreodată o viață separată de cea a Sarei sau, mai exact, nu-și închipuise că Sara ar putea avea o viață separată de a lui. Până la moartea tatălui lor făcuseră totul împreună. Stăteau în aceeași bancă la școală zi de zi, împărțeau temele, vorbeau în idiș când nu voiau să-i înțeleagă ceilalți copii, își petreceau după-amiezile împreună construind orașe elaborate, din piesele jocurilor. Ben, care era puțin mai mare și puțin mai inteligent, era întotdeauna creierul; Sara pur și simplu îi asculta ordinele și se supunea. An de an, cei de la școală încercaseră să-i separe, punându-i în clase diferite, și an de an părinții lor telefonau ca să se asigure

că nu aveau să fie despărțiți. Însă, când tumoarea din plămânul tatălui lor dădu în metastază cu două luni înainte ca ei să intre în clasa a cincea, nimeni nu-și mai aminti să dea acel telefon. Și, după ce tatăl lor muri, se petrecu ceva ciudat: Sara se înălță, în timp ce Ben se făcu mai mic; corpul Sarei își dădu drumul, devenit mlădios și frumos, în timp ce Ben se chinuia să crească în temnița lui de plastic și oțel. Apoi imaginația Sarei înflori cu ajutorul vopselelor aplicate pe pânză, colindând lumea și imortalizând-o, în vreme ce a lui Ben se zgârci din ce în ce mai mult în creierul lui încolăcit. Acum aveau treizeci de ani, Sara purta un copil în pântece, iar Ben aștepta încă un viitor ce s-ar fi putut să nu mai vină niciodată.

Privind-o pe femeia însărcinată de vizavi de el din tren (de ce oare, dintr-odată, toate femeile păreau a fi gravide?), Ben își aminti de ceva îngrozitor. Când tatăl său murise, mama le spusese lui și surorii lui că tatăl lor avea o nouă slujbă. În loc să fie inginer, ca înainte, primise acum sarcinile unui inginer de suflete, intervenind, în numele gemenilor, în lumea ce avea să vină. Avea să le clădească viitorul așa cum, pe vremuri, construise drumuri. Ben avea unsprezece ani, și ideea aceasta îl înfuriase atât de rău încât se dusese în grădina din spate cu o brichetă a tatălui și încercase să dea foc unui tub întreg de detergent pentru baie, iscând niște înspăimântătoare mingi de foc.

Era un test. Dacă într-adevăr tatăl său îi clădea viitorul, gândea Ben, atunci voia să vadă cum avea el de gând să intervină odată ce Ben hotăra să dea foc casei. Prima flacără fusese firavă, Ben apăsase pe butonul sprayului și produsese în aer o biluță de foc, un inel tremurător ce se stinsese cu iuțeală. A doua oară, mingea de foc fu mai mare, însă tatăl nu-l oprise

nici de data asta. A treia oară, Ben dăduse naștere unui arc de foc extraordinar, prelung, transformat într-o văpaie de o cumplită splendoare, ce se întinsese în lungul peretelui de lemn din spate, al casei. Când coarda de foc se apropiase de perete, Ben se dăduse înapoi, speriat, și luase mâna de pe buton. Flacăra se stinsese, și Ben răsuflase ușurat. Însă în clipa aceea se întrebase dacă nu cumva renunțase pentru că îl silise tatăl său, dacă acesta nu acționase cumva subtil asupra sufletului său. Nu, era imposibil, era sigur de asta. Ben avea o minte deschisă spre știință și avea să dovedească acest lucru. Curând apăsase cu toată forța pe buton, împroșcând o cantitate mare de chimicale chiar pe peretele din lemn al casei. Dacă tatălui său îi păsa așa de tare de viitorul lui, cu siguranță avea să-l împiedice să dea foc casei. Și dacă n-o făcea, ei bine, atunci cine mai avea nevoie de casă? se gândise Ben înfuriat. Era singura casă din cartier fără etaj, și singurul motiv pentru care locuiau acolo era piciorul tatălui său. Poate acum, că el murise, își închipuia mintea băiatului de unsprezece ani, se puteau muta într-o casă mai acătării, extinsă pe verticală, cu zeci de etaje și sute de trepte, cu camere ce se înălțau până sus, ca într-un turn, și coborau adânc până într-o temniță subterană, cu scări abrupte, în spirală, nesfârșite, ce duceau până sus în cer și jos până în miezul pământului.

– Hai să te văd cum mă oprești! strigase el spre ceruri, pulverizând din nou detergentul în aer. Dacă ești cu adevărat acolo, ai să mă oprești! Hai să vedem cum mă oprești! Apăsase tare pe buton, udând peretele casei. Mirosul era amețitor. Inspirase și îl cuprinsese amețeala. Niciodată nu se mai simțise așa de ușurat de la moartea tatălui său încoace. Privise jetul

de chimicale lichide țâșnind din spray și așteptase până când nu mai putuse aștepta.

– Nu m-ai oprit! strigase triumfător. Se pregătea să dea foc substanței când mama sa îl luase de ceafă, îl trântise la pământ și îi smulsese din mână ultima brichetă a tatălui său.

Însă acum Ben se gândea la Sara și își aminti toate informațiile despre biologie pe care le strânsese pentru *Americani geniali*, ADN, ARN și combinații cromozomiale, nucleotide compatibile, pătrate Punnett, probabilități, viitorul pe care ți-l rezervă propria structură genetică. În interiorul Sarei pluteau minuscule și tainice copii ale părinților lor, creșteau invizibile și tăcute, concepând un suflet. Fiecare femeie însărcinată îi purta în pântecul ei pe cei dispăruți.

La sfârșitul săptămânii, Ben se întoarse în casa părinților săi ca să caute orice fel de informație despre tablou. Dacă îl prindeau, voia cel puțin să aibă probe, ceva care să reducă gravitatea infracțiunii comise. Însă rezultatele nu-i dădură satisfacție. Abia intrase în vechea cameră de lucru a părinților, când văzu frescele pe care le făcuse Sara în copilărie și simți că în podea, la picioarele sale, se cască o groapă enormă. După ce-și petrecu întreaga zi cercetând teancurile de hârtii - contractele mamei pentru viitoare cărți ilustrate, radiografiile coloanei lui vertebrale, dosare dintr-un spital militar despre amputarea piciorului tatălui său, povești incoerente, înșirate cu scrisul de școală primară al Sarei, documentele legate de locul de veci al părinților -, tot ce găsi despre tablou fu o scrisoare de o pagină din partea unei firme ce se ocupa cu comercializarea obiectelor de artă. Scrisoarea îl tulbură într-atât încât o sună imediat

pe Sara, însă, când încercă să i-o descrie la telefon, rămase fără suflu.

– Treci pe la mine în seara asta și-ți arăt, îi spuse și închise înainte ca ea să apuce să-i răspundă.

Îi fu teamă să mai arunce vreo privire scrisorii și o împături până când o reduse la un arc de hârtie groasă ca un mic bloc de celuloză (Ben știa că bucățile de hârtie nu pot fi niciodată împăturite de mai mult de șapte ori; numai atât se pot micșora faptele) și apoi o vârî în buzunar, frământând-o neîncetat între degete în tren și în metrou, apoi în timp ce înainta pe strada întunecată unde locuia și, în sfârșit, pe când cobora de pe trotuar spre mica intrare la demisol a clădirii în care se afla apartamentul său. Cum avea să-i spună Sarei? Numai când se gândea la asta îl treceau nădușelile, deși era o seară răcoroasă de vară. Când coborî treptele spre clădirea în care locuia, își scoase ochelarii și se șterse la ochi. Fără ochelari, lumea îi părea un tablou abstract, cu forme neclare și pete de culoare. Uneori se întreba care dintre lumi era reală, cea privită prin lentilele ochelarilor sau cea văzută cu ochiul liber. În ultima vreme încetase să mai creadă ceea ce vedea. În zilele de dinainte să-l părăsească Nina, o privise prea des fără ochelari, închipuindu-și că zâmbește.

Acum, în ceața de dinaintea ochilor distinse cu greu silueta unui om - a unei femei, își dădu seama când miji ochii - într-o fustă grena (sau poate erau pantaloni? nu, era fustă) și o cămașă care îi dezvelea brațele, stând între tomberoane și ușă, așteptând pe cineva. Imaginea neclară era fermecătoare în umbrele înserării și, o clipă, Ben își dori ca femeia să-l fi așteptat pe el. Însă era mai bine s-o ignore. Nu-i plăcea să dea semne că remarcase prezența unor necunoscuți.

Își puse din nou ochelarii, căută cheia și o admiră cu coada ochiului când, dintr-odată, o recunoscu. Era Erica Frank.

– Bună seara, domnule Ziskind, spuse ea. Zâmbi și se îndepărtă de ușă. Acum stătea cu fața spre el, lângă zidul din apropierea tomberoanelor. Sunt Erica, de la muzeu. De parcă ar fi fost posibil ca el să nu o recunoască. Venise special să-l caute sau era o coincidență? Îmi pare rău să vă deranjez, adăugă. Venise special.

„Nu m-ai deranjat deja suficient?" își spuse Ben în sinea lui. Însă zâmbetul ei era așa de dezarmant, așa de surprinzător de real, încât nu-și găsi cuvintele.

– Bună, se bâlbâi el, de parcă ar fi fost o simplă prietenă cu care se întâlnise întâmplător pe stradă. Își înfipse ferm picioarele în pământ, revendicându-și astfel teritoriul. Spre surprinderea lui, îi făcea plăcere să-i audă glasul.

– V-am sunat mai devreme, dar erați plecat. Știam că aveam să trec... să trec prin cartier astă-seară și... hm, v-am adus asta, spuse ea.

„Ce absurditate, se gândi el. Ce voia să spună?" Se uită la ea cum își vâra mâna în geantă. Când își întoarse umărul, părul îi alunecă pe gât, dezvelind o claviculă așa de delicată încât lui Ben gândul îi zbură la Sara în copilărie, stând așezată în fața frescelor pe care le pictase pe pereții camerei de lucru. Erica se chinuia cu fermoarul genții. Își dori să o poată ajuta s-o deschidă - s-o facă să plece mai repede, își spuse. Însă atunci ea scoase o carte și i-o întinse. Era o carte pentru copii, cu un peisaj înzăpezit pe copertă. Prin aer, pe deasupra a două pietre de mormânt acoperite de troiene, plutea o femeie, sus pe cerul în acuarelă.

Era ultima carte ilustrată a mamei lui, o poveste cu fantome. Se numea *Lumea ce va să vină.*

– Sunt o mare admiratoare a mamei dumneavoastră, spuse Erica. Speram să-mi dea și mie un autograf pe una dintre cărțile dumneaei, spuse ea cu un zâmbet.

Ben luă cartea, uluit. Erica îl privea, și în zâmbetul ei zări ceva atât de onest încât nu reuși să scoată nici un cuvânt. Erica avea sprâncenele înălțate deasupra ochilor verde-deschis și, în timp ce degetele ei frământau cureaua genții, Ben îi văzu dinții netezi odihnindu-i-se pe buza perfectă. Nu-și mai aducea aminte de când nu mai fusese privit de o femeie în felul acela, în afară de Sara. Poate de Nina, imediat după ce se căsătoriseră. Însă, două luni mai târziu, zâmbetul Ninei se transformase în rânjet. Ben privi zâmbetul Ericăi și-și simți trupul imponderabil, de parcă i s-ar fi luat o piatră de pe inimă. Uitase că mama sa murise.

Coborî ochii spre carte și remarcă asemănarea dintre coperta acesteia și tabloul lui Chagall. Urmări cu privirea contururile trupului de femeie, arcul alungit al șoldului și al brațului în timp ce plutea pe cer, eliberată de neîndurătoarea gravitație. Când deschise cartea, Erica făcu un pas spre el. Ben își ținu respirația și se întrebă la ce trebuia să se aștepte.

– Știu sigur că dumneavoastră ați furat tabloul, domnule Ziskind.

Ben închise cartea. Se dădu înapoi, îndepărtându-se de Erica până când se lovi cu spatele de peretele de piatră al clădirii. Însă ea se apropie.

– Am văzut numele mamei dumneavoastră în dosar, spuse ea. Știu că tabloul i-a aparținut.

Ben mișcă buzele, dar printre ele nu se strecură nici un cuvânt. Privi cartea și-și aminti de senzația

pe care o avea când se afla sub luminile din studioul emisiunii *Cine îl învinge pe Wizkind?*, când năduşea pe sub corset, inima îi bubuia în cuşca de fier, mâinile i se mişcau spasmodic pe buton şi creierul lui lupta să găsească răspunsul corect. Dintr-odată simţi ceva inimaginabil de moale, de răcoros şi de blând pe dosul mâinii. Nişte degete subţiri se odihneau pe ale sale.

– Înţeleg dacă mama dumneavoastră vrea să şi-l recupereze, spuse Erica.

Ben înghiţi în sec, apoi îi plesni mâna de parcă ar fi fost o muscă.

– Nu ştiu despre ce vorbiţi, se răsti el.

– Pot să te ajut, Ben. Poţi face anumite lucruri care ar elimina toată această problemă. Dacă vrei, îţi pot arăta cum să returnezi tabloul fără să afle cineva că tu l-ai luat.

Numele lui suna firesc în gura ei, de parcă l-ar fi chemat aşa de ani de zile. Asta îl înspăimânta. Încercă să se mişte, dar era cu spatele lipit de zid. Răsuflarea ei avea o aromă dulce, rozalie. Nu mai stătuse aşa de aproape de o femeie de când soţia sa îi spusese că îl părăseşte şi, după ore de şoc şi implorări, se aplecase s-o sărute în semn de rămas-bun. Însă ea îl împinsese dezgustată. Acum Ben îşi simţea spatele rece pe peretele cenuşiu-închis.

– Nu ştiu despre ce vorbeşti, se sili să spună. Dacă mă acuzi de ceva, atunci de ce nu suni la pol...

Ea îşi dădu capul pe spate, apoi zâmbi larg.

– Dacă nu tu ai furat tabloul, atunci sună tu la poliţie! îi replică. Sună în seara asta şi spune-le că te hărţuiesc. Acuză-mă de complicitate la furt. Dacă eşti cu adevărat nevinovat, nimic n-ar trebui să te împiedice să mă reclami. Îi zâmbi din nou şi nodurile degetelor i se albiră pe cureaua genţii. Dacă nu,

atunci mai gândește-te. Am motive personale să-ți cer acest lucru. Ai încredere în mine, va fi mult mai simplu pentru toată lumea dacă înapoiezi pur și simplu tabloul.

Ben observă că umerii îi tremurau și emoțiile ei îl alinară. Dintr-odată fu pe deplin conștient de mirosul gunoiului din tomberonul de lângă ea, un miros discret, dulceag, de fructe intrate în putrefacție. Fusta ei grena flutura în briza înserării și Ben surprinse imaginea pasageră a unui picior lung, palid. Să aibă încredere în ea? Erica îi zâmbi din nou și Ben se întrebă dacă se putea abține, dacă îi zâmbise intenționat sau din greșeală. Ea își trecu o mână prin păr și așteptă ca el să vorbească. Însă Ben era tăcut. O clipă mai târziu își dădu seama că rămăsese cu gura căscată.

– Îți dau o zi să te gândești, spuse ea. Ne întâlnim mâine noapte la ora nouă în fața muzeului. Dacă nu vii, am să o caut pe mama ta. Nu mi-e frică să declanșez o percheziție în casa dumneaei.

Să percheziționeze casa! Ben simți că îl cuprinde panica și-și mușcă buzele. Aerul din jurul ei deveni cețos, de parcă el încă nu și-ar fi pus ochelarii la ochi. Dintr-odată, îndărătul ei apăru o siluetă de o strălucire verde aprins în noaptea portocalie.

– Sara! strigă el.

Erica se întoarse. Sara era chiar în spatele ei, pe trotuar, la un pas distanță de intrarea clădirii. Trebuia să fi predat în ziua aceea, se gândi Ben; era mai prezentabilă decât de obicei. Părul creț era legat pe jumătate la spate și purta o bluză verde aprins și pantaloni închiși la culoare, însă nu blugi. Avea o singură dungă de vopsea albastră pe brațul stâng. Sara o privi pe Erica, apoi coborî lângă tomberoane

și se opri înaintea lor. Erica zâmbi, dar Sara se mulțumi doar s-o privească.

– Bună, eu sunt Erica, spuse cealaltă femeie și întinse o mână tremurătoare.

Sara dădu din cap, dar nu-i oferi mâna, și Erica și-o coborî ușor pe a sa pe lângă corp. Ben le privi pe cele două femei care se măsurau cu privirea: timp de o fracțiune de secundă avu loc o aproape invizibilă inspectare a fețelor, sânilor, șoldurilor, părului.

– Ea este sora mea, Sara, spuse Ben. O văzu pe Erica relaxându-se vizibil, și mâna ei tremurătoare se opri să se odihnească pe marginea genții. Sara, ți-o prezint pe Erica. Ne-am... ăă, ne-am cunoscut la muzeu săptămâna trecută.

Sublinie cuvântul „muzeu" și așteptă să vadă dacă Sara înțelege. Însă Sara era preocupată, o cerceta pe Erica de parcă aceasta ar fi fost unul dintre tablourile ei, și ea s-ar fi întrebat unde să mai adauge puțină culoare.

– Sunt o mare admiratoare a poveștilor mamei dumneavoastră, îi spuse Erica Sarei și făcu un semn spre mâinile lui Ben. Ben își coborî surprins privirea și văzu că în mâna stângă ținea încă strâns *Lumea ce va să vină.* Am trecut pe aici ca să-mi dea și mie un autograf, încheie Erica.

– Să vă dea un autograf? întrebă Sara. Ben îi citi groaza în priviri și deodată își aminti ceea ce uitase. Era de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis dulce, de parcă ar fi pierdut pentru totdeauna un moment pasager de fericire. Bine, dar mama...

Ben își ciupi sora de încheietură cu mâna dreaptă și ridică repede cartea în stânga.

– Nu-ți face griji, am să ți-o dau curând înapoi, îi spuse Ericăi, cu glas ridicat în mod voit.

– Ce-ar fi să mi-o înapoiezi mâine seară? intonă Erica. Ben văzu cum puful blond i se ridică pe antebrațe, iar pielea i se strânge în aerul răcoros al nopții. La ora nouă. Sunt convinsă că o să ținem legătura, spuse ea și-l prinse pe Ben de mână.

Se atingeau, căci ea îi strângea mâna, și Ben simți în palmă moliciunea pielii ei calde. Apoi se desprinseră și Erica se îndepărtă, iar Ben rămase în urmă, cu cartea ei în mână, inspirându-i mirosul.

# CAPITOLUL 11

– E frumoasă, Ben.

Ben o grăbise pe Sara să intre și apoi să urce în apartamentul lui, însă acum stăteau întinși pe canapea (tocmai cumpărase canapeaua, ieftină, la mâna a doua, pentru a o înlocui pe cea rechiziționată de Nina) și degetele Sarei rătăceau pe coperta exemplarului Ericăi din *Lumea ce va să vină*. Ben privi pieziș abdomenul surorii lui gemene, încercând să-și imagineze conceptul acela invizibil din adâncul ei. Oare ce însemna sarcina aceasta? Însă atunci ea își sprijini cartea în poală.

– Cine este? întrebă Sara.

Ben se crispă. Ciudat, se gândi el, cum uneori încă își mai ținea spatele rigid și pielea îl furnica între omoplați de parcă ar fi fost etern prizonier în cușca copilăriei sale. Lucrul acesta se întâmpla în special când vorbea cu Sara despre femei. Ben își cunoscuse fosta soție în apartamentul surorii lui, la o petrecere al cărei scop principal fusese să-l cupleze cu o pictoriță pe care o cunoștea Sara și care lucra ca designer la un post de televiziune. Femeia pe care i-o alesese sora lui era drăguță, dar rezervată. Plecase devreme de la petrecere, acuzând o migrenă; prietena ei însă, Nina, rămăsese, râsese la glumele lui Ben și îl luase de bărbat. Sara știuse de la bun început că această

căsnicie era sortită pieirii. Refuzase să asculte orice îi spunea Ben despre soția sa la vremea aceea și schimba subiectul ori de câte ori numele ei era adus în discuție, și, pentru că ea nu-l ascultase, Ben înțelesese și el. Cei doi gemeni erau înconjurați de același cerc magic de cuvinte și de gânduri nerostite, un cerc încărcat de energie, ce se lărgise ca să-l cuprindă, dar vag, și pe Leonid. Era posibil ca o a patra persoană să nu mai încapă. Și această a patra persoană, își aminti Ben, era deja pe drum.

– E o femeie de la muzeu, răspunse Ben, prefăcându-se dezinteresat. Lucrează acolo. Spune că știe că tabloul e la mine și vrea să ne întâlnim mâine seară în fața muzeului ca să i-l înapoiez. Pretinde că nu are să spună nimănui dacă mă duc la întâlnire când vrea ea.

Sora lui ascultă, apoi lăsă capul în jos și privi coperta cărții. Părul îi cădea pe gât asemenea unor sfori negre.

– E frumoasă, repetă ea.

– Și asta înseamnă că ar trebui s-o cred?

Sara nu răspunse. Ben încercă să nu se mai gândească la Erica. Lovi cu piciorul un teanc de articole de enciclopedie pe care le compusese de curând și le lăsase pe podea cu o noapte în urmă, după ce adormise în timp ce le citea pe canapea. În copilărie îl fascinaseră enciclopediile. După moartea tatălui său, când crescuse suficient cât să se gândească la asta, reanalizase diferitele povești ridicole auzite de-a lungul timpului despre felul în care tatăl său își pierduse piciorul, povești care merseseră de la varianta cu tigrul la cea cu un cutremur sau la o alta a unei vrajbe sângeroase de familie) și începuse să facă investigații, căutând informații despre comportamentul diferitelor

animale, despre teritoriul anumitor ţări şi despre istoriile mai multor războaie, imaginându-şi în sinea lui că se pregătea, că se antrena să supravieţuiască unui viitor şi mai cumplit. Însă acum ideea de enciclopedie i se părea absurdă.

Sara deschise cartea pe care o adusese Erica, şi Ben se mută de-a lungul canapelei până când reuşi să vadă ilustraţiile peste umărul surorii lui. Mâinile ei poposiră pe imaginea unui bărbat care conducea o maşină, cu buzele strânse, cu nodurile degetelor desenate cu cerneală neagră, încordate pe volan. Înapoia lui, pe bancheta din spate, stătea o femeie cu un zâmbet forţat, o siluetă transparentă proiectată pe scaunul pictat în acuarelă.

– Nu i-ai spus de mama, observă Sara.

– Aşa e, răspunse Ben după un timp. Când mi-a dat cartea... nu ştiu de ce nu i-am spus. De fapt, ştia motivul – pentru a păstra iluzia, pentru a se putea preface că mama sa exista încă şi dincolo de paginile de hârtie. Cât timp Erica nu ştia, putea crede şi el ceea ce credea ea.

– Îmi plac culorile, şopti Sara şi-şi trecu un deget peste marginea paginii.

Ben privi din nou femeia pictată în acuarelă ce stătea pe bancheta din spate, neobservată.

– Unghiurile, fusta roşie, spuse Sara, gândind cu voce tare. Şi lumina.

Sara vorbea întotdeauna despre orice de parcă ar fi fost ceva desprins dintr-un tablou de-al ei. Ben se întrebă dacă ar fi fost în stare să observe ceva fără ajutorul ei. Şi-o imagină pe Erica stând lângă uşă şi zâmbi. Oare chiar avea să meargă mâine seară la întâlnire? Dintr-odată îşi dori să se ducă. Însă

apoi își aminti de ce venise Sara și-i smulse cartea din mâini.

– Asta voiam să-ți arăt, spuse și duse mâna la buzunar, de unde scoase pagina împăturită și o desfăcu. Am găsit-o în casă. Așeză scrisoarea peste carte și o ținu de antet, un chenar roșu aprins, în interiorul căruia erau trecute cuvintele *Komornik Art Exchange*. Sara coborî privirea, se aplecă, luă pagina și citi mai repede, până când Ben începu să citească peste umărul ei, iar ochii lui parcurseră în grabă cuvintele pe care deja încercase să le uite.

*18 decembrie 1986*
*Stimată doamnă Ziskind,*

*Regret nespus tonul conversației noastre telefonice de ieri. Însă vă trimit această scrisoare pentru a-mi reitera comentariile în scris. Decizia mea privitoare la studiul* Deasupra orașului *este finală.*

*În ciuda afirmațiilor dumneavoastră în legătură cu caracterul lui Serghei Popov (și trebuie să admit că-mi este greu să le stabilesc relevanța, ca să nu mai spun acuratețea, dacă dumneavoastră chiar aveați cinci ani când l-ați întâlnit pentru ultima oară), domnul Popov e un client important, cu care am încheiat numeroase afaceri de la începutul perioadei de glasnost. N-am avut niciodată nici o problemă cu dânsul la vreuna dintre vânzări, și relația dintre noi se bazează pe încredere. Acuzațiile pe care vi le-a adus prin fax și pe care vi le-am citit nu trebuie tratate cu ușurință. În esență, ați fost acuzată de un delict grav.*

*Nu a fost în intenția mea să batjocoresc amintirea tatălui dumneavoastră. Însă, când vine*

*vorba de o vânzare de o asemenea anvergură, mă tem că răposații părinți nu pot constitui o probă acceptabilă. Eram dispus să vă cred pe cuvânt și pe dumneavoastră, și (mai important) pe expertul la care ați apelat prin intermediul meu, dar nu intenționez să mai apelez la serviciile acelui domn după acest incident. Din nefericire, există un mare număr de falsuri după tablouri de Chagall pe piață. De la moartea artistului, anul trecut, operele sale sunt extrem de dificil de autentificat. Fiecare fals vândut impietează asupra valorii originalelor. Este inutil să mai spun că impietează și asupra afacerii mele. În ceea ce privește solicitarea dumneavoastră de a vă fi returnat tabloul, concluzia este următoarea: chiar dacă domnul Popov și-ar asuma cheltuiala de a-mi trimite tabloul înapoi – lucru pe care nu are intenția să-l facă și eu cred că pe bună dreptate – alegerea mea de profesionist în domeniu este ca acesta să fie distrus mai degrabă decât să i se permită reintrarea pe piață. Nu am nici un motiv să cred că nu ați încerca să-l vindeți altcuiva.*

*Întrucât v-am cunoscut personal, doamnă Ziskind, înțeleg că ați trecut prin multe și știu cât de greu v-a fost dumneavoastră și copiilor dumneavoastră. Însă, chiar dacă ar fi să vă cred pe cuvânt, m-ați pus într-o situație imposibilă. Domnul Popov crede că ați vrut neapărat să-l înșelați și, întrucât nu vă poate da personal în judecată fără complicații diplomatice importante, aflându-se în URSS, m-a încurajat pe mine să o fac. Trebuie să înțelegeți că din pură simpatie față de copiii dumneavoastră am decis să nu vă acționez în justiție. Sper că decizia mea este*

*mulțumitoare pentru dumneavoastră și că astfel vom pune capăt acestei chestiuni.*

*Cu stimă,*
*Lawrence Komornik*

– Nu e adevărat, șopti Sara.

Ben își așeză din nou scrisoarea în poală. Își scoase ochelarii, frecă lentilele de cămașă și apoi își îngădui să spună ceea ce-și refuzase tot drumul, de când plecase din casă.

– Ba da, Sara.

Sara rămase tăcută, însă Ben începu s-o contrazică, de parcă ea ar fi negat.

– Nici eu nu am crezut la început. Îmi amintesc cât de supărată a fost mama când a încercat să-l vândă, spuse el, încercând să pară mai răbdător decât era de fapt. Dar știi că ar fi putut falsifica cu ușurință tabloul. Și nu ar fi singura dată când făcea așa ceva. Luă cartea din poala Sarei și o trânti pe canapea. Știi că nu ea a scris poveștile astea.

Era un lucru despre care nu vorbeau niciodată, dar pe care totuși îl cunoșteau amândoi. Sara clipi și Ben își dădu seama că ea avea de gând să ignore această observație.

– Nu poate fi un fals, spuse ea. Tabloul se afla într-un muzeu rusesc.

– Asta înseamnă un singur lucru, și anume că tipul care l-a cumpărat nu era prost, insistă Ben. Probabil că nu a spus nimănui în Rusia că a fost înșelat, l-a trimis direct la muzeu și a păstrat banii pe care i-i dăduseră pentru achiziționare.

Sara clătină din cap.

– Nu așa au stat lucrurile. Eu l-am cunoscut.

Ben se ridică în capul oaselor și se aplecă înainte.

– Da? Adică pe cine? Și cum?

– Atunci când mama încerca să vândă tabloul. Am mers cu ea la firma aceea care comercializa obiecte de artă. Bărbatul care l-a cumpărat era rău.

Ben o privi, străduindu-se să formuleze ceva ce refuza să ia forma unui gând.

– Cum adică „rău"? întrebă el într-un târziu. Cuvântul îl dusese cu gândul la el însuși pe vremea când era copil, la strania rușine pe care o încercase când văzuse pentru prima oară proteza tatălui său, la sentimentul acela de jenă că el avea două picioare, de jenă chiar că era viu. Ascultă, nerăbdător.

– Vreau să spun că mama a leșinat chiar acolo, în fața lui.

Ben se lăsă pe spate și surprinderea îi fu înlocuită de dezamăgire. Îi era greu să și-o închipuie pe mama lor leșinând.

– Asta nu explică nimic, spuse, adoptând glasul de om rațional pe care știa că ea îl detestă. Sunt un milion de motive pentru care un om ar putea să leșine. Și, în plus, asta s-a întâmplat când noi aveam cât, unsprezece ani? Probabil că ai interpretat greșit situația.

Sara îl măsură cu privirea.

– Tu nu crezi în existența răului, spuse ea ușor. Pentru tine, totul este o neînțelegere.

Ben tăcu, neștiind cum să contraatace. Într-un final mârâi.

– Oamenii nu sunt răi din naștere, Sara, spuse el. Era extrem de conștient de tonul său arogant. Nu poți spune lucrul ăsta despre un om cu care

ai petrecut zece minute acum aproape douăzeci de ani.

– Ai dreptate. Nu se nasc răi. Însă aleg să fie așa. Și chiar sunt.

Dunga de vopsea bleu de pe antebrațul Sarei tremură. Preț de o clipă, Ben își imagină că era o venă și se gândi din nou la piciorul lipsit de vene al tatălui său. Era inutil să discute rațional cu Sara, știa asta. Privirea îi căzu pe cartea mamei lor așezată între ei și simți în piept cât de împovărătoare îi era situația.

– Și eu ce ar trebui să fac? întrebă. Faptul că tabloul pe care l-am furat este un fals nu schimbă cu nimic lucrurile. Deja sunt ca și prins. Femeia aceea a spus că o să ceară poliției să facă o percheziție acasă la mama dacă nu mă duc la muzeu mâine seară. Am sentimentul că e importantă acolo, la muzeu. Or să-i dea ascultare, spuse el și scrâșni din dinți. Știe că tabloul e la mine. Și știe unde locuiesc. Există un milion de moduri în care poate găsi casa mamei, chiar citind pur și simplu unde locuiește în prezentarea autorului pe coperta cărții. Știe chiar și unde locuiești tu, de când a vorbit poliția cu tine. L-aș putea duce într-o căsuță poștală, dar nu e decât o chestiune de timp până au să-l găsească. S-a terminat, Sara.

Sara privi în față și apoi zâmbi brusc. Ochii îi scânteiau când se uită la fratele său.

– Atunci du-te și întâlnește-te cu ea, spuse.

Ben își înfipse unghiile în palmă.

– Nu pot. În primul rând că nu am de gând să dau tabloul înapoi. Ne aparține, indiferent cine l-a făcut, și o să-l păstrăm. Și în al doilea rând, chiar dacă m-aș duce, nu o cred când spune că nu m-ar preda poliției. De fiecare dată când cred pe cineva, o pățesc.

De fiecare dată când un membru al familiei noastre crede pe cineva, o pățim.

– N-ai s-o pățești. O să falsificăm și noi tabloul.

Ben rămase mut. Deschise gura, dar din ea nu-i ieși nimic, doar o răsuflare rece. Într-un final își regăsi glasul.

– Da, dar cum... cum...

Sara îl prinse de mână.

– Du-te să te întâlnești cu ea mâine seară și fă-o să-ți dea și alte detalii în legătură cu tabloul. Fă pe durul. Spune-i că nu i-l înapoiezi dacă nu îți dă dovezi că vorbește serios – ceva care ar compromite-o dacă ar încerca să te denunțe.

Ben era uluit. Vedea o latură a Sarei pe care o cunoscuse rareori, un pragmatism pe care i-l arăta rar, deși fusese vizibil în ziua aceea când mersese și ea nepoftită la locuința lui Leonid. Și-l mai văzuse în unele dintre tablourile ei, în peisajele umbroase care ascundeau o lumină neașteptată, puternică și tainică.

– Probe? Ca de exemplu? întrebă el.

– Ceva în legătură cu starea inițială a tabloului. Chiar dacă noi avem originalul, muzeele înregistrează lucruri pe care noi le-am ignora dacă am încerca să facem o copie, detalii pe care nu le-am observa. Trebuie să ne asigurăm că știm totul, ca să fie perfect. Apoi eu am să fac copia și tu ai s-o înapoiezi.

Ben simți degetele Sarei pe dosul mâinii, a doua oară când o femeie îl atingea în seara aceea. Se cutremură.

– Dar, Sara, e... credeam că tu...

Sara zâmbi larg.

– Mama a făcut-o, noi de ce n-am face-o?

La început, Ben crezu că Sara se răzgândise, că acum credea ceea ce se scria în scrisoare, că mama lor falsificase tabloul. Însă apoi înțelese ce voia să spună cu adevărat sora lui: cărțile mamei.

– Sara, nu trebuie să faci asta pentru mine. E problema mea, nu a ta.

– Nu există problemă care să fie doar a ta, nu și a mea.

O vreme rămaseră împreună în tăcere. Apoi Sara ridică încheietura lui Ben sprijinită pe canapea și o întoarse ca să se uite la ceas. Însă el nu purta ceas. Sara se ridică.

– Trebuie să plec. Mă așteaptă Leonid, spuse ea.

Ben auzi numele lui Leonid și tresări, căci își dădu seama de ceva. „E frumoasă", auzi din nou în minte cuvintele Sarei. Și se întrebă – după căsătoria Sarei cu Leonid, după divorțul lui Ben, după noul concept ce se plămădea în adâncul ei – ce anume credea sora sa că îi datorează. Până când să se ridice el în picioare și să se îndrepte spre ieșire ca să o conducă, ea era deja la ușă.

– Ne vedem curând, îi strigă.

Și ușa se închise înainte ca el să-i poată mulțumi.

„Când un om moare, nu se mută dintr-o cameră în cealaltă", îi spusese mai demult mama lui. „Se mută în partea cealaltă a aceleiași camere." Ben stătu lângă ușă și privi capătul celălalt al camerei, unde cartea mamei lui stătea așezată pe canapea aidoma unui om, sprijinită de perne. Ben traversă grijuliu camera, de teamă să nu tulbure aerul, apoi se așeză pe canapea lângă ea. O deschise și începu să citească din exemplarul Ericăi Frank al *Lumii ce va să vină.*

*Am să vă spun o poveste despre felul în care mai demult mi-am luat o mare povară în spate, care aproape că mi-a distrus viața, căci atunci când ești tânăr faci tot felul de lucruri necugetate.*

*Într-o noapte de iarnă, când eram încă tânăr și proaspăt căsătorit, a trebuit să călătoresc singur din Metropolis, orașul în care locuiam, în Megalopolis, orașul cel mare. Ningea tare în noaptea aceea și, dacă aș fi avut ceva minte, aș fi rămas acasă. Însă tocmai îmi cumpărasem o mașină nou-nouță, una mare, cu cauciucuri uriașe, și știam că am să mă descurc. Așa că am pornit printre troiene, pe lungul și pustiul drum spre Megalopolis.*

*Curând am descoperit că, deși aveam o mașină nouă, este foarte greu să călătorești singur prin zăpadă și că înaintezi foarte lent. Peste nu prea mult timp, m-am simțit așa de singur, de obosit și de înfometat, încât am decis să mă opresc în primul loc unde puteam. Însă drumul între Metropolis și Megalopolis este un drum lung, de țară, pe care nu locuiește mai nimeni. După câteva ore petrecute în viscol, am văzut un han micuț, singuratic, asemănător unei pietre de mormânt părăsite, însă la ferestre licărea o luminiță. M-am oprit și, deși am să regret lucrul acesta pentru tot restul zilelor, am intrat.*

*Am deschis ușa și am văzut o scenă pe care sper să n-o mai văd niciodată. Într-o odaie mică, în mijlocul podelei, zăcea un mort, acoperit cu o pânză neagră, groasă, și deasupra capului avea două lumânări aprinse. La căpătâiul mortului stătea un bărbat și împrejurul lui mulți copilași, plângând și văitându-se. Am vrut să închid ușa, să mă întorc la mașină și să-mi continui drumul spre Megalopolis, însă în clipa aceea bărbatul m-a văzut și era deja prea târziu.*

*– Ajută-ne! Ajută-ne! Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule, ce ne facem?! striga bărbatul. Biata mea*

*soție! Trebuie înmormântată! E o lipsă de respect să o țin așa! Trebuie imediat înmormântată! Însă cimitirul este tocmai în Necropolis! Nu putem merge nicăieri pe vremea asta! Dumnezeule, ce ne facem?!*

*Cu aceste cuvinte, bărbatul a izbucnit în hohote bizare, fără lacrimi, un sunet ciudat și îngrozitor, gutural, aproape ca un râs. Și atunci am uitat de mine. Ce mai conta că mi-era frig, că eram obosit, înfometat și la zeci de kilometri distanță de locul în care trebuia să mă aflu în noaptea aceea?*

*– V-aș putea duce eu acolo, am spus. Și i-am pomenit despre mașina mea cea nouă. Vin din Metropolis și merg spre Megalopolis. N-ar fi nici o problemă să opresc în Necropolis pe drum.*

*– Dar nu pot lăsa copiii singuri! a strigat bărbatul.*

*Dintr-odată m-am simțit un erou, de parcă aș fi putut face orice.*

*– Nu vă faceți griji, am spus. Pot s-o duc eu.*

*– Mulțumesc! Mulțumesc! a zis bărbatul printre hohote de plâns. Nu există faptă mai bună decât a îngropa un mort, căci este singura pe care o poate face un om fără să se aștepte vreodată să fie răsplătit pe lumea aceasta. Pentru această faptă bună, tinere, ți-ai câștigat un loc în Lumea ce va să vină! Lumea ce va să vină!*

*M-a ajutat să pun mortul pe bancheta din spate și i-am ascultat cu atenție toate instrucțiunile. Toată lumea din Necropolis îl cunoștea, mi-a spus. Tot ce trebuia să fac era să-i rostesc numele și totul avea să se rezolve. Nu era nici un motiv de îngrijorare. Și pentru toate acestea îmi câștigasem un loc în Lumea ce va să vină!*

*Zăpada cădea din ce în ce mai deasă în timp ce mergeam spre Necropolis, și abia dacă mai puteam mișca mașina. Mi-am repetat întruna în minte instrucțiunile pe care mi le dăduse bărbatul. Însă, în tot acest timp, gândurile*

*mi se îndreptau spre un singur lucru: stăteam în mașină cu un mort. Îmi părea că văd ochii pe jumătate închiși ai femeii privindu-mă, de parcă buzele ei moarte, și ferecate ar fi putut dintr-odată cuvânta. Am crezut că o să mor de frică, singur, pe drumul acela înzăpezit. Curând, minunata mea mașină s-a împotmolit într-un nămete. Era foarte târziu, și am încercat să dorm în mașină, dar mi-era teamă că, dacă adorm, m-aș putea alătura pasagerei mele și nu m-aș mai trezi niciodată. Pe când somnul și zăpada ba mă purtau cu ele, ba mă părăseau, îmi închipuiam cum femeia se elibera de sub linţoliul ei și mă privea. Am auzit vântul șuierând cu glasul ei și am început să mă întreb care dintre noi era mortul.*

Desigur, povestea nu avea un final fericit. Când bărbatul ajungea în Necropolis, își dădea seama că uitase numele moartei și, când încerca s-o înmormânteze, era acuzat că o ucisese, până când, cuprins de panică, începea să pretindă că moarta era soacra lui, lucru care mergea bine până când soacra lui chiar apărea și voia să știe de ce o îngroapă de vie, și apoi...

Ben citi și reciti fără încetare povestea până când se lăsă noaptea, de parcă faptul că citea i-ar fi putut alunga coșmarurile. Când în sfârșit adormi, visele sale nu conţineau povești, ci doar pietrele dure ale gândurilor: infinit de improbabila coincidenţă de a fi contemporan cu iubirea vieţii tale, cât de des se întâmpla ca un om să poarte mortul și povara altcuiva, cât de stupid era să-ţi închipui că bunătatea îl poate apăra pe cel bun și, lucrul cel mai rău, genunea fără fund a unui adevăr pe care el îl văzuse brusc, spre dezgustul său: că lumea ce va să vină despre care vorbiseră întotdeauna părinţii săi nu era deloc o viaţă

de apoi, ci pur și simplu lumea aceasta, următoare, lumea viitorului, a propriul tău viitor, cel pe care ți-l creai odată cu fiecare alegere.

A doua zi de dimineață, Ben se trezi și știu că avea să se ducă la muzeu.

# Capitolul 12

În copilărie, Der Nister auzise o poveste pe care directorul academiei rabinice din Volojin obișnuia să le-o spună elevilor săi. Într-o noapte, pe vremea când era încă tânăr, directorul visase că murise și că ajunsese pe lumea cealaltă. Când îi venise rândul să apară dinaintea tronului divin, Cel Sfânt îl luase de mână și îl condusese la o ușă mică. Ușa se deschisese, și directorul se trezise într-o încăpere scăldată de lumină, ticsită de cărți: biblioteci și mese încărcate cu tomuri, manuscrise așezate în teancuri înalte peste tot pe podea. Directorul privise împrejurul bibliotecii secrete și zâmbise. Era convins că acesta era locul care îi fusese destinat în paradis. Însă, când se întinsese să ia un volum din bibliotecă, mâna divină îl prinsese brusc de umăr și-l reținuse.

– Acestea sunt toate cărțile pe care ar fi trebuit să le scrii, spusese Cel Sfânt. De ce nu le-ai scris?

În anul 1942, Der Nister începu să locuiască într-o asemenea odaie.

Soția pe care nu o mai iubea îl părăsise de mult, luându-l cu ea și pe băiețelul lor. Iubita sa Hodele se mutase la Leningrad, unde umbla zvonul că se găsea de lucru pentru tinere asemenea ei, în fabrici. Der Nister se ascunsese și el prin diferite locuri, abandonând oraș după oraș, până când în sfârșit ajunsese

în Taşkent, în Uzbekistan, unde, într-o odaie mică dintr-o baracă de ciment de lângă gongurile răsunătoare ale bazarului, adunase toate punţile de hârtie ale cărţii pe care voia să o termine înainte ca moartea să-l găsească în cele din urmă.

Punţile de hârtie se întindeau pe podele, pe pereţi şi pe rafturile din odaia sa. Într-un oraş în care atât de puţini ştiau să citească încât nimeni nu se sinchisea să instaleze plăcuţe cu numele străzilor, odaia lui Der Nister era un mic paradis secret al cărţilor. Cuvintele atârnau în aer, pe foi, în decupaje, în petice, cerneală neagră înşirată pe pagini albe asemenea şiragurilor de mărgele boante ce atârnau în uşile şi în pieţele de pe străzile din Taşkent. Primul volum al romanului său, *Criza familiei*, fusese publicat în 1939 şi fusese bine primit, catalogat drept o capodoperă în limba idiş. Der Nister strecurase, cu şiretenie, şi idei ipocrite în text – digresiuni acuzatoare despre cum familia de burghezi din roman era sortită, desigur, pieirii din pricina convingerilor religioase înapoiate, refuzului copilăresc de a crede în progres, din cauza faptului că exploata masele –, introducându-le cam o dată la patruzeci de pagini, pentru a îmbuna cenzorii. Însă în Taşkent, în mirosul portocaliu de cai şi în norii denşi de praf galben strălucitor ce pătrundea prin ferestrele sparte, pictându-i sprâncenele şi mustaţa, Der Nister uită de cenzori şi scrise pur şi simplu. Era perfect conştient că îşi pierdea minţile, scoţându-şi-le uşor din cap şi vărsându-le conţinutul pe peticele de hârtie cu care căptuşea pereţii. Aproape terminase volumul al doilea.

Auzise zvonuri despre succesul lui Chagall în America. Pictorul avusese parte de importante vernisaje în muzee, primise comenzi să decoreze săli publice

și clădirile unor opere din întreaga lume, fusese cu familia în hoteluri și în orașe turistice în care alți evrei nu-și puteau închiria nici măcar o cameră. Era aclamat în toată presa occidentală pentru amplele sale tablouri radiind bucurie, debordând de culoare și de lumină. Însă soția artistului (femeia pictată cu albastru), auzise Der Nister cu doi ani în urmă, murise pe neașteptate de pneumonie în timpul unei vacanțe într-un sat de munte. Chagall o dusese la spitalul cel mai apropiat, însă era un spital creștin și, depinzând cărui zvon îi dădeai crezare, fie i se refuzase tratamentul, fie ea văzuse formularul de internare în care i se cerea să-și menționeze religia și refuzase să se interneze acolo. Așa e în America, pretindeau tovarășii mai loiali ai lui Der Nister. Îl convinseseră să se alăture Comitetului evreiesc antifascist, care solicita ajutorul evreilor de peste hotare în lupta sovietelor împotriva naziștilor. Până acum fără rezultat, din câte își dădea seama Der Nister. Mai târziu auzise vești exuberante despre cum mai vechii prieteni ai lui Chagall – Shloyme Mikhoels, directorul teatrului evreiesc pentru care Chagall pictase pânze uriașe, și Ițic Fefer, poetul de duzină căruia Chagall îi ilustrase cărțile – fuseseră trimiși de către guvern în călătorie prin New York, Boston, Philadelphia, Detroit, Chicago, San Francisco și Los Angeles, escortați, desigur, de către poliția secretă sovietică, ca să strângă bani și să câștige sprijinul evreilor americani. Der Nister citise într-un ziar al partidului că Chagall chiar se întâlnise cu ei la New York. Americanii imperialiști percepuseră atât de greșit misiunea lor încât trimiseseră FBI-ul să-l interogheze pe Chagall imediat după întâlnire, totuși – citea Der Nister – exista încă speranța unui front comun în lupta cu bestia fascistă.

Der Nister se îndoia. Dacă așa ar fi stat lucrurile, el n-ar mai fi avut nevoie să se ascundă în Tașkent.

Cartea neterminată devenise pentru el o obsesie. Rareori își părăsea odaia, pe care o căptușise cu mormane de hârtii mâzgălite cu începuturi și sfârșituri, prinsese idei în cuie pe pereți și întinsese fâșii prelungi cu propoziții de la fereastră și până la ușă. Din podea izvorau noiane de scene și capitole, de parcă hârtiile s-ar fi reîntrupat în copaci. Pădurea de hârtii dimprejurul său scânteia în soarele ce se strecura pe ferestre, țesând raze de lumină și dând naștere unor tapiserii în galben, purpuriu și albastru. Foamea îl gâtuia, însă Der Nister o transfigura scriind. Nu dormea aproape niciodată. În perioadele dominate de lipsuri, scria între coloanele ziarelor mai vechi, pe bucăți de carton sau pe bucăți de scoarță smulse de pe copaci. Dădea la schimb cartofi pe cerneală.

În adâncurile pădurii de hârtii din odaia lui se întindea un regat imaginar strălucitor, orașul Berdicev din secolul al XIX-lea, în care Der Nister locuise în copilărie. Era un oraș prosper în mijlocul pădurilor, plin de negustori, muncitori, studenți, nobili și încă mai plin de adunări ale „celor drepți", dinastii de lideri religioși ce îndrumau spiritul adepților lor. Pe fiecare bucată de hârtie apăreau membrii familiei în criză: Moyshe, negustorul scrupulos care planifica întotdeauna totul și ajuta pe toată lumea, și care le făcuse copiilor săi serviciul de a-și cumpăra singur un loc de veci încă din primul capitol al cărții, înainte să înceapă să i se împuțineze averea; Luzi, adeptul răposatului mistic și povestitor Nahman din Brațlav, care își mâhnea fratele, pe Moyshe, cu fervoarea sa religioasă, dar care niciodată nu încetase să fie sfătuitorul lui; și Alter, savantul idiot, care vedea

timpul și simțea schimbările ce se petreceau cu frații săi Moyshe și Luzi așa cum simțea schimbarea anotimpurilor și care în rarele momente de luciditate le scria scrisori personajelor biblice, îngerilor și lui Dumnezeu. Ani de zile, în închipuirea sa, Der Nister trăi în Berdicevul secolului al XIX-lea. Era pentru el o ascunzătoare.

Însă într-o zi, în îmbâcsita vară a lui 1942, Der Nister primi o scrisoare, și puntea lui de hârtie fu sfâșiată. Se prăbuși pe podeaua odăii și încetă să mai scrie.

O săptămână întreagă stătu tăcut în pădurea de hârtie, desculț, cu cămașa sfâșiată și cu fruntea mânjită de praf galben strălucitor de pe pervazul ferestrei. La sfârșitul săptămânii, tot nu se reapucă de scris. Părăsi odaia și rătăci pe străzile Tașkentului, pe care se învârtejea praful, prin bazarul cu cai, țesături, mirosuri de carne la grătar și fete tinere. Merse și merse, înconjurând orașul la pas, prea speriat să întrebe pe cineva cum să ajungă în locul în care voia să ajungă. În sfârșit, pe când soarele se afundă în cerul încins și galben, găsi ceea ce căuta.

Intră în sinagogă – în cea veche, nu în cea nouă, populată de refugiați asemenea lui –, unde evreii nici măcar nu vorbeau idiș, ci o altă limbă evreiască, a lor. Nu putea vorbi cu ei decât în ebraică și trebui să-și încordeze auzul ca să le înțeleagă graiul plin de sunete guturale, greu inteligibil. Însă stătu să le asculte rugăciunile, pentru că așa trebuia, și mormăi cuvinte în care și-ar fi dorit să creadă. Se întoarse acolo zi de zi până la sfârșitul anului.

După o lună de rugăciuni înălțate zilnic în care și-ar fi dorit să creadă, Der Nister reîncepu să scrie. Însă nu se apucă din nou de carte, ci își aminti

de scrisorile pe care le compusese personajul său Alter și se hotărî să scrie și el la fel. Consultă manuale de redactare a scrisorilor pe care le păstrase printre teancurile de hârtii, broșuri mai vechi care îi învățau pe oameni formele potrivite de adresare. Întocmi scrisorile, asemenea lui Alter, în ebraica veche protocolară și le adresă celor care nu aveau să-i răspundă niciodată.

*Îngerului viselor*
*(fie ca lumina ta să dăinuie veșnic):*

*Îmi cer iertare că îți tulbur lucrarea anevoioasă și atât de însemnată. Știu prea bine că muncești din greu în ultimul timp, căci mulți oameni din întreaga lume se plâng de coșmaruri. Însă trag nădejde că îmi vei acorda câteva clipe de trezie ca să-mi asculți necazul. Mă îngrijorează faptul că am încetat să visez.*

*Copil fiind, după cum sunt sigur că îți amintești, aveam mereu vise, vise lungi, frumoase. În ele zburam întotdeauna deasupra orașului. Mă întindeam să dorm și îmi primeam de la tine porția nocturnă de povești, ca pe niște scrisori strecurate prin crăpăturile pleoapelor, și deschideam fiecare peisaj de parcă aș fi despăturit o coală de hârtie dinaintea ochilor. Lumea mi se desfășura la picioare, iar eu mă înălțam deasupra ei, plutind peste orașe, printre nori. Mă trezeam cu o izbitură, de parcă m-aș fi prăbușit la pământ. Mai târziu ai început să-mi aduci mesajele tale când eram încă treaz. Nu știu dacă ai făcut-o din greșeală sau dacă încercai să mă înspăimânți cu terifiantele coșmaruri pe care mi le trimiteai când somnul*

*mă ocolea. Totuși, până și cele mai groaznice peisaje pe care mi le ofereai erau daruri în culori nestăvilite.*

*Însă acum nu mai visez deloc. Când închid ochii noaptea, văd doar bezna, aceeași beznă care mă învăluie în pleduri groase de umbră în timpul zilei. Duse sunt poveștile, duse și culorile, nu mi-au rămas decât cenușiul apăsător și negrul. Zac în pat cuprins de tremur, ca un copil, speriat de cortina trasă ce mă așteaptă în somn.*

*Unde mi-ai ascuns visele?*

*Cu profund respect,*
*Cel Ascuns*

*Lui Nabucodonosor, regele Babiloniei*
*(fie ca numele să ți se șteargă din amintire)*

*Îți scriu această misivă cu prilejul celei de-a noua zile a lunii lui Av, spre a te felicita acolo, pe lumea cealaltă – unde cu siguranță sărbătorești astăzi cea de-a două mii cinci sute douăzeci și opta aniversare a distrugerii Templului din Ierusalim, în care strămoșii mei au slujit în vechime ca preoți ai lui Dumnezeu.*

*Îți trimit vești despre mine de la capătul pământului, dintr-un oraș și o țară plină de munți înalți, pe care nici măcar marele tău imperiu de odinioară nu le-a ajuns vreodată, ca să te înștiințez că sunt aici, pe cea din urmă margine de la capătul pustietății, din pricina ta. Căci decizia ta de a da foc Casei a fost cea care i-a inspirat pe toți cei ce ți-au urmat. Tu n-ai fost decât primul.*

*În această zi, cei cu mai multă credință ca mine stau pe pământ gol, își scot încălțările, își smulg*

*hainele, postesc și jelesc. Chiar și aici, pe cea din urmă margine de la capătul pustietății, se căiesc amarnic, își pun cenușă în cap și strigă către ceruri:* Din pricina păcatelor noastre, Dumnezeu ne-a alungat de pe pământul nostru, *așa cum fac de două mii cinci sute douăzeci și opt de ani.*

*Înțeleg motivul. Este mult mai simplu să pui totul pe seama lui Dumnezeu, să crezi că nici un om nu ar fi în stare de o asemenea sălbăticie fără sens, că trebuie să existe un motiv, că ne merităm soarta, că lucrurile trebuie să aibă un sens.*

*Însă eu știu că nu este așa. Și că responsabil nu a fost Dumnezeu, ci tu.*

*Cu profund respect,*
*Cel Ascuns*

*Celui Etern (fie ca numele Tău,*
*mărite și înălțate Doamne, să fie cinstit pentru eternitate)*

*Îmi cer iertare că te rețin de la lucrarea ta divină și atât de însemnată. Trag speranță că vei binevoi să-mi oferi darul milosteniei tale și mă vei ierta că te întrerup în acest moment de cotitură din istoria lumii noastre. Cu umilință socot că în prezent ești absorbit de acte creatoare absolut esențiale, care dau un sens sfânt vieții pe lume și cărora toți (facă-se voia ta) vom avea privilegiul de a le fi martori în viitorul apropiat, curând și în viața aceasta – căci altfel nu-mi pot explica absența ta de pe fața pământului.*

*Îți scriu în legătură cu scrisoarea pe care am primit-o de curând (după ce a călătorit multe luni*

*pe drumuri) din orașul tău pământesc pe nume Leningrad, care a fost asediat și nimicit, și unde mii au murit de foame, unde copiii și adulții au început să mănânce zoaie din rigole și să omoare gângănii, și să se ucidă unii pe alții pentru un pic de mâncare. Scrisoarea mă informa cu regret că fiica mea, ființa care îmi e cea mai dragă pe lume, iubita mea, Hodele a mea – asemenea oricăror mărturii ale divinei tale prezențe –, a dispărut de pe fața pământului.*

*Sunt convins, Dumnezeule Plin de Pântece, că milioanele de oameni ale căror plânsete răzbat până la tronul tău – ale acelora dintre ei care încă îndrăznesc să creadă că îi vei auzi – vor să cunoască motivul. De ce, dintre milioanele de copii din lume, ai vrut neapărat să-l ucizi pe al meu? Voiai ceva mai mult de la mine, de la ea, de la noi? Îți stârnise mânia sufletul ei de douăzeci și nouă de ani? Sau ai vrut-o pentru tine la fel de mult ca mine și apoi mi-ai răpit-o așa cum un bărbat îi răpește altuia nevasta? Aveai cumva neapărată nevoie de strălucirea ei anume pentru a-ți duce la îndeplinire lucrarea care sunt convins că te absoarbe chiar în această clipă? De ce – știu că este întrebarea tuturor celorlalți părinți –, de ce copilul meu?*

*Însă n-am să te întreb de ce. Sper doar că ai să găsești o clipă din eternitatea ta nesfârșit lucrătoare ca să-mi răspunzi la o altă întrebare, singura pe care am să ți-o adresez vreodată:*

*Ce a însemnat ea?*

*Cu profund respect,*
*Cel Ascuns*

În Uzbekistan nu se găsea nimic de mâncare, dar asta nu mai conta, căci lui Der Nister nu-i mai era foame. Stătea în odaia sa, printre mormanele neatinse de hârtie din cartea nescrisă încă. Și se legă strâns cu lungile frânghii ale memoriei, se ferecă în dosul gratiilor aducerii aminte, trase draperiile și se ascunse într-un mormânt întunecos, pe care îl umplu cu o întreagă lume a amintirilor, până când tot ce mai lipsea fură culorile și lumina.

# Capitolul 13

El fusese, fără nici o îndoială. Erica știa acum. A doua zi după ce îl așteptase în fața casei, la amiază, își dădu seama că nu telefonase la poliție să o reclame, ceea ce însemna că-i era frică. Însă asta nu era totul. În acea dimineață revăzuse dosarul tabloului dispărut și descoperise două documente în folii de plastic, amândouă purtând eticheta *Găsite în rama pânzei.* Galeria din Rusia probabil că nici măcar nu expusese vreodată tabloul, realiză ea, căci muzeul ei fusese primul care găsise hârtiile în dosul tabloului; dacă muzeul rus ar fi catadicsit să-l expună, le-ar fi descoperit chiar cei de acolo, așa cum le descoperiseră ea și colegii ei când începuseră pregătirea pentru expoziție. În picturile realizate de Chagall pentru Teatrul Evreiesc de Stat din Moscova (de fapt, niște pânze foarte mari, întinse pe niște suporturi de lemn), unul dintre colegii Ericăi descoperise zeci de pagini manuscrise pe spatele tablourilor, vârâte în marginile suporturilor de lemn, asemenea unui material izolator. Cu cât citea mai mult, cu atât Erica își dădea mai bine seama că toate detaliile tabloului furat, de la bucățile de hârtie vârâte pe dos și până la mucegaiul de pe rama dreaptă, acolo unde zăcuse pe podeaua unui depozit, sugerau că probabil pictura nu mai fusese expusă de cincisprezece ani. Probabil

că același lucru se întâmplase și în cazul multor altor lucrări prezente la expoziție. Tablouri pe care nu le mai privea nimeni, care erau lăsate să putrezească în case de valori particulare sau în dulapul vreunor hoți, și care ar fi putut la fel de bine să fie distruse sau să nu fi fost niciodată create. Această risipă o înfuria. Însă hârtiile descoperite în rama tabloului furat o revoltau și mai tare.

Unul dintre documente consta dintr-o serie de pagini tipărite ce păreau a fi un capitol sau o poveste ruptă dintr-o carte; celălalt era scris de mână, cu cerneală maro de pe vremuri. Erica nu-l putea citi pe nici unul. Amândouă erau în idiș. Literele erau aceleași ca în ebraică, pe care o cunoștea, și totuși nu înțelegea nici un cuvânt. Idiș știa însă Sam, unul dintre curatorii mai vârstnici, care mai demult locuise pe aceeași stradă cu tatăl ei, și al cărui nepot mersese cândva cu ea în tabără. Când Sam îi tradusese titlul poveștii de pe paginile tipărite și îi spusese numele autorului, Erica fusese așa de uluită încât își petrecuse pauza de masă la biblioteca publică, răsfoind o antologie groasă de povești în traducere, și avusese surpriză după surpriză până când i se întorsese stomacul pe dos. Venise înapoi la serviciu lividă. Toată mânia pe care nu-și îngăduise s-o simtă față de Saul i se strânsese treptat și îi pusese un nod în gât, fiind îndreptată de data aceasta împotriva lui Benjamin Ziskind. Însă, când curatorul cel bătrân o văzuse, izbucnise în râs.

– Încetează să te mai gândești la furtul ăsta, Erica, îi spusese Sam. Știu că Max te-a bătut la cap cu problema asta, dar acum i-a trecut, ascultă-mă pe mine. A vrut numai să te sperie un pic, să te bage în priză. E genul care se aprinde repede, dar apoi se fâsâie. Și oricum nu contează. Tabloul e asigurat. E o lucrare

relativ minoră. Toate celelalte tablouri din expoziție valorează milioane în plus. Și apoi, scuză-mă, nu pentru asta ești plătită, indiferent ce încearcă Max să-ți spună. De chestia asta se ocupă poliția.

– Ba nu se ocupă. Și sunt sigură că tabloul e la tipul ăsta. N-am nici o îndoială, zisese Erica.

Sam mai auzise asta de la ea.

– Atunci spune-le polițiștilor, îi sugerase el. Zâmbise larg, și din zâmbetul lui Erica își dădu seama că o considera un copil, ca pe nepotul lui.

– Le-am spus. Și n-au făcut nimic. Sunt convinși că hoțul e cineva din interior, răspunsese ea. Nu-i mai spusese și că îi bătuse așa de tare la cap pe polițiști încât acum o luaseră pe ea în colimator.

– Poliția l-a interogat deja, zisese Sam. Tonul lui răbdător friza aroganța. Nu ți se pare de ajuns? I-am auzit când au stat de vorbă cu tine. Spuneau că tipul nu se încadrează în tipar, că tot ce le-a spus s-a dovedit adevărat și că e pierdere de timp să-l mai cerceteze. Fă-ți un bine și găsește altceva pentru care să-ți faci griji, adăugase el cu un rânjet.

Erica strânsese mâinile pumn la spate. Numai doi oameni aveau dreptul să o trateze ca pe un copil: părinții ei. Mama îi murise, iar tatăl ei își pierdea mințile.

– Să-mi fac griji pentru altceva? întrebase ea, ridicând tonul. Bun atunci, ce părere ai de asta? Îmi fac griji pentru că, în ciuda ușurinței cu care a fost furat tabloul ăsta, la ședința de ieri nimeni nu a părut să creadă că se impune să investim pe viitor într-un sistem de alarmă.

Sam făcuse o grimasă.

– Știi cum e cu bugetul.

– Însă avem de gând să plătim pentru câini detectori de bombe.

– Lucrurile astea sunt importante, insistase Sam. În ultimul fax primit de la FBI se spune că instituțiile evreiești trebuie să...

– *Câini detectori de bombe*, repetase Erica. Ce e ăsta, muzeu de artă sau fortăreață?

– Nu eu trebuie să-ți spun cu ce realitate ne confruntăm aici, Erica.

– Realitatea cu care ne confruntăm aici este că oamenii pleacă din clădirea asta cu opere de artă de milioane de dolari și nimănui nu-i pasă, câtă vreme muzeul nu sare în aer.

Sam oftase și se întorsese spre biroul său.

– Ar trebui să citești povestea din dosarul despre tablou, strigase în timp ce ea părăsea încăperea. O găsești și tradusă. O să-ți placă.

Însă Erica o descoperise deja și acum era furioasă, nu doar pe hoț, ci și pe cei de la muzeu. Aproape că se întreba dacă merita să încerce să recupereze tabloul. Avea să le fie învățătură de minte dacă nu era niciodată înapoiat, se gândi. Însă simțea că important aici era principiul. O înfuria ideea că există artă la care nu se uită nimeni, lucruri ascunse ce trebuiau văzute. Pe măsură ce orele se scurgeau, mânia i se amplifică până când nu mai putu de nerăbdare să-l întâlnească pe hoț în seara aceea, să-i spună verde în față adevărul despre cărțile mamei lui și să-l surprindă cu tabloul sub braț pe filmul din noua cameră de supraveghere a muzeului – care, desigur, era îndreptată numai spre stradă, menită nu să înregistreze operele de artă care ieșeau, ci pe oamenii care intrau în clădire.

La ora nouă în noaptea aceea era o liniște stranie. În fața intrării principale a muzeului, Erica aștepta pe una dintre puținele porțiuni de stradă din New York care îți puteau da iluzia că te afli într-un alt oraș, într-un loc mai civilizat și mai frumos. Șiruri identice de copaci groși formau o arcadă de-a lungul bulevardului din dreapta ei, și frunzele lor foșneau ușor deasupra trotuarului placat cu piatră. La următoarea intersecție, o femeie aștepta autobuzul; în spatele zidului jos, departe în întunericul parcului, un bărbat cânta cuprins de o letargie bahică; dincolo de parc, în apartamentul fratelui ei, el și soția lui se sărutau deja pe canapea, în vreme ce nepoțelele de șase ani ale Ericăi tremurau în somn din pricina coșmarurilor copilăriei; într-o casă la douăzeci și nouă de kilometri spre vest, tatăl ei își lua pastilele ca în fiecare noapte, măsurând camerele cu pasul, înfricoșat să meargă singur la culcare; de pe lumea cealaltă, mama ei o privea, îngrijorată. Însă în această seară călduroasă de sfârșit de vară, traficul era lejer. Până și portarii clădirilor luxoase de locuințe de pe stradă dispăruseră în interior.

Erica anticipase o așteptare lungă sau chiar nesfârșită. Își promisese că avea să stea până la zece fără un sfert, nu mai târziu. Însă abia se instalase alături de camera de filmat când văzu un bărbat pe partea cealaltă a străzii. Chiar înainte să-i distingă chipul sesiză pasul șovăitor, spatele rigid, gâtul înțepenit și îl recunoscu pe dată. Benjamin Ziskind. Stătea nemișcat, nesigur, așteptând lumina verde a semaforului, deși strada era pustie. Sub un braț ținea ceva mic și plat, un dreptunghi deschis la culoare ce răspândea luciri portocalii în lumina felinarelor. Apoi începu să traverseze strada.

Tabloul! Erica își simți inima ușoară. Era incredibil cât de simplu fusese! Când bărbatul trecu de mijlocul străzii, îndreptându-se spre ea, Erica observă peisajul întunecat din partea de jos a pachetului de sub încheietura lui și apoi umbra siluetei plutitoare de deasupra. Însă probabil că-i scosese rama; tabloul era mai mic decât își amintea ea. Pe măsură ce Ben se apropia, Erica văzu că pachetul era și prea subțire. Apoi, când el urcă pe trotuarul ei, ea văzu cuvintele imprimate pe silueta din desen. Acum el se afla în fața camerei de supraveghere, exact unde voise ea să-l atragă. Se uită la cameră, apoi la ea. În mână ținea exemplarul ei din *Lumea ce va să vină.*

– Nu ai adus tabloul, spuse Erica.

– Nu, nu l-am adus, răspunse el. Avea glasul mai relaxat decât se așteptase ea să sune; mai puțin mânios și mai sigur de sine. Nu ascund nimic, am să-ți demonstrez chiar. Se aplecă, lăsă cartea pe trotuar la picioarele ei, ridică brațele de parcă ar fi fost amenințat cu arma și apoi coborî mâinile la șolduri și-și întoarse pe dos buzunarele pantalonilor. Erau goale, cu excepția câtorva dolari împăturiți, a trei chei pe un inel și a unei cartele de metrou, pe care i-o flutură înaintea ochilor. O glumă, desigur, dar el ținu cartela prea mult timp în aer, apoi își scoase cămașa din pantaloni și se răsuci în cerc pentru ca ea să-i poată admira talia dezgolită. Erica profită de glumă pentru a-i cerceta corpul, în căutarea... unui cuțit? a unei arme? În fond, omul acesta furase un tablou de un milion de dolari. Dar nu văzu nimic. Nici măcar în șosete nu putea ascunde o armă; din sandalele ponosite i se ițeau degetele. Și iată-l deci, în fața camerei de supraveghere, răsucindu-se. Pentru o clipă, Erica își dori să fi fost instalat acolo și un microfon, dar știa

că nu este. Însă fu surprinsă să constate că savura spectacolul. O dezarma să-l vadă cu cămașa ridicată, să-i zărească părul negru ce se ițea împrejurul buricului pe abdomenul palid și pe deasupra elasticului boxerilor și o dezarma și mai tare chipul lui, trăsăturile delicate, de băiețel, ușor asprite pe margini. Îi amintea de prietenul ei din liceu, singurul iubit pe care îl plăcuse mama ei. De primul ei sărut.

– Nu l-am adus, spuse încă o dată, ridicând volumul de pe jos și întinzând-o spre ea. Însă îți dau înapoi cartea.

Oare ce-și închipuia, că asta era o joacă? Îi zâmbea nervos. Poate că, în definitiv, tabloul nu era la el. Era posibil să se fi înșelat tot timpul? Însă, când coborî privirea spre carte, mânia pe care o resimțise după-amiază reînvie. Tabloul mai putea aștepta. El întinse cartea spre ea, oferindu-i-o, dar Erica o respinse.

– Astăzi am aflat un lucru supărător, spuse ea țuguindu-și buzele. Am descoperit niște povești în idiș care fuseseră ascunse în rama tabloului, și un curator care știe idiș mi le-a citit. Știi cum se numește una dintre ele? Făcu o pauză. El o privea, dar nu se prinse. *Orașul mort*, încheie ea.

– Preferata ta, spuse Ben.

Erica tresări, dar apoi își aminti că-i pomenise despre asta când stătuseră de vorbă în biroul ei. Cum de ținuse minte? Își mușcă însă buzele, ascunzându-și surpriza.

– Dar povestea nu era scrisă de Rosalie Ziskind, spuse ea. Ci de un faimos scriitor idiș, pe nume I.L. Peretz.

Îl privi ca să vadă dacă îi păsa. Da, îi păsa. Tresări – o subtilă contracție a sprâncenelor și a umerilor pe care încercă s-o disimuleze, scărpinându-se alene

pe burtă cu mâna liberă, pe sub cămașă. Însă gestul arătă de parcă și-ar fi tras de cordonul ombilical, încercând să-și slăbească nodul.

– Așa că m-am dus la prânz la bibliotecă să citesc traducerea, să văd dacă titlul era doar o coincidență, continuă ea. Dar nu era. Povestea era aproape la fel. Și apoi, în antologia din care făcea parte traducerea, am găsit și alte povești cunoscute. Erica răsuflă adânc. Ca de exemplu *Omul care a dormit până la sfârșitul lumii*, scrisă de un anume Moyshe Nadir. Și *Ultima mea zi în paradis*, de Ițic Manger. Și... și asta – spuse ea și arătă spre cartea din mâinile lui – care era scrisă de Șalom Alehem. Până și eu am auzit de Șalom Alehem. Adică, în versiunea lui apărea un car sau așa ceva în loc de mașină, însă în rest era la fel. Și mai erau și altele.

Erica îl privi pe Ben trecându-și mâna liberă peste frunte. Încercarea sa de a părea dezinteresat era neconvingătoare: ea vedea limpede că își ștergea sudoarea. Îl auzi forțându-se să pufnească.

– Și ce vrei să spui? întrebă el.

– Vreau să spun că mama ta, a cărei operă am admirat-o foarte tare, este o plagiatoare și o impostoare.

Ben coborî ochii spre carte și, în lumina felinarului, ea îi văzu nodurile degetelor albindu-se pe cotorul cărții.

– Mie nu mi s-a părut că asta contează, spuse el.

– Dar ție ce ți s-a părut că ar conta? izbucni ea.

Însă Ben îi evită privirea. Acum ținea cartea cu ambele mâini, și-și trecu un deget peste părul femeii care zbura.

– Mie mi s-a părut important faptul că mama a recuperat toate aceste povești care zăceau îngropate

în depozitele bibliotecilor și care riscau să nu mai fie citite niciodată de nimeni.

Erica fu luată prin surprindere.

– Este o abordare foarte generoasă, spuse ea. Intenționase să fie tăioasă, răutăcioasă. Însă se gândi la cum stătuse îngropat tabloul în depozitul muzeului din Rusia și vocea i se domoli.

Ben însă nu terminase.

– Când a încercat să le publice cu numele autorilor răposați, nimeni nu a fost interesat – continuă el –, iar când s-a hotărât să le publice sub semnătură proprie, marele ei vis a fost ca cineva să remarce că nu-i aparțineau, căci lucrul ăsta ar fi însemnat că în sfârșit îi păsa cuiva. Ben făcu o pauză și răsuflă în întunericul înserării. Felicitări, ești prima persoană în cincisprezece ani căreia chiar i-a păsat.

Erica privi coperta cărții, femeia moartă ce plutea pe deasupra orașului, și se gândi nu la mama lui Ben, ci la propria ei mamă.

Una dintre mâinile palide ce țineau cartea se mișcă. Erica ridică ochii, îl văzu pe Ben aruncându-și privirea peste umăr și pășind într-o parte. Îl urmă ca o umbră până când se îndepărtară câțiva metri de ușa muzeului și – își dădu ea seama când începu să gândească din nou – de camera video.

–Nici măcar n-ar trebui să-ți pierzi timpul căutând tabloul, mormăi el. E o pierdere de timp.

Venise momentul. Erica avea emoții, dar se sili să râdă.

–De ce? întrebă. Pentru că n-am să găsesc niciodată hoțul?

–Pentru că tabloul nu este autentic.

Ea tresări. Acum stătea cu spatele lipit de zidul muzeului, iar el se aplecase deasupra, la câțiva

centimetri de fața ei. Ochelarii lui străluceau în lumina portocalie.

–Ce vrei să spui? întrebă ea.

–Vreau să spun că este contrafăcut. Mama a încercat să-l vândă, dar cumpărătorul nu i-a achitat niciodată contravaloarea. Pentru că nu este cu adevărat un tablou de Chagall.

Erica îl privi.

–Minți, șopti ea.

–Ba nu, răspunse el. Uite.

Ben răsfoi cartea până când o deschise la pagina cu imaginea de pe copertă, cu femeia ce plutea pe cer. Partea din dreapta a desenului ce se întindea pe două pagini era acoperită de o bucată de hârtie mototolită, îndoită la jumătate. Ben o despături ușurel și i-o dădu.

Era o scrisoare veche de la o agenție de comercializare a obiectelor de artă, despre care Erica știa că se închisese cu mulți ani în urmă. La început citi superficial și nu înțelese nimic. Apoi însă o reciti și fu uimită. Totul se lega. Mama lui era pur și simplu o falsificatoare de obiecte de artă, o impostoare în toate privințele. Erica se uită la adresa din susul paginii și încercă s-o memoreze, întrebându-se dacă doamna Rosalie Ziskind locuia încă la aceeași casă. Dacă da, aveau să plătească, și mama, și fiul. De fapt, mama era mai periculoasă – mai experimentată, mai talentată și în libertate.

Însă, când citi a treia oară scrisoarea, cuvintele îi jucară dinaintea ochilor. Ceva nu mergea. Își ridică privirea spre Benjamin Ziskind și clătină brusc din cap.

– Este imposibil, spuse ea. Nu se poate să fie contrafăcut. Tabloul a trecut testul Chagall. Altfel nu l-am mai fi expus.

Ben făcu ochii mari în spatele lentilelor.

– Ce test Chagall? întrebă el.

Ea își mușcă buzele și se întrebă cât de puțin ar fi trebuit să-i dezvăluie.

– Chagall avea un sistem prin care își marca și își identifica toate tablourile, spuse ea, alegându-și cuvintele. La câțiva ani după moartea sa, moștenitorii le-au comunicat curatorilor și specialiștilor acest lucru, ca să-i ajute în identificarea falsurilor. Scrisoarea aceasta datează din anul de după moartea lui și probabil că nimeni nu auzise de sistemul acesta pe atunci. Însă tabloul are un număr.

Ben deschise gura să vorbească, dar nu putu scoate nici un cuvânt. Erica simți că ar fi vrut să-l ia de mână.

–Tabloul este autentic, spuse ea, dându-i înapoi scrisoarea. Dacă mama ta nu și-a primit banii pe el, atunci i-a fost furat. Gândi cu glas tare. Dacă aș fi în locul ei, aș... Însă în clipa aceea se opri, dându-și seama ce era pe cale să facă.

Ben dădu o dată din cap, o mișcare discretă pe care încercă s-o ascundă uitându-se din nou la scrisoare, însă pe care Erica o sesiză. Când el își dădu seama că ea îl văzuse, dădu din nou din cap către ea, cu buza de jos moale strălucind în lumina felinarului, privind-o în ochi. Puse scrisoarea împăturită la loc în carte și spuse abia șoptit:

– Știu unde se află tabloul. Sunt dispus să găsesc un mod de a-l înapoia.

Nu era tocmai o mărturisire. Însă ei îi era de ajuns. Pentru o clipă îi privi ochii închiși la culoare,

ascunși în dosul ochelarilor și aproape simți milă. Nu ar trebui oare să-l lase să scape? Însă locul tablourilor nu era în dulapuri, indiferent cui îi aparțineau, și iată că el era dispus să-l redea privitorilor. Erica simți zidul rece de piatră al muzeului pe spatele ei. Înghiți în sec și ascultă.

–Dar, dacă îl înapoiez, vreau să fiu sigur că voi fi în siguranță, adăugă el.

Ea îi auzi tremurul din glas și se încredință că era sincer. Nu-i venea să creadă cât era de norocoasă.

– O să fie în regulă. Ai să... îți... îți promit, îi spuse, împotmolindu-se în cuvinte. Fu surprinsă să-și dea seama cât de greu îi era să-l mintă sau să-i spună ceea ce ea cel puțin spera că este o minciună. Acum el stătea atât de aproape de ea încât Erica se gândi din nou la băiatul din liceu, la atingerea de atunci, pură încredere.

Însă în acel moment el se îndreptă de spate înaintea ei.

–Trebuie să-mi dovedești, spuse. Să-mi demonstrezi că, dacă eu dau de necaz, ai să dai și tu, că ne ducem la fund împreună.

Erica nu se așteptase la așa ceva. El era un bărbat măruntel, cu brațe firave și umeri mai înguști decât ai ei; dacă ar fi fost altfel, probabil s-ar fi temut. Saul fusese un bărbat prea puternic.

–Ce vrei să spui? șopti ea.

–Dacă vrei să-ți primești tabloul înapoi, atunci trebuie să intri în muzeu chiar acum și să-mi arăți o dovadă că a trecut testul. Și apoi trebuie să-mi dai poveștile.

Poveștile?

–Te referi la... la cele din spatele tabloului? se bâlbâi ea.

–Da.

–De ce?

–Pentru că, dacă ai să încerci să mă dai pe mâna poliției, o să le arăt hârtiile alea și o să le dovedesc că ai fost și tu implicată. Complice la furt.

Acum ei i se făcu frică. Se sprijini de zidul muzeului încercând să-și păstreze echilibrul.

–Asta n-ar dovedi nimic, mormăi ea, însă glasul îi tremura.

–Ba da. Tocmai mi-ai spus că i le-ai mai arătat unui curator. Mai știu și alți colegi de-ai tăi că poveștile se aflau în dosarele tale. Dacă îi povestești cuiva despre mine, am să spun că am acționat împreună.

Ei i se tăie respirația. Oare vorbea serios?

–Însă, dacă nu spui nimic, am să găsesc o modalitate de a returna tabloul și am să-ți dau și poveștile înapoi.

Vorbea serios. Însă cum ar fi putut face ea așa ceva?

–Nu, spuse Erica.

–Atunci ia-ți gândul de la tablou, izbucni el. Și nici n-ai să-l găsești pe cont propriu. Și, indiferent ce-ai să spui la poliție despre mine, am să spun și eu despre tine. Or să mă creadă. Până acum m-au crezut.

–Nu pot să fac așa ceva, spuse Erica. Trebuia să existe o altă cale, se gândi. Însă știa deja că poliția nu avea să-i dea crezare, că nici cei de la muzeu nu aveau să-i dea vreodată crezare, că toată lumea o socotea nebună, și poate așa și era, că în cei mai bine de cincisprezece ani de când scria în dosar că vânduse Rosalie Ziskind tabloul muzeului din Rusia era posibil ca ea să fi fost singura persoană căreia îi păsase. Însă Benjamin Ziskind scotea deja scrisoarea

din carte și o punea împăturită în buzunar. Apoi îi vârî volumul în mâini.

–Mă bucur că ți-a plăcut cartea, spuse el. Apoi se întoarse și se îndepărtă.

Erica îi privi spatele rigid în timp ce el stătea lângă bordură, așteptând să se schimbe culoarea semaforului, deși nu era nimeni pe stradă. Se întrebă dacă o aștepta cumva să se răzgândească. Se uită la carte și apoi o deschise. Răsfoi primele câteva pagini și cercetă ilustrațiile în lumina slabă. Însă nu găsi ceea ce căuta. Fusese din nou păcălită.

– Nu i-ai dat-o mamei tale să-mi dea un autograf, strigă ea spre silueta lui Ben.

Culoarea semaforului se schimbase, dar el stătea pe pavaj, nemișcat. Erica se uită la el cum se întoarce încet. Când Ben o privi, ea văzu chipul cu totul altui bărbat.

– Îmi pare rău, dar nu a putut, spuse el. A murit acum șase luni.

Erica privi femeia zburătoare de pe coperta cărții, apoi se uită din nou la Benjamin Ziskind și mânia i se risipi.

– Sunt de acord, spuse ea.

– Nu putem intra pe ușa principală. E camera aici, spuse ea. Voise să-l filmeze cu tabloul în mână, însă acum se răzgândise. Oare greșea? Când Ben urcase din nou pe trotuar și o luase înapoi spre ușa muzeului, ea își dăduse seama ce avea de făcut. Acum el stătea cu mâinile în buzunare, și Erica își aminti că văzuse ce avea în ele și nu îi fu frică.

– Și la intrarea pentru personal sunt camere. Trebuie să o luăm pe altă parte. Vino.

Porni în josul străzii, evitând stâlpii de lumină și îndreptându-se spre parc, tot mai departe de muzeu. Aruncă o privire înapoi și zări mina neliniștită a lui Ben care zorea s-o prindă din urmă. Fu cât pe ce să-i dea mâna.

– Unde mergem? întrebă el.

Era o nervozitate pe care ea o recunoscu de când fusese în biroul ei. Nervozitatea celorlalți îi dădea un sentiment de siguranță, simțea că ea controlează situația.

– Înăuntru, spuse ea.

Se opriră cam la două străzi depărtare de muzeu, lângă zidul ce împrejmuia parcul. Erica stătu în umbră în apropierea zidului și se uită la Ben scăldat în lumina felinarului, înconjurat de o aureolă portocalie, stranie, ca una dintre siluetele desenate în cărțile mamei lui. Cercetă strada dintr-o privire și așteptă să treacă un autobuz. Apoi, cu mișcări rapide, se aplecă, ghemuindu-se lângă un mic grilaj metalic de pe pământ, una dintre numeroasele și neștiutele trape ce duc în subsoluri sau guri de aerisire înșirate pe trotuarele New Yorkului. Însă pe această parte a trotuarului nu erau clădiri și nici vreo linie de metrou. Erica simți că Ben o privea în timp ce scotea un breloc din geantă, bâjbâia cu el în întuneric și încerca să vâre cheia în încuietoarea micuță. Sub privirile lui, răsuci cheia până când auzi un clic, apoi se aplecă și ridică trapa.

Își înălță apoi privirea, întrebându-se ce credea el. Însă, când îl văzu, fu cât pe ce să izbucnească în râs. Ben avea gura căscată și ochii holbați, de parcă ar fi fost absolut convins că urma să fie ucis. Fălcile trotuarului se căscaseră de parcă se pregăteau să-i devină mormânt. Înăuntru, o scară îngustă de lemn atârna

de marginea grilajului, ducând spre un loc invizibil ochilor lui, după care se pierdea în gol.

Erica îi zâmbi larg și vârî cartea în geantă. El o privi îngrozit, scuturând din cap. Ei frica lui îi dădea curaj. Își strecură picioarele în deschizătură și apoi coborî repede, lăsându-se în jos pe scară până când abisul aproape că o înghiți.

– Vino, spuse ea făcându-i semn cu mâna când ajunse la un pas distanță de bezna și creștetul capului îi fu la nivelul străzii. Credeam că ne ducem la fund împreună, glumi ea.

– Nu! șopti el.

Frica îl făcea să pară mai frumos, se gândi Erica. Nu era nevoie să o urmeze; de fapt, ea se temuse că avea să vină și el. Însă acum îl vedea în sus, de la nivelul solului, și descoperea cu uimire că își dorea mai mult decât orice ca el s-o urmeze.

– Bine, rămâi aici, spuse și trase grilajul în urma ei.

El nu veni. Trebuia să meargă singură și spera ca el s-o aștepte încă atunci când avea să se întoarcă. Acum era prea târziu să-i mai acorde o șansă. Coborî scara treaptă cu treaptă, afundându-se din ce în ce mai tare în întuneric. Încă un pas și avea să-l piardă din vedere, ultima rază din aureola împrăștiată de silueta sa înălțată în umbră la marginea razei ei vizuale, printre barele de fier, avea să se stingă. Dintr-odată Erica își aminti cum sosise într-o noapte, cu aproape un an în urmă, în casa părinților ei – fugind să prindă trenul, străbătând cu pași mari vagoanele ce părăseau în goană orașul, alergând de la mica gară locală pe lângă case și copaci, odihnindu-se pentru o fracțiune de secundă, străduindu-se să-și tragă sufletul și apoi luând-o din nou la fugă până când ajunsese în fața casei, grăbind pe alee

și apoi văzându-și fratele apărând încet, mult prea încet, în prag – ah, cum îi fusese limpede în clipa aceea că venise prea târziu, că pierduse întreaga lume la o fracțiune de secundă.

Însă atunci auzi glasul bărbatului.

– Așteaptă-mă, strigă el și ridică trapa, coborând apoi după ea.

Scara era ruptă în partea de jos. Se termina cam cu două trepte mai devreme decât se așteptase Ben, și el rămase atârnat în aer. Erica se uită la el cum coboară, cu un picior bâjbâind frenetic în gol până când celălalt îi alunecă și el rămase atârnat în beznă între cer și pământ.

– Dă-ți drumul, îi spuse ea din spate. Ești mai aproape decât îți închipui.

El păru să se teamă să-i dea crezare, însă mâna îi aluneca deja transpirată, așa că fu silit să se decidă. Căzu de pe scară și ateriză cu un pleoscăit. Izbi mai întâi cu tălpile și apoi se afundă într-un strat gros de nămol.

Zgomotele slabe ale străzii se risipiseră și fuseseră înlocuite de sunetul elementar al picăturilor de apă ce se adună în băltoace tăcute pe pământ, de parcă cineva ar fi ciupit niște coarde mititele. Aerul era răcoros, îmbâcsit, căptușit de mirosuri, ciment umed și un iz discret de putreziciune. Ochii lui încă nu se obișnuiseră cu întunericul, își dădu seama Erica. Printre pătratele de lumină ce se strecurau prin grilajul de deasupra îl văzu mijind ochii spre spațiul din fața sa. Bâjbâi prin întuneric, aproape de locul unde ea stătea în umbră, temându-se să facă vreun pas înainte. O mână o atinse pe sân și ea tremură în timp ce mâna sărea cât colo prin aer, de parcă ar fi fost curentată.

Erica rămase nemişcată, cu pielea tânjind. Mâna fusese perfectă.

– E noroi numai împrejurul scării, din cauza ploii de acum câteva zile, spuse ea, încercând să uite atingerea lui. Constată cu surprindere că îi tremura vocea. Dacă te îndepărtezi, o să vezi că nu mai e noroi. Întinse mâna în lumină, chemându-l spre ea. El se îndepărtă de scară, încet, păşind în umbră. Îmi pare rău pentru starea scării, spuse ea în întuneric, încântată că glasul i se calmase. Aşa era şi când am găsit-o eu. Probabil că la un moment dat treptele de jos s-au rupt sau au putrezit.

Acum stăteau amândoi într-o beznă deplină şi, în aerul precum cerneala neagră, ea simţi cum o mână îi atinge uşor braţul. O veche teamă îi puse un nod în gât. Pipăi prin întuneric să-şi găsească fermoarul genţii şi apoi scotoci, căutând cu vârfurile degetelor metalul dur. Brelocul răsună ca un clopoţel când îl scoase în beznă. Degetele îi tremurară şi dintr-odată spaţiul subteran fu luminat de lanterna micuţă de pe breloc. Mâinile ei sclipiră în beznă câteva clipe. Apoi întoarse fasciculul de lumină spre el, orbindu-l, dezorientându-l. Refuza să fie ea cea înspăimântată.

– Unde ne aflăm? întrebă el. Lentilele ochelarilor îi străluceau.

Fasciculul se mişcă uşor, tremurându-i în mână şi poposind pe pieptul lui.

– Ai fost vreodată în Sinagoga Touro? îl întrebă.

– Unde?

Ea îşi aminti de cartea de vizită cu *Americani geniali* şi fu uimită că el n-o cunoştea. Era gata-gata să facă o glumă în legătură cu emisiunea, dar se abţinu.

– E în Rhode Island. Cea mai veche sinagogă din Statele Unite care mai există încă. Datează din

secolul al optsprezecelea. Cei care au construit-o erau așa de convinși că aveau să fie persecutați încât au săpat un pasaj secret din sanctuar spre subsol și apoi afară din clădire, pentru ca, dacă ar fi fost vreodată închiși acolo, să aibă o cale de scăpare. Erica mută fasciculul de lumină și i-l îndreptă din nou spre față. Nu voia ca el să-i privească ochii. Clădirea în care se află acum muzeul a fost locuința unei familii de sefarzi din secolul al XIX-lea. Cred că și ei gândeau la fel. Acesta este un pasaj subteran ce iese din clădirea muzeului și duce în parc.

Ben miji ochii în dosul lentilelor, orbit de fasciculul puternic al lanternei. Ea coborî iute lumina, traversându-i cu ea pieptul și mâinile până când poposi pe un zid, apoi o făcu să lunece spre podea și în lungul ei preț de vreo zece metri, până când fasciculul se risipi, după care o ridică în apropierea tavanului. Se aflau într-un tunel cu podeaua din pietre netede acoperite de pânze de păianjen și cu pereții și tavanul lungi și golași. Fasciculul lanternei nu bătea până la capăt. Erica auzi în întuneric răsuflarea lui Ben, gâfâită și stăpânită de nervozitate.

–Acum vreo lună eram în depozitul muzeului ca să mut niște lucruri, când am văzut o cheie pe podea, spuse ea. Glasul ei părea să încălzească atmosfera rece, împrumutându-i o anume familiaritate. Era sub o placă de gresie desprinsă. A trebuit să mut placa pentru că o bucată de țesătură care ne trebuia pentru o expoziție se prinsese sub ea. Placa a ieșit și sub ea am găsit cheia asta.

Erica se răsuci cu spatele la coridor, agitând în mână brelocul și răsucind inelele așa încât lumina să se reflecte pe suprafața cheiței metalice. Vârful unuia dintre degetele ei împrumută în fața lanternei

o strălucire roșiatică. În reflexele ei văzu că Ben o privea cu ochi blânzi din spatele lentilelor.

– Vino, spuse. Când se întoarse și păși înainte, îl simți în spate și se întrebă la ce se gândea.

Aerul era îmbâcsit și rece, și se răcea și mai tare pe măsură ce se afundau în abis. El o prinsese din urmă și mergea lângă ea. Pentru o clipă, Erica își închipui că era o situație obișnuită, că ieșiseră la o plimbare, la un muzeu.

– E ca o catacombă, îl auzi spunând.

– Ce anume? întrebă ea.

– Ca o criptă de familie.

Ea tresări o clipă, resimțind stânjeneala care o încercase adesea în anul abia trecut ori de câte ori cineva pomenise de moarte cu prea mare ușurință, de parcă aceasta ar fi fost o glumă. Însă apoi își aminti de cartea din geanta ei și de toate celelalte cărți pe care mama lui le recuperase din locul lor de îngropăciune în depozitele bibliotecilor și zâmbi nevăzut.

– Așteaptă și-ai să vezi, spuse.

Merseră încet, unul lângă celălalt. În lumina fasciculului lanternei vedea silueta lui Ben deplasându-se, o pată neagră pe cenușiul întunecat în obscuritatea difuză a tunelului. Ben mergea cu pas șovăielnic și se împiedica din când în când de câte o piatră desprinsă de pe podeaua invizibilă, dar Erica mergea cu pași siguri, demni, străbătând subsolul asemenea unei regine. Curând văzură înaintea lor capătul tunelului, un cerc plat de lumină acolo unde fasciculul se odihnea pe un zid, la vreo șase metri înainte. Pe măsură ce se apropiau, liniile de pe zid deveneau vizibile în lumină și deveni limpede că nu era un zid, ci o ușă, o ușă mare de metal pe care acum ea o descuia. Ușa scoase un zăngănit, apoi un huruit. Erica se strădui

s-o deschidă, însă era blocată. Se aplecă înapoi și trase, cu fasciculul lanternei bălăbănindu-i-se pe picioare. Însă ușa nu se clinti. Erica trase mai tare, gâfâind în întuneric, privindu-și picioarele luminate. Însă apoi văzu niște degete încălțate în sandale de o parte și de alta a tălpilor ei, simți niște brațe care o cuprindeau, o înconjurau, și apoi două mâini delicate se opriră pe ale ei. Închise ochii și se lăsă pe spate în întuneric, sprijinindu-se de pieptul lui, șocată de cât de tare o înfiora, de cât de puțină teamă îi inspira, și stătu lipită de el până când ușa se deschise. Apoi se despărțiră, tăcuți amândoi, de parcă nu s-ar fi atins niciodată.

În dosul ușii se afla ceea ce părea a fi un alt zid. Însă Erica știa că era o pânză uriașă, întinsă pe o ramă care acoperea complet intrarea. Ben ținu ușa metalică deschisă în timp ce Erica ridica ușor pânza de margini, o dădea ușor deoparte, până când în zid se creă o deschizătură. Ea ieși din tunel și intră în spațiul dinainte prin deschizătura din zid, cu Ben pe urmele ei, aproape.

– Ei, uite aici criptă de familie, spuse.

Se aflau într-o încăpere vastă, înțesată de rafturi metalice și de vitrine de sticlă ce se întindeau înaintea lor ca o trezorerie sau o bibliotecă, cât bătea fasciculul de lumină al lanternei. Pe rafturi erau șiruri nesfârșite de obiecte ce sclipeau în lumina plăpândă. Primele vizibile erau tablourile, rânduri întregi de de toate mărimile și stilurile, aliniate vertical pe niște suporturi uriașe cu rotile, unul după celălalt, așa încât numai cele de deasupra erau vizibile, ochi și guri căscate, forme, litere și pete de culoare ațintite asupra lor în raza firavă, gălbuie de lumină. În spatele tablourilor, pe rafturi, în umbră, ieșeau

la iveală câteva sculpturi, majoritatea abstracte, cuburi nesimțitoare, palide, de marmură și bucăți torsionate de metal ruginit, amenințătoare. Însă majoritatea rafturilor din apropiere erau ticsite cu obiecte din argint, suporturi pentru lumânări, cupe de vin, cutiuțe filigranate pentru condimente, cutii mai mari în formă de case, destinate colectării de monede pentru săraci, coroane, platoșe și indicatoare miniaturale în formă de mână, destinate împodobirii și citirii pergamentelor Torei. Dedesubtul lor se zăreau șiruri neîntrerupte de pergamente de toate soiurile, spirale individuale sau duble de pergament rulate una după alta la aproximativ un metru înălțime, în interiorul cărora cuvintele unduiau pe notele cântecelor frânte în odaia tăcută. Iar dedesubtul lor erau rafturi ticsite cu mormane de hârtii grele, întunecate, ce licăreau în lumina pasageră și dănțuitoare, din ale căror foițe aurite revenea uneori la viață din umbră câte un cuvânt în ebraică. Erica îl auzi pe Ben ținându-și respirația.

– Luna viitoare are loc o expoziție pe tema manuscriselor cu anluminuri, spuse Erica, pe un ton mai scăzut decât înainte. Îndreptă din nou lumina spre pieptul lui și brusc își aminti de ce se aflau aici. Haide să-ți arăt dosarele.

Trecuseră de rafturile cele mai mari și deschiseseră o ușă, ajungând într-o încăpere care, în lumina brută din ce în ce mai slabă a lanternei, era o copie palidă a biroului ei, cu un computer neînsuflețit ce stătea neputincios pe o masă de scris și cu pereții acoperiți până sus cu fișete. Aceasta era partea de care Erica se temuse, partea cea mai teribilă a ceea ce se învoise să facă – ilegală, imorală, nebunească. Însă, când intră în încăperea întunecoasă, temându-se să aprindă lumina, se simți, spre surprinderea ei și în mod

straniu, în largul ei. Biroul ei părea să lucească albăstriu în beznă, și preț de o clipă Erica se întrebă dacă nu cumva noaptea încăperile administrative erau ocupate de curatori-fantome ce catalogau operele de artă uitate de lumea celor vii.

– Îmi amintesc de încăperea asta, spuse Ben din spatele ei.

Erica îndreptă lumina spre el și zâmbi când își aminti.

– E biroul meu, explică ea. Aici zac îngropată de duminică până joi, săptămână de săptămână. Măcar am vinerea liberă. Dintr-odată se simți de parcă ar fi fost însoțită de un prieten. Însă, când ridică lumina la nivelul feței lui, văzu că el nu zâmbea, ci ochii îi clipeau cuprinși de emoție.

Erica se apropie de masa de pe o latură a camerei micuțe, lângă biroul ei. Fasciculul lanternei începuse să piardă din intensitate. În lumina mohorâtă, scotoci printre hârtiile dintr-un dosar până când dădu de fotografia pe care o căuta și i-o întinse lui Ben.

– Chagall își numerota toate picturile în partea de jos a pânzei, acolo unde se prinde pe rama de lemn, spuse ea. Fiecare tablou al lui autentic are pe el numerele astea.

Fotografia înfățișa dosul tabloului furat, cu colțul din dreapta jos al pânzei desprins cu grijă de ramă. De-a lungul marginii interioare a pânzei, pe fața care fusese prinsă în cuie pe lemn, se vedea o serie de numere în vopsea, legate între ele cu liniuțe și trasate cu înflorituri:

*200-400-60-50*

– A început să-și marcheze tablourile după ce a avut prima expoziție la Berlin, spuse Erica în timp

ce Ben cerceta fotografia. Apoi le-a antedatat și pe cele pe care le pictase anterior, în loturi. Toate cele din acest lot au aceleași numere.

Îl urmări cum privea fotografia cu ochi mijiți.

–Ce semnificație au numerele astea? întrebă Ben.

Ea ridică din umeri, rușinată că nu avea un răspuns satisfăcător.

–Este un fel de cod de bare. Nu are nici o semnificație, răspunse și mută lumina de pe fotografie. El i-o dădu înapoi și degetele lui le atinseră ușor pe ale ei. Erica se înfioră, apoi încercă să-și disimuleze fiorul. Dacă vrei ceva care să aibă o semnificație, uite aici, spuse.

Hârtiile cu cele două povești scoase din tablou erau exact acolo unde le lăsase ea, una lângă cealaltă deasupra teancului de hârtie de lângă scaunul ei. Le luă grijuliu cu o mână, le puse una peste cealaltă și le studie din nou la lumina lanternei. Însă nu înțelegea nici un cuvânt.

–Tu poți să le citești, nu? întrebă ea încet. Îmi aduc aminte că ai spus că știi idiș. Când i le dădu, fasciculul lanternei străpunse hârtia subțire, luminând podeaua. Curatorul care le-a văzut și-a dat seama cărui scriitor îi aparține cea tipărită, dar nu și cine este autorul manuscrisului. A spus că este o poveste despre un pod. Ai idee cine a scris-o?

Ben miji ochii în întuneric, se aplecă spre raza de lumină a Ericăi și trase manuscrisul aproape de ochi. Răsfoi paginile.

–Nu, murmură el. Aici nu scrie. Dar pare veche.

În glasul lui, Erica sesiză o nuanță de fascinație care o surprinse.

– Tabloul datează din 1914, și Chagall l-a marcat undeva prin anii '20, spuse ea și se jenă când își auzi tonul de ghid de muzeu.

– Se... se poate, se bâlbâi el. Acum privea paginile și mâinile îi tremurau ușor sub raza de lumină a lanternei, de parcă până acum n-ar fi crezut că există.

– Au mai fost și alte tablouri în care am găsit hârtii, spuse ea, entuziasmată dintr-odată că îi mărturisea acest lucru. De exemplu, pânzele alea uriașe de la Teatrul Evreiesc de Stat din Moscova. Erau sute de pagini vârâte în dosul lor, sub suporturile de lemn, în același fel, acoperite cu același scris ca acesta de pe manuscrisul de aici. Ai zice că cineva a încercat să dosească aici un roman întreg. Le avem pe undeva, prin dosare. Nimeni nu a avut încă ocazia să le traducă.

Întoarse lumina dinspre pagini și o îndreptă spre chipul lui. El înălță speriat privirea, apoi lăsă poveștile pe biroul ei.

– Așadar, iată-le, spuse ea. Sunt reale. Și sunt ale tale până când îmi dai tabloul înapoi. Îți acord trei zile. Erica răsuci lanterna în palmă. Până atunci, n-am să-ți mai spun nimic. Ai cuvântul meu de onoare.

Acum era mai aproape de Ben, stătea între el și birou fără să știe cum ajunsese acolo. În camera fantomelor, în fasciculul tremurător al lanternei, chipul lui Ben era blând, trist și copleșit de nostalgie, de parcă fericirea însăși ar fi fost numai o amintire îndepărtată, ceva ce îi fusese refuzat de mult.

– De ce faci asta pentru mine? întrebă el.

Ea ar fi putut spune multe, și încă și mai multe care ar fi putut fi adevărate cândva. Însă acolo,

în vistieria întunecată cu obiecte de artă date uitării, Erica simți că mamele lor o priveau.

– Am încredere în tine, spuse ea.

Mâna tremurătoare care răsucise lanterna își slăbi strânsoarea. Brelocul îi căzu din palmă pe podea și lumina se stinse. Înainte să apuce să râdă sau să se aplece să-l ia, Erica simți o pereche de mâini așezându-i-se delicat pe umeri, cuprinzându-i ușor ceafa, și degete răspândindu-i-se prin păr.

Încăperea se umplu de cerneală neagră, de iazuri adânci, vrăjite de o frumusețe lichidă, întunecoasă, care îi năpădiră crăpăturile dintre degete, brațe, buze. Iar bezna dintre limbă și cerul gurii îi fu inundată de culoare și lumină.

## Capitolul 14

În întuneric părul nu are aceeași textură ca pe lumină. Pe lumină poți atinge părul unui om fără să-l simți deloc, poate să ți se pară că îl simți, dar de fapt îi vezi culoarea, forma, lumina și umbrele întretăindu-se între păr și propriile tale mâini. Însă, în întuneric, părul ei i se revărsa în palme asemenea unui șuvoi de muzică lichidă ce-i pătrundea printre degete. Și pielea e altfel pe întuneric. Pe lumină nu o observi, căci te distrag ochii ce te privesc, ochi în care te temi să te încrezi, ochi care ar putea să te pândească așteptând să te faci de râs. Însă, în bezna deplină, pielea ei era caldă, tremurătoare, vie – urechile, pasaje secrete spiralate, vârfurile delicate ale degetelor ce trasau cercuri pe gâtul lui, fiorii vii ai pleoapelor lăsate, asemenea bătăilor unei inimi, obrajii dintre care irumpeau buzele calde, lăsându-i limba să pătrundă printre ele. Iar în lumină nu te gândești cât de cald este un om, cum te poate înveli, cuprinde cu brațele, hainele, coastele în beznă subpământeană, primitivă, pură, în timp ce căldura dintre voi radiază asemenea jăraticului pe care ți-e teamă să-l stingi. În întuneric, Ben o simți cum se retrage, cum mâinile ei se odihnesc prudente pe hainele lui, nu de teamă, își dădu el seama, ci pline de speranță. Se retrase și el și împreună pipăiră zidul și se lăsară în josul lui până

când ajunseră pe podea în peștera camerei aceleia de subsol, ea odihnindu-și capul pe umărul lui în timp ce el îi inspira mirosul părului și aroma intensă și delicioasă a dorinței de a o săruta din nou.

– Este ciudat, nu? Să fii orb.

Ben fu bucuros că vorbise ea prima; el se temuse prea tare să nu cumva să spună ceva nepotrivit. Însă ceea ce spusese ea era adevărat. Ridică mâna în aerul orb. Vârfurile degetelor lui se împiedicară de ale ei și el se înfioră de bucurie.

– Nu văd deloc fără ochelari, se trezi spunând. Sau, mai bine zis, doar un pic, numai lumină și culori.

Glasul lui văluri umbrele din jur, ca o piatră aruncată în apă. Era uimit să-și audă licăririle din glas, silabele asemenea unor scântei. Degetele ei i se jucară pe piele de parcă ar fi apăsat clapele unui pian, creând arpegii leneșe ce-i străbătură brațul, apoi umărul, spre gât și marginea urechii, înaintând către șnurul dimprejurul brațului ochelarilor. Palma ei îi mângâie obrazul țepos.

– Când te-am așteptat în fața locuinței tale acum câteva zile, am observat că nu m-ai recunoscut, spuse ea. Glasul ei îi pluti în auz, iar răsuflarea ei caldă îi dezmierdă lobul urechii. Deși m-ai privit direct. Am crezut că pur și simplu nu mă ții minte, dar acum îmi amintesc că îți scoseseși ochelarii.

– Vezi? spuse el râzând. Nu am inventat nimic.

– Dar ai ochi frumoși. N-ar trebui să-i ascunzi.

Dacă lângă el ar fi fost Nina, Ben s-ar fi lansat în obișnuita văicăreală – că e aproape orb, că-i e teamă de lentilele de contact, că în mod inexplicabil îi este scârbă să-și atingă ochii. Însă acum, aici, Ben scrută bezna și savură cuvintele ei. Se întoarse spre

ea și o atinse în sus pe braț, mâinile lui îi mângâiară ușor pielea și mâneca până când ajunseră la bărbie și în sfârșit la buze, la delicioasa semilună a buzelor ei. Își odihni un deget în adâncitura moale de sub nasul ei, până când ea îi sărută degetele și îl prinse de mână. Tăcerea fremătă între ei, vie. Ben își dori să fi știut ce să spună, dar încă se temea că în orice moment ea ar fi putut să se ridice, să aprindă luminile, să-l alunge, să dispară.

– Mă bucur că am cunoscut-o pe sora ta, spuse ea o clipă mai târziu, rupând tăcerea, și el răsuflă ușurat. Este mai mare sau mai mică decât tine? Am încercat să ghicesc, dar n-am reușit.

Încăperea dimprejurul lui era invizibilă, dar, dintr-odată, Ben se simți de parcă sora sau părinții săi ar fi putut sta chiar înaintea lui, simți că el era numai o fărâmă dintr-un întreg mult mai vast și mai adânc.

– Nici una, nici alta, de fapt, răspunse el. Suntem gemeni.

O auzi mișcându-se – foșnetul gingaș al părului ei.

– N-am mai cunoscut nici un adult care să aibă un frate geamăn, spuse ea pe un ton domol și glasul îi pluti pe deasupra beznei adânci. Îmi aduc aminte de gemeni la mine în clasă, la școală, când eram mică. Întotdeauna eram invidioasă pe ei.

Ben vru să ridice din umeri, dar capul ei se sprijinea pe brațul lui și el nu suporta gândul că ea s-ar fi putut mișca.

– E mai puțin amuzant când ești adult, spuse.

Părul ei îi atinse interiorul cotului, mângâindu-i pielea ca pe coardele unei chitare.

– Cu toate astea, eu mi-am dorit dintotdeauna un frate geamăn, șoptiră buzele ei lângă umărul lui. Cei mai mulți oameni te cunosc doar în copilărie sau numai când ești adult. Întotdeauna am avut impresia că ar fi fost minunat să am pe cineva care să mă cunoască de la început și până la sfârșit, care să-mi poată fi alături toată viața, încă din ziua în care m-am născut.

Era ciudată intimitatea aceasta, se gândi el, cât de simplu e să vorbești și să asculți în absența văzului, savurând doar sunetul și atingerea.

– Am un frate, dar el este cu șapte ani mai mare decât mine, adăugă ea. E aproape ca și când aș mai avea încă un tată.

Ben se gândi s-o întrebe despre părinții ei, dar se răzgândi. Simțea prezența propriilor părinți în camera de la subsol și o strânse mai tare, luându-i toată greutatea în brațe. Se strădui să-și recapete glasul.

– Fratele tău are copii? întrebă. Cuvintele îi erau mai timide decât sperase. Abia acum își aminti că ea pomenise ceva despre niște nepoate, că citise cărțile mamei lui nepoatelor ei; oare fusese stupid?

Însă ea nu sesiză – sau nu-i păsă.

– Da, spuse. El îi simți zâmbetul în glas și palma ei i se odihni pe genunchi. Două fetițe.

Ben înghiți în sec de nervozitate, temându-se încă prea tare să aibă încredere în ea. Însă întunericul îi dădea curaj.

– Sora mea este însărcinată, spuse el încet. Mi-e teamă că o urăsc din cauza asta. Acum câteva luni am divorțat.

De ce spusese lucrul acesta? Era sigur că acum ea avea să se depărteze de el, retrăgându-se parcă din calea unei capcane.

Însă nu fu așa; ea îl sărută din nou și gura ei moale se afundă în buzele lui sperioase. Înainte ca el să apuce să se sature, Erica se îndepărtă, apoi reveni brusc, în altă parte, trasându-i conturul urechii cu buzele în timp ce gura lui o căuta pe a ei, oarbă, înghițind aerul cald.

– Și eu mi-am urât fratele înainte să se nască prima mea nepoată, spuse ea. M-am simțit cumplit din cauza asta. Ben era uluit, acolo, în beznă. Cum de știuse ea ce anume să spună? Vocea ei pluti în aer ca un fulg delicat pe care se temu să-l atingă. Vorbea întruna despre copil, bebele în sus, bebele în jos, iar eu trebuia să mă prefac entuziasmată. Era așa de mândru de odrasla lui, așa de al naibii de mândru de el însuși, de parcă n-ar mai avut nimeni copii înaintea lui. Îmi venea să-l bat. Dar totul se schimbă când se naște copilul. Glasul Ericăi se înălță, pluti tot mai sus, până când Ben îi simți respirația pe gât. Nu contează că nu e copilul tău. Oricum este o parte din tine și înseamnă totul. Ți-ai da fără ezitare viața pentru el. Iar restul își pierde importanța.

Ben ascultă și-și simți trupul mai ușor, imponderabil. Își afundă degetele în părul ei și o sărută pe creștet, acolo unde din piele îi încolțeau fire de mătase. Stătură îmbrățișați un lung răstimp înainte ca Ben să poată vorbi. Ea devenise neliniștită și ghemul cald al trupului ei se mișca lângă el. Deja se îndepărta.

– Trebuie să ne mai vedem, spuse el.

Ea se legănă ușor, îndepărtându-se. Picioarele ei – ah, picioarele ei, picioarele ei goale pe sub fustă, oare ar fi trebuit să i le atingă? oare ar fi trebuit să încerce?, însă nu, așteptase până ce speranța pierise – îi loviră genunchii, în timp ce capul ei i se înălță între mâini, depărtându-i-le până când acestea îi poposiră

pe umeri. O simțea că îngenunchează lângă el, că se ridică încet, șovăitoare, de pe podea.

– După ce înapoiezi tabloul, spuse ea și glasul ei sfâșie bezna. Fie îl aduci înapoi, fie îl trimiți. Caută un oficiu poștal pe undeva și inventează o adresă de expeditor. N-o să afle nimeni, îți promit. Mi-e teamă să te mai văd înainte de asta. Dar după aceea, da.

Tabloul. El uitase. Însă nu avea de gând să-l înapoieze, niciodată, oare nu înțelesese asta? În clipa aceea își aminti că el și sora lui își făcuseră un plan, cândva, cu mult timp în urmă, că deja deciseseră, da, că sora lui avea să... dar...

– Promite-mi că ai să vii și ai să mă cauți, spuse ea. Acum ea era cea care își afundase mâinile în părul lui, care îi ținea capul între vârfurile degetelor, sculptându-i-l. Nu mai cred cu atâta ușurință în oameni, șopti glasul ei nevăzut. N-am să alerg după tine. Trebuie să-mi promiți că ai să vii să mă cauți.

El inspiră, exultând.

– Am să vin, spuse, punându-și degetele pe fața ei. Dar numai dacă promiți să nu pleci încă.

Ea râse, dar nu-i promise, ci își lipi gura de a lui, și el îi inspiră mirosul, și pieptul lui tăcut, cușca în care se adăpostea inima sa se umplu din nou de sentimentul încrederii.

# CAPITOLUL 15

Învățăturile înțelepților de odinioară spuneau că trei lucruri plutesc pe deasupra capului unui om în fiecare zi a vieții sale: un ochi care vede, o ureche care aude și o carte în care sunt consemnate toate faptele lui. Chagall și Der Nister învățaseră toate acestea în copilărie și fuseseră siliți să le repete și să le memoreze cuvânt cu cuvânt. La vremea aceea râseseră. Însă acum, ajunși la vârsta de mijloc, numai Der Nister și le mai amintea.

Ochiul de deasupra lui Chagall îi văzu toate tablourile pe care pictorul le creă și le expuse începând cu anul 1948, pe măsură ce faima sa creștea tot mai mult. Văzu importanta retrospectivă din New York, pe cea din Chicago, pe cea din Paris, marea expoziție din Amsterdam cu noile lucrări, pe cea încă mai mare din Londra și primul premiu pe care artistul îl primi la Bienala de la Veneția. Văzu vitraliile pe care le realiză pentru biserici din lumea întreagă și privi cum îndrăgostiții săi zburători se înalță până în vârful Operei din Paris. Ochiul îl mai văzu pe Chagall îndrăgostindu-se de menajera sa englezoaică, pe atunci căsătorită, văzu copilul pe care îl avu cu ea, îl văzu cum se mută cu noua sa familie neoficială într-o locuință ca un castel în Franța și apoi o văzu pe femeie părăsindu-l împreună cu copilul

lor. Urechea ascultă sutele de interviuri acordate de Chagall revistelor și ziarelor din întreaga lume, zecile de prelegeri susținute în cele mai prestigioase auditorii din lume, nesfârșitele salutări adresate fiecărui Matisse și fiecărui Picasso care i-au înfrumusețat calea. Și apoi, în timp ce scriitorii și artiștii de limbă idiș pe care îi cunoscuse în Rusia dispăreau unul câte unul – Shloyme Mikhoels, Ițic Fefer, Dovid Hofstein, Peretz Markish, Dovid Bergelson, Leyb Kvitko și aproape fiecare om care predase vreodată în Colonia de băieți evrei din Malahovka, cartea îi consemnă tăcerea. Numai uneori, în nopțile în care somnul îl ocolea, pictorul își amintea de ea.

Însă Der Nister era permanent conștient de prezența ochiului și a urechii. Nici nu putea altfel. Când se întoarse la Moscova din Tașkent după război, simți ochiul atoatevăzător urmărindu-i fiecare mișcare. Cât despre urechea care aude, Der Nister începu să suspecteze că în apartament îi fuseseră instalate microfoane.

Aproape toți ceilalți scriitori de limbă idiș dispăruseră, Der Nister știa asta. Încă din 1948, poliția secretă sovietică începuse să-i strângă unul câte unul, de parcă încerca să alcătuiască o enciclopedie vie a literaturii idiș, ordonându-i alfabetic în celulele lor de detenție și apoi aliniindu-i după numărul de catalog în fața plutonului de execuție. Der Nister se uita printre rafturile sale ascunse, pe care se aflau cărțile de curând interzise ale tuturor scriitorilor pe care îi cunoscuseră el și Chagall, și putea spune pe de rost data la care fusese arestat fiecare dintre ei. Toți cei care avuseseră cea mai mică urmă de talent erau deja în închisoare. Der Nister își imagina închisoarea Lefortovo din Moscova ca pe un fel de cafenea

a artiștilor. După o vreme se simți insultat că nu fusese și el invitat.

Terminase aproape volumul al treilea din *Criza familiei* și nu fusese niciodată în viață mai istovit. Ziua în care împlinise șaizeci de ani trecuse; aproape totul se schimbase. Se recăsătorise, după lungul an de doliu petrecut în Tașkent. Lina era și ea tot o refugiată, tot un părinte îndurerat, căruia îi fusese luată fiica și care stătea goală înaintea lui. Locuiau împreună în odaia rece a lui Der Nister din Moscova și se îmbrățișau în iubirea cea de pe urmă, pentru a alunga frigul. După aceea, Der Nister se ridica în patul lor îngust pe întuneric și le vedea pe fiica lui și pe a ei, amândouă moarte, dormind la picioarele lor.

Însă familia din cartea lui Der Nister fusese supusă și mai multor schimbări. Luzi, fratele care se alăturase „Hasidimului răposat", secta religioasă de adepți ai lui Nahman din Brațlav, se devotase, pe parcursul romanului, până la fanatism cultului său, din ce în ce mai convins că drumul ales de el era singurul mod de gândire posibil, unicul mod de viață. Cel mai chibzuit dintre frați, Moyshe, își văzuse afacerea familială și lumea rațională în care trăise prăbușindu-se, la fel ca și propria-i sănătate și viață, în vreme ce ideologii fanatici care îl băgaseră în pământ scăpau nevătămați. La finalul volumului al doilea, viitorul se anunța și mai întunecat pentru nepotul la fel de cumpătat al lui Moyshe, Mayerl, care urma să fie eroul principal al celui de al treilea tom. La un moment dat, cenzorii se prinseseră de aluziile din carte, căci revista care îi publicase primele două volume în foileton începuse să-i respingă scrierile. Și astfel Der Nister se apucă să le ascundă.

Ascundea pagini peste tot. Capitolele nepublicate îi căptușeau salteaua, zăceau pe sub scândurile podelei bătute în cuie, mototolite sub covor. Lina își făcea griji din pricina lui, dar îi era teamă să vorbească prea tare despre asta. Urechea asculta, ochiul privea, și Der Nister începu să fie obsedat de modalități ieftine de a-și ascunde opera. Își trecea numele în coduri care difereau de la pagină la pagină, unele create de el, altele inspirate din cele pe care își amintea că le foloseau rabinii din vechime în cărțile pe care le buchisise în copilărie. Schimba ordinea celor patru litere ebraice ale cuvântului NiSTeR, una câte una, la fel ca în unele manuscrise ebraice; când ultimele două litere nou adăugate formară corespondentul ebraic al cuvântului „foc", Der Nister fu cuprins de o nervozitate apropiată de semnificația termenului. Așa că folosi alte coduri. Uneori semna cu cuvântul „preot" în limba rusă sau în idiș, întrucât adevăratul său nume de familie era Kahanovici, și strămoșii lui fuseseră preoți în templul din Ierusalim. Când se simțea curajos, se iscălea „Părintele lui Hodele, binecuvântată fie-i memoria". Alteori se ascundea în spatele echivalenților numerici ai literelor ce-i compuneau numele – 50 pentru *nun*, 60 pentru *somekh*, 400 pentru *tof* și 200 pentru *reysh* –, scriși precum numele său, de la dreapta la stânga. Nu era decât un joc, iar el știa asta. Dar poate că jocurile nu erau lipsite de importanță. O dată își aminti de spiritul ludic al fostului său vecin, Chagall, de înclinația lui spre jocurile de cuvinte, spre micile farse pe care le încorpora în fiecare dintre tablourile sale. Desigur, medita Der Nister, artistul procedase corect. În definitiv, ajunsese la vârsta de mijloc, picta încă și nu putrezea în pușcărie.

Însă Lina era furioasă din pricina hârtiilor. Le scotea teancuri din interiorul saltelelor ponosite ale canapelei, le dezgropa cu greu dintre scândurile podelei și-și dojenea noul soț de parcă ar fi fost fiica pierdută.

–Ce sens au toate astea? îi șopti ea într-o noapte, în timp ce extrăgea un nou mănunchi de hârtii din fața de pernă.

Tocmai se duseseră la culcare, iar el gemea ușurel lângă ea. În ultimul timp erau amândoi conștienți de urechea ce stătea atârnată deasupra lor și întotdeauna vorbeau în șoaptă. Uneori își scriau bilețele, lucru pe care Der Nister îl considera preferabil. Aproape că-i uitase sunetul vocii.

El nu-i răspunse. Se întoarse pe spate și privi tavanul boltit, mizerabil, al alcovului lor mititel, unde uneori picura apă din apartamentul de deasupra.

–Tu crezi că sunt copii, că n-or să le găsească? șuieră Lina. Îți dai seama că te-ai smintit de tot?

–Da, murmură el. Odaia lor de modă veche, își dădu el seama brusc, îi amintea de felul cum își imaginase el în copilărie că ar fi peștera Macpela din Biblie, prima proprietate a lui Avraam pe Pământul Făgăduinței. Mormântul străbunilor. Trase pătura în sus, își înveli trupul firav și se cutremură.

Lina pufni și apoi îi ținu hârtiile în față, în timp ce el stătea întins pe spate. Der Nister surprinse un fragment de la începutul unui capitol, o frază despre personajul Mayerl. Tocmai o încheia când Lina aruncă hârtiile în aer. Der Nister privi cum fragmentele cărții sale nepublicate țâșnesc tremurătoare în sus spre tavanul din care picura apă și apoi plutesc în jos.

Lina le mătură cu palmele din pat, și Der Nister se ridică în capul oaselor ca să se uite cum aterizează pe podeaua mizerabilă.

– Dacă vrei să aibă o viață mai lungă decât a ta, dosește-le în altă parte, îi șopti ea. Uneori mi se pare că vrei să fii prins.

Stinse lumina și se răsuci cu spatele, dar patul era prea mic ca să se poată depărta prea mult de el. Der Nister se întoarse spre ea fără voie și îi studie conturul spatelui în întuneric, în timp ce ea se prefăcea că doarme. Avea numai patruzeci de ani, era mult mai tânără decât el și mai puțin călită. Uneori, stând întins în pat alături de ea, Der Nister își amintea povestea din Biblie cu Abișag Sunamiteanca, tânăra concubină oferită regelui David la bătrânețe, să-i încălzească oasele. Întinse mâna, îi prinse părul între degete, și corpul ei se cutremură. Lina se întoarse și se ghemui lângă el, și preț de câteva clipe Der Nister se întrebă dacă ceea ce simțea pentru ea era real sau dacă nu cumva era umbra unei amintiri, dacă părul firav pe care i-l dăduse de pe frunte era cu adevărat al ei sau dacă în mâinile sale devenise cumva altceva, al altcuiva. În întuneric, vârfurile degetelor lui îi pipăiră obrajii umezi.

– Te rog, caută un loc în care să le pui, fă-o pentru mine, șopti ea. Nu vreau să te mai pierd și pe tine.

Îl cuprinse cu brațele, și abdomenul lui dezgolit se lipi de pântecele ei pustiu. În timp ce adormeau, Der Nister simți cum fiicele lor îi împingeau unul spre celălalt, vârându-i pe fiecare în coșmarul celuilalt.

Într-o noapte după ce dispăruseră aproape toți, Der Nister merse la un spectacol la Teatrul Evreiesc de Stat din Moscova. Piesa era stupidă, o melodramă

absurdă cu un monolog final de umplutură despre viitorul luminos, plin de speranțe. Însă sala de teatru în sine era o bucățică de paradis. Fiecare perete era acoperit de pânze uriașe pictate de Marc Chagall.

Der Nister mai văzuse tablourile, desigur. Studiile realizate de Chagall pentru ele umpluseră casa pe care o împărțiseră cândva în Malahovka. Și le mai văzuse și la teatru. Erau șapte, pe pânze atârnate pe pereții goi, înconjurând publicul: un peisaj amplu cu siluete dansând (inclusiv a fostului director al teatrului, Shloyme Mikhoels, care tocmai fusese ucis într-un așa-zis accident de mașină), ce acoperea în întregime latura stângă a încăperii; pe peretele din spate se afla o pictură mai mică, abstractă; o friză reprezentând un ospăț de nuntă de-a lungul părții de sus a peretelui din dreapta și apoi, între ferestrele de pe peretele din dreapta, patru portrete mari, ludice, înfățișând pe fiecare dintre cele patru arte: muzică, dans, teatru și literatură. Picturile erau mult mai interesante decât piesa de teatru.

Der Nister avea loc lângă peretele drept al sălii și își petrecu intermezzoul și scenele mai bine luminate din piesă privind tabloul ce reprezenta literatura, impunătoare deasupra capului său. Pe pânză era desenat un scrib care scria pe un pergament galben, pe un fundal albastru închis. Pergamentul era alb, nescris, iar bărbatul din pictură arăta și mai palid, de un alb pur din cap până în picioare, de parcă era pe cale să se de-picteze, dispărând, preschimbându-se în nălucă. În fundal se vedeau un deal înalt, înverzit, și un omuleț purtând un pupitru, la baza căruia erau scrise câteva litere ebraice. Der Nister remarcă, brusc cuprins de un fior, că literele erau începutul numelui său. În semiîntunericul teatrului

întinse mâna, atinse pânza și simți suporturile dure de lemn de dedesubt. Pipăind într-o doară marginea tabloului, fu surprins când, din greșeală, o ridică, îndepărtând cu o jumătate de milimetru jumătatea de jos a pânzei de peretele sălii. Și se întoarse acasă cu un gând încolțindu-i în minte.

Săptămâna următoare merse din nou la teatru, rezervându-și un loc pentru reprezentația din ziua aceea în apropierea tabloului cu literatura. Însă, înainte să plece seara la teatru, scoase una dintre scândurile din podeaua odăii sale și culese de acolo un mic teanc de pagini scrise de mână. Era ciorna primului capitol din volumul al treilea. Rulă hârtiile și le vârî pe mâneca flanelului subțire, își luă haina pe el și plecă. Piesa era încă o melodramă cu pretenții erudite, de data aceasta acompaniată de muzică, și el era singura persoană pe rândul lui. Când luminile se stinseră, Der Nister își strecură cu grijă degetele sub rama de lemn a tabloului cu literatura și vârî câteva dintre paginile manuscrisului în sus, dedesubtul ei, până când le prinse în ramă. Repetă procesul pagină cu pagină, discret, acționând în general între scenele piesei, când sala era cufundată în beznă. Până la intermezzo pusese la păstrare tot capitolul întâi fără să-l fi văzut cineva.

După aceea se întoarse la teatru în fiecare săptămână. Fusese prieten cu Mikhoels, și cei de la casa de bilete îl cunoșteau, așa că nu-i cereau niciodată să-și plătească locul. Asistă la un șir întreg de melodrame, mutându-se cu locul împrejurul teatrului, până când adăposti toate hârtiile din apartamentul său în picturile de pe perete. De fiecare dată când o pagină din manuscris dispărea în spatele pânzei, Der Nister știa că nu avea s-o mai vadă niciodată. Însă, în teatrul

întunecat, el se simțea fericit. Era ca și când ar fi trimis o scrisoare pe lumea cealaltă. Umblau zvonuri că teatrul avea să fie închis curând, însă Der Nister știa că, și dacă ar fi fost așa, pânzele nu aveau să dispară cu una cu două. Mulțumită faimei de care se bucura în prezent fostul său vecin, tablourile erau acum prea prețioase.

Era în iarna de la începutul lui 1949, și, când Der Nister se întoarse din ultima sa călătorie la teatru, Lina știa ce făcuse. El o întâmpină în patul lor, singurul loc călduros din odaie. Apartamentul devenise pustiu, fără viață, lipsit de hârtiile ascunse care îi asiguraseră izolația, și Der Nister se întrebă dacă nu cumva deveniseră și ei pustii și fără viață, cu hainele și carnea împuținate până când trebuiseră să se ascundă sub așternuturi asemenea unor copii, costelivi și goi. El nu câștigase mai nimic în ultima lună, iar ea abia un pic mai mult de atât; nu aveau nimic de mâncare. Era prea devreme să meargă la culcare, însă lui Der Nister îi era frig. Înfometați, se strânseră unul în celălalt sub pătura tocită, agățându-se de ceea ce le mai rămăsese.

– Sorele avea picioare frumoase, îi șopti Lina în întuneric. Uneori, fără motiv și totuși având toate motivele din lume, îi plăcea să vorbească despre fiica ei. Picioare de dansatoare. Uneori mă gândesc la bărbatul pe care l-ar fi făcut fericit.

Der Nister înghiți aerul rece pe întuneric și-și plimbă un deget de-a lungul buzelor crăpate ale Linei. Ar fi vrut să spună și el ceva despre Hodele, dar se temea ca nu cumva să-i ia numele în deșert.

– Mai demult am cunoscut un băiat de vârsta fiicei mele care se îngropase de viu, spuse el.

Lina rămase tăcută, dar degetul lui îi simţi buzele depărtându-se şi apoi răsuflarea caldă, tremurătoare, prelingându-se printre ele.

– L-am cunoscut în orfelinatul din Malahovka, unde predam pe atunci, continuă Der Nister în şoaptă. Simţi în palmă inelul nărilor ei şi respiraţia ei îi încălzi mâinile. Îl găsise cineva pe jumătate îngropat, într-un mormânt deschis. Asta a fost acum douăzeci şi nouă de ani, încheie el. Numărul îl uimea. „Acum Hodele ar avea treizeci şi cinci, se gândi, aproape treizeci şi şase, vârsta pe care o avusese el când predase la Malahovka, când locuiseră deasupra lui Chagall, când îl cunoscuse pe băiatul care se îngropase de viu."

– Crezi că mai trăieşte? întrebă Lina.

Der Nister privi în întuneric.

– Crezi că eu mai trăiesc?

Ea nu-i răspunse. Acum ştiau amândoi, în ciuda hârtiilor ascunse, că lui îi mai rămăseseră puţine nopţi. El îi pipăi trupul asemenea unui orb şi vârfurile degetelor lui încercară s-o ţină minte, catalogându-i fiecare sinuozitate, fiecare rid de pe pielea istovită. Lina era obosită, şi mădularele ei zăceau sub ale lui. Der Nister îi plimbă mâna pe sâni, pe păr, pe faţă, până când degetul îi poposi în adâncitura profundă de deasupra buzelor, chiar sub nas. Amprenta unui înger. Ea expiră pe sub degetul lui, cu răsuflarea egală a omului rătăcit printre vise.

– Lina, şopti el. În bezna fără culoare îşi amintise de întrebarea pe care i-o adresase mai demult Chagall, cea care încă îl chinuia. Crezi că fiica ta a însemnat ceva?

Întrebarea îl frământase pe Der Nister ani la rând. Însă Lina scoase doar un pufăit în adâncitura de sub nas.

– A însemnat totul, spuse ea. Apoi adormi.

Noaptea următoare veniră după el.

Der Nister fu surprins de cât de firesc se petrecu totul, cât de neceremonios și de meschin. În coșmarurile sale plăsmuise armate de bărbați ce-i doborau ușa în miez de noapte, agitând steaguri și trăgând focuri în tavan. Însă, în loc de asta, ușa se deschise pur și simplu, la lăsarea serii, fără să fi bătut cineva, și doi bărbați în costume negre pășiră în odaia sa. Unul dintre ei scoase o bucată de hârtie, îl privi pe Der Nister și începu să citească.

– Pinkus Mendeleevici Kahanovici, recită el. Ești arestat sub acuzația de trădare conform articolului 64-A din Codul penal sovietic, pentru rolul pe care l-ai jucat în conspirația sionistă, cu scopul de a distruge statul sovietic.

Era tipica acuzație falsă, aceeași pe care o auzise și de la soțiile celorlalți scriitori dispăruți. Aproape că se plictisi ascultând-o. Lina îi făgăduise că avea să-și păstreze demnitatea, dar acum se părea că uitase. Scoase un tânguit și se îndoi de mijloc, cu spatele la perete, scuturată de hohote de plâns.

Der Nister o strânse de mână înainte ca unul dintre agenți să-l înșface de braț și să-l smulgă de lângă ea. Însă se simțea nefiresc de calm, mai calm ca oricând. Pentru prima oară după mulți ani nu mai avea nimic de ascuns.

– Mă bucur că ați venit, spuse el. Chiar mă întrebam de ce vă ia atâta timp.

Cei doi părură speriați. Schimbară iute o privire, apoi unul dintre ei mormăi:

– Trebuie să strângem tot de aici, toate documentele și manuscrisele, spuse primul, recitându-i protocolul. Predă-le.

Der Nister zâmbi. Se uită la Lina, care își ridicase ochii înlăcrimați.

– Iertați-mă, domnilor, spuse el. Chestiunea aceasta nu vă privește. Nu le-am scris pentru domniile voastre. Manuscrisele mele se află la loc sigur.

Unul dintre agenți îl lovi cu piciorul, și el căzu în genunchi. Dar celălalt își împinse un călcâi înainte, lovindu-l pe Der Nister înainte ca fața lui să izbească podeaua. În timp ce Der Nister îngenunchea pe scândurile dușumelei, cel de-al doilea agent începu să caute prin odaia pustie. Deschise dulapul și scotoci prin rafturi, azvârlindu-i hainele pe podea. Der Nister se uită la celălalt, care zâmbea în timp ce sutienele și chiloții Linei zburau prin odaie, însă nu-și îngădui nici o tresărire. Cel de-al doilea agent plesni scândurile dușumelei cu picioarele, izbindu-le ca un dansator, apoi le scoase pe cele care sunau a gol, dar nu găsi nimic dedesubt afară de praf. Privi patul și canapeaua stricată, apoi își deschise servieta închisă la culoare și extrase de acolo un cuțit cu o lamă lungă de treizeci de centimetri, pe care îl vârî în saltea. Der Nister privi stând îngenuncheat pe podea cum bărbatul sfârteca salteaua bucată cu bucată, lăsând numai petice în urmă, și apoi cum făcea același lucru și cu canapeaua. O clipă se întrebă unde avea să doarmă Lina. Apoi găsi răspunsul: pe podea, ca o îndoliată. Însă ea avea să supraviețuiască, știu Der Nister când îi văzu pentru ultima oară chipul brăzdat de lacrimi. Mai trecuse prin asta.

Câtă vreme el mai rămase în casă, Lina umplu încăperea cu plânsetele ei, care se revărsară nestăvilite în timp ce agenții îi legau lui Der Nister mâinile la spate și-l împingeau pe ușă. Dar când ușa se închise cu un clic în urma lui, Der Nister își ridică privirea din podea și o văzu pe Hodele stând în casa scării, așteptându-l.

Părea mai în vârstă decât ultima oară când o văzuse, mai aproape de treizeci și cinci de ani, și nici pe departe așa de slabă. Purta o rochie roșu aprins pe care nu i-o mai văzuse și părul negru îi curgea în valuri pe lângă urechi și pe gât. Chipul îi era scăldat în lumină. Stătea la numai câțiva pași înaintea lui, așa de aproape încât ar fi putut-o atinge, dar brațele lui erau imobilizate la spate. Mai devreme își târșâise picioarele, silindu-i pe agenți să-l târască din încăpere, însă acum stătea drept, transpus, și se grăbea să ajungă la ea. Dar ea continua să pășească înapoi, încă zâmbindu-i, coborând treptele, numai câțiva pași de fiecare dată, intangibilă. Când ajunseră în stradă, rochia roșie și părul negru îi zburară mult în sus în urma ei, în bătaia rece a vântului. Apoi agenții îl azvârliră în spatele unui camion mic, și capul i se lovi de podeaua metalică în timp ce îl ferecau înăuntru.

Întunericul era total și se strângea în jurul lui precum o cerneală neagră, densă. Trupul învinețit al omului de șaizeci și trei de ani se cufundă în umbră, pierzându-și cunoștința. În delirul care urmă, în timp ce camionul se urnea din loc, Der Nister o văzu pe Hodele cum descuia ușa. Lumina lunii se revărsă în întuneric la fel ca în tablourile fostului său vecin, zugrăvindu-i mâinile și fața în diferite culori, până când începu să răspândească luciri verzi, purpurii și albastre. Hodele derulă un pergament lung, presărat

cu cuvinte, agățându-i un capăt de ușa deschisă a camionului și apoi aruncând restul în sus, în aer, până când se prinse de un nor, desfășurându-se înaintea lor. Apoi își luă tatăl de mână și zbură împreună cu el, străbătând puntea de hârtie pe care o clădise el între pământ și cer.

# CAPITOLUL 16

*Ultima mea zi în paradis*

de Rosalie Ziskind

*Zilele pe care le-am petrecut în paradis au fost cele mai frumoase din viața mea. Chiar și astăzi inima începe să-mi bată mai tare și mă podidesc lacrimile când îmi amintesc de acele vremuri fericite. Adesea închid ochii și retrăiesc anii cu care nu mă voi mai întâlni niciodată. În momentele de reverie uit chiar cum mi-au fost tăiate aripile înainte să părăsesc cealaltă lume și-mi întind brațele și încerc să zbor. Abia când cad la podea sfâșiat de durere îmi amintesc că numai în paradis aveam aripi. „De ce ai plecat", m-ați putea întreba, „dacă ai fost așa de fericit acolo?" Ei bine, am să vă spun un lucru: nu am avut de ales.*

*În ziua în care am aflat că aveam să fiu alungat din paradis, stăteam sub un copac și ascultam cântecul canarilor paradiziaci. Dacă vă închipuiți că păsările acelea cântă precum canarii de pe pământ, vă înșelați amarnic. Aș vrea să vă spun cum se aud, dar nu poți descrie în grai omenesc un asemenea cântec. Era la amurg. Dascălul meu, un înger cu aripi robuste cenușii, dispăruse în ziua aceea și toți învățăceii îi fugiseră. Cei mai mulți se duseseră să joace jocuri angelice, dar eu venisem să mă așez la poalele copacului meu, să ascult canarii și să flecăresc cu fluturii paradiziaci.*

*Dacă vă închipuiți că fluturii aceștia sunt precum fluturii de pe pământ, vă înșelați. Adevărul este că nici măcar nu pot descrie culorile în care erau zugrăviți, căci voi nu aveți asemenea culori dincolo de granițele paradisului.*

*În timp ce stăteam acolo sub copac, mi-am auzit deodată numele strigat de un glas familiar:*

*– Sammy! Sammy!*

*Am ridicat privirea și l-am văzut pe prietenul meu Pissant – i se spunea așa pentru că era atât de mărunțel, un îngeraș care își flutura pe deasupra mea aripioarele micuțe.*

*– Ce se întâmplă, Pissant? l-am întrebat.*

*Pissant și-a ridicat aripa și mi-a vorbit pe sub ea.*

*– Sammy, e de rău. Am auzit că ai să te naști.*

*Inima mi-a săltat în piept.*

*– Ce tot spui, Pissant? Cine ți-a spus așa ceva?*

*Pissant mi-a povestit că trecea în zbor pe lângă cârciuma din paradis când îl observase pe Simon, cel mai mare bețiv dintre îngeri, și îl auzise din întâmplare mormăind pentru sine.*

*– L-am văzut că era necăjit, a spus Pissant. Tocmai primise veste că trebuie să te ducă pe pământ. Lui îi revine sarcina să te lovească peste nas chiar înainte să te naști, ca să uiți toate astea, paradisul, tot ce-ai învățat aici, chiar și pe mine! Nici măcar de cel mai bun prieten, Pissant, n-o să-ți mai aduci aminte! Și Pissant a început să plângă.*

*– Nu plânge, Pissant, am spus. Ai auzit doar un înger bătrân și bețiv bodogănind la cârciumă. Dacă încearcă să mă ducă pe pământ, am să-i dau eu peste nas înainte să mă lovească el pe mine.*

*– Știi cum e Simon, a strigat Pissant, hohotind. Este o bestie, un criminal!*

*Știam că avea dreptate. Toată lumea se temea de Simon. Toți ceilalți îngeri erau foarte buni. El era singurul dispus*

*să ne ducă pe pământ ca să ne naştem şi să ne lovească peste nas ca să ne facă să uităm de paradis. Ori de câte ori vezi o adâncitură sub nasul vreunui om de pe pământ, de la Simon i se trage. Şi ori de câte ori vezi pe cineva pe pământ cu nasul cârn, poţi să fii sigur că pe el Simon l-a lovit mai tare decât pe majoritatea.*

*– Ce-mi rămâne de făcut? am întrebat.*

*– Nimic, a suspinat Pissant. Soarta ţi-a fost pecetluită. Ai să uiţi totul. Numai să nu plângi, căci, dacă plângi, are să te lovească aşa de tare încât o să te naşti fără nas. Apoi, dintr-odată, Pissant s-a oprit din plâns şi ochii i-au licărit. Stai o clipă, Sammy, mi-a venit o idee.*

*– Ce idee? am întrebat.*

*A luat o bucată de lut din buzunar.*

*– Pune-ţi asta pe faţă, a spus. Pe nas şi imediat dedesubt. Când o să vină, Simon are să fie aşa de beat încât nici n-o să bage de seamă că nu e nasul tău adevărat. Are să lovească bucata de lut şi aşa ai să te naşti fără să uiţi nimic. Pissant mi-a dat bucata de lut. Du-te după el la cârciumă. Va fi mai simplu să-l păcăleşti dacă nu te ia pe nepregătite.*

*Am luat lutul şi am pornit în zbor alături de el, ultima noastră călătorie prin paradis, până când am ajuns la el acasă şi ne-am luat bun-rămas.*

*– Indiferent ce se întâmplă, să nu mă uiţi, a hohotit Pissant. Promite-mi că, oriunde te-ai duce pe pământ, ai să-ţi aduci aminte că undeva în paradis cel mai bun prieten al tău, Pissant, se gândeşte la tine. Pissant fusese întotdeauna un plângăcios. Eu însă am avut noroc că bătea vântul şi mi-a şters lacrimile în timp ce zburam să mă întâlnesc cu Simon.*

*Când am ajuns, Simon stătea ca de obicei la tejghea. Avea faţa aproape la fel de roşie ca barba. Am stat mult timp în uşă până să-mi fac curaj să intru.*

*– Ziua bună, Simon! am strigat cu glas tremurător.*

*Simon m-a văzut și a încercat să se ridice să-mi dea binețe, dar băuse atât de mult încât avea aripile răsucite una în jurul celeilalte și a căzut. M-am dus la el și i-am îndreptat aripile. Deși nu putea sta drept, din nefericire de zburat putea zbura. Și, încă mai rău, avea capul destul de limpede ca să știe de ce venisem.*

*–Bravo, ai venit. Hai să mergem, a mormăit. Și, înainte să apuc să mai spun vreo vorbă, m-a luat sub aripa lui și a pornit cu mine în zbor spre hotarul dintre cele două lumi.*

*Să nu credeți că a fost simplu. Simon era mort de beat și tot rătăcea calea. Mai întâi am zburat vreme de trei ceasuri și am sfârșit de unde plecaserăm. Și nu numai atât, mai era și o noapte întunecoasă în paradis, iar Simon își uitase felinarul la cârciumă, așa că zburam orbește. Pe întuneric ne-am izbit de îngerul viselor, care tocmai își începea călătoria nocturnă, și i-am rănit o aripă. În noaptea aceea toată lumea de pe pământ a dormit fără vise. M-am gândit la Pissant care stătea în siguranță în patul său din paradis și mi-a venit să plâng. Dar n-am făcut-o, căci mi-am amintit de ceea ce-mi spusese Pissant, că Simon detesta lacrimile.*

*Când în sfârșit am ajuns la hotar, vânturile îți înghețau sângele în vine.*

*– Uf, ce frig este, a mormăit Simon, fluturând din aripi. Încă nu se ținea prea bine pe picioare și se împleticea în aer. Gata, Sammy, e vremea să te aruncăm în lumea de jos! a mârâit și m-a așezat pe ultimul petic de paradis. O clipă l-a luat amețeala și m-a ciupit de obraz. Ești un tip extraordinar, Sammy! Un tip extraordinar! Și acum stai într-un picior și spune-mi tot ce-ai învățat în paradis.*

*M-am supus. Când în sfârșit am terminat, Simon a scos niște foarfece uriașe, m-a întors și mi-a tăiat aripile. Eram prea emoționat ca să plâng.*

*–Bun, puștiule, a mugit el, acum hai să ne ocupăm de nas și să terminăm odată.*

*Însă, în timp ce Simon era ocupat cu tăiatul aripilor, eu deja îmi pusesem pe față nasul de lut. Era așa de cherchelit că nici măcar n-a observat.*

*– Simon, nu mă lovi prea tare, te rog! l-am implorat.*

*Presupun că m-a ascultat, pentru că m-a lovit ușor, aproape că nici n-am simțit.*

*– Hai, acum valea! a spus.*

*Am privit în urma mea pentru ultima oară și am văzut tot paradisul, îmbăiat în lumina de aur. M-am uitat pentru ultima oară la aripile mele, ce zăceau pe ultimul petic din paradis.*

*– Rămâi cu bine, Simon! i-am spus îngerului cu aripile răsucite și am căzut pe pământ. M-a privit în timp ce cădeam, uluit, dar era prea târziu. Îmi aminteam numele lui.*

*Și până în ziua de azi îmi amintesc totul.*

Aceasta era cartea preferată a Sarei, mica bijuterie în acuarelă creată de mama ei. Când fusese publicată (cu mult timp în urmă, pe când Sara era încă la facultate și număra zilele până la următoarea vizită a lui Leonid, zile care la fel de bine puteau să nu fie din punctul ei de vedere), Sara își amintea că se gândise că, într-o zi, când avea să fie însărcinată, avea să și-o citească sieși. Își imaginase chiar că avea să le-o citească propriilor copii. Însă acum, când venise cu adevărat acel moment, când sarcina era încă invizibilă, abia o aluzie pe obrazul imperceptibil de radios, citi cartea și fu pur și simplu îngrozită. Știa că ar fi trebuit să fie fericită și, arareori, chiar era. Însă noaptea târziu, așteptându-l pe Leonid să-și sfârșească lungile ore petrecute la serviciu, și chiar și mai târziu, în timp ce stătea întinsă lângă el, îl îmbrățișa, făceau dragoste (oare cât timp avea s-o mai poată face?),

stingea lumina și încerca să adoarmă lângă el, era paralizată de frică.

Era pur și simplu terorizată. Uneori se gândea la ființa din adâncul ei, la făptura aceea neîntrupată încă și simțea cum se înfioară la gândul că era o ființă aparte, pe care nu o cunoștea, în care nu avea încredere și, prin urmare, care ar fi putut s-o sfâșie, înainte de a se naște sau după. Ar fi putut să-i roadă trupul prea devreme și să moară. Sau ar fi putut să aștepte în tăcere în interiorul ei până îi venea sorocul, dar apoi să se nască hidoasă, schiloadă, fără mâini, fără ochi, fără picioare. Sau, și mai rău, s-ar fi putut naște perfectă și apoi, dintr-o greșeală pe care ea nu avea s-o observe niciodată, ar fi putut să crească și să distrugă viața altcuiva, căci sunt mii de moduri în care poți distruge viața cuiva, Sara știa prea bine, dar moduri în care să îmbogățești viața cuiva sunt atât de puține, atât de puține! Sau, și mai rău, putea fi fată, putea să sufere așa cum suferise și ea, forțată să târască după sine, în trupul ei, viitorul, să aștepte lumea ce va să vină. Când se gândea la acest lucru, se cutremura de frică.

Și pe bună dreptate, începea ea să creadă. Dintre oamenii cu copii mici pe care îi vedea pe stradă, nici măcar o dată nu-l zărise pe vreunul dintre părinți zâmbind. Toți aveau o grimasă pe chip. Nu doar o încruntătură, ci chiar o grimasă, aveau chipurile crispate, țineau copilașii strâns în brațe, dădeau buzna în magazine și apoi ieșeau afară în ziua atât de năucitor de frumoasă încât soarele râdea în hohote zărindu-le încordarea de pe chip. Chiar și copilașii păreau istoviți, sleiți. Priveau cu ochi mijiți din coșulețul lor, ca niște bătrânei, zbârciți și chei, trăind de numai trei luni, dar deja plictisiți de lume. Sara spera că lucrurile

aveau să stea altfel cu copilul ei. Însă noaptea târziu, stând întinsă lângă Leonid cel imens, pierdut în lumea viselor, un uriaş adormit, o rocă solidă ce tremura la fiecare răsuflare precum o placă tectonică aflată în mişcare lentă, inevitabilă şi sigură, de parcă ar fi dormit fără vise, Sara îşi dădea seama că nu credea în asta. Şi se străduia să nu izbucnească în plâns, până când Leonid îi auzea gândurile şi se trezea.

– Îţi faci griji din cauza copilului? o întrebă el în întuneric. Rosti cuvintele nedesluşit, exact cum făcea şi în liceu, cu accentul ce-i fereca limba ca o temniţă. Sara îşi aminti că o dată plecase de la liceu împreună cu el şi cu Ben, la scurt timp după ce se cunoscuseră. Ben se oferise să-l conducă acasă pe Leonid – un gest binevoitor, să-l ajute să-şi care lucrurile câtă vreme avea braţul în ghips –, şi Sara li se alăturase. Însă, când ajunseseră la poteca pustie din spatele clădirii în care locuia Leonid, Ben bolborosise că îşi uitase o carte la şcoală şi se dusese în fugă înapoi să o ia. Sara şi Leonid rămăseseră singuri. Şi apoi Leonid, care până atunci fusese mohorât şi taciturn, începuse dintr-odată să-i vorbească Sarei cu glasul acela nedesluşit, vorbise nestăvilit, cuvintele i se rostogoliseră din gură într-o ordine aleatorie, fără articole, conjuncţii şi timp trecut: despre Cernobîl, despre şcoala de acolo, despre profesorii lui, despre prieteni, despre clubul de box pentru juniori cu care aproape câştigase campionatul, despre accidentul nuclear, despre fuga din oraş, despre imensul depozit industrial unde se adăpostiseră zile în şir laolaltă cu mii de oameni necunoscuţi, dormind pe ciment şi stând ore întregi la coadă ca să ajungă la toaletele de afară şi să facă duş cu apa ca gheaţa, în timp ce aşteptau să se risipească radiaţiile, despre boala mătuşii lui,

despre care mama lui era sigură că i se trăgea de la radiații, despre moartea aceleiași mătuși, despre care mama lui era sigură că i se trăsese de la radiații, despre mama și tatăl lui care urlaseră unul la celălalt în depozit de față cu toată lumea, cum tatăl lui îi zisese mamei că e o vacă umflată, lipsită de imaginație și mama îi strigase tatălui că e un curvar care nu știe decât să se culce cu pipițe, și el chiar își închipuie că ea nu știe de Katia, toată lumea știe de Katia și nu era om în apartamentul în care locuiau la comun care să nu fi auzit până și cel mai mic geamăt scos de curva aia mică de fiecare dată când vaca aia umflată „lipsită de imaginație" de nevastă-sa, cu care era împreună de optsprezece ani, se ducea să predea cursuri pentru adulți la seral și chiar făcea ceva cu viața ei, adică ceea ce fac oamenii care nu simt nevoia să aibă „imaginație", și că, dacă el e atât de prost încât să creadă că Lenia nu știe de curva aia mică, atunci la fel de bine e și el un bou care nu se pricepe la copii, pentru că ei văd totul, și poate că ar reuși să-și ascundă curva aia mică de toți prietenii lui „cu imaginație" de la serviciu, dar niciodată nu va putea ascunde asta de un copil, iar Leonid se simțise atunci profund jignit să fie considerat un copil, mai ales pentru că nu știa nimic despre Katia și era prima oară când auzea de existența ei, el își adora tatăl și decisese iute că era o minciună și că mama lui era o mincinoasă și o impostoare, și o vacă umflată cum spusese tatăl lui, și din acest motiv tăcuse, înfuriat pe mama lui, stând înfășurat într-o pătură murdară de la guvern, pe podeaua rece și goală de ciment din uriașul depozit industrial, în fața a mii de alți refugiați alungați de accidentul nuclear, care începuseră să urmărească cearta de parcă ar fi fost un meci de box, aclamându-l când

pe un combatant, când pe celălalt, în vreme ce radiațiile continuau să se strecoare tăcute în casele lor, la sute de kilometri distanță, și apoi despre întoarcerea în oraș, câteva luni mai târziu, despre cum revenise la tot trecutul său, de exemplu la școală (care se mutase și ea într-un depozit din celălalt capăt al orașului), și la prietenii săi, și la clubul de box pentru juniori, și despre cum se prefăcuseră că totul era neschimbat, deși totul se schimbase, îi era frică, îi era frică să mănânce, pierduse în greutate pentru că îi era frică să mănânce, îi era frică să se îmbrace sau să se spele pe dinți, sau chiar să facă baie, pentru că totul ar fi putut fi otrăvit, începuse să creadă că de fapt totul fusese otrăvit, nu doar ceea ce spusese guvernul că fusese, despre cum dăduse peste tatăl lui făcând dragoste cu Katia în patul părinților săi în noaptea în care se întorsese acasă după ce pierduse campionatul (la care tatăl lui își ceruse nenumărate scuze că nu putea să asiste) și știuse atunci că totul fusese otrăvit, despre cum își lovise tatăl, cum tatăl îl lovise și el, de două ori mai tare, de mai multe ori, cum îl țintuise la podea și-i cărase pumni cu nemiluita, și apoi lovise podeaua cu palma și numărase ca un arbitru în timp ce Leonid ba își pierdea cunoștința, ba și-o recăpăta, unu, doi, trei, zece, despre faptul că acum era mult mai mare și că, dacă tatăl lui ar fi acum aici, l-ar putea strivi cu ușurință, l-ar zdrobi pur și simplu, l-ar face bucățele (exact așa cum deșira el acum marginea deja destrămată a feșei, rupând cu enorma lui mână stângă sănătoasă fâșii din ea peste nodurile încrețite ale degetelor de la dreapta), dar avea deja cincisprezece ani și viața nu era destul de lungă, căci cu ce te alegi când te bați cu cineva?, de obicei cu nimic, pentru că niciodată nu știi când unul care pare un sfrijit poartă

de fapt un corset de oțel pe sub haine, și apoi nu te alegi decât cu o mână ruptă, așa că poate era vremea să termine cu bătăile și să nu se mai lase dominat de frică. Sara ascultase și văzuse cum uriașul din fața ei capătă în mintea ei dimensiunile unui om obișnuit, așa cum se întâmpla cu tatăl ei când își scotea proteza la sfârșitul zilei.

–Mi-ai luat vorba din gură, spuse ea într-un târziu.

Apoi Leonid îi zâmbise și o întrebase:

–Și pot să ți-o vâr înapoi?

Ea nu înțelesese ce vrea să spună decât o clipă mai târziu, când el își aplecase corpul enorm spre ea, cu tot cu ghips, și îi strecurase limba printre buze.

–Îți faci griji din cauza copilului, e clar, spuse el.

–Ba nu, minți Sara în întuneric.

Îi simți brațul rătăcind peste sânii ei.

–O să fie minunat, zise el. Întotdeauna e altfel când e copilul tău.

Asta i-ar fi spus și mama ei, desigur: „Întotdeauna e altfel când e copilul tău". Da, Sara începea să creadă. Cu totul altfel. Mult mai rău.

Dar se gândi și la alte lucruri acum, în timp ce stătea în brațele lui Leonid. Se gândi la tabloul de Chagall pe care Ben îl adusese în sfârșit în apartamentul ei și la felul cum îi povestise într-un iureș de cuvinte despre femeia de la muzeu și despre numerele de pe spatele pânzei. Desprinseseră amândoi cu grijă pânza din colțul din dreapta jos al ramei până când apăruseră numerele, ivite parcă din gol. Numerele acestea îi lunecară printre gânduri, la fel ca umbra ființei din pântecul ei, amestecându-i-se în minte cu coloanele încifrate din rapoartele ei medicale: ritmul cardiac al copilului, rata de creștere, codurile imprimate în genele lui.

Se răsuci în pat lângă namila de Leonid și continuă să reflecteze. Se gândi la tabloul pe care îl cumpărase mai devreme în acea zi de la un magazin de antichități, identic ca dimensiuni și vechime cu cel de Chagall, și cum găsise la un anticariat o carte intitulată *Manualul falsificatorului de obiecte de artă*, cum urmase indicațiile din carte și frecase suprafața celuilalt tablou cu un burete de sârmă și îl cufundase în înălbitor până când devenise lustruit și gol. Se gândi cât de frică îi fusese să nu le fie percheziționat apartamentul, sau casa mamei ei, și cum îi dăduse Leonid cheile apartamentului din New Jersey al mamei lui, pentru că ea plecase pentru o săptămână în Rusia, și apoi se gândi că Leonid nu era deloc îngrijorat, că niciodată nu-l îngrijora nimic, nici măcar copilul, pentru că, de când o cunoscuse pe ea, la vârsta de cincisprezece ani, decisese să nu-i mai fie frică. Și se mai gândi și la hârtiile din interiorul tabloului, cele pe care i le dăduse lui Ben femeia de la muzeu, de care el îi pomenise, dar pe care nu i le arătase. „Ai grijă la forma zgârieturilor de pe pânza originală", mormăise el, foarte serios. „Le poți reproduce dacă înghesui niște hârtie în ramă ca să-l faci să atârne după ce termini. Nu uita, că altfel or să observe. Și, mai ales, nu uita de numere. Numerele sunt cele mai importante." Și atunci Sara se gândi cât de ciudat îi păruse Ben când îi dăduse tabloul, cât de puțin dornic să vorbească, cât de grăbit, de îngrijorat, de împrăștiat, de rușinat. Sara își dădea întotdeauna seama când fratele ei geamăn era îndrăgostit.

– Nu te mai gândi, spuse Leonid. Își trecu degetele prin părul ei în întuneric și apoi o cuprinse cu brațele, își odihni mâna pe burta ei și prinse în palma mâinii

lui de uriaș umbra făpturii ce se plămădea. Te rog, nu te mai gândi și culcă-te.

Și, spre zori, ea reuși să adoarmă.

Culori, culori, culori îndrăznețe, tari, culori ce cântau, culori ce zumzăiau, culori ce țipau, culori ce suspinau sau, cel mai adesea, culori ce clocoteau, mânioase, înverșunate, neprivite de nimeni, neobservate, întunecându-se nu din pricina bătrâneții, ci a singurătății, din cauză că știau că nu au cum să existe dacă nu le privește nimeni; Sara nu le vedea, ci le auzea, le mirosea, le gusta, le atingea. Însă, când începu să picteze tabloul de Chagall în studioul acoperit cu ziare pe care și-l amenajase în bucătăria soacrei ei – mama lui Leonid nu avea să afle niciodată, iar Ben și Leonid se gândiseră că adresa ei era singura de urma căreia poliția nu avea să dea niciodată – i se păru, pentru prima oară, că pictura era o îndeletnicire dureroasă. Începu cu numerele acelea fără noimă, desprinse pânza exact în locul potrivit și le copie întocmai, până la ultimele filamente ale trăsăturilor de penel, ce creșteau din ele ca firele de păr. Dar trebui să aștepte ca numerele să se usuce înainte să poată prinde pânza la loc și să continue, și starea matinală de greață pe care și-o reprimase mai devreme reveni odată cu mirosul de vopsea. Dădu fuga la baie și încercă să vomite, dar nu reuși. Se duse atunci în dormitorul soacrei și se întinse pe pat, încercând să-și revină, privind tavanul alb și gol ca o pânză. Dar încă îi era frică.

Cu mult timp în urmă, odată, într-un vis, Sara urcase pe cerul nopții pe o scară. Era în noaptea

de dinaintea Zilei ispășirii[1]. Avea doisprezece ani, postea pentru prima oară și tot pentru prima oară observa cum, din drept, părul i se face creț, și trupul, din drept, i se rotunjește. Se temuse că avea să i se facă foame și sete cum stătea întinsă în pat în noaptea aceea, dar asta nu se întâmplase. Dimpotrivă, se simțise ușoară ca o frunză purtată de vânt, de parcă lumea îi dăduse în sfârșit drumul. În visul ei din noaptea aceea urcase pe scară sus de tot, din ce în ce mai sus, până când ajunsese la o ușă aflată între stele. Bătuse, dar nu-i răspunsese nimeni. Bătuse din nou și tot nu primise nici un răspuns. Însă a treia oară când bătuse, înmuindu-și picioarele în cerul nopții, ușa se deschisese și Sara se trezise într-un atelier.

Nu semăna deloc cu camera de lucru a părinților ei, cu teancurile ei de hârtie puse în ordine, și nici măcar cu clasa în care făceau orele de desen la școală, deși într-un colț se aflau niște plăci mari de lut. Era un atelier imens, cu podele și pereți din lemn închis la culoare, înțesat cu tot soiul de unelte: roți ale olarului, nicovale, cuptoare de ardere, războaie de țesut. În aer săreau scântei. Uneltele vibrau în încăperea zgomotoasă, a viteză, energie, forță, stăruință; suveica războiului țâșnea înainte și înapoi printre ițele mișcătoare, zăngănitul greu al fierului dogoritor ce se transforma în drugi de metal și loviturile scurte ale unei dalte în piatră făceau aerul să zuruie, bule de sticlă și de lut se umflau și se contractau la căldură, iar argintul topit picura în lacrimi fierbinți. Oamenii care lucrau acolo erau și bărbați, și femei,

[1] Iom Kipur, mare sărbătoare religioasă la evrei, din septembrie–octombrie, marcată de 25 de ore de post negru care începe în seara anterioară, după apusul soarelui (n.red.)

majoritatea mai în vârstă, deși unul dintre ei, care frământa o placă de lut, era un bărbat de patruzeci de ani, scund, slab, chel și cu o expresie tulburător de familiară. Toți meșteșugarii îi păreau de fapt familiari Sarei, nu pentru că l-ar fi cunoscut pe vreunul dintre ei, ci pentru că îi dădeau o senzație de intimitate. O observaseră, îi zâmbiseră și dăduseră scurt din cap înainte să-și reia munca.

Sara pășise în încăpere cu picioarele goale, delicat, căci nu voia să-i deranjeze, dar privind fascinată la rodul muncii lor. Se îndreptase cu pas ușor spre bărbatul chel, absorbit de movila de lut dinaintea lui. Se apropiase din ce în ce mai mult, până când ajunsese lângă el, urmărind degetele măiestre ce modelau lutul într-un chip îngust, cu un nas fin și ochi abia mijiți, neliniștiți. Sara observase cu atenție unghiile delicate care schițau pleoapele și brusc recunoscuse fața. Era Ben.

Privise împrejur, uluită. Era acolo și mama ei – părul, ochii, nasul și gura îi erau țesute într-o tapiserie lungă, detaliată, pe care țesătoarea tocmai termina partea de jos a bărbiei. La câțiva metri mai încolo, Ben apărea din nou, de data aceasta eliberat dintr-un bloc de marmură. Sprâncenele groase i se uneau cu nasul, coloana curbată i se contura treptat, ivindu-se dintre fragmente de rocă și din praf. Trăsăturile mamei ei ieșeau din nou la iveală din argint topit: foaia de metal strălucitor căpăta încet-încet forma unor buze moi și a obrajilor supți. Și apoi Sara se văzu pe sine, prinzând formă din niște bule de sticlă suflată. Trupul ei neted de copil strălucea și creștea într-un trup de femeie, până când lăsă locul propriei reflexii pe suprafața sticlei.

Pășise înapoi spre ușă, înspăimântată deodată că vreuna dintre operele de artă ar fi putut-o vedea pe ea, cea deplin formată. Dar, în timp ce se dădea ușor înapoi, își văzuse tatăl intrând în atelier pe o altă ușă. Purta, asemenea celorlalți artiști, un șorț murdar, dar al lui era colorat în dâre aprinse de vopsea. Avea aceiași ochelari mari pe care îi purtase în timpul vieții, dar mergea pe două picioare. Când în sfârșit o privise cu ochi mijiți, Sarei i se păruse că nu o vede pe ea, ci pe altcineva – sau parcă n-ar fi văzut-o pe ea cea care era de fapt, ci pe cea care ar fi putut deveni. Tatăl deschisese un dulap de lemn și luase o paletă și un penel. Înainte ca ea să apuce să se întrebe ce avea să picteze, el se apropiase, privind încă prin ea, așa cum avea și ea să-și privească mai târziu pânzele înainte să le umple de culoare. Înmuiase pensula în vopsea maro și o apropiase de capul ei, prinzând-o de umăr cu mâna liberă și desenându-i cârlionți în păr, cu ochii ațintiți asupra muncii sale în timp ce ea se sprijinea de ușă. Apoi ușa se deschisese în spatele ei și Sara se prăbușise, trezindu-se cu o clipă înainte să atingă pământul.

A doua zi, târziu, în lunga dimineață de post și de rugăciune, venise momentul slujbei de pomenire a morților. Sara se uitase la ceilalți copii din congregație, care ieșiseră cu toții iute din încăpere, alungați de părinții lor. Neavând pe cine jeli, nu aveau de ce să asiste la slujbă; Dumnezeu le acordase un răgaz. Sara se uitase la ei pe fereastră cum se întreceau unii cu ceilalți prin parcare în luminoasa zi de toamnă și se jucau în ploaia de frunze colorate, strălucitoare.

– *A shvarts yor,* spusese mama ei în șoaptă, că trebuie să stai aici, lângă mine.

*A shvarts yor*, se gândise Sara. „Un an negru." Un an negru? Și dintr-odată găsise cuvintele necesare pentru a înțelege tot ceea ce văzuse până atunci: timpul.

Era adevărat ce spunea Ben adesea, că Sara era uitucă. Dar asta pentru că Sarei îi devenise imposibil să „își aducă aminte", la fel de imposibil ca a „prezice" viitorul, și asta pentru că nu era nimic de ținut minte sau de prezis, existau doar lucruri de văzut, o vastă întindere de timp peste tot primprejurul ei, luni, ani și zile ce se adunau și-i năpădeau vederea cu culori. Din acel moment, Sara nu-și mai imaginase trecutul, prezentul sau viitorul, ci le văzuse. Stătea printre zile, strângându-le în jurul ei așa cum își strângea mama și fratele în jurul mesei, și privindu-le cu aceeași prudență. Unele erau palide, cenușii, mate; altele scânteiau verzulii în lumina slabă; altele pulsau roșietice sau ardeau cu o flacără portocalie. Însă ultimul an fusese negru, așa cum spusese mama ei, și acum Sara pășise în el, înaintând ușor printre minute risipite din trecut și din viitor, ce cădeau fluturând din arborii orelor, clipe de diferite culori, diferite forme, diferite texturi de moliciune și delicatețe pe obrazul ei, și intrând în peștera unui an negru.

În interiorul anului negru, bezna era aproape deplină. Însă existau nuanțe, subtilități perceptibile numai ochiului învățat, deprins să vadă timpul așa cum este el cu adevărat. Un an negru are tente diferite. Pe alocuri, în apropierea intrării, e adevărat, dar și în alte locuri, pe neașteptate, peștera era îmbâcsită de fum negru. Sara înainta prin el icnind și uneori se târa pe podea ca să respire, înghițind noroi negru când își lipea buzele de pământ. În astfel de locuri își ridica ochii și vedea aerul cum arde în întuneric,

emanând un fum gros, înecăcios, ce-i acoperea fața și-i îmbâcsea creierul până când îi devenea imposibil să-și mai imagineze lumina. Însă în alte locuri fumul se risipea, lăsând în urmă o beznă solidă, lustruită precum o piatră de onix, când netedă, când aspră la pipăit. Într-o a treia parte, cum înainta prin an, umbrele negre se înmuiau într-un fel de băltoace de cerneală care pleoscăiau în timp ce trecea printre ele, cu porțiuni de un negru și mai moale pe care putea sta, simțindu-se aproape alinată, îmbăiată în aerul negru, blând. În unele momente se strecurau înăuntru fărâme de lumină, nu direct, ci difuz, anunțându-și prezența prin faptul că împrumutau stâncilor o nuanță cenușie, trecând de la negrul cernelii la culoarea minei de grafit. În aceste locuri putea sta în picioare și privi cu ochii mijiți printre umbre până când simțea că ar fi putut umbla kilometri întregi și nici un an negru n-ar fi putut-o ține pe loc. Pășea cu o încredere fragilă peste băltoacele de umbre până când, negreșit, se lovea cu capul de o stalactită cenușie și cădea într-o gaură de un negru vârtos. Dar nu acesta era lucrul cel mai rău. În lăcașurile cele mai adânci ale peșterii (dincolo de ele, Sara știa, exista o deschizătură ce dădea spre lumină, micuță, o crăpătură prin care cu greu ar fi încăput, dar totuși o deschizătură) era gura largă, căscată, a prăpastiei. Sara știa că e acolo, pentru că în acel an o văzuse, mai neagră ca smoala, nu negrul obținut din amestecul culorilor, ci negrul creat de absența luminii, o genune, un vid. Lipsită de trăsături, de textură și, lucrul cel mai rău, fără fund. Dacă te prăbușeai înăuntru, nu exista sfârșit, nici măcar râsul. Și era ușor să te apropii periculos de mult.

Desigur, dincolo de peșteră se afla o întreagă lume de ani. Ani indigo, ani galbeni, ani portocalii, ani ce înfloreau asemenea trandafirilor, ani ce înghețau precum zăpada și ani ce se topeau ca nisipul, săptămâni ce încolțeau, creșteau, se înălțau din pământ și luni după luni de zile ca niște pietricele tari ce mușcau din tălpile ei sensibile și i le bășicau iremediabil. Erau și perioade la care Sara n-ar fi putut nici măcar să viseze – amenințătoare faleze roz de anotimpuri ce trebuiau luate în piept sau escaladate pe poteci amenințătoare, pe care urlau cascade iridiscente de decade aruncate peste buză, dune incerte, galbene, de ore de somn, cu neașteptate eclipse de coșmaruri. Erau săptămâni precum merele tari și lucioase sau ca un codru de pâine. Un an, primul ei an, fusese de un alb pur precum laptele. Și erau și clipe, fracțiuni de secundă - priviri furișe, atingeri, sărutări, sunete, cuvinte - ce năpădeau timpul dimprejurul lor, furioase, inundându-l cu curenți învolburați și purtând în larg ani întregi. Dar chiar și acestea, dacă te lăsai purtat de curenți, duceau adesea la peșteri. Sara își străbătuse toată viața și îi descoperise hotare, nu hotare pe care le putea vedea, ci dintre cele pe care le putea percepe în timp ce rătăcea pe fiecare potecă printre anotimpuri și se trezea lângă o nouă peșteră de ani negri. Desigur, nu știa ce semnificație aveau aceste momente sau cum aveau să se dovedească mai târziu – de fapt, deseori bănuia că peisajul acesta de timp nu exista în sine, ci căpăta viață în prezența ei, că fiecare pas pe care îl făcea îl determina pe următorul, că poate drumul ce ducea pe peretele falezei era vina ei, că ar fi putut urma o altă cale, într-o altă dimensiune a timpului, că, oricât de înspăimântător ar suna, totul depindea de ea – dar iată-le, se aflau

aici, mute și de netăgăduit. Și nu mai era nimeni altcineva acolo. Timpul îi aparținea doar ei.

Odată ce descoperise cum să privească timpul, Sara rareori mai închidea ochii. Pe măsură ce creștea, totul, nu doar timpul, ci totul se preschimba în culoare sau lumină și umbră. Sunetele erau culori, aromele erau culori, chiar și atingerea mamei ei, a lui Ben și a lui Leonid – brațele înguste ale lui Ben cuprinzând-o, umărul delicat al mamei deasupra capului ei, buzele moi ale lui Leonid pe pielea ei – erau culori, culori licăritoare, fratele ei colorat în verdele-cenușiu robust al unui copac ce creștea, o trecere între gri și verde de la frunza fremătândă la ramură, mama ei de un albastru adânc, vibrant, ca un crâmpei de cer prins într-un ochi de geam îndată după apus, iar Leonid, ca o rază de lumină pe apă, reflexia portocalie, scânteietoare a unui soare din ce în ce mai aprig. Însă cel mai adesea Sara vedea umbre, umbre adânci printre care se mișca din clipă în clipă, uimită de fiecare dată să vadă cât de puțină lumină era în lume. Dar, după ce explorase anii negri, Sara nu se mai temea de întuneric. Își amintea că odată își cercetase propriul chip în oglindă în a opta zi neagră din primul an negru, cu mult timp în urmă, când oglinzile fuseseră din nou descoperite în casă. Își cercetase ochii. Erau albi în cea mai mare parte, desigur, cu o zonă întunecoasă în mijloc, separată de restul printr-un mic inel albastru. Ei i se părea că un om ar trebui să vadă cu partea albă a ochiului, nu cu cea întunecată. Dar nu așa stăteau lucrurile. Numai cu ajutorul petei adânci de întuneric se putea percepe pe sine în oglindă.

Sara se ridică din patul soacrei și se întoarse la tablou. În timp ce își aduna puterile pentru a face

față unui nou val de greață, prinse automat pânza la loc, în ramă. Apoi așeză pânza cenușie pe șevaletul pliant pe care îl adusese și dădu deoparte jaluzelele. Pânza se lumină instantaneu, devenind ea însăși un bloc solid de lumină scânteietoare. Sara o văzu și rămase încremenită, de parcă ea ar fi fost grundul, palid și șters, până când dintr-odată fusese scăldat în lumina lumii, devenind un dreptunghi de lumină pură, strălucitoare. Era atâta frumusețe pe lume și nimeni nu o vedea! Sara rămase mult timp cu ochii aținitiți asupra pânzei goale, captivată de lumină și de frumusețe. Dar când, în sfârșit, își îngădui să se gândească la ceea ce avea de făcut, fu nevoită să-și ferească privirea. Era ca și când tocmai i s-ar fi cerut să execute pe cineva și acum condamnatul stătea înaintea ei, aplecându-și gâtul pe șevalet și așteptând ca ea să i-l reteze cu penelul. Însă apoi se gândi la fratele ei, la mama ei, la tatăl ei și se sili să se apuce de pictat.

Lucră fără încetare în vreme ce ziua începea să se risipească, întunecând culorile, ajustând conturarile. Studia permanent originalul, căci se temea să se încreadă ochiului minții. Cu o mână delicată trasă clădirile încălecate de pe strada întunecoasă și tăcută, arcurile ferestrelor, strada însăși, cărămizile și stâlpii de fier ai gardurilor. Pictă scândurile gardului de lemn și dungile compacte ale celor două pietre înguste de mormânt din fața lui, lunecându-și pensula peste acoperișurile și turlele strălucitoare de tablă. Cu ajutorul unui vârf de cuțit de vopsea albă, puse un strat de zăpadă pe drum și pe acoperișurile lucioase, revenind asupra suprafeței cu o pensulă lată, ca să creeze falduri în vopsea. Lăsă să se întrezărească textura pânzei prin suprafața marmorată a turnurilor

rotunde, maro, din plan apropiat, imitând întocmai umbra bărbatului cu baston din stânga și roata ca o pânză de păianjen din dreapta. Alternă nuanțe delicate de ocru, închizându-le la culoare și umezindu-le cu semințe de in ca să dea un aer învolburat suprafeței, cu straturi groase de cenușiu și de alb pe copacul ale cărui crengi golașe (observă ea deodată) erau răsucite în forma literei ebraice cu care începe unul dintre numele lui Dumnezeu. Fiecare trăsătură de penel era exactă, fiecare culoare, perfectă. Sara era uluită de cât de simplu părea totul. Se simțea pre-ocupată, la propriu, de parcă cineva i-ar fi ocupat înainte mâna și acum se întorsese, pictând alături de ea până când pânza pre-ocupată fu ocupată, fără efort, de ceva nou. Dar simți și că era un sentiment greșit, un moment ce semăna cu un teren solid, dar care devenea nisip mișcător sub picioarele ei. Și avea dreptate. Senzația îi dispăru imediat ce începu să picteze subiectul principal: bărbatul cu desagă și baston ce plutea în spatele crucii turlei bisericii, pe cer.

Bărbatul era cel mai greu de făcut. Avea proporții ireale, lungimea corpului său acoperea mai multe clădiri de pe stradă. Liniile trupului așezat în profil erau trasate de parcă ar fi stat drept, desaga îi atârna și haina i se încrețise parcă din pricina gravitației, dar fusese plasat aproape cu fața în jos, aproape orizontal deasupra orașului. Numai unghiul bastonului sugera că era conștient că fusese eliberat din strânsoarea pământului. Ceea ce-l făcea așa de greu de pictat era întunericul. În original, bărbatul plutea ascuns cu totul în umbră, luminat din spate de un soare invizibil, proiectat pe un cer golaș de iarnă în nuanțe de galben și alb, cu abia o tentă de culoare – brațul,

barba, un ochi. Singurul element care cuprindea în el un dram de lumină era mâna bărbatului, șirul de degete încovoiate, perfect ordonate, strângând bastonul înfipt în pământ. Sara privi mâna cu ochi mijiți și deodată văzu, nu își aminti și nici nu își închipui, ci văzu degetele tatălui ei strângând tare mânerul cârjelor, cu nodurile roz rânduite în șiruri desăvârșite, cu excepția degetului arătător drept pe care acum îl întindea spre ea, gata să-l înfigă în palma ei moale de copil de unsprezece ani, până când tatăl ei dispăru.

După aceea îi fu imposibil să mai picteze. Reuși să termine bărbatul, desenând firele albe din barba abia vizibilă, dar mișcările îi erau automate. Aplica vopsea pe pânză, dar nu picta. Când în sfârșit termină și se dădu înapoi, îi fu evident că eșuase. Bărbatul era copia fidelă a celui din tabloul original, până la marginile inegale ale mantiei și la umbrele de pe față. Însă Sara își dădea seama că, în tabloul ei, bărbatul era un cadavru sprijinit într-un baston putregăit de lemn, un mort plutind prin aer.

Își mușcă buza de jos și încercă să ignore sentimentul. Se apucă să pună pe dosul pânzei amprenta timpului, copiind cu meticulozitate petele de pe rama de lemn. Consultă din nou *Manualul falsificatorului de obiecte de artă* și înmuie ușor marginea stângă a tabloului în apă, ca să reflecte deteriorarea cauzată de depozitarea în condiții de umiditate. La final, amestecând în proporții exacte galben-ocru și siena arsă, falsifică semnătura lui Marc Chagall.

Și totuși dăduse greș – și știa asta. Când își picta propriile tablouri, Sara știa întotdeauna dacă reușise sau nu, pentru că se uita la ele și își dădea seama dacă, prin ele, ceva fusese găsit. Sau nu tocmai „găsit". Mai degrabă recuperat, de parcă brusc ar fi recunoscut

ceva ce văzuse cu mult timp în urmă, ca un vis ce revine în frânturi: o frază, o încăpere, un sentiment de spaimă, un miros. Însă aici, în acest oraș mort peste care își arunca umbra tot un mort, nu era nimic de recuperat, nimic de găsit. Nu era mai nimic de văzut. Când se dădu câțiva pași înapoi, observă cele două pietre de mormânt și își dădu seama cui îi aparțineau.

Porni spre baie împleticindu-se și vărsă, apoi se ghemui pe podeaua băii și se strădui să-și recapete răsuflarea. Înconjurată de plăcile albe de gresie, se împotrivea strânsorii copilului nenăscut din adâncul ei, care o purta spre viitor.

Ben sosi în seara aceea să vadă tabloul, prea nerăbdător ca să mai aștepte, și Leonid veni împreună cu el. Sara era încă pe podeaua din baie când bătură la ușă. Când se sforță să se ridice de acolo ca să le deschidă, își văzu soțul și fratele geamăn în prag, confluența a două râuri de iubire.

– Pari... plină de culoare, spuse Leonid și se întinse către ea. Când ridică brațele să-l îmbrățișeze, Sara văzu ce crezuse ea că voise el să spună. Pe piele avea dâre de vopsea.

Însă Ben fu mai direct:

– Sara, pari bolnavă. Ce ai pățit?

– Din cauza sarcinii, n-am nimic. Mă simt bine, mormăi ea. Mirosurile din hol erau încă portocalii și verzi.

Leonid se aplecă s-o sărute și adulmecă aerul.

– Probabil că nu-ți fac bine vaporii. Ar fi trebuit să mă gândesc la asta.

Ea ridică din umeri, simțindu-se rău.

– Pictez în fiecare zi și nu mă deranjează, spuse slab.

– Cine știe de ce, acum e mai rău, răspunse Leonid. Întoarse capul, adulmecă din nou aerul în holul îngust al apartamentului și apoi se îndreptă spre fereastră. În timp ce el încerca s-o deschidă, Ben o atinse pe Sara pe brațul pătat cu vopsea și ridică privirea ca să-și dea seama cât de departe se afla Leonid.

– Nu știu dacă pot, Sara, spuse el încet.

– De ce?

– Din cauza... din cauza Ericăi. Fata pe care ai cunoscut-o, de la muzeu, bolborosi el.

Sara se uită cum roșul care se scursese din obrajii ei se infiltra acum în pielea fratelui ei, colorându-i gâtul și urechile. Își reținu un zâmbet.

– O să creadă că e autentic, spuse el repede, aruncându-și ochii prin cameră. Leonid reușise în sfârșit să deschidă fereastra. Ea... ea mă crede. Nu știu dacă pot...

– Ba ai să poți, spuse Sara, în timp ce Leonid se întorcea. Deja s-a rezolvat.

– Trebuie să repar fereastra aia, anunță Leonid când reveni lângă ei. Sara se uită la el, cu o venerație nemărturisită, cum inspectează în treacăt camera la întoarcere, verificând aerul condiționat și ușile dulapului. Nu locuise niciodată în acest apartament, dar își ajutase mama să-l cumpere, cu un an în urmă. Umerii lui enormi erau făcuți pentru a purta greutăți. Ajunse în prag și făcu o plecăciune înaintea ei, executând o reverență caraghios de adâncă.

– Majestate, ne puteți acorda privilegiul de a privi capodopera?

– E în bucătărie, spuse ea și porni însoțită de ei spre mica încăpere căptușită cu hârtie de ziar. Privi

tabloul autentic și apoi pânza pe care o pictase ea. Când văzu falsul, auzi sunetul înfundat al culorilor murdare, huruitul și bufnitura mortului și a bastonului lui. Era o glumă, își spuse. Cele două tablouri nu aveau nimic în comun.

– Îmi pare rău, spuse ea. Dar apoi se întoarse și văzu chipurile soțului și fratelui ei copleșite de uimire.

Ben fu primul care își regăsi glasul.

– Ce vorbești, Sara? șopti el. Nici măcar nu știu care e originalul.

Leonid nu se pricepea să ghicească. Se apropie de pânze înaintea lui Ben, mișcându-și capul masiv până când văzu lumina reflectată în vopseaua udă a reproducerii.

– E incredibil, șopti el. Se întoarse și o îmbrățișă, aproape strivind-o în brațe. Absolut incredibil.

Dar Sara se uita la fratele ei. Ben se îndepărtase de cele două pânze, cu ochii căscați. Își muta privirea de la un tablou la celălalt, și Sara speră că avea să remarce că aceluia pe care îl pictase ea îi lipsea ceva, nu ceva ce puteai vedea, ci ceva ce puteai simți. Când el deschise gura să vorbească, inima Sarei bătu în ritmul unei rugăciuni. Dar fu inutil.

– E perfect, șopti Ben. Mulțumesc.

Se apropie de ea, cu brațele deschise, așteptând-o. Sara se lăsă cuprinsă de brațele lui și sărutată pe obraji de el și de Leonid în același timp, întruna. Dar apoi se smulse dintre ei, eliberându-se. Se întoarse fără o vorbă, o luă în grabă spre baie și închise bine ușa în urma ei.

În tren, pe drumul spre casă, stătu pe o bancă pentru trei persoane între fratele și soțul ei, cu capul

sprijinit de umărul lui Leonid, în timp ce mâna lui Ben se odihnea pe palma ei mânjită de vopsea, iar făptura ce se plăsmuia în adâncul ei îi tulbura măruntaiele. Trenul se mișca încet, și cei trei amuțiseră. Sara privea dosul spătarului maro, neocupat, din față și încerca să-și imagineze cum arătase tabloul în casa părinților ei. Spre groaza ei, văzu că amintirile își schimbaseră culoarea, că viața ei de dinainte, alături de mama și de tatăl ei, căpătase nuanțe șterse de maro și albastru, de parcă nu ar fi existat niciodată cu adevărat. Tot ce-i mai rămăsese din ce iubea pe lume se afla în acest tren, pe această bancă. Leonid o mângâie pe cap în timp ce ea se uita la Ben care privea pe fereastră, cu nările crispate și sprâncenele încruntate, războindu-se cu ceva invizibil ei.

În huruitul legănat al trenului pe șine, vârâtă între singurii oameni dragi care îi mai rămăseseră, pe Sara o răpi somnul. În vis, traversă un peisaj populat nu cu obiecte, ci cu culori, culori pure, nu roșu, verde, galben și albastru, ci culori pe care nu le mai văzuse niciodată. Când Leonid o trezi, ea abia dacă își mai amintea visul. Mai târziu se căzni să adoarmă în patul lor, încercuind cu trupul ei ființa viitoare, cuprinsă la rândul ei din toate părțile de trupul lui Leonid, și încercă să-și aducă aminte cum erau acele culori. Descoperi însă că nici măcar sieși nu și le putea descrie, căci asemenea culori nu există decât în paradis.

# CAPITOLUL 17

La treizeci de ani după ce îi cunoscuse pe Chagall și pe Der Nister și ghicise care dintre ei avea să supraviețuiască și care să dispară, Boris Kulbak fu uimit să constate că avusese dreptate. Cel Ascuns dispăruse.

Când se făcu mai mare, după ce plecă din Malahovka la Moscova, Boris citi cu timpul toate poveștile lui Der Nister, povești așa de ciudate încât întotdeauna trebuia să le citească de trei ori înainte să înțeleagă ce se întâmplă, dar care apoi îl obsedau multă vreme. Mai târziu, după ce se căsători, adică după ce se căsători a doua oară, căci se trezise într-o dimineață, la mai puțin de un an după prima sa nuntă, și descoperise că întâia lui mireasă dispăruse, dădu peste o operă complet diferită a Celui Ascuns. Era o trilogie, din care până atunci apăruseră două volume, intitulată *Criza familiei*. Cel de-al doilea tom era dedicat memoriei „copilului meu, fiicei mele dispărute în mod tragic, Hodele. S-a născut în iulie 1913, în Jitomir și a murit în primăvara anului 1942, în Leningrad. Fie ca inima frântă a părintelui tău să-ți fie piatră pe mormântul pierdut". Era o carte bizară, bizară pentru că părea pe deplin normală. Spre deosebire de majoritatea poveștilor scrise de Cel Ascuns, care erau pline de îngeri, demoni

și obiecte ce prindeau viață, *Criza familiei* era absolut realistă. Era ca și când Chagall ar fi început brusc să picteze ca Vermeer. Totuși, Boris citi primul și al doilea volum și era nerăbdător să afle ce avea să se întâmple în volumul al treilea. Însă, în ultimii ani, Cel Ascuns devenise și mai ascuns, și volumul trei nu văzu niciodată lumina zilei. Povestea rămase neterminată. Era deja 1951 și nimeni nu mai auzise nimic de Cel Ascuns din 1949.

Nu era singurul care dispăruse în necunoscut. Shloyme Mikhoels, directorul Teatrului Evreiesc de Stat, teatru pe care Chagall îl împodobise cu atâta fast, murise într-un accident rutier cu câțiva ani în urmă, lucru care nu ar fi fost ciudat dacă actorul care îi urmase nu ar fi dispărut și el anul următor, arestat fără nici o explicație. Același lucru se întâmplase și cu Dovid Hofstein și cu Ițic Fefer, dintre care cel de-al doilea predase pentru scurt timp literatura în Colonia băieților și care amândoi, își aminti Boris când începu să audă zvonurile, scoseseră cărți cu poezii patriotice ilustrate de Chagall. Boris le recunoscu numele când auzi zvonurile, nu numai de la orfelinat, ci și din strania scrisoare în idiș pe care o primise cu opt ani în urmă, în anul 1943.

„Dragă tovarășe", așa începea scrisoarea:

*Te rog să ierți natura impersonală a acestei scrisori. Am obținut adresa dumitale din evidențele Coloniei sovietice a băieților evrei din Malahovka, pe care ai absolvit-o alături de mulți alți tineri destoinici, cu speranța că nobilul și patrioticul dumitale trecut te-ar putea îndemna să-ți pui puterile în slujba unei părți esențiale a efortului de război. Deși ai depășit vârsta de înrolare în Armata Roșie,*

*sunt convins că înțelegi importanța necesității de a contribui din toate puterile la înfrângerea amenințării fasciste.*

*Dat fiind că ești unul dintre mulții tineri salvați de la pogromurile din timpul războiului civil prin eforturile patriotice ale Coloniei sovietice a băieților evrei din Malahovka, cu siguranță înțelegi situația disperată în care au ajuns semenii noștri în zonele aflate acum sub dominație fascistă. Deși știrile au fost cenzurate, fără îndoială ai auzit zvonuri despre umilințele și chinurile la care au fost supuși tovarășii noștri evrei. Aceia dintre noi care au rude în regiunile ocupate știu că nu sunt simple zvonuri. De fapt, realitatea este prezentată mult îndulcită, căci comunități întregi au fost măcelărite.*

*În aceste triste împrejurări îți cer să te alături eforturilor Comitetului Evreiesc Antifascist, grup ce operează sub supravegherea Biroului Sovietic de Informații și care este dedicat obținerii de sprijin din partea evreilor de peste hotare în vederea ajutorării Sovietelor pentru a distruge bestia fascistă. Împreună cu reputatul poet idiș Ițic Fefer, am făcut de curând un tur al Statelor Unite, unde am fost întâmpinați de mai bine de 50 000 de oameni la o manifestație a Comitetului Evreiesc Antifascist în New York. Eforturile noastre au fost fructuoase, dar mai sunt multe de făcut și nevoia este imperioasă.*

*Deoarece ești unul dintre copiii care au supraviețuit eroic unui alt atac asupra poporului nostru, știi că brutalitatea îndreptată împotriva evreilor nu se va opri dacă nu luăm măsuri spre a ne salva. Suntem prea bătrâni ca să mai luptăm cu mâinile*

*goale. Te implor să te alături nouă ca să luptăm împreună cu inimile.*
*Cu prețuire,*
*Tovarășul Shloyme Mikhoels*
*Comitetul Evreiesc Antifascist*

Urma o listă de nume, inclusiv ale mai multor scriitori idiș și ale altor figuri publice de care auzise. Boris luase scrisoarea în serios, deși capacitatea de a se exprima nu i se dezvoltase prea mult de pe vremea Malahovkăi. Până la urmă nu devenise artist, ci ceea ce îi trebuia statului, inginer. Dar se simțea vinovat că era prea bătrân să lupte. Urmând instrucțiunile ulterioare primite de la Mikhoels și de la ceilalți, scrisese mai multe scrisori, majoritatea adresate revistelor și ziarelor de limbă idiș din Statele Unite, dar și politicienilor de la Washington, bazându-se în mare pe modelele de scrisori oferite de comitet. Organizase chiar manifestații în sprijinul Comitetului evreiesc antifascist în cadrul sindicatului inginerilor și strânsese bani prin orice cale posibilă în perioadele de privațiuni. Nu-și putea da seama dacă toate astea serviseră la ceva. Însă, când cei care-și trecuseră numele în partea de jos a scrisorii începură să dispară, alături de alții, după război, Boris încercă să nu se neliniștească. Majoritatea erau artiști și politicieni, în fond, și acestea fuseseră întotdeauna ocupații delicate. Își spuse că probabil îl urmaseră pe Chagall în Franța, deși o părticică ascunsă în adâncul lui îi spunea altceva. Între timp, el era doar inginer și patriot, construia drumuri și poduri la care nimeni nu avea ce să obiecteze.

Deseori copiii sunt invidiați pentru presupusa lor imaginație, dar adevărul este că adulții își imaginează

lucruri mult mai des. Majoritatea adulților, știa Boris, rătăcesc prin lume voit orbește, trăind numai în mintea lor, în propriile fantezii, printre amintirile și grijile lor, indiferenți la prezent, conștienți numai de trecut și de viitor.

Pe Boris îl uimise starea de a fi căsătorit – în prima sa căsnicie –, faptul că se trezise dintr-odată într-o lume de familii, de oameni care chiar aveau părinți, ai căror părinți aveau și ei părinți, ale căror vieți nu începeau la unsprezece ani, ci cu sute de ani înainte de propria lor naștere. Însă uimirea lui fusese prea mare ca să fie dragoste, prea mare chiar ca să fie adevărată, și, când se dovedi falsă, Tatiana, o mai veche prietenă din anii de studenție, o fată drăguță, evreică, ea însăși abia ieșită dintr-un divorț, îl salvase. Era biologă și, când rămase însărcinată, refuză să-i îngăduie să considere sarcina altceva decât ceea ce era, celule care se multiplicau, se diferențiau, se transformau într-un soi de viață, e adevărat, dar nu în felul acela pe care un om ca Boris să-l poată considera real în mod firesc. Totul, chiar și propria sarcină, era pentru ea pur și simplu un proces, ceva predictibil. Într-un fel sumbru, Boris se simți alinat.

Însă copilul se dovedise a fi cât se poate de real – și de înspăimântător. La vârsta de cinci ani, Raisa era micuță pentru vârsta ei, cu păr brunet, mătăsos și ochi negri, uriași, și vedea lucruri pe care nimeni altcineva nu le vedea. Stând cu ea în tren sau pe bancă în parc, Boris înțelegea cât de gros era vălul pe care vârsta și ignoranța intenționată i-l puseseră înaintea ochilor, în ce măsură fiecare clipă era întunecată de amintiri umilitoare sau de griji predictibile, pânza groasă a gândurilor fără rost ce atârna între el și lume. Pentru Boris, parcul din oraș era rece și cenușiu, iarba, nimic

mai mult decât blocuri de noroi întărit, iar copacii, niște bețe golașe timp de nouă luni pe an. Însă pentru Raisa, noroiul acela era însuflețit, plin de furnici și de gândăcei pentru care construia drumuri și poduri din crenguțe, făcând drum unui vierme orb ce-și căuta calea, scoțându-și pantofii și afundându-și picioarele în noroi. Pentru Boris, bucătăria comună a apartamentului era o bătaie de cap ce-i lungea zilele cu câteva ore atunci când el și Tatiana își așteptau rândul la cuptor și la aragaz și se întrebau care dintre vecinii lor era turnătorul oficial – fiecare apartament avea unul (al lor, hotărâseră ei, era Semion, un bătrân cu părul vopsit negru), deși nici Boris, nici Tatiana nu vorbeau suficient despre politică încât să-și facă griji. Însă pentru Raisa, bucătăria era o lume a intrigilor, unde cei zece ocupanți își împărțeau din abundență răzbunări și trădări, abandonând intenționat în chiuvetă farfurii nespălate, lucru care Raisei nu-i scăpa niciodată, lăsând în oalele de folosință comună resturi carbonizate de mâncare cărora Raisa le simțea întotdeauna mirosul, mormăind blesteme pe care Raisa le auzea negreșit. Pentru Boris, trenul era un loc în care se prefăcea că doarme, își rumega gândurile, își amintea de călătorii neplăcute din trecut și se temea de viitorul iminent, când avea să trebuiască să-i zâmbească soacrei lui nebune în timp ce aceasta îi striga obscenități soției sale. Însă pentru Raisa, trenul era o țară a minunilor, unde barba fiecărui necunoscut avea o culoare nouă și imprevizibilă, unde bucăți de bilete aruncate puteau fi asamblate formând o hartă completă a URSS-ului, unde cuvinte în poloneză, ucraineană și uzbecă pluteau prin aer și i se așterneau ei pe buze. Era precum sângele de pe sub pielea lui, curgea furios, albastru și frumos,

în vreme ce propria lui piele lipsită de sânge pălea și se zbârcea, nedemnă de prezența ei. Pentru prima oară în viață, Boris se îndrăgostise.

Irina și Serghei Popov locuiau chiar sub familia Kulbak, și Raisa îl văzu pe Tolia, fiul lor de cinci ani, rotofei și roșcovan, rătăcind pe holuri și se împrieteni cu el aproape imediat. Părinții lui o rugară să vină împreună cu părinții ei la următoarea vizită, dar Tatiana avea așa de mult de lucru în laborator, încât în ultimele săptămâni se întorcea de obicei acasă mult după miezul nopții și îi era imposibil să meargă. Așa că Boris fu cel care bătu la ușa familiei Popov împreună cu Raisa într-o seară rece de primăvară.

Când ușa se deschise, Boris fu întâmpinat de tânărul cuplu cu sărutări și îmbrățișări generoase, de parcă ar fi fost un vechi prieten. Irina, mama, era micuță, roșcată, cu un zâmbet blajin care-l făcu pe Boris să se simtă recunoscător că Tatiana nu putuse veni; ar fi mâncat-o de vie pe femeia aceea. Serghei, tatăl, un bărbat cu pieptul lat și care râdea cu ușurință, îl conduse aproape imediat într-un colț al încăperii și îl pofti să se așeze, în timp ce Irina își făcu de lucru cu copiii, împărțindu-le jucării.

– Când am auzit că locuiți chiar deasupra, ne-am spus că trebuie să ne vizitați, îi spuse Serghei lui Boris, entuziasmat. Era genul de bărbat care vorbea cu pieptul tot atât cât și cu gura și se apleca înainte la fiecare cuvânt. Sunt așa de puțini copii în clădirea asta. E minunat că Tolia are cu cine se juca.

– Și noi suntem încântați, spuse Boris cu sinceritate și-și dori să fi fost și Tatiana cu el. Când v-ați mutat?

– Oh, noi locuim aici de ani de zile, spuse Serghei cu un oftat adânc și dezarmant. Ne-am mutat aici

imediat după război. E bine să fii primul, nu? zâmbi el și dădu din mână.

Boris își plimbă privirea împrejur. Spre deosebire de familia Kulbak, care împărțea apartamentul cu alte trei cupluri și cu un bătrân, Popovii locuiau singuri, și pereții le erau acoperiți aproape în totalitate cu fotografii și medalii înrămate. Era limpede că guvernul îl plăcea pe Serghei. Deseori asemenea oameni îi tulburau pe cei din jur, dar Boris era patriot și se mândrea cu faptul că nu-i e frică.

– E uimitor că nu ne-am văzut niciodată până acum, spuse Boris.

– Nu e chiar așa de uimitor, spuse Serghei cu un zâmbet larg. E o clădire mare. Și sunt sigur că ești așa de ocupat încât nu observi niciodată cine vine și cine pleacă. De fapt, Boris nu era nici pe departe la fel de ocupat ca soția sa, dar îi plăcea că Serghei îl presupusese așa de productiv. Învățase încă din vremurile petrecute la Malahovka că cel mai bine era să fii perceput drept un cetățean util.

– În ce domeniu lucrezi? întrebă Serghei.

– Sunt inginer constructor, spuse Boris.

– Rețele de canalizare? întrebă Serghei, încă zâmbind.

Boris încercă să nu se fâțâie pe scaun. Cu cinci-șase ani în urmă făcuse niște schițe pentru redirecționarea și repararea unui canal colector principal, ceea ce presupunea reproiectarea unui sistem învechit care avusese de suferit în timpul războiului. Îi plăcuse munca aceea. Pe atunci tocmai începuse să iasă cu Tatiana, fiecare dimineață i se părea o nouă șansă și în fiecare seară venea acasă cu un sentiment de fericire pe care nu îl mai încercase niciodată până atunci, căci știa

că așa își aducea și el contribuția la spălarea mizeriei trecutului, la crearea unei lumi noi.

– Nu, în principal drumuri și poduri pentru noul sistem de autostrăzi, spuse el.

– Orașul chiar se transformă cu mare repeziciune, remarcă Serghei. Ai crescut aici, în Moscova?

– Nu, în afara orașului, în Malahovka.

Serghei se încruntă.

– Părinții tăi erau țărani?

Boris își drese glasul. Mințea deseori în privința aceasta, mai ales în fața unor necunoscuți, dar vederea Raisei jucându-se cu copilul acestui om îl înmuiase. Raisa și Tolia făceau desene cu cretă colorată pe un șevalet din ardezie în colțul încăperii. Irina părea să se fi îndepărtat.

– Am crescut într-un orfelinat de acolo, spuse el încet, ca să nu-l audă copiii.

Serghei se întinse și-l prinse pe Boris de mână. Era un bărbat întrucâtva urât, cu un păr bogat și negru, cu un trunchi masiv și o gură mare, iar urâțenia lui îl făcea pe Boris să se simtă încrezător. Îi simți căldura palmei pe propria mână.

– Tata a murit în timpul invadării Poloniei, spuse Serghei, privindu-l pe Boris în ochi. Chiar înainte să mă nasc eu.

Cei doi bărbați rămaseră tăcuți timp de șapte secunde. Nu era nimic de făcut în viață, gândi Boris, decât să culegi fărâmele unei lumi spulberate. Deodată, în timp ce privea stânjenit mâna lui Serghei, o auzi pe Raisa izbucnind în râs, un chicot ridicol care întotdeauna le smulgea un zâmbet străinilor. Își ridică ochii, îl văzu pe Serghei zâmbind și știu că-și găsise un prieten.

–Şi ce faci de ai o asemenea colecţie superbă de obiecte de artă? întrebă Boris, privind tablourile ce ocupau pereţii până la refuz. Pusese întrebarea numai ca să afle mai multe despre Serghei, dar acum că privea mai atent, vedea că tablourile chiar erau impresionante sau cel puţin aşa păreau. De la distanţă, presupusese că erau fotografii, dar acum vedea că erau cu adevărat picturi în ulei, unele cu vopseaua crăpată de bătrâneţe.

–Oh, sunt numai reproduceri, spuse Serghei, dând din mână. Eu şi soţia mea suntem administratori la muzeul de stat.

Administratori-şefi, se gândi Boris, judecând după apartament. Spre finalul serii, Serghei îi oferi vodcă. Boris acceptă, şi închinară împreună pentru Partid şi pentru copiii lor. După încă vreo câteva pahare, Boris se trezi că limba i se dezleagă şi vorbi despre Raisa, despre Tatiana, despre noul său şef de birou. Râsetele lui Serghei îl încurajau. Depănară o poveste după alta, până când Serghei începu să povestească entuziast despre război, şi atunci Boris tăcu. Când Serghei îl întrebă unde fusese în timpul războiului, roşi, ruşinat că era prea bătrân, ruşinat de toate eşecurile personale din ultimii zece ani, stânjenit, brusc, din pricina fiicei şi a soţiei sale prea tinere. Temându-se că nu avea ce spune, îi povesti lui Serghei istorii înfrumuseţate despre Comitetul Antifascist, deşi omise să menţioneze caracterul lui evreiesc. Nu i se păru important.

–Te-ai distrat cu Tolia? o întrebă mai târziu pe Raisa, în timp ce urcau scările spre locuinţa lor. Casa scării era prost luminată, cu balustrade de fier şi plăci reci, umede şi cenuşii, de gresie cu miros

de dezinfectant, o duhoare puternică, aspră, care îi amintea lui Boris de clinica din Malahovka, de clipele când tremurase și țipase în timp ce o femeie însărcinată care nu era mama lui încerca să-i scoată hainele de pe el și să-l radă în cap. O privi pe Raisa în timp ce urca scările sărind de pe un picior pe altul alături de el și simți o durere imensă în piept. Își dori să-i poată cuprinde tot corpul cu mâinile. Îi puse mâna pe cap, acoperindu-i creștetul cu palma.

Raisa încuviință entuziastă și dădu din cap sub mâna lui. Încerca deja să se elibereze.

– I-am spus lui Tolia o mulțime de povești, zise ea. L-am făcut aproape să moară de râs.

În timp ce Raisa se punea pe flecărit, gândurile lui Boris începură să rătăcească și se trezi că se gândește la Tatiana. Fuseseră prieteni cu mulți ani în urmă, dar acum prietenia lor părea de mult trecută. În ultima vreme se înfuria ori de câte ori ea venea târziu acasă, ceea ce nu făcea decât să înrăutățească lucrurile. Când Tatiana se întorsese cu o noapte în urmă aproape de ora două, el o luase la rost. Ar fi urlat, dar se temea să nu o trezească pe Raisa. Apoi ea începuse să plângă la pieptul lui Boris și bolborosise că îi era dor de el, că se simțea prizonieră la serviciu, că Raisa creștea fără ea. Fața i se schimonosise și lacrimile ei fierbinți păreau adevărate. Dar putea fi un șiretlic, era posibil să fi fost de fapt cu vreun iubit în fiecare noapte, ca prima lui soție, fără ca Boris să afle vreodată. El îi ținuse capul la piept, cu ochii ațintiți asupra tavanului și văzuse, cu ochii minții, cerul înstelat de afară, care atârnase deasupra lui în toate ceasurile cât stătuse singur și frustrat și care era imposibil de atins de acolo de unde zăcea el,

pe fundul prăpastiei. Nu mai avea încredere în nimeni pe lumea asta, numai în Raisa.

– Tolia spune că vrea să facă și el cunoștință cu ceilalți copii din clădire, auzi Boris glasul Raisei strecurându-se printre propriile lui gânduri. Se simți deodată rușinat că nu fusese atent și remarcă din nou vălul gros de gânduri care-i atârna dinaintea ochilor și trecea drept viața lui. Zice că tocmai s-au mutat. Nu-i place să fie copilul cel nou.

– Tolia inventează, copilă, spuse Boris și o mângâie pe capul acoperit cu șuvițe de mătase neagră. Tatăl lui mi-a spus că locuiesc aici de mai mult timp decât noi.

– Dar Tolia zice că nu cunoaște nici un alt copil.

– Nici tu n-ai cunoscut pe nimeni până l-ai întâlnit pe el.

Raisa se trase de păr, înfășurându-și o șuviță în jurul degetului. Boris se uită la degetul micuț, învelit în păr negru, și se minună. Atâta frumusețe pe lume și nimeni nu o observă!

– Nu e adevărat, spuse Raisa bosumflată. Eu o știu pe Basha de la capătul holului.

– Bine, o știi pe Basha de la capătul holului, spuse Boris în timp ce căuta cheia și-și imagina că Tatiana e deja acasă, deși știa sigur că nu era. Oare munca o făcea să stea până târziu? Era posibil s-o întrebe? Era posibil să n-o întrebe?

Raisa scoase limba spre apartamentul Bashei.

– O urăsc pe Basha.

Boris răsuci cheia în yală.

– N-ar trebui să urăști oamenii, Raisa, se trezi el spunând. Tatianei îi plăcea să spună asta.

– De ce nu? întrebă Raisa.

Spre surprinderea sa, lui Boris nu-i veni în minte nici un răspuns nimerit. Din fericire, curând Raisa uită că întrebase și intră în micuțul alcov separat printr-o bibliotecă, amenajat să-i servească drept cameră. Însă a doua zi de dimineață, după ce Raisa plecă la școală, Boris luă micul tablou pe care i-l dăduse mai demult profesorul lui de desen, îl scoase din ramă, se asigură că povestea împăturită a lui Der Nister era încă vârâtă în suporturile de lemn ale pânzei și îl strecură în spatele șirurilor de cărți pentru copii ale fiicei sale. Familia Popov lucra la muzeu și trebuia să fie extrem de atent cu asemenea lucruri.

Munca pe care o făcea Boris la serviciu se împuținase în mod inexplicabil. Primea din ce în ce mai puține proiecte; superiorul său pretindea că toată lumea avea mai puțin de lucru în perioada aceea, dar Boris își auzea colegii plângându-se că erau prea aglomerați. Avusese loc și o micșorare de salariu, despre care Boris presupusese că era general valabilă; ar fi fost un act capitalist să întrebe. Începu să vină acasă mai devreme, temându-se de orele petrecute la birou mâzgălind cu gândul aiurea. Tatiana, în schimb, stătea și mai mult în laborator. Așa că Boris și Raisa petrecură și mai multe seri cu familia Popov. Apartamentul acestora era mult mai spațios decât locuința de la etaj pe care o împărțeau cu toți vecinii aceia nesuferiți, unde Raisa nu avea loc să se joace, iar Boris se simțea recunoscător că o avea cel puțin pe Raisa cu el. Centrul pentru copii unde își petrecea ea după-amiezile îi amintea prea tare de Malahovka. În plus, începea să-l placă pe Serghei. Tatiana fiind plecată toată seara, rareori avea ocazia de a discuta cu un alt adult despre orice altceva

în afară de serviciu. Iar Raisei părea să-i placă aici. Rezervele de jucării ale lui Tolia și Tolia însuși erau pentru ea fascinante.

Și Boris se simțea fascinat, dar de jucăriile lui Serghei. Funcția de administrator-șef al muzeului de stat – la care se adăuga, după cum bănuia Boris, un palmares militar impresionant, judecând după toate medaliile expuse pe pereți și pe rafturi – conferea aparent mult mai multe privilegii decât postul unui biet inginer constructor care nu fusese niciodată înrolat în Armata Roșie, și, în vreme ce partea rațională a minții lui Boris se mândrea cu faptul că țara sa îi răsplătea pe antifasciști și acorda o asemenea importanță artei, contrastul major dintre viața lui Serghei și a sa, cu un etaj mai sus, îl îndurera mai tare decât ar fi vrut să recunoască. Mai întâi apartamentul în sine, pe care era greu de imaginat că-l ocupa o singură familie și care consta din trei camere mici, toate ocupate de Popovi, o baie și o bucătărie private, și chiar un dormitor separat pentru copil, care avea să crească fără să audă certurile părinților. Era apoi abundența din locuință – dulapurile din care niciodată nu lipsea băutura de cea mai bună calitate pe care Serghei o împărțea cu Boris; bolurile veșnic pline cu dulciuri, care o făceau pe Raisa să saliveze din clipa în care intra pe ușă; frigiderul electric (nici vorbă de cutii cu gheață comune), care, odată când Boris furișă o privire, se dovedi un cufăr plin cu comori numai bune pentru un copil în creștere: șiruri de sticle cu lapte așezate precum soldații, munți de fructe și legume lucitoare, carne și pește așteptând să fie gătite în cuptorul particular al familiei Popov. Boris își dorea adesea, de dragul Raisei, să fie invitați să rămână la cină, dar lucrul acesta nu se întâmpla

niciodată. Și mai erau și zecile de tablouri; despre care Boris bănuia că nu sunt deloc copii.

– Ai niște reproduceri remarcabile aici, îndrăzni într-o zi pe când stătea în fața tablourilor în camera de zi a lui Serghei, după ce câteva pahare de vodcă îi dezlegaseră limba. Zâmbi, încercând să pară prietenos, nu suspicios. Erau singuri, așa cum se obișnuiseră deja să fie în serile acelea timpurii. Irina era în oraș cu prietenele ei, iar Tolia și Raisa dăduseră fuga în dormitorul băiatului,, cu brațele încărcate cu hârtie și tuburi de vopsea.

Serghei râse, cu o pufnitură ciudată pe care și-o stăpâni încruntându-și sprâncenele.

– Asta pentru că sunt falsuri profesioniste, spuse el.

– Cum adică? întrebă Boris și dintr-odată simți în camera de zi a lui Serghei prezența vălului, filmul vagilor amintiri și griji care îl separau de momentul pe care îl trăia. Fu îngrozit. Îl privi pe Serghei și nu văzu absolut nimic. Numai tablourile de pe pereți păreau reale.

– Oficial sunt administrator la muzeu, dar neoficial mă ocup de evaluări, spuse Serghei. În armată m-am ocupat de falsificarea documentelor implicate în acțiunile de spionaj și am devenit întrucâtva expert în privința modalităților de a face un fals să pară autentic. Așa că acum pot să detectez multe lucruri pe care majoritatea oamenilor nu le-ar observa.

– Ce bine că asemenea lucruri au aplicații practice, murmură Boris, încercând să spună ceva plăcut, dar nu chiar un compliment. Ori de câte ori Serghei pomenea despre armată, Boris se simțea un pic mai bătrân, părul i se rărea și mai tare.

– Ai fi surprins să vezi de câte ori achiziționează muzeul obiecte de artă care se dovedesc a fi false, spuse Serghei. Mai ales când există atâtea mijloace prin care să le depistezi pe cele proaste. De exemplu, poți să întorci tabloul cu capul în jos. În poziția asta un fals arată aproape întotdeauna nenatural. Profesioniștii știu trucurile simple de genul ăsta.

– Profesioniștii? întrebă Boris.

– Majoritatea oamenilor nu știu că există falsificatori profesioniști de obiecte de artă, spuse Serghei și se aplecă spre Boris de parcă i-ar fi împărtășit un secret. Răsuflarea îi mirosea mai degrabă a lapte decât a vodcă. Țara a fost împânzită cu obiecte de artă de la război încoace, dar sunt și oportuniști care compromit oferta cu falsuri. Creațiile autentice trebuie separate de contrafaceri. Falsurile ieftine sunt ușor de depistat. Cele pe care le am eu aici provin de la adevăratele talente, de la oameni care chiar sunt artiști în viața de zi cu zi și care au și cunoștințele necesare pentru a îmbătrâni pânza și așa mai departe. Astea sunt adevărate trofee pentru mine. Uită-te la Rembrandtul ăsta, de exemplu, spuse Serghei, se ridică și luă de pe perete un tablou ce părea vechi. Omul știa meserie. Pânză antică, ramă antică, vopsea ca pe vremuri și o imagine destul de bună. Un artist adevărat. Dar eu simt lucrurile astea. A fost ideea mea să o râcâim într-un colț, sub ramă, până am ajuns la stratul de grund, care s-a dovedit anacronic.

– Hm, făcu Boris, răsuflând înfiorat.

Serghei puse din nou tabloul pe perete.

– Desigur, cu un copil în casă, e în orice caz mai bine fără originale. Nu m-aș simți prea rău dacă Tolia s-ar hotărî să decoreze vreunul cu rujul Irinei.

Boris râse, ușurat că discuția revenise pe un teren pe care se simțea sigur.

– E incredibil câte lucruri pot distruge copiii, spuse el. Soția mea se teme groaznic că Raisa și-ar putea băga degetul în priză.

– Da, sau că ți-ar putea rupe documentele. Serghei zâmbi larg. Dacă nu le-aș ține la loc sigur, Tolia le-ar fi transformat de mult în tablouri. Se aplecă spre Boris, de parcă ar fi pus la cale o conspirație. Judecând după câtă energie are fiică-ta, sper că faci și tu la fel.

Boris râse din nou.

– Desigur, spuse, încântat că i se recunoștea valoarea.

Dar chiar în clipa aceea Raisa și Tolia dădură brusc năvală în cameră, țopăind spre tații lor. În ultima clipă, Tolia îi tăie calea Raisei și sări spre locul în care stătea Boris, râzând isteric în timp ce Raisa era încă la podea. Boris sări în sus când băiatul roșcovan i se aruncă greoi în poală, dar Raisa râdea și ea. Băiatul cel rotofei coborâse deja de pe genunchii lui când Serghei se aplecă din spate înspre fiica lui Boris, ușoară ca un fulg, și o ridică în aer deasupra capului.

Serghei râdea și el împreună cu fiul său, dar Raisa, înălțată deasupra capului, încetase să râdă. O clipă, privind-o cum stătea sus, în brațele lui Serghei, cu părul negru plutind instantaneu prin aer, Boris își aminti de un tablou din odaia profesorului său de desen, cel cu soția artistului care plutea ca un steag purtat de vânt. Părul Raisei căzu pe umerii suspendați în aer și Raisa făcu o grimasă.

– Lasă-mă jos, spuse ea, cu o posomorală stranie în glas.

Serghei râse din nou, dar cu un râs forțat. Își dăduse seama că Raisa vorbea serios. Mai așteptă totuși o clipă înainte să o coboare.

– Hai, du-o acasă, spuse el repede, dându-i-o lui Boris, în momentul în care Irina apăru în prag. Însoțiți de strângeri de mâini și de sărutări, Boris și Raisa, ciudat de posacă, urcară din nou la etaj.

Urmă o altă noapte lungă. După ce Raisa se duse la culcare, Boris, inspirat de Serghei, ridică salteaua de pe rama patului și cercetă tot ceea ce trecea drept „documentele" lui, comorile îngropate. Nu le mai privise de mult. Cele mai multe fotografii ale lor erau în albume, dar aici aveau câteva pe care, cine știe din ce motiv, nu le păstrase niciodată la locul lor: o fotografie cu el și cu Tatiana cu prilejul unei călătorii la Odesa (când începuse să i se rărească părul?), una cu Tatiana însărcinată, în timp ce privea încruntată persoana din spatele aparatului, un mic portret cu mama Tatianei, cu un zâmbet pe care Boris nu i-l văzuse niciodată în realitate, mai multe fotografii cu Tatiana în copilărie, un portret de grup cu Boris și cei din sindicatul inginerilor și în sfârșit o fotografie cu Raisa bebeluș, cu gura deschisă și ochii căscați. Restul lucrurilor de sub saltea erau hârtii. Erau actele de identitate ale lui și ale Tatianei (Naționalitate: evreiască), ale Raisei (la fel), două rânduri de hârtii de la divorț, un certificat de căsătorie, trei publicații științifice periodice subțiri, cu articole pe care le scrisese Tatiana, mai multe studii dactilografiate realizate de aceasta cu mai mulți ani în urmă, notificări

legate de apartament din partea mai multor agenții guvernamentale și, în sfârșit, teancuri de tăieturi din ziare primite de către Boris în timpul războiului din partea ziarelor americane care îi publicaseră scrisorile în numele Comitetului Antifascist și răspunsuri din partea oamenilor care îi făgăduiseră sprijinul. Dintre lucrurile lui, acestea se apropiau cel mai tare de medaliile de pe peretele lui Serghei.

Tatiana sosi mult după miezul nopții. Făcură dragoste automat, așa cum mănânci după ce ai ținut post, nu cu scopul de a căuta plăcere, ci ușurare. Se sfârși repede și pe Boris îl fură somnul. Tatiana nici măcar nu-i mai apărea în vise. În schimb, visa că se plimbă cu Raisa, alergau ținându-se de mână, își luau zborul împreună asemenea unor avioane și apoi pluteau kilometri întregi pe deasupra orașului.

–Nu-mi place de tăticul lui Tolia, spuse Raisa într-o seară, în timp ce luau iar cina în doi. Își petreceau serile la familia Popov de aproape două luni și încă nu fuseseră niciodată invitați să rămână la cină. În sinea sa, Boris o învinovățea pe Irina, care probabil interpreta absența constantă a Tatianei ca pe un fel de insultă. În acest timp, pe când Tatiana continua să zăbovească în laboratorul ei, Boris începuse să-i servească Raisei mâncarea la o masă micuță de joc în odaia lor, nevrând să-i împartă compania cu celelalte cupluri ce se îngrămădeau în bucătăria comună. Masa lungă de acolo îi amintea prea tare de Malahovka, de felul în care era îmbrâncit cu coatele de ceilalți băieți. Însă tot la Malahovka învățase să gătească. Majoritatea meselor lor constau din cartofi

prăjiți cu ceapă și uneori din salată de varză roșie. În noaptea aceea, cartofii erau un pic arși.

–Nu-mi place de tăticul lui Tolia, repetă Raisa. E rău.

Boris se întinse peste masă și o servi cu varză, pe care știa că nu avea să o mănânce.

–Ai spus un lucru îngrozitor, Raisa. Familia Popov este drăguță cu tine.

–Tolia spune că mai demult tăticul lui a călcat pe cineva cu un camion. Intenționat. Pentru la serviciu.

Boris își reținu un oftat.

–Drăguță, ți-am mai spus, lui Tolia îi place să inventeze. E închipuirea lui. Tăticul lui Tolia nici măcar nu conduce camioane. Părinții lui lucrează la muzeu.

–Dar mi-a spus el.

–Poate își amintea de ceva ce i-o fi povestit tăticul lui din timpul războiului, spuse Boris. Decise să-l întrebe pe Serghei dacă fusese în trupele de tanchiști. Totuși, îl tulbura faptul că Raisa trebuia să trăiască într-o lume în care alți copii nu ezitau să o mintă, în care lucrurile care i se spuneau despre mersul lumii mai târziu se dovedeau a fi complet neadevărate.

Raisa îl ignoră și-și bău laptele, pe care, își amintea acum Boris, îl diluase cu apă de la chiuvetă ca să țină până când lua Tatiana salariul. Era inginer, căsătorit cu o biologă, lucra în țara cea mai progresistă din lume și abia dacă își permitea să-și hrănească fiica de cinci ani. Privi lichidul subțire și cenușiu ce se strecura printre buzele desăvârșite ale Raisei și își aminti de sticlele de lapte din frigiderul lui Serghei, o întreagă armată. Se simți dintr-odată îngrețoșat de sine însuși, de întreaga lume.

– Eu cred că e un lucru rău să calci pe cineva cu camionul, spuse Raisa.

– Chiar este, răspunse Boris absent, ciugulind din mâncare. Când se gândi la lapte, propria foame i se păru mizerabilă și josnică. Oare Tatiana era în laborator în tot acest timp sau era el de o naivitate absurdă? Se gândi pentru o clipă să lase vasele în bucătăria comună ca să le spele Tatiana când avea să se întoarcă acasă, dar ar fi fost un gest prea evident ostil. O privi din nou pe Raisa. Avea nasul subțire ca al Tatianei, dar buzele îi erau moi și pline. Adâncitura de sub nas era profundă, ca a mamei lui.

– Tolia spune că omul pe care l-a călcat tăticul lui încerca să calce toată țara, așa că tăticul lui l-a călcat el mai înainte, spuse Raisa. Printre buze i se zăreau bucățele de cartofi. Dar cum poate un om să calce toată țara cu un camion? I-ar lua o groază.

– Reyzele, spuse Boris, lăsând furculița jos. Era numele ei idiș de alint, dar nu-l folosea aproape niciodată, pentru că Tatianei nu-i plăcea deloc. Dar, când o striga așa, Boris se simțea de parcă ei doi ar fi fost iubiți de taină ce vorbeau o limbă numai de ei știută. Reyzele.

– Ce e? spuse ea iritată, în limba rusă. Era ocupată cu un cartof rebel în care voia să înfigă furculița.

– Reyzele, lui Tolia îi place să inventeze povești. Închipuie lucruri care nu sunt adevărate.

– I-am spus lui Tolia că nimeni nu ar trebui să calce pe cineva cu camionul, spuse, pierzând din nou bătălia cu cartoful. Indiferent ce-a făcut omul pe care l-ai călcat.

Boris puse mâinile pe masă.

– Reyzele, vreau să-ți spun ceva. Știu că unii oameni cred că este foarte important să aibă o imaginație bogată, dar nu vreau ca tu să-ți imaginezi lucruri asemenea celor pe care le inventează Tolia. Vreau să vezi ce există cu adevărat. Uneori este foarte greu să vezi lucrurile reale.

În sfârșit, cartoful cedă în fața furculiței. Fata își ridică privirea spre el și avea ochii așa de întunecați și de pătrunzători, încât Boris se lăsă pe spătarul scaunului.

– Ba chiar văd, spuse ea ușor. Văd totul.

Boris oftă, frustrat. Încerca același sentiment pe care îl avusese cu câteva săptămâni în urmă, când încercase să o ajute să învețe adunarea, sumbra conștientizare a faptului că ceva important pur și simplu se pierdea.

– Hai să spălăm vasele, spuse el. Dar, când o văzu coborând de pe scaun, ajungând cu bărbia la nivelul tăbliei mesei, nu se putu abține, se aplecă, o ridică de jos și o învârti prin aer. De data aceasta ea râse.

Stratagema obișnuită era să îi dea de mâncare târziu, înainte să o ducă la culcare; așa părea să adoarmă mai repede. După ce termină cu vasele, Boris o ajută să se schimbe în cămașa de noapte, se înghesui pe pătuțul ei și îi citi dintr-o carte cu poze. În noaptea aceea, una pe care i-o adusese Tatiana de la bibliotecă, o poveste cu o pisică ce-i chinuia pe șoriceii care locuiau în casa ei, le fura brânza și îi strivea între labe. La sfârșit, în mod previzibil, șoriceii se uneau, se revoltau și omorau pisica pentru a putea domni în casă în pace și frăție. Când termină de citit, Raisa se încruntă.

– Urăsc cartea asta, spuse ea.

Boris o închise.

–Nici mie nu mi-a plăcut, de fapt, mărturisi el. Ilustrațiile erau urâte. Vrei să-ți citesc altceva?

–Nu, spuse ea cu un căscat. Urăsc toate cărțile.

Asta îl surprinse. Din câte aflase el de la școală, începea să se priceapă la citit.

–De ce?

–Pentru că sunt inventate. Spune-mi o poveste adevărată.

–Cum adică o poveste adevărată?

–O întâmplare adevărată, de când erai tu copil. Raisa închise ochii și așteptă.

Boris îi privi genele, peceți negre pe chipul ei perfect. Ce i-ar fi putut spune? Nu se pricepea să inventeze povești.

–Când eram mic, începu el. Simți cum i se strânge stomacul, cartofii arși și amintirile neplăcute îi frământau deopotrivă măruntaiele. În sfârșit, îi veni ceva în minte.

–Când eram mic, începu din nou, îmi plăcea să pictez. Era mai demult un pictor celebru căruia i-a plăcut un desen pe care l-am făcut eu și a vrut să-l păstreze.

Buzele perfecte ale Raisei, ca petalele întunecoase, căzute, ale unei flori, se mișcară; avea ochii închiși încă.

–Ce desen? întrebă ea.

Boris făcu o pauză.

–Cu un copilaș, spuse el. Era un desen cu un copilaș. Așteptă ca ea să-i ceară detalii, dar Raisa tăcu, așa că el continuă: Pictorul a vrut să-l păstreze, dar i-am spus că nu i-l dau decât dacă îmi dă și el unul la schimb. Așa că mi-a dat un tablou de-al lui

cu un bărbat care plutea pe cer. E cel pe care l-am avut atârnat pe perete, dar acum e... e pus deoparte, încheie el.

– Mmm, făcu Raisa și se întoarse pe o parte. Boris îi puse mâna pe cap și o mângâie. Raisa deschise deodată ochii.

– Părinții tăi ți-au spus vreodată povești înainte de culcare? întrebă ea.

Boris o privi. Nu-i povestise niciodată despre părinții lui și de mult se gândea cu groază la momentul în care ea avea să-l întrebe. Nici Tatiana nu știa prea multe; îi spusese că era prea mic ca să-și aducă aminte, iar ea îl crezuse.

– Uneori, spuse cu glas scăzut.

Raisa închise din nou ochii.

– Sunt convinsă că îți e foarte dor de ei, spuse.

Boris nu se mișcă. Trebuie să-i fi spus Tatiana că muriseră, se gândi el, poate în timpul ultimei vizite la mama ei. Sau poate că știa ea pur și simplu. Își drese glasul.

– Nu mai trebuie să-mi fie dor de ei, spuse încet. Te am pe tine.

Se aplecă să o sărute, dar fata deja adormise.

E greu să dormi singur. Boris stătu întins în pat vreme de trei ore, încercând, fără succes, să adoarmă, când, într-un târziu, cineva bătu la ușă.

– Tania? șopti el, de teamă să n-o trezească pe Raisa. Probabil că Tatiana își uitase cheia, se gândi. Sau avea mâinile ocupate. Cel puțin venise.

– Nu, nu e Tania, spuse un bărbat din dosul ușii.

Boris se ridică în capul oaselor. Înainte să apuce să se ridice din pat, o cheie se răsuci în încuietoare și în cameră intrară patru bărbați: bătrânul Semion

cu care împărțeau apartamentul, doi bărbați voinici pe care nu-i mai văzuse niciodată și Serghei Popov. Lui Boris îi trebui multă vreme ca să-și dea seama că nu visa.

– Chiar m-am întrebat dacă ai soție. Se pare că da, spuse Serghei. Scoase un instantaneu din buzunar și-l întoarse repede spre Boris. Era fotografia de sub saltea, cu el și Tatiana la plajă. Boris sări din pat în pijama și privi salteaua de parcă ar fi fost însuflețită.

– Ești arestat pentru încălcarea articolului 64-A din Codul penal sovietic, îl auzi pe Serghei spunând. Acuzația este de trădare, pentru rolul jucat în conspirația sionistă de a distruge statul sovietic.

– Conspirație? repetă Boris. Auzea cuvintele lui Serghei derulându-se lent, de parcă le-ar fi rostit sub apă.

– Da, pentru activitatea din comitetul sionist, unde ai conspirat împreună cu americanii ca să distrugeți URSS-ul.

Brusc, creierul lui Boris începu să funcționeze din nou. Comitetul Antifascist?

Serghei se întoarse spre Semion.

– Mai trebuie să ne uităm pe aici?

Semion clătină din cap, în timp ce Boris stătea cu ochii căscați.

– Am strâns deja totul. Am predat dovezile azi dimineață.

– Dovezile, șopti Boris. Privi din nou mâna lui Serghei, care rulase într-un sul mic fotografia cu el și Tatiana.

– Nu avem timp să discutăm asta acum, spuse Serghei repede. În curând, soția ta se întoarce acasă

și îmi imaginez că preferi să nu trebuiască să te vadă astfel. Dacă nu vrei să-i complici și mai tare viața, îți sugerez să le permiți acestor domni să te ducă jos.

Cei doi bărbați voinici se apropiară de Boris, mișcându-se ușor, ca prin vis. Tot ca prin vis, Boris încercă să-și ridice repede brațele, dar acestea i se mișcară încet, de parcă ar fi avut greutăți în chip de cătușe. Bărbații, cu mișcări lente, îl prinseră de brațe și i le răsuciră, ușor, îndărăt și îi puseră cătușe, ușor, la spate. Boris se împotrivi, ușor, îl împinse pe unul dintre ei cu umărul, ușor, până când celălalt, ușor, foarte ușor, îl lovi cu pumnul în ochi.

– Hai să mergem, spuse Serghei, privindu-și ceasul.

Și apoi un glas domol, plăpând se auzi în încăpere.

– Tăticule!

Din locul în care stătea prăvălit pe unul dintre bărbați, Boris o vedea doar pe Raisa, lângă bibliotecă. Stătea cu ochii mijiți din pricina luminii și cămașa de noapte sărăcăcioasă îi atârna pe podea. Miji din nou ochii, apoi îi căscă larg și îl văzu pe Boris cu ochiul stâng umflat și închis, îi văzu pe cei doi bărbați uriași, îl văzu pe bătrânul Semion, vecinul de palier, și apoi, brusc, pe Serghei Popov.

– Tăticule.

Serghei se întoarse cu fața spre ea și Boris se uită la ea cum se dă cu spatele spre perete.

– Raisa, tatăl tău a făcut un lucru foarte rău, așa că trebuie să plece pentru o vreme. Du-te înapoi în pat și așteapt-o pe mama.

Boris încercă să vorbească.

– Raisa...

Dar bărbatul de lângă el ridică ușor mâna și Boris tăcu, căci, deși fiica sa putea vedea totul, acesta era un lucru pe care nu-i putea permite să-l vadă.

Raisa se întoarse spre Serghei și, cu ochiul sănătos, Boris o văzu tremurând.

–Ai să-l calci cu camionul?

–Hai să plecăm. Imediat, spuse Serghei și deschise ușa camerei.

–Te rog, nu-l călca cu camionul!

Serghei se întoarse spre Semion.

–Încui-o pe afară. Mama ei are cheie. Bărbații începură să-l tragă pe Boris spre ușă.

–Tăticule, nu pleca! țipă Raisa.

Ce-i spui unui copil pe care nu ai să-l mai vezi niciodată? Că prăpastiile există cu adevărat? Că este simplu să cazi în ele? Că singurul mod în care te poți feri de mizerie este să înveți să zbori sau să culegi treptele rupte ale scării și să o construiești la loc? Că toată lumea se reduce la o punte îngustă și că lucrul cel mai important este să nu-ți fie frică? Boris nu se putea gândi la nimic; imaginația îl părăsise. O privi pe Raisa și spuse doar ceea ce vedea.

–Copilă, șopti el. Și ieși pe ușă.

După ce ieși pe acea ușă, vălul imaginației se topește și devii copil. Nu te gândești la nimic, nu-ți amintești de nimic, nu prevezi nimic, nu-ți imaginezi nimic. Vezi doar pereții, barele, podeaua, cleștii, chinga, bâta, cuțitul, cablurile, baia cu acid, scânteia electrică, sabia rotitoare și după aceea nu mai vezi nimic, nu mai vezi nimic, ci simți doar, îți simți părul, scalpul, craniul, pielea, unghiile, ochii, vintrele, picioarele. Și când vine momentul,

un an și jumătate mai târziu, ca totul să se sfârșească (căci lucrurile se sfârșesc cu adevărat, până la urmă), tot nu te gândești la nimic, nici la soție, nici la fiică, nici măcar la mama și la tata, ci doar, poate, la un copil pe care mai demult l-ai văzut zburând prin aer sau la tainele pe care copilul nu le-a uitat încă, sau la un Dumnezeu care nu este plin de îndurare, ci mai degrabă plin de pântece, sau la propriul sânge care, atunci când îți țâșnește din piept pe fața cămășii, nu mai este albastru.

Dar ce se petrece după aceea nu mai are nici o importanță. Are importanță ceea ce s-a petrecut înainte. Viața lui Boris Kulbak se sfârși când a ieșit pe ușa aceea, dar când ușa se închise și în dosul ei rămase o fetiță de cinci ani, nemișcată, cu ochii deschiși, într-o odaie pustie, atunci începu viața fiicei lui.

# CAPITOLUL 18

Ben era măcinat de un sentiment de vinovăție. O făcuse. Falsul Sarei, pe care îl uscase cu o lampă cu raze infraroșii ca să „învechească" vopseaua, cu pete și puțin lac de unghii într-un colț, tocit ușor cu glaspapir și sare și perfecționat în toate privințele, fusese trimis prin poștă înapoi la muzeu dintr-un oficiu poștal aglomerat din New Jersey, cu o adresă a expeditorului falsă. Știa că Erica crezuse, pentru că peste câteva zile, știrea apăruse peste tot prin ziare: miraculoasa recuperare a operei furate, chemarea experților pentru a-i stabili autenticitatea și anunțul decisiv că era tabloul original. Sara și Leonid erau încântați, ușurați. Însă Ben era abătut. Simțea încă apăsarea buzelor ei pe gât.

Zile la rând nu putu dormi. Noaptea, târziu, zăcea în pat pradă agoniei și-și amintea de seara aceea din subsol. Ceea ce-și imagina depășea cu mult ușoara degustare care se petrecuse de fapt, dar nu conta. Visa cu ochii deschiși și și-și imagina că ea îl lipea cu spatele de tablouri și-l sorbea pe întuneric. Când deschidea ochii, își amintea cum o păcălise și rușinea care îl copleșea era grea ca plumbul. Cărțile mamei lui stăteau teanc lângă pat și uneori, printre episoade de nebunie, le răsfoia, ca să mai uite. Însă Erica răzbătea din fiecare pagină. Dimineața evita

să se privească în oglindă. La serviciu citea articole din enciclopedii fără să vadă nimic și scria întrebări pentru sine pe bucăți de hârtie la biroul său. Îi promisese că avea să o caute, dar oare ce însemna acest lucru? Oare trebuia să îi telefoneze? Să-i scrie? Să o aștepte la ușa muzeului? Dar cum putea proceda așa după ceea ce făcuseră el și Sara? Rușinea îi acoperea ochii ca un văl.

Într-o zi, după o săptămână de suferință, Sara și Leonid îl întrebară dacă ar vrea să meargă împreună cu ei la muzeu la expoziția lui Chagall. Spre uimirea lui Ben, nu glumeau. Încă nu fuseseră, și Leonid era curios să vadă opera Sarei expusă în galerie. Sugestia lor l-a scârbit pe Ben. Dar Sara l-a presat, a insistat.

–Am citit că tablourile se întorc în Rusia săptămâna viitoare. Duminică este ultima zi, spuse Sara. Ben sesiză un tremur în glasul ei și își dădu seama că știa ce simte el. Întotdeauna simțea. Vino cu noi duminică, îl imploră ea.

Ben era gata să refuze când brusc își aminti de ceva din seara aceea petrecută în subsol. Erica pomenise că lucra la muzeu duminica. Poate că era vreo ușă deschisă. Îi promisese, dar ce-i putea spune atunci când o vedea? Și cum i-ar fi putut vreodată mărturisi lucrul acesta?

Înainte să-și dea seama ce face, îi spuse surorii lui că avea să vină.

Ziua de duminică era uluitoare. Toamna aproape că venise, dar era cald încă; era o zi în care vârfurile frunzelor din cei câțiva copaci ai orașului abia începeau să se înmoaie în lumina aurie a serilor timpurii, dar înainte ca serile acestea să le poată **presăra**

cu pete de întuneric. La intrarea în muzeu, Ben trecu repede de camera de supraveghere, dar descoperi că aceasta nici măcar nu-l mai emoționa. Numai de Erica se temea, și teama fu cea care l-a atras în clădire. Sara și Leonid îl urmară îndeaproape, de parcă vizita aceasta ar fi fost cel mai firesc lucru din lume, zâmbeau și râdeau în timp ce treceau printre detectoarele de metale și pătrundeau în galerie.

Trecură ușor pe lângă majoritatea tablourilor, până când ajunseră la un tablou care-i făcu să se oprească. *Nunta,* 1918, era o imagine alb-negru ce înfățișa o mireasă și un ginere pe care îi ținea împreună, deasupra, un înger de un roșu aprins. O imagine micuță a unui copil era încastrată în obrazul miresei. Leonid, Sara și Ben se așezară grijulii în semicerc în jurul lui și priviră. Tăcerea se așternu și se adânci, în timp ce fiecare se imagina pe sine ca fiind unul din subiecții tabloului, mirele, mireasa, îngerul care îi ținea lipiți unul de celălalt, omul neplămădit încă din trupul miresei. Priviră și văzură, fiecare adâncit în propria visare.

–Am văzut o expoziție ca asta când eram mic, spuse Leonid deodată.

Liniștea se risipi asemenea fuioarelor de fum.

–Tu nu ai fost niciodată mic, replică Ben.

Când Sara râse, Ben zâmbi.

–Nu, vorbesc serios, se poticni Leonid. S-a ținut o expoziție de genul ăsta o dată la Moscova. Noi veniserăm în vizită de la Cernobîl și am văzut expoziția cu bunica. Îmi aduc aminte de astea, adăugă el, arătând cu bărbia uriașă spre tablourile de pe perete. Aveam nouă–zece ani, cred. Era mare lucru. A trebuit să stăm ore în șir la coadă ca s-o vedem.

– Trebuia să stați la coadă ore în șir ca să cumpărați și hârtie igienică, spuse Sara.

Leonid râse, dar Ben se întorsese să privească din nou tabloul, distras. Totul îl făcea să se gândească la Erica, la faptul că o mințise. Privi mireasa și mirele din tablou și dintr-odată își aminti de rușinea pricinuită de propriul divorț. Avusese loc o umilitoare ceremonie de divorț în biroul unui rabin, unde încercase să evite contactul vizual cu soția sa preț de patruzeci și cinci de minute, cât timp ei doi și cei trei rabini urmăreau un scrib care redacta cartea de despărțire cu o pană de scris. Durase mult timp până să se usuce cerneala, ceea ce îi dăduse lui Ben suficient răgaz să și-o imagineze pe soția sa goală în patul iubitului ei. Apoi trebuise să ruleze cartea de despărțire și să i-o arunce soției sale, și odată ce ea o prinsese, trebuise să o privească în timp ce traversa încăperea înainte ca el să poată pleca. Când o văzuse îndepărtându-se, își spusese că nu avea să repete niciodată aceleași greșeli. Cu fiecare pas pe care îl făcea, își repetă în tăcere noua făgăduială pentru viitor: să nu presupui, să nu crezi, să nu ai încredere. Dar acum se gândea la Erica și la uluiala care îl încercase atunci când își dăduse seama că nu avea să-l predea poliției și se întrebă dacă nu cumva se înșelase; dacă nu cumva nu toată lumea era capabilă de trădare, dacă nu cumva, de fapt, oamenii pe care îi cunoscuse nu erau hotărâți să-l distrugă. Dacă nu ieșea nimic bun între el și Erica, își dădu el brusc seama, cel puțin ea îl ajutase să-și vadă greșeala. Voia să-i mulțumească pentru acest lucru.

Dar cum avea să o găsească? Sperase că avea să o vadă în galerie, că hazardul avea să fie de partea lui, dar până acum nu era nici urmă de ea. Probabil că era

la subsol. Dar trebuia să găsească un motiv ca să se ducă acolo, sau să întrebe de ea, și șovăia. Poate avea se o aștepte afară după aceea, să o oprească înainte să plece. Dar ce avea să-i spună? Privi împrejur prin galerie și văzu un tablou pe care și-l aminti din noaptea furtului, o pânză mică și pătrată cu un bărbat și o femeie proiectați pe un fundal albastru închis și ale căror chipuri se amestecau cu culorile strălucitoare ale cerului. Frumusețea era atributul celor iubiți.

– Ben, ai terminat aici? Vrem să mergem sus, își făcu loc glasul lui Leonid printre gândurile sale.

– Sigur, mormăi Ben. Poate Erica era în galeria de la etaj, unde se cunoscuseră, dar se îndoia. Deodată își aminti de primul lucru pe care i-l spusese, în noaptea furtului: „Și tu, Benjamin Ziskind?" Acum, când se gândea la acest lucru, îi părea a fi o provocare, o întrebare mai grea decât orice altă întrebare pe care o redactase vreodată. Își urmă sora și cumnatul la etajul al doilea al expoziției ca un somnambul, bântuit de un lucru pe care numai el îl putea vedea.

La etaj rătăciră printr-o sală mare în care toate picturile, după cum lămurea textul de pe perete, fuseseră tablouri expuse mai demult în Teatrul Evreiesc de Stat din Moscova, pânze enorme pe care erau zugrăvite personaje ce reprezentau teatrul, muzica, dansul și literatura. Bărbatul din fresca ce reprezenta literatura scria pe un pergament lung și gol.

– Ia uitați-vă, spuse Sara și arătă partea de jos a picturii murale, din apropierea piciorului bărbatului. S-a lăsat pânza.

Ben și Leonid se aplecară să privească și văzură că avea dreptate. Pânza ieșea puțin în afară la câțiva

centimetri de marginea inferioară, la fel ca tabloul lor. Ceva fusese vârât în ramă.

–Mi-a povestit Erica despre asta, vorbi Ben, cuprins brusc de entuziasm. Mi-a spus că au găsit sute de pagini manuscrise îndesate în spatele lui. Îi trimisese Ericăi prin poştă şi poveştile din tabloul mamei lui, tot cu o adresă falsă a expeditorului, după ce-şi făcuse şi el copii. Când o citise pe cea scrisă de mână, tot nu-şi putuse da seama ce era sau de unde apăruse. Îl înnebunea gândul că secretul murise odată cu mama lui. Privi din nou pictura. Ar trebui să o întreb dacă le-a tradus cineva până acum, adăugă, apoi simţi cum roşeşte. Sara zâmbi. Ben deveni brusc conştient de podeaua de sub picioarele lui, de galeria de la parter şi de subsolul de sub aceasta. Simţea prezenţa Ericăi în clădire. Era sub acest acoperiş, se gândi el, sub acest acoperiş! Tatăl lui străbătuse jumătate de lume pentru mama lui, păşise în genunea iadului, dar Ben nu putea coborî treptele spre subsol. Îi era prea frică.

Majoritatea celorlalţi vizitatori erau legaţi de ghidul audio şi priveau numai ceea ce li se transmitea prin căştile micuţe că merită văzut. Dar în fundul muzeului, într-o încăpere mică, rezervată de regulă comentariului final despre expoziţie şi câtorva opere rămase, tabloul Sarei era atârnat singur în mijlocul unui perete. Câteva pagini plastificate, în care se descriau furtul şi recuperarea, erau prinse pe zid lângă el, lângă un semn roşu aprins cu „Ieşire" deasupra uşii ce dădea spre casa scării.

Stăteau toţi trei în cerc în jurul lui, temându-se să-şi afunde degetele în sfânta sfintelor. Tabloul arăta aproape la fel ca pe peretele camerei lor de zi, se gândi Ben. Aproape. Un fior îi traversă stomacul

când își dădu seama că tabloul Sarei îi plăcea mai mult decât originalul. În versiunea Sarei, liniile erau mai suple, mișcarea, mai plină de viață.

– Sara, este foarte frumos, spuse Leonid.

Erau singuri în încăpere și Ben îl privi pe Leonid cum o cuprinde pe Sara în brațe, pe după umeri. Aproape niciodată nu o îmbrățișa în felul acesta în prezența lui, își dădu seama Ben. De la divorțul acestuia, Sara niciodată nu-și lăsa soțul să o îmbrățișeze de față cu Ben, ca să nu-și stânjenească fratele. Însă acum, Ben se uită cum brațele uriașe ale lui Leonid îi cuprind sora și nu simți gelozie, ci uimire, înfiorare. Aceasta era mâna care mai demult îl lovise pe el în piept, iar acum mângâia umerii surorii lui, îi ștergea lacrimile, sprijinea viitorul nepot al părinților săi, în timp ce îi încingea acesteia talia cu mâinile. Era posibil, chiar probabil ca lumea să poată fi reclădită.

– Mă duc jos, spuse Ben.

Sara și Leonid se desprinseră unul de celălalt și Ben văzu conturul bărbatului plutitor printre ei.

– Ce este? întrebă Sara.

– Vreau să-i spun Ericăi, se poticni Ben și arătă cu grijă spre tablou. Aruncă o privire peste umăr, dar nu era nimeni acolo. Apoi adăugă cu glas scăzut: Vreau să-l aduc înapoi pe cel autentic.

Leonid rămase cu gura căscată

– De ce? întrebă el.

Sara îl privi cu ochii larg deschiși.

– Ben, tu ai înnebunit? șopti ea. O să te predea poliției.

– Ba nu, spuse el. Am încredere în ea.

Leonid și Sara se priviră unul pe celălalt, apoi se uitară la el. Dădură să spună ceva ca să-l oprească, dar Ben nu auzi. Aerul dimprejurul lui părea

să se înalțe și o libertate neașteptată îl făcea să freamăte. Trupul i se eliberă și se lumină, așa cum o mai făcuse cu ani în urmă, când își scosese corsetul pentru ultima oară. Plutea prin aer. Păși spre ieșire și se întinse să împingă ușa de la casa scării. În clipa aceea, toți trei fură aruncați la podea de forța exploziei bombei.

Fu detonată la intrarea principală a muzeului, cu un etaj mai jos, pe partea cealaltă a clădirii: un camion înțesat cu explozibil, care pătrunsese drept prin ușile din față ale muzeului și apoi făcuse să explodeze pereți, podele, tavane, tablouri, statui, pergamente, cărți, dosare și ochii, creierul, mădularele și oasele a treizeci și șase de oameni care admirau expoziția operelor lui Chagall la parterul Muzeului de Artă Ebraică.

Urmă o clipă de liniște, o liniște dură, ca de plumb, după care oamenii începură să țipe. După aceea fu greu să deosebești țipetele oamenilor de urletele alarmei. Când Ben își ridică fața de pe podea, unde fusese aruncat, luminile din galeria fără ferestre se stinseseră și camera rămăsese în întuneric. Aerul împietrise. Ben se chinuia să respire. În bezna impenetrabilă, în aerul mort dimprejurul lui, se scurse un miros înțepător, un miros chimic, de gudron și de cenușă, ca niște fire delicate ce i se târau prin nări. Camera se încingea.

–Ce-a fost... ce-a fost... ce-a fost... ce-a fost, începu cineva să se bâlbâie în întuneric, bolborosind printre gemetele ce urcau de la etajul inferior. Se scurseră câteva secunde înainte ca Ben să-și recunoască propriul glas, distorsionat, glasul ascuțit al băiețelului care plânsese mai demult, când mama și sora lui îl ferecaseră în corset.

– Ce s-a întâmplat?

– Ce s-a întâmplat?

– Ce s-a întâmplat?

În capătul mai îndepărtat al galeriei răsună un pârâit puternic, acoperind glasurile care țipau, apoi un bubuit adânc, când o parte din podea se prăbuși, creând o deschizătură în tavanul galeriei de dedesubt. Prin gaura din podea începură să urce nori de fum negru, gros, de parcă ar fi erupt un vulcan. Strălucirea flăcărilor de la etajul inferior arunca o licărire slabă, portocalie în galeriile de la etaj și lumina pătratele de sticlă ale tablourilor sub forma unor panouri de lumină bolnăvicioasă, precum ochii unui animal ce stă la pândă în noapte. Norul se învârtoșă pe deasupra straniului foc, căpătând aspectul unei coloane de fum.

Cineva îl luă pe Ben de mână. Pipăi cu mâna cealaltă în căutarea unui zid sau a unei porțiuni de podea în care să se împingă ca să se ridice în picioare. Însă degetele sale dădură numai de umeri ce se cutremurau și de o bărbie plină de salivă. Altcineva îl prinse de mâna cealaltă și-l ridică. Stând în picioare, de acum simțea un miros mai dens, de cenușă și praf. Încăperea părea că se mișcă. Gemetele de agonie ale unor bărbați și țipetele ascuțite parcă ale unor copii, care pătrundeau prin podea, creșteau în intensitate. Aerul devenise flocos în întuneric. Deodată auzi glasul unui bărbat ce se tânguia lângă el, un sunet pe care nu-l mai auzise niciodată. Era Leonid.

– Sara, copilul...

– Copilul e bine, auzi glasul frânt al Sarei lângă genunchii săi. Scoate-ne de aici.

O dâră subțire de lumină străpunse întunericul scânteietor și Ben îl văzu pe Leonid aruncându-se

spre ușa de ieșire, pe care o deschise cu greutate. În lumina nouă ce venea dinspre casa scării, Ben o zări pe Sara ghemuită pe podea în fața lui și o ridică în picioare. Când Leonid o prinse de mâna cealaltă, Ben se împiedică și apoi privi în urmă. Acum erau și alți oameni în încăpere, o mulțime confuză care înainta spre ușa dinspre casa scării. O peliculă groasă de fum se învălătuci dintr-o gură de aerisire din apropierea tavanului, nu foarte departe de tabloul Sarei. Imediat, toată lumea se buluci spre ieșire. În vreme ce se înghesuia alături de ceilalți, Ben auzi un zgomot șuierător în spatele lui și privi pentru ultima oară înapoi. Aspersoarele de pe tavan porniseră, înecând încăperea și tabloul într-o umezeală groasă ca în junglă. Geamul de protecție al tabloului fu acoperit de bură, apoi de fum, în timp ce întreg muzeul era podidit de lacrimi. Bărbatul plutitor dispăru. Ben înmărmuri, până când Sara îl trase cu ea spre scări.

Leonid porni înaintea lor. Își făcură drum pe scările din ciment alături de zeci de alte persoane, însoțiți cu toții de scânteierea rozalie a lămpilor de urgență. Ajunseră repede la etajul inferior, împinși din spate de alții. Ușile de jos erau deschise și lăsau la vedere un foaier mic și apoi încă o ușă ce ducea spre aleea de afară. Mulțimea de oameni din casa scării care veniseră de la parter erau arși și sângerau. Pe lângă ei trecu o femeie cu răni adânci pe brațele goale și cu un ciob subțire de sticlă înfipt în obraz. Un bărbat alerga cu capul sângerând, ducând în brațe un băiețel fără picioare. În deschizătura ușilor batante, Ben aruncă o privire către galeria de la parter. Lângă peretele înnegrit văzu un om stând liniștit într-un cărucior cu rotile, cu fața spre un tablou carbonizat. Căruciorul

era perfect nemişcat. În apropiere, pe podea se zărea un braţ.

În şir, Leonid, Sara şi Ben se repeziră pe uşi până când Leonid ţâşni în lumina zilei. Dar, când văzu aleea de afară întinsă înaintea lui, Ben îi dădu brusc drumul Sarei.

– Mă duc să o iau pe Erica, spuse el.

– Poftim? Sara se întoarse în cadrul uşii şi fu împinsă repede la o parte de alţi oameni ce coborau treptele.

– Biroul Ericăi e la subsol. E acolo. Mă duc după ea.

Sara îl privi ţintă.

– De unde ştii că e acolo?

Ben tuşi. Se simţea ameţit. Apucă balustrada fixată în perete.

– Ştiu.

Sara făcu ochii mari.

– Ben, e o nebunie. Se... se descurcă ea. Probabil că au oameni care se ocupă de operaţiunile de salvare.

– Ba nu. O să fie ultimul loc în care caută.

Pe casa scării era din ce în ce mai cald. Veneau mai mulţi oameni, de data aceasta acoperiţi de cenuşă şi de praf de ciment, nu doar de sânge. Când uşa spre etajul întâi se deschise din nou în spatele unui alt grup, odată cu ei se strecurară şi firişoare subţiri de fum. Ben ridică ochii atunci când o fetiţă care ţipa, cu codiţele arse transformate în nişte beţe cenuşii şi cu blugii acoperiţi de cenuşă, dădu să se întoarcă şi să fugă înapoi în galerie. Cineva o prinse şi o împinse pe uşă.

– E fum, spuse Sara repede. Buzele îi tremurau. N-ai să mai poţi ieşi pe aici.

–Mai există o ieșire din subsol. Un tunel spre parc.

–Poftim?

–Două străzi mai jos, este un grilaj pe trotuar. Ne întâlnim acolo.

Ea miji ochii, icni.

–Ben...

–Sara, ești însărcinată și inspiri fum. Ieși de aici.

–Ben, nu te duce! Ai să...

Dar el o împinsese deja pe ușă și, curând, o altă avalanșă de oameni împroșcați cu sânge năvăli pe ușile de la primul etaj și o târî afară, unde chica roșcovană a lui Leonid se profila pe cerul albastru, deasupra tuturor. În timp ce chipul surorii sale se pierdea în mulțime, Ben își făcu din nou drum pe lângă oamenii cuprinși de panică din casa scării, spre o ușă pe care scria „Rezervat personalului". O deschise și străbătu în fugă scările luminate de micile lămpi de urgență, în timp ce, în spatele lui, casa scării se umplea de fum.

Subsolul era o peșteră întunecoasă din cenușă fierbinte. Bomba crease un crater în podeaua centrală până în subsol și în lumina slabă ce se strecura prin gaura ce comunica cu holul care ardea mocnit, Ben vedea bucăți mari de tavan ce striviseră scaunele rotative din plastic și jumătate dintre birouri. Nările i se umplură de funingine în timp ce, de pe ceea ce mai rămăsese din tavan, dintr-o țeavă spartă din sistemul de stingere a incendiilor, picura apă. Începu să-și facă drum pe lângă mesele distruse și încerca să-și amintească unde era biroul ei. Dar, cum jumătate dintre pereți erau găuriți, era imposibil. În apropiere

începu să sune un telefon mobil, dar nimeni nu răspundea. Telefonul țârâi în întuneric și apoi amuți.

Dintr-odată i se făcu teamă să o strige, îngrozit în așteptarea unui răspuns. Chiar dacă Erica era în altă parte, se gândi el înnebunit, nu ar trebui să fie și alți oameni aici, alți curatori, alți membri ai personalului? Dar nu, era sigur că Erica era aici. Peștera subsolului părea pustie și duhnea de mirosul amețitor de fum. Îngenunche pe podea și încercă să vadă pe sub mesele și scaunele distruse. Lângă genunchiul său văzu piciorul desprins de corp al unui bărbat.

Se ridică în picioare și se dădu înapoi cu pași mărunți. Apoi se răsuci brusc, se împiedică și porni în fugă prin subsolul distrus. Își croi drum pe lângă pereți dărâmați și se îndreptă spre ceea ce credea a fi intrarea în tunel.

Mesele și computerele distruse lăsaseră la vedere depozitul, o prăpastie alungită cu rafturi de metal răsucite pe care Ben abia le întrezărea în lumina slabă ce se scurgea prin tavanul nimicit. Pagini răsucite, arse, din manuscrise ebraice erau lipite de pereți, pârjolite, fumegânde; mai erau și teancuri de hârtii arse. Prin întuneric pluteau hârtii pârlite, scrise de mână și dintr-odată Ben se gândi la hârtiile din tablouri, întreg romanul acela scos din ramele picturilor murale. Se pierduseră. O țeavă se spărsese și podeaua era acoperită cu un lichid gros, cu bucăți care emanau un miros greu de reziduuri umane. Ben își ținu respirația. Băltoacele de apă de la canal de pe podea se răspândeau în vârtejuri asemenea cernelii negre și pantofii i se afundară în mizerie. În mintea confuză, în timp ce privea podeaua cu ochi mijiți, îi apăru imaginea băiețelului din cartea mamei sale, cel care căuta un inel magic cu care putea aduce

troienele de zăpadă, alungând mizeria. Însă tot ce văzu erau inelele strălucitoare ale pocalurilor de argint pentru vin, suporturile pentru lumânări pe jumătate afundate și mânerele de lemn ale pergamentelor cufundate în mizerie. Ben văzu că intrarea în tunel era blocată de o bucată mare și contorsionată de metal, care ar fi putut fi o statuie sau un raft. Deci nu plecase pe aici, se gândi. Unde era?

Acum își amintea unde era biroul ei, printre șirurile de manuscrise acoperite de mocirlă și pergamente distruse, în dreapta, acolo pe unde, în seara aceea, lanterna ei îi dusese spre un paradis întunecat. Oare mai era acolo? Nu plecase pe scări; ar fi văzut-o sau cel puțin ar fi auzit-o mișcându-se prin întuneric. Subsolul era învăluit într-o tăcere stranie. În timp ce înainta spre șirul de birouri de lângă depozit, Ben văzu, în lumina difuză ce pătrundea prin tavanul spart, că partea aceasta a subsolului era mai puțin avariată decât cea pe unde intrase. Majoritatea pereților și ușilor erau intacte, deși podeaua era și aici acoperită de murdării. Să fi rămas Erica în biroul ei, neputând să fugă din cauza ușii blocate pe dinăuntru? Oare era prizonieră acolo, la subsol, cu glasul înăbușit de dărâmături? Era posibil. Erau posibile mult mai multe lucruri decât își închipuise Ben vreodată.

Alunecă pe podeaua inundată de mizerii, își recăpătă echilibrul și atunci văzu prima ușă pe partea dreaptă, aceeași pe care intrase în ziua când ea îl chestionase și apoi când îl sărutase. Ușa era carbonizată în apropierea tavanului crăpat, dar rămăsese întreagă. Ben puse o mână pe suprafața de metal: era rece. În timp ce privea marginile ușii, se gândea la articolul din enciclopedie despre pisica lui

Schrödinger, strania, imaginara și imposibila lume în care ambele rezultate posibile, atât viața, cât și moartea, se petreceau de fapt simultan până în clipa în care deschideai ușa. Dar cum se putea să fii și mort, și viu? Uite că se putea. „Nimeni din orașul nostru nu a murit vreodată cu adevărat", își aminti el, „căci nimeni din orașul nostru nu a trăit vreodată cu adevărat!" Alunecă din nou în noroi, pipăi pereții, se sili să se ridice și se întinse spre mânerul ușii.

Mai târziu, în timpul pe care ea îl crease pentru el, legile gravitației aveau să fie abolite și Ben avea să plutească pe deasupra orașului, să privească în jos și să vadă toate posibilitățile coexistând: clădirile strâmbe și drepte, copacii ciuntiți, dar și în floare, străzile invadate de umbre și de lumina soarelui, mormintele invizibile ce se ițeau prin trotuare sub stratul de frunze și un nor. Și apoi avea să se avânte pe cerul albastru, negru și portocaliu și avea să înțeleagă ce însemna ea, fie și numai ceea ce însemna pentru el. Dar acum Ben stătea în fața ușii încă nedeschise.

– Erica! strigă și ascultă să vadă dacă primește vreun răspuns. Apoi deschise ușa și pătrunse în lumea ce va să vină.

# Capitolul 19

Este o realitate cumplit de nedreaptă faptul că, adesea, cei care mor sunt oameni pe care îi cunoaștem, în vreme ce pe aceia care se nasc nu-i cunoaștem deloc. Botezăm copiii cu numele celor ce au murit, cu firava speranță că au să le semene, prefăcându-ne că îndulcim puțin pierderea omului pe care l-am cunoscut și străduindu-ne să facem în așa fel încât omul pe care nu-l cunoaștem să ne pară mai puțin străin. Ideea că omul cel nou este strâns legat de cel vechi are ceva fascinant, dar cei mai mulți dintre noi se tem să creadă în ea. Și totuși, dacă avem dreptate? Nu că ființa cea nouă ar fi reîncarnarea celei vechi, dar dacă, de fapt, e vorba despre un lucru mult mai subtil, dacă cei doi se cunosc, dacă cei ce au fost și cei ce vor veni, trecuții și nenăscuții, sunt legați unii de ceilalți undeva, într-o lume dincolo de cea pe care o vedem noi, într-un nod al vieții eterne?

În lumea noastră avem o viață la dispoziție să ne punem asemenea întrebări. Dar lumea ce va să vină este un furnicar, și cei ce urmează să se nască nu dispun decât de nouă luni. Toți au fost condamnați la naștere. Iar Daniel – părinții lui încă nu știu că este Daniel, de fapt, nici un om de pe lume nu știe încă – se teme să se nască.

În clipa când fu conceput, viitorul Daniel Ziskind Şcearanski porni în grabă, laolaltă cu toţi semenii săi concepuţi la aceeaşi oră, spre prima zi de şcoală. Abia dacă se aşezaseră pe scaunele lor celeste când profesorul, un deja-trecut bătrân care trăise cu câteva secole în urmă, deşi Daniel, întrucât nu ştia nimic, nu-i recunoscu numele, intră în cameră, ducând cu sine o carte uriaşă.

– Bun venit în lumea ce va să vină, spuse profesorul.

Deschise cartea în faţa învăţăceilor săi şi paginile enorme fluturară pe deasupra lor. Pe fiecare pagină era trecut un singur nume în partea de sus, nimic altceva. Profesorul răsfoi cartea şi strigă catalogul. Încă-nenăscuţii se ridicau pe rând când se auzeau strigaţi. Daniel ascultă, dar nu ştia ce ascultă. Însă, când profesorul îi spuse numele, şi-l recunoscu şi se ridică.

– Daniel, fiul lui Leonid şi al Sarei. Era prima oară când cineva îi rostea numele.

– Prezent, spuse el.

Daniel fusese ultimul pe listă. Tremura alături de toţi ceilalţi, neîntrupaţi încă, dar cunoscuţi deja după nume, plutind prin aer. Privi prin încăpere. Oare era cineva absent, chiulea cineva sau era vreunul care alesese să nu existe?

– Toată lumea e prezentă şi numărată, mormăi profesorul ca pentru sine, în timp ce nota ceva în catastif.

În timp ce încă-nenăscuţii se instalau pe locurile lor, uimiţi, profesorul înălţă cartea în aer.

– Numele fiecăruia dintre voi este trecut în această carte şi fiecare îşi va consemna aici faptele, spuse el. Apoi o închise. Bănuiesc că aţi auzit că aici e paradisul. Aşa este. Dar asta nu înseamnă că nu aveţi multe

de învăţat. Fiţi deci atenţi la tot ce vă învăţăm aici în următoarele nouă luni. La final, veţi da un test.

Un test? Daniel se cutremură, cuprins de groază. Nu ştia nimic. Nici măcar nu ştia cum să înveţe. Cum avea el să treacă testul? Însă, o clipă mai târziu, lecţia începuse deja.

Ce se învaţă în lumea ce va să vină? Mare parte din zi este destinată studiului istoriei. Dar, desigur, nu se compară cu orele de istorie de pe pământ. Personajele celebre sunt necunoscute aici. În schimb, acei ce încă-nu-s studiază despre oamenii care chiar au făcut istoria lumii: mamele, profesorii, fraţii, surorile, taţii, mătuşile, unchii, prietenii, căci, după cum îi plăcea să spună unuia dintre profesorii lui Daniel, „timpul ia naştere ca urmare a faptelor de o bunătate neîndoioasă". Lui Daniel lecţiile acestea i se păreau deosebit de dificile; îi era greu să deosebească lucrurile importante de cele nesemnificative şi era greu de spus ce conta din tot acel noian de lucruri despre care le vorbea profesorul la ore. Însă, îngrijorat din pricina testului, asculta atent fiecare vorbă.

– La finele primăverii anului 1987, începu să spună profesorul într-o dimineaţă, înscriind numele şi datele pe tabla celestă de dinaintea lor, Leonid Şcearanski descoperi că tatăl său o înşela pe mama sa şi-şi jură că, atunci când avea să se facă mare, nu avea să-şi înşele niciodată soţia. Însă abia în iarna anului 1991 îşi jură să nu se înşele pe sine.

„Să nu se înşele pe sine", scrise Daniel şi sublinie de două ori, căci bănuia că avea să le dea asta la test. În fond, trecuse numele şi data pe tablă. Dar profesorul mergea înainte, sau înapoi, după un tipar care lui îi scăpa. Îşi lua notiţe cât putea de repede şi se străduia din răsputeri să ţină pasul.

– În iarna anului 1986 a avut loc o revoluție când mama Sarei Ziskind îi spuse acesteia că, odată ce începi să trăiești, viața nu-ți oferă repetiții. Din clipa aceea, Sara începu să vadă cu adevărat.

„Viața nu-ți oferă repetiții", notă Daniel. Dar de ce nu? Ridică mâna, însă deja trecuseră mai departe.

– La scurt timp după moartea mamei sale și după ce soția l-a părăsit, Benjamin Ziskind a decis că fusese înșelat de prea multe ori și că nu mai avea să creadă pe nimeni niciodată. Ce-i drept, e periculos să acorzi cuiva încredere, mai periculos decât orice altceva. Dar, într-un final, cineva i-a amintit că încrederea este singurul lucru care face viața demnă de a fi trăită.

„Încrederea – periculoasă, dar face viața demnă de a fi trăită", mâzgăli Daniel. Dar de ce? Și dacă...

– În timpul vieții sale, care a durat din 1909 până în 1952, Boris Kulbak a cunoscut un pictor și un scriitor și a învățat ce pericol îi paște pe oamenii care își închipuie mai mult decât văd. Imaginația poate fi un lucru frumos, dar este și o capcană. Oamenii cei mai înțelepți sunt aceia care își folosesc imaginația în copilărie și care învață să vadă realitatea atunci când sunt adulți. Boris Kulbak a procedat invers. A văzut prea multe în copilărie și și-a imaginat prea multe când a devenit adult.

„Imaginația: frumoasă, dar o capcană", notă Daniel. Dar oare ce însemna lucrul acesta? Privi peste umăr în caietul de notițe al nenăscutei de lângă el și se întrebă dacă scria și ea aceleași lucruri. Însă, spre surprinderea lui, văzu că luase cu totul alte notițe, cu nume și date complet diferite. „Enrique Calderon, 1971, accident", scrisese ea. Și apoi subliniase: „Amintirea este mai puțin importantă decât

fericirea". Își privi din nou notițele, nedumerit. Oare asistau la aceeași oră? Ridică din umeri. Dacă ea voia să pice testul, n-avea decât.

– Pe 13 iunie 1965, Daniel Ziskind a rupt scrisoarea pe care i-o trimisese tatăl său în Vietnam, în care acesta jura că nu avea să mai citească niciodată scrisorile lui Daniel. După aceea a regretat gestul zile în șir. Chiar și când s-a întors acasă, schilodit, încă mai regreta, dar nu și-a iertat tatăl și nici nu a făcut nimic ca să-i recâștige dragostea. Când a înțeles că ar fi trebuit să se străduiască mai tare, că nu avea nici un motiv să-și excludă propriul tată din viața copiilor săi, acesta murise deja. Când un lucru este important, nu mai sta pe gânduri.

„Nu mai sta pe gânduri", mâzgăli Daniel. Oare avea să-i dea asta la test?

Daniel era un elev silitor, dar istoria era materia care îi plăcea cel mai puțin. Prefera orele de științe, unde secretele universului îi erau dezvăluite unul câte unul. Îi plăceau în mod deosebit experimentele din laborator. O dată trebuiră să pună celule microscopice de trădare în cutii Petri și urmăriră cum se dezvoltă pe durata orei. Daniel privi cutia și rămase uimit de cât de repede se multiplicau celulele, cum o suprafață care era imaculată cu câteva clipe în urmă se metamorfoza în câteva minute într-o putreziciune cangrenoasă. Făcură un experiment asemănător cu dușmănia, iar rezultatele fură identice. Pe de altă parte, invidia se dovedi a nu fi deloc contagioasă; în schimb, își mânca de viu purtătorul. Un alt rezultat care îl intrigă pe Daniel se arătă atunci când măsurară viteza cu care circula bârfa prin diferite medii de informare și stabiliră că viteza depindea

de mijlocul de transmitere, fie prin viu grai, în scris, pe calea undelor sau prin tăcere. Spre surprinderea lui, calea cea mai rapidă de transmitere era tăcerea, care permitea bârfei să circule mai repede prin simplul refuz de a-i pune capăt, facilitată de ascultătorii care ar fi trebuit să creeze un soi de fricțiune ca să o încetinească, dar care, în loc de asta, nu luau apărarea subiectului. Daniel era ușor dezgustat de experimentul care implica disecarea minciunilor, o procedură sângeroasă în care el, împreună cu un coleg, trebuia să taie straturi de suprafețe netede asemănătoare pielii și să le înlăture pentru a-i dezveli măruntaiele, care în mare măsură constau din mațe dezgustătoare, putregăite, de ură de sine și de frică. Unii care încă-nu-s ceruseră permisiunea de a nu se prezenta la disecții, pretinzând că acest lucru era împotriva convingerilor lor religioase. Însă această permisiune nu le fu acordată niciodată.

Însă ceea ce-i plăcea cel mai mult lui Daniel la școală erau excursiile. Într-o noapte, el și tovarășii săi încă-nu-s fură purtați, în șir lung sus, pe cer, până la depozitele de zăpadă. Ajunseră la colțul cel mai rece de pe cerul nopții, o pustietate întunecoasă din univers unde nimic nu putea fi măcar închipuit; până și tovarășii săi încă-nu-s păreau să se piardă în butoaie adânci de beznă de gheață. Însă apoi profesorul lor, de data aceasta un modest și senin fost pe nume Iov, bătu la hotarul universului și o ușă uriașă se întredeschise. Dincolo de ea se afla o încăpere cavernoasă care strălucea cu o lumină aproape orbitoare ce se răsfrângea din milioane de țurțuri ce atârnau de tavan și se ițeau din podea asemenea stalactitelor, formând barele unor cuști din gheață în care erau depozitate mormane uriașe de zăpadă, rezervate

iernilor ce aveau să vină. Liniștea din acea încăpere de zăpadă, tihna albă ce avea să se aștearnă pe pământ peste noapte în viitor, când oamenii aveau să se trezească și să descopere că lumea li se preschimbase, îi zăbovi lui Daniel în urechi până în ziua în care se născu. Cu prilejul altei excursii, profesorul le arătă porțile mărilor, niște portaluri impozante din bare groase, plăsmuite din lumina lunii și din vânt, invizibile ochiului nemuritorilor, cocoțate pe malurile lumii de dedesubt și care se închideau când apele se umflau peste măsură, spunându-le oceanelor: „Până aici, mai departe nu se trece!" Clasa lui Daniel merse și în alte călătorii, până în străfundurile abisului, pe cele mai înalte culmi ale raiului și în lăcașurile tainice ale inimii. Fiecare clipă îl încânta pe Daniel, îl desfăta peste poate. Când Daniel și colegii săi mai aveau șase luni, profesorul lor îi duse chiar la plimbare prin grădinile paradisului. Mâncară din mărul cunoașterii binelui și răului niște fructe dulci care lui Daniel îi treziră foamea și-i lăsară un gust acru pe limbă. Dar exista un loc despre care profesorul lor doar le povestea, căci refuza să li-l arate.

– Până când aveți să vă nașteți, tot paradisul vă aparține, așa că bucurați-vă de el, le spunea profesorul. Singurul lucru din paradis care vă este oprit este copacul vieții.

Daniel și colegii săi de clasă se priviră uluiți.

– Unde este? întrebă unul dintre încă-nu-s.

Profesorul își strânse buzele și apoi oftă.

– Pe marginea răsăriteană cea mai îndepărtată a țării lui niciunde, spuse el, unde nu-l poate ajunge nimeni. Este păzit de îngeri cu patru chipuri și cu șase aripi fiecare, iar trecerea pe poteca spre copac este oprită de lama strălucitoare a sabiei rotitoare.

O sabie rotitoare?

– Dar, în rest, puteți merge oriunde, spuse profesorul.

Și apoi profesorul începu să arate clasei toate leacurile pentru cancerul de plămâni. Din nefericire, din clipa aceea Daniel încetă să mai fie atent.

Ideea că ceva zăcea dincolo de hotarele paradisului îl sâcâia pe Daniel, nu-i dădea pace. Totuși era un viitor supus și nici prin gând nu-i trecea să meargă acolo singur. În schimb, își făcu de lucru în alte părți ale paradisului. Încă mergea la școală zi de zi, dar tainele universului pe care le învăța acolo nu-l mai mișcau. După cum îi spusese mai demult unchiul lui Daniel, Benjamin, tatălui lui Daniel într-una dintre multele scrisori pe care tatăl lui Daniel nu le citise niciodată, de fapt ce făcea la școală era foarte simplu și cele mai multe lucruri le învăța în afara acesteia. Ca de exemplu la băile publice.

Băile publice din paradis, asemenea celor din lumea de dedesubt, au multe încăperi, unele cu apă, altele cu abur, la diferite temperaturi. Însă, în vreme ce băile din lumea de dedesubt se presupune că fac bine la piele și au ca scop întinerirea corpului, băile din lumea de sus sunt bune pentru caracter și constau din cufundarea în emoții lichide menite să îmbătrânească sufletul. La baia paradiziacă pe care o vizita zilnic, Daniel mergea întotdeauna direct la piscina caldă a iubirii, un bazin ticsit în care acei ce încă-nu-s se bălăceau în grupuri, trup lângă trup, de-a lungul băncilor înșirate pe margini și în mijloc, împroșcându-se unul pe celălalt. În lungile nopți albe din lumea ce va să vină, Daniel se lăsa în genunchi în apele calde, lăsându-și capul pe spate până când iubirea

îi invada urechile și îi revigora aripile. Închidea ochii și se scufunda în apele domoale, animat de speranța că nimeni nu avea să observe dacă rămânea acolo veșnic, afundat în străfundurile nevăzute și calde. Dar deja-dușii care se ocupau de toate nu aveau voie să-i lase să stea prea mult acolo. Nu era bine pentru sănătate, după câte informau indicatoarele de pe pereți. Celor cu risc de boli de inimă sau în familia cărora fuseseră cazuri de inimi frânte, li se punea în vedere în mod deosebit să nu zăbovească prea mult acolo. Dar cei mai mulți o făceau oricum și se smulgeau de acolo numai când era absolut necesar și porneau cuprinși de frisoane spre școală, cu aripile încrețite și intrate la apă.

Într-o noapte, Daniel abia ajunsese și se afundase în piscina plăcută și caldă, când supraveghetorul băii, care fusese însărcinat să-l urmărească, un bărbat chelios și slab pe nume Boris se apropie pe furiș prin spatele lui și îl scoase afară de aripi.

–Ce faci? se stropși Daniel, în timp ce Boris îl ținea ridicat în aerul rece. Daniel descoperise baia cu numai câteva săptămâni în urmă și era livid.

–Nu poți sta toată noaptea în piscină. Trebuie să te obișnuiești și cu celelalte temperaturi, îi spuse chelbosul cu glas aspru. Crede-mă, este mai bine să nu fii luat pe nepregătite când te naști. Dacă nu simți niciodată lucrul ăsta aici, va fi imposibil să reziști dincolo.

–Și ceilalți? Daniel se împotrivi și-și agită brațele spre ceilalți încă-nu-s ce se împroșcau cu apă și râdeau. Pe ei nu-i alungă nimeni! Încă avea în urechi picături de apă caldă.

Boris îi privi pe ceilalți supraveghetori ai băii, care în cea mai mare parte leneveau pe marginea piscinei

iubirii, pierdeau vremea și își agitau degetele de la picioare în apă împreună cu cei pe care trebuiau să-i păzească.

– Asta pentru că supraveghetorii lor sunt idioți, șopti el. Vino cu mine și îți arăt eu cum se face baie. Apoi îl luă pe Daniel sub aripă și porni iute împreună cu el spre o încăpere părăsită de la capătul îndepărtat al băii. Înainte ca Daniel să-și dea seama ce se petrece, Boris îl aruncase cu picioarele înainte într-o cadă cu ură plină de gheață.

Daniel țipă, dar Boris refuză să-i dea drumul, ținându-l cu umerii afundați sub gheață. Durerea era îngrozitoare. Daniel țipă până răguși, dar Boris îl privi doar cum țipă, cu chipul împietrit, la marginea băii. Ușor-ușor mădularele lui Daniel începură să amorțească și țipetele i se domoliră. Nu se mai putea mișca, dar nici nu mai simțea nimic. Se cufundă mai tare în apă, înghețat și amuțit.

– Ajunge, spuse Boris și îl smulse din apă. Amorțit încă, Daniel fu purtat pe umerii lui Boris ca un bloc de gheață, mai tăcut și mai înfrigurat decât magazia cu zăpadă, până când Boris mai deschise o ușă, care, de data aceasta, dădea spre un bazin mic și adânc. închise ușa și îl lăsă pe Daniel într-o piscină rece, împietrită, cu suferință.

Daniel rămase nemișcat, dar nu mai era amorțit. Simțea apa rece strecurându-i-se în nasul, urechile și gura nenăscute, înghețându-i mădularele. Încercă să plutească, dar se scufundă ca o carte îmbibată cu apă în bazinul cu apă rece. Gheața îl arsese într-atât încât nu mai simțea nimic, dar aici nu avea nici un scut care să-l protejeze de răcoarea infinită ce i se strecura în corp, făcându-i coloana să zvâcnească. Se zbătu în apă, dar, cu cât se mișca mai tare, cu atât

frigul îi pătrundea mai tare în oase. Boris îl privi cum se zvârcolește sub apă și-și ținu răsuflarea. În sfârșit, nu mai suportă și îl scoase.

–Multor oameni le place să sară în baia fierbinte cât de repede posibil după ce ies din cea rece, dar nu este o idee bună, îl sfătui el. Însă Daniel abia dacă-l auzi. Avea chipul învinețit brăzdat de lacrimi. Am să te duc într-una dintre saune.

Daniel plângea, în timp ce Boris îl purta pe umeri într-o altă încăpere, de data aceasta stăpânită de o ceață delicat încălzită. Ce minunată era! Aburul prieteniei, predominant cald, dar cu o tentă răcoroasă, îi împresură mădularele, până când acestea i se dezmorțiră. Treptat își recăpătă mișcările și inspiră adânc, trăgând în piept umezeala revigorantă până când corpul îi fremătă de viață. Își dădu capul pe spate și simți ceața agreabilă gâdilându-l în urechi până când îl umflă râsul. Râdea încă atunci când Boris îl ridică din nou și-l duse într-o altă încăpere, în care o piscină îngustă era împărțită în două, între dorință și poftă trupească.

Când se strecură în jumătatea din apropierea ușii, lui Daniel i se păru așa de fierbinte apa încât aproape că ar fi vrut să iasă, de teamă să nu se frigă. Dar cu cât își afunda și alte părți ale corpului în ea, cu atât îl părăsea dorința de a pleca. Trupul lui degustă puțin câte puțin drogul și i se domoli în piscina cu apă fierbinte. Îi plăcea fierbințeala aprigă, îngăduindu-i să-i tragă capul sub apă, îngăduindu-le ochilor și gurii să se deschidă și apoi, odată scufundat sub apă, țipă: Sare! Simți cum sarea îl orbește, arzându-i ochii și făcându-l să icnească. „Dacă îmi țin ochii și gura închise, are să fie bine", se gândi el. Miji ochii și-și încreți buzele, dar răul se produsese. Capul îi frigea

și i se învârtea. De data aceasta ieși din piscină și sări fără ajutorul lui Boris în cea de alături, un bazin cu apă fierbinte, învolburată, unde își clăti ochii și gura și înghiți faldurile învârtejite de apă fierbinte până când simți cum capul i se moleșește din pricina căldurii. Numai după aceea, după ce petrecu suficient timp în cada cu apă fierbinte încât inima fragilă stătu gata să-i plesnească, Boris îl scoase și-l duse înapoi în sala principală, unde îl lăsă ușor pe spate în piscina iubirii.

–E mult mai bine, nu? întrebă Boris.

Dar Daniel nu mai putea vorbi. Apa care înainte fusese doar caldă acum îl copleșea cu o stare de extaz, îi împresura corpul de mângâieri, purtându-l spre suprafață și cuprinzându-i gâtul. Când Boris îl scoase de acolo, mult mai târziu, nici măcar nu protestă. De data aceasta căldura îl pătrunsese pentru totdeauna, încălzindu-i oasele și inima.

–Acum înțelegi de ce aveai nevoie de asta, îi spuse Boris în timp ce-l înfășura în prosoape, departe de marginea apei. Daniel simți brațele puternice ale lui Boris în jurul umerilor și se minună că nu ducea lipsa apei. Era ca și cum, pe uscat fiind, ar fi fost încă în piscină.

–Da, murmură Daniel, năucit încă. Privi înapoi spre piscină și-i văzu pe toți ceilalți încă-nu-s înotând în ea, împroșcându-se unii pe ceilalți, zbenguindu-se, jucându-se, luând-o ca pe un adevăr absolut.

–Pentru că, odată născut, s-ar putea să simți toate acestea, spuse Boris. În orice ordine. Și n-ai s-o poți controla. Daniel ridică ochii, dar Boris îi întorsese spatele, cu privirea ațintită în pământ. Îl strânse și mai tare. Poate că nu are să se întâmple niciodată, spuse el și clipi. Eu așa sper. Dar, dacă totuși se întâmplă, vreau să fii pregătit.

Unora dintre încă-nu-s le place nespus să doarmă. În paradis, paturile și hamacurile sunt meșterite din muzică, din melodii înlănțuite, simfonii țesute, cu saltele trainice din muzică de fanfară, balade ca o plasă din sfoară și masaje puternice, de percuție. Cei ce încă-nu-s se leagănă și se clatină ca să adoarmă pe felurite ritmuri ce rezonează, răspândind sunete pe care le vor mai asculta într-o bună zi în lumea de dedesubt. Însă unii, asemenea lui Daniel, sunt mai neastâmpărați, ei sunt gurmanzii.

Muzeele din paradis sunt restaurante pline de bijuterii artistice, servite zilnic *à la carte* celor ce încă-nu-s, până când au mâncat și au văzut totul. Sunt multe muzee între care pot alege și meniul este variat, oferind fiecare mijloc și stil posibil, de la origami, trecând prin acuarele și tapiserii, până la monumente, de la cele mai realiste până la cele mai abstracte. Curatorii-chelneri, ca niște muritori ce le știu pe toate, îi încurajează pe încă-nu-s să mănânce sănătos. Însă majoritatea celor ce încă-nu-s sunt mofturoși și cu greu se ating și de altceva în afară de tipicele tablouri, atrași de mâncarea dulce, familiară care are gustul exact cum au învățat ei că trebuie să fie. Cei deja-duși le spun să mai încerce și o porție de suprarealism, să guste numai un pic dintr-un desen diform, doar câteva frimituri de artă abstractă. Încearcă să-i prevină pe încă-nu-s, atunci când îi văd comandând prea multe peisaje lipsite de originalitate, naturi moarte, portrete și nuduri, că trebuie să fie pregătiți să vadă lucrurile și altfel după ce se nasc, că există mai multe feluri de a vedea. Deja-dușii îi anunță că, fără pregătire în materie de gust, au să se nască fără înclinația spre noi experiențe; ochii lor nu vor tânji niciodată după o perspectivă nouă în viața

de zi cu zi, nu vor fi niciodată însetați de viziuni ale posibilului.

Astfel încât chelnerii și bucătarii umplu meniul zilnic cu imagini proaspăt culese de pe brazdă, cu opere din carne maturată, sculpturi dulce-acrișoare și viziuni ușor asezonate ale unor lucruri din lumea de dedesubt. Uneori izbutesc, și nenăscuții mai curajoși capătă o sete de frumos. La sfârșitul mesei, totuși, rămâne o chestiune de gust. Unora le plac cel mai mult picturile sărate, desfrânate; alții preferă portretele picante ale femeii care face cu ochiul, peisajul eteric sau bărbatul văzut din spate. Foarte puțini apreciază imaginile șocante, amărui, transpuse prin toate mijloacele, căci găsesc în ele ceva mai aproape de dulce-amărui. Câțiva dintre cei ce încă-nu-s sunt niște asceți care pur și simplu nu sunt gurmanzi, anorexicii experiențelor, care refuză să guste chiar și cea mai dulce dintre imagini. Chelnerii sunt nevoiți să le servească desene de copii de grădiniță, oameni ca un bețigaș și fețe vesele, doar ca să nu-i lase să se nască de foame. Se nasc cu ochii închiși și, până în ziua în care mor, văd mai puțin decât orbii. Dar, deși deja-dușii încearcă să le inculce obiceiuri alimentare sănătoase, fotografiile decadente tot sunt servite întotdeauna la desert. Asemenea tablourilor realiste, sunt dulci. Printre chelneri umblă zvonul că acestea sunt cele mai exacte descrieri a ceea ce ar putea vedea cei ce încă-nu-s după naștere și majoritatea tânjesc după ele și se îmbuibă cu fotografii ale viitorilor părinți, frați și surori. Dar unele se dovedesc greu de ingurgitat. Un viitor trist comandă un dulce instantaneu cu un părinte sau un frate mort, pentru ca apoi să constate că, la final, pe limbă îi rămâne un gust amar. Mai rău, deși mult mai obișnuit, este

cazul acelui viitor care se înfruptă dintr-o fotografie a unui viitor iubit mort, înfulecând hămesit și lingând rama, după care se trezește că toată noaptea este chinuit de durere și de vărsături, cu mâinile apăsate pe abdomen. Desertul este felul care poate produce cel mai adesea dureri de stomac, deși cei mai mulți încă-nu-s tot se ghiftuiesc cu el. Încă nu au învățat ce este frica.

Pentru Daniel, lumea ce va să vină era o benchetuială neîncetată. Era întotdeauna înfometat și devora aproape la întâmplare fotografii cu oameni și peisaje, comandând ceea ce mânca nenăscutul de la masa alăturată. Gustul său accepta orice culoare și nu era nici o fotografie pe care să o refuze. Spre deosebire de ceilalți încă-nu-s, care se delectau cu desertul, Daniel se bucura de fiecare fel, de la hrănitoarele picturi în ulei, la statuile din lemn bogate în fibre și benzile desenate-dulciuri crocante. Curatorul care îi servea masa în muzeul lui preferat, un fost zâmbitor, care se numea și el tot Daniel, se interesă la început prea puțin de el. Majoritatea curatorilor erau prea ocupați cu cei hotărâți să țină dietă, încercând să-i convingă să mai ronțăie încă un omuleț-bețigaș. Însă, după ce Daniel nenăscutul a mâncat acolo de câteva ori, fostul Daniel începu să petreacă mai mult timp la masa lui, încercând să-i lărgească orizonturile și să-i cultive gusturile.

– Două panouri cu nuferi, comandă Daniel într-o zi la masa de prânz, și două xilogravuri cu muntele Fuji în fundal.

– Sunt cincizeci de variațiuni pe tema asta, îl avertiză fostul Daniel, consultând meniul zilei. Se încruntă, apoi se aplecă înainte, puse o mână pe masa lui Daniel și-i șopti la ureche: Mă tem că sunt

cam vechi, îi mărturisi el. Pot să-ți recomand ceva mai proaspăt?

– Ca de exemplu? întrebă Daniel.

– Dă-mi voie să-ți arăt, spuse curatorul. Dădu fuga înapoi în bucătăria-studio și se întoarse cu o acuarelă mică. Era o femeie care zbura pe cer în poziție orizontală, atârnată deasupra unui orășel. Daniel o privi și începu să saliveze.

– Cine e artistul? întrebă Daniel.

– Oh, sunt sigur că nu ai auzit niciodată de ea.

Dar Daniel deja luase o înghițitură și în curând o devoră pe toată – sărată, densă, intensă. Era deja ghiftuit.

Cu trecerea zilelor, Daniel devenea din ce în ce mai îndrăzneț în materie de obiceiuri alimentare. Capre zburătoare dolofane, stropi picanți de culoare, munți răcoritori serigrafiați, ceasuri curgătoare bine asezonate, nu refuza nimic din ceea ce-i sugera fostul Daniel. Înfuleca până și artă funerară. Cei mai mulți încă-nu-s ocoleau arta cavourilor și a mormintelor, căci găseau gustul prea amar și prea intens. Însă Daniel descoperi că-și cultivase aplecarea spre acestea. În timp ce ciugulea din sarcofage, pietre de mormânt și războinici din teracotă, a aflat că aromele uscăcioase, de pământ ascundeau în adâncul lor un gust rezidual dulce-amărui de eternitate.

– Hm, medită fostul Daniel în timpul unui prânz, când nenăscutul din paza sa comandă o serie de fresce mortuare dintr-un mormânt din Egiptul de Jos. Presupun că gustul pentru astea îți vine din familie. Dar mai târziu, când viitorul Daniel ceru la masă numai sculpturi funerare din mormintele imperiale din Hue, curatorul închise caietul de însemnări și refuză.

– De ce nu? se tângui viitorul Daniel.

– Nu este sănătos să mănânci așa de mult din ele, insistă fostul Daniel. O să-ți dea arsuri la stomac. Dă-mi voie să-ți aduc ceva ce conține mai multe fibre. Și aduse o mulțime de bucate din manuscrise cu anluminuri, sărate și asezonate cu numele lui Dumnezeu în foiță de aur.

Daniel nenăscutul își savura bucatele în ciuda restricțiilor alimentare impuse de către curator. Dar începea să bănuiască faptul că fostul Daniel îi dădea dinadins să mănânce cele mai sărate opere de artă. Pe măsură ce mânca la masa lui, devorând imagini stranii, suprarealiste, a remarcat că îi era din ce în ce mai sete. Chiar și între feluri, simțea o uscăciune în fundul gâtlejului și în curând operele de artă încetară să-l mai îndestuleze. Avea nevoie de ceva mai mult. Când ceru la restaurant ceva de băut, fostul Daniel nu făcu decât să râdă.

Începu să străbată neobosit paradisul, cățărându-se pe stele. Nici un fel de muzică nu-l ajuta să doarmă. Mâncă din nou din copacul cunoașterii binelui și răului, în speranța de a se mai răcori. Dar fu surprins să descopere că fructul său devenise insipid și uscat. Șterpeli câteva guri de apă de furtună din magazia cu ploaie, dar nu reuși decât să-și umfle burta și să rămână cu neliniștitoarea senzație că avea să provoace secetă în lumea de dedesubt. Grădinile paradisului îl plictiseau. I se părea că nimic nu mai merită efort, că la fel de bine ar fi putut pur și simplu să stea și să aștepte să se nască. Și apoi, cu trei săptămâni înainte să-i vină sorocul, găsi ceva care îi potoli setea.

În lumea ce va să vină ai voie să bei la douăzeci și una de zile, cu trei săptămâni înainte de naștere.

La acea vârstă, cei ce încă-nu-s au voie să intre în faimoasele cârciumi ale lumii ce va să vină, unde trebuie să aleagă dacă să rămână treji, să se amețească puțin sau să sfârșească născuți beți. Dar licorile din cârciumile acestea nu sunt ca bietele, sumbrele și amărâtele băuturi din lumea de dedesubt, ci vastele crame ale lumii ce va să vină sunt înțesate cu cărți îmbuteliate.

Cramele sunt amenajate sub forma unor librării, pe podgorii, *cepage*, anul recoltei – autor, gen, dată. Bibliotecarul-somelier aduce cu grijă sticlele cerute. Unele trebuie băute calde, încălzite de iubire; altele sunt afundate în găleți reci de ură sau puțin răcorite de mânie înainte de a fi consumate. Majoritatea sunt servite la temperatura camerei, degustate cu mintea limpede, în vreme ce unele (titlurile ieftine de regulă, evitate în public de către acei încă-nu-s mai isteți) se servesc fierbinți, la temperatura poftei carnale. Băutorii prudenți de obicei cer să vadă eticheta înainte de a deschide sticla și cercetează titlul și numele autorului, ca să se asigure că se potrivește cu ceea ce au comandat. (*Deuteronomul*, strigă Daniel odată, când un barman somnoros i-a adus o carafă cu un capac de neclintit. Eu am cerut *Deuteronomul*, nu *Noua Economie*.) Adevăraților bibliofili li se oferă de asemenea o picătură spre degustare, pe care se o plimbe pe sub limbă, testându-i calitățile de bază. (Ptiu! scuipase odată Daniel. Are gust de plagiat!) După aceea, este pur și simplu o chestiune de gust și cât îi ia fiecăruia să se îmbete.

Cei mai numeroși vizitatori ai cârciumii paradisului beau halbe de ziare și reviste ieftine, texte publicitare fabricate în casă și, în ultima vreme, polilogii de pe internet la dozator. Unora le plac

simandicoasele cocteiluri-antologii, compendiile diferitor lucrări, ceea ce îi face să pară mai sofisticați decât sunt în realitate. Alții preferă lucrurile grele, care nu au nevoie de criterii precum anul recoltei și dau pe gât păhărele de literatură polițistă și de dușcă romane de dragoste și thrillere din cauza cărora zile în șir zac doborâți la pământ. Desigur, mulți aruncă o privire în cârciumile paradisului la efectele înspăimântătoare ale poveștilor asupra sufletului și jură să rămână treji până în ziua în care au să se nască. Se abțin preț de douăzeci și una de zile și apoi se nasc mulțumiți de sine și-și trăiesc toată viața pe pământ fără a simți nevoia de lectură. Însă alții, cei însetați, cei nemulțumiți de bucatele de la muzeu și care își doresc să le stropească cu ceva serios, îndrăzneț, sunt atrași la cârciumă, crezând că dincolo de mulțimile care înghit vorbe fără greutate ar putea fi ceva demn de buzele lor nenăscute încă. Și aceștia sunt cei care îi întâlnesc pe bibliotecarii-somelieri.

La scurt timp după cea de-a douăzeci și una prezi de naștere, Daniel o cunoscu pe Rosalie, o fostă care lucra ca somelier în cârciuma locală la care mergea el. Plictisit de mulțimea de nenăscuți de la bar, dintre care unul tocmai vărsase subiectul unei întregi telenovele pe scaunul celest de bar, Daniel mersese într-un colț, un ungher întunecos de felul celor pe care multe baruri din paradis le pun la dispoziția celor mai antisociali bibliofili, deși el încă nu știa că este bibliofil. Rosalie dădu de el acolo, stătea îmbufnat, acoperindu-și capul cu aripile.

– Ai vrea să vezi lista cu vinuri? întrebă ea.

– Lista cu vinuri? repetă el, confuz. În fond, era nou.

– Am să-ți arăt, spuse ea și se așeză ușor lângă el. Daniel o privi cum își agita aripile. Prezența ei era diferită de cea a celorlalți cârciumari, remarcă el. Îi amintea de supraveghetorul de la baia publică: neînduplecat, neliniștit, cumva parcă prea apropiat. Aripile lui fremătară lângă ale ei, în timp ce ea îi derula un pergament lung înainte.

– Ești norocos, îi spuse ea. Avem cea mai bună listă de vinuri de prin părțile astea ale paradisului.

Daniel se uită peste umărul ei și miji ochii la lunga listă de nume în lumina slabă a cârciumii.

– Nu-mi spune că până acum n-ai mai băut, îl dojeni ea. Daniel clătină timid din cap, dar ceva îi spunea că ea deja știa răspunsul. Îl prinse o clipă de o aripă și îl privi în ochi. Îți trebuie ceva sofisticat, e limpede, spuse ea. Ți l-aș recomanda pe ăsta, pentru început. Daniel îi urmări degetul ce se plimba de-a lungul pergamentului până când se opri asupra unui nume pe care el nu-l putea citi pe întuneric. Ce zici de ăsta?

– Mda, spuse el ridicând din umeri, simulând nonșalanță. Însă în suflet îi pătrunsese un foc, o sete.

– Imediat îl aduc, spuse ea și plecă în zbor.

Câteva clipe mai târziu, care lui Daniel i se părură o veșnicie, și poate chiar așa au și fost, se întoarse din cramă și se opri în ungherul lui cu o sticlă într-o mână.

– Iată-l, spuse ea și îi agită în față eticheta strălucitoare: *Facerea.*

Neștiutor, Daniel dădu din cap, în timp ce ea îi turna câteva picături în pahar.

– Trebuie să bei pe îndelete ca să-l poți aprecia, spuse ea. Mulți oameni îl dau de dușcă și scapă din vedere lucrul cel mai important.

Își duse paharul la buze și sorbi grijuliu licoarea, ținând-o sub limbă, neștiind la ce să se aștepte. La început fu grețos de dulce și îi amintea de unele dintre tablourile excesiv de siropoase de la muzeu – întuneric, apă, lumină, pământ, soare, lună, stele. Tipic. Dar apoi se încingea, după care pișca din pricina condimentelor, devenea cremos, apoi vegetal și brusc se domolea, căpătând gustul taninului amar. Chiar înainte să înghită, acesta avu o explozie finală de aromă de la fructul din copacul cunoașterii, care se amplifică într-o bogăție de parfumuri, după care îi porni în jos pe gât.

– E foarte bun, mormăi el o clipă mai târziu și-și turnă un pahar întreg.

– Întreaga recoltă din anul acela este excepțională, îi spuse Rosalie, în timp ce el sorbea și înghițea o viitură de apă pură de ploaie și rămășițele cu gust de cretă ale unui turn prăbușit, apoi se prinse de pântece, căci simțea taninul silicios al bărbatului care ține un cuțit la gâtul fiului său. Dar te-ai mira să afli că există oameni care iau o sorbitură și apoi scuipă. Daniel continuă să bea, delectându-se cu notele picante ale fraților pizmași. Ai vrea să încerci și unele dintre celelalte *cepage*-uri? E același an al recoltării, dar senzația gustativă este diferită.

– Mm, murmură Daniel. Începuse să bea direct din sticlă și se ghemuia lângă ea precum copilul ce avea să devină, plămădind vise dulci, stăpânite de aburii băuturii, despre cele unsprezece stele și despre snopuri de grâu ce se aplecau înaintea lui. Apoi papilele îi fură atacate de gustul de cremene al fraților ce se pizmuiau și, mai târziu, de o notă delicată de aguridă.

– Excelent, mă duc să-ți mai aduc. Rosalie zbură la cramă și apoi se întoarse, aducând cu sine mai multe sticle pe care le puse pe masă înaintea lui – *Ieșirea, Isaia, Iezechiel.* Ai grijă la ăsta, spuse ea și-i arătă o sticlă cu *Ecclesiastul.* Ăsta îți cam taie cheful. Dar tot merită să-i simți gustul. Mănâncă, bea și veselește-te.

Daniel scoase dopul și-și puse un pahar, turnându-și în gură acra deșertăciune, o sorbitură de deșertăciune după cealaltă, până când toate fură deșertăciune. Pe când privirea i se încețoșa, trebui să-i dea dreptate lui Rosalie. Îți tăia cheful. Însă ceea ce-l cherchelea era aroma straniu echilibrată între dulce și acru, vremea să te naști și vremea să mori, vremea să plângi și vremea să râzi, vremea să jelești și vremea să dănțuiești. Iar restul de pe fundul sticlei era în mod deosebit greu de înghițit, când simți insinuarea că născocirea de cărți nu are sfârșit și că studiul în exces istovește trupul. Era un pic prea grea și îi stârnea setea de ceva mai simplu. Așa că se întinse după sticla *Psalmilor.*

– Mai vrei un pahar? întrebă Rosalie.

– Înnoiește-l ca în vremea cea de demult, spuse el și sughiță.

Și înainte să își dea seama ce se întâmplă, paharul său îl îmbătă.

În scurt timp, Daniel deveni un client obișnuit în cârciuma lui Rosalie. Erau băuturi pe care le comanda periodic, de pildă îi plăceau anumite licori talmudice cu denumire de origine protejată, ce aparțineau vieții de dinainte de naștere (aveau o aromă reconfortantă, familiară), dar în general gusturile lui Rosalie erau cele care îi călăuzeau desfrâurile literare. Aprecia

în special podgoriile ebraice și idiș, un lucru convenabil, întrucât puțini mușterii ai barului alegeau să deguste acele limbi. Până și bibliofilii adevărați, de regulă, rămâneau fideli rodului tiparnițelor din regiunile mai mari, standard, cultivatoare de cărți: engleză, rusă, franceză, spaniolă, germană, arabă, chineză. Daniel putea fi sigur că recoltele idiș îi erau rezervate lui în exclusivitate. Nu după mult timp, cititul deveni singura lui preocupare, căpătând curând accente de dependență. Stătea la școală și aștepta să se termine ziua, apoi dădea fuga la cârciuma paradisului. Aproape întotdeauna Rosalie îl aștepta, pregătită cu un pahar de poezie din partea casei.

Uneori se întâlneau să deguste împreună câteva comedii și Daniel se îmbăta așa de tare încât ieșea pe ușă împleticindu-se, încă râzând. Alteori îi turna povești despre iubiri pierdute și tragedii, până când lacrimile îi umpleau paharul. Cel mai adesea, râsetele dulci și taninurile amare se împleteau în aceeași cupă și fiecare sorbitură, când din una, când din cealaltă, îi sporea setea. Ea nu-i oferea niciodată o sticlă fără un comentariu sau cel puțin o opinie, precizarea somelierului despre recolta cu pricina, sau o sugestie legată de felul în care trebuia degustat. Într-o zi, stătea lângă masa lui în timp ce el sorbea un poem proaspăt, cu aromă de fruct dintr-o sticlă de Ițic Manger:

*Când ziua aproape că s-a stins*
*Și cerul e de-un roșu aprins*
*În fața mărului stă prima Mamă,*
*Eva, ce știi de moarte? Ai luat-o-n seamă?*

*Adam e dus ziua, pe lumină,*
*Singur, în silva cea virgină.*

*– Codru-i sălbatic, Adam spune,*
*– Ce-i frumusețea nu cunosc pe lume.*

*Eva se teme de sălbatica pădure*
*Iar mărul o atrage ușure.*
*Și când chemării nu dă ascultare,*
*Mărul apare în a ei visare.*

– Este exact soiul pe care toată lumea îl înghite greșit, asta dacă se deranjează să-l guste măcar, îi spuse Rosalie în timp ce lua o sorbitură din cupa de aramă din jurul gâtului ei. Oamenii simt gustul de măr și cred că beau suc. Spun: „Oh, este vorba despre iubire carnală". Nimeni nu înțelege ce se întâmplat cu Adam și Eva. Povestea aceea nu este despre iubire carnală, ci despre moarte. Dorința oprită nu se referă la iubire sau la pofta trupească, de așa ceva poți avea parte oricând la baia publică sau chiar pe pământ. Dorința oprită este nemurirea.

– Hm, murmură Daniel. Discuțiile intelectuale, remarcase el, păreau de obicei mai profunde când era cherchelit. Mai luă o dușcă și-și termină paharul, apoi își turnă un strop revigorant de *Psalmi.* Totuși am credința, bolborosi el, că voi vedea bunătățile Domnului în pământul celor vii. Râgâi și apoi se puse pe sforăit.

Rosalie izbucni în râs.

– Nu miza prea tare pe asta, spuse ea și îl scoase din cârciumă.

Devenit dependent de cărți, Daniel își schimbă regimul alimentar. Înainte îi plăcea să mănânce, dar acum își pierduse pofta. Treceau lungi răstimpuri în care nici nu se mai atingea de vreo operă de artă.

Fiecare tablou, indiferent cu câte condimente delicate era asezonat, îi părea acru în comparație cu încântarea euforică oferită de lectură. În loc de asta, bea până ajungea într-o stare de amorțeală și apoi mergea la baia publică, unde încerca să-și potolească mahmureala aruncându-se într-un bazin rece, sulfuros, de singurătate. Într-o dimineață, după ce consumase o sticlă ce-l tulburase în mod deosebit, al cărei oraș locuit de morți îi picurase în vine o stare de sfârșeală și de inutilitate, se furișă spre bazinul sulfuros și lâncezi acolo mult timp, deprimat și cuprins de fiori. Însă atunci îl descoperi Boris și-i dădu o palmă peste față.

– Daniel, ce faci? Ieși din baie, strigă el.

Daniel stătea tolănit în apa rece, puturoasă și abia dacă simți palma, căci era încă beat.

– De ce? mormăi el.

Boris se aplecă deasupra lui, cu aripile strânse pe lângă corp.

– Pentru că, dacă stai aici, pielea are să ți se îmbibe cu duhoarea asta și apoi, când ai să te naști, nimeni n-o să vrea să se apropie de tine.

Daniel se afundă și mai tare în piscină.

– Nu-mi pasă, spuse el.

Boris îl privi o clipă, apoi pufni.

– E problema ta, izbucni el. Nu-mi pasă. N-am mai văzut un viitor așa de prost de când s-a născut unchiul tău. Hai, ieși imediat din baie.

Daniel tot nu se clinti. Boris stătu o clipă, oftă, se aplecă, îl scoase din apă și îl duse pe umăr într-o saună călduroasă. Îl așeză pe o bancă în apropierea gurii de aerisire din care se înălțau nori albi de încredere, așternându-i pe aripi broboane din roua statorniciei.

Boris se așeză și se aplecă spre el, apoi se ținu de nas.

– Ah, acum înțeleg! Simt miros de *Plângeri* în răsuflarea ta. Daniel începu să se îmbujoreze la față, deși poate era doar de la abur. Nu-mi spune că Rosalie te-a umflat de băutură.

Daniel ridică privirea, iar uluiala îi era domolită de vuietul cuvintelor ce-i zvâcneau între tâmple.

– O cunoști pe Rosalie? întrebă el.

Boris pufni, dar evită răspunsul.

– Nu e sănătos să bei toate cărțile alea. E la fel de rău ca în cazul celorlalți încă-nu-s care stau în piscina cu apă caldă și nu le încearcă niciodată și pe celelalte. Ai să te naști dependent de toate poveștile alea. Și apoi ai să-ți trăiești viața însetat de lucruri care nu există.

Daniel inhală ceața curată, pură și se tângui.

– Crede-mă, oftă el, dacă ai ști cum sunt cărțile alea...

Boris scoase și el un oftat adânc care știrbi ceva din încrederea lui Daniel și-l făcu pe acesta din urmă să se întrebe ce știa de fapt Boris, dacă nu cumva băuse și el câteva păhărele, cu mult timp în urmă, înainte să se nască și să moară.

– Ce știu eu este că nu ai mâncat, spuse Boris.

Daniel inspiră din nou încredere.

– Nu mai e nimic care să merite a fi gustat, strigă el. Odată ce ai consumat cărțile acelea, toate peisajele, portretele, fotografiile din întreaga lume ce va să vină par pur și simplu... neînsemnate. Până și fotografiile. Și chiar și cele abstracte, chiar și cele suprarealiste. Mai ales cele postmoderne. Acolo nu se întâmplă nimic. Sunt doar..., dădu să spună Daniel și se înecă.

–Nu înțelegi? întrebă Boris printre hohotele lui Daniel. Asta este ideea: tu ești ceea ce o să se întâmple în ele. După ce ai să te naști, vei fi însetat de lucrurile, oamenii și locurile acelea, apoi ai să le cauți, ai să le vezi, ai să le găsești și ai să te transpui pe tine însuți în ele. Operele de artă sunt numai cadrul sau celelalte personaje. Tu trebuie să născocești intriga.

Daniel hohoti și mai tare.

–Dar cum poate născoci cineva o intrigă nouă? se stropși el. Răsuflarea îi duhnea a *Ecclesiastul*. Pleacă o generație, vine o alta, cârâi. Tot ceea ce a fost deja va fi veșnic și tot ceea ce s-a creat deja va fi creat din nou. Nimic... nimic nu e nou sub soare.

Boris oftă și spuse:

–Trebuie să mănânci.

Daniel mormăi, acoperindu-și chiorăiala propriului stomac.

–Dar totul este..., nu știu, deșertăciune.

Boris îl cuprinse cu aripa.

–Uite ce-ți propun, sugeră el. Ce-ar fi să-i spui curatorului să-ți aducă ceva de mâncare care să se asorteze cu băutura pe care ai consumat-o?

Daniel ridică ușor capul și simți că mahmureala îi dă pace.

–Crezi că are să ajute?

Boris îl privi cu ochii scânteietori de sub acoperișul capului chel. Îl cuprinse cu brațul pe după gât și Daniel se aplecă spre el, în apropierea gurii de aerisire.

–N-ai cum să știi dacă nu încerci, spuse el.

În alte împrejurări, Daniel ar fi putut remarca faptul că se petrecea ceva, dar în clipa aceea nasul îi era îmbâcsit de răsuflările adânci ale încrederii

și nu vedea nimic altceva în afară de ungherele cele mai luminoase ale paradisului.

În seara aceea, Daniel intră în muzeu pentru prima oară de când începuse să frecventeze cârciuma. Specialitățile zilei ce atârnau pe pereții galeriei îl îngrețoșau, dar se cázni să rămână. În timp ce se așeza la masa lui obișnuită, sosi fostul Daniel. Curatorul zâmbi larg și puse meniul serii în mâinile viitorului Daniel.

Daniel răsfoi paginile, căutând cu disperare ceva care să-i stimuleze apetitul. După un timp, văzu ceva care cel puțin nu-l dezgusta, deși încă i se părea de neînchipuit să-l înghită. Era un tablou mare, înfățișând o mireasă și un mire, complet alb-negru, cu excepția unui înger mare, roșu care-i ținea unul lângă celălalt. O siluetă micuță, a unei ființe viitoare, era pictată pe obrazul miresei.

–Auzi, îi spuse Daniel curatorului și aripile îi atingeau ușor meniul, am... am băut...

–Atâta lucru bănuiam și eu, spuse curatorul cu un zâmbet.

Daniel simți că se înroșește mai tare decât îngerul din tablou.

–Nu, vreau să spun că am băut din *Cântarea cântărilor*. Crezi că ar merge bine cu asta?

Fostul Daniel privi îngerul cel roșu din tablou cu ochi mijiți, apoi chipul aprins al lui Daniel.

–Se poate, încuviință el, dar ți-aș sugera ceva mai bun. Ți-aș putea recomanda câteva fotografii în seara asta?

–Fotografii! strigă Daniel nenăscutul, încercând să nu verse. Izbi cu pumnul în masă. M-am săturat de fotografii!

–Astea sunt altfel, îi făgădui curatorul. Specialitatea bucătarului. Se potrivesc cu băuturile.

–Bine, mârâi viitorul Daniel și-și lăsă capul pe masă, iar curatorul plecă în grabă.

Când se întoarse, îi oferi un platou cu două fotografii pe care Daniel nu le mai văzuse niciodată. În prima dintre ele apăreau o mireasă și un mire, deși nu se comparau cu cei din tablou. În tablou, mirele era scund, aproape mai scund decât mireasa, un bărbat puțintel, cu mâini firave, nesigure. Însă mireasa din fotografie era dominată de statura mirelui, un uriaș cu mâini enorme, piept masiv și păr roșcovan. Mireasa părea un pic uluită și ochii negri îi licăreau de sub cârlionții castanii. În cealaltă fotografie, cei doi apăreau din nou, de data aceasta ținuți unul lângă celălalt nu de un înger, ci de un bărbat slab, palid, cu păr brunet și ochelari. Mireasa și mirele se uitau direct la el, dar bărbatul dintre ei privea pe altcineva din spatele cameramanului, pe cineva invizibil. Daniel mușcă din fotografie și descoperi cu uimire că era dulce. Mestecă gânditor multă vreme, savurându-i gustul și simțind că se hrănește pentru prima oară de când împlinise douăzeci și una de zile. Dar imediat ce le înghiți pe amândouă, mai vechea singurătate și foamea îi reveniră.

–Nu sunt destul de bune, nu-i așa? întrebă fostul Daniel, cu glas apăsat, aproape spart.

Daniel nenăscutul înghiți și ultima îmbucătură și oftă.

–Nu.

Fostul Daniel se încruntă, dar Daniel nenăscutul îi zări o scânteie în privire și ascultă.

–Poate că ceea ce-ți trebuie ție este mâncare adevărată, îi propuse el. Nu artă, ci mâncare.

Daniel şi-şi ridică uimit ochii. Oare ce voia să spună bărbatul?

– Ce fel de mâncare adevărată?

– Mâncare adevărată, precum fructele, spuse Daniel cel trecut.

Daniel nenăscutul pufni. Cu greu îşi putea reţine dezgustul.

– Fructe din copacul cunoaşterii binelui şi răului? râse el tăios, istovit. Am mai mâncat din astea de un milion de ori.

– Nu, nu din copacul cunoaşterii, spuse fostul Daniel. Se aplecă la urechea lui Daniel şi îi şopti: Fructe din copacul vieţii.

Daniel viitor rămase cu gura căscată. Cercetă chipul curatorului, dar acesta nu dădea semne că glumeşte. În nas avea încă furioare de încredere de la baia de după-amiază. Se înfioră şi-şi acoperi faţa cu o aripă. Trecu mult timp până să poată vorbi din nou.

– Nu avem voie să mergem acolo, şopti el.

Fostul Daniel râse.

– Cine spune asta?

Daniel privi peste umăr. Din fericire, venise devreme la masă. Galeria era aproape pustie, ceilalţi încă-nu-s trândăveau încă în piscina iubirii.

– Profesorii, toată lumea, şopti el. Nu ne este îngăduit.

– De ce? întrebă fostul Daniel, ridicând dintr-o sprânceană.

Daniel se puse pe bolborosit şi se întrebă dacă nu cumva prea multele cărţi îi afectaseră definitiv creierul.

– Pur şi simplu... nu ne este îngăduit, şuieră el. În plus, este primejdios. Este o sabie rotitoare acolo.

Fostul Daniel râse din nou.

–Ce-ți pasă ție de o biată sabie rotitoare? pufni el. Tu nu ești dus, ești nenăscut. De ce ți-e teamă, să nu piardă mama ta sarcina?

Niciodată nu-i trecuse lucrul acesta prin cap și începu să tremure cuprins de groază până când fostul Daniel îi zâmbi larg.

–Ai încredere în mine, zise el, e nevoie de ceva mai mult de atât pentru ca mama ta să piardă sarcina. Se prea poate în cazul altcuiva, dar mama ta este mai puternică decât pare.

Curatorul o cunoștea pe mama lui? Pe Daniel îl intriga acest lucru, dar încă era precaut. Își munci creierul viitor, în căutarea unui motiv pentru care să nu meargă.

–Și în orice caz se află pe marginea răsăriteană cea mai îndepărtată a țării lui niciunde, mormăi el, încercând să pară indiferent. Este imposibil de ajuns acolo, așa că ce rost mai are să vorbim despre asta?

Apoi curatorul se așeză la masă, vizavi de el. Cei doi Danieli față în față, unul fost și celălalt viitor.

–Putem ajunge acolo, spuse fostul Daniel în șoaptă și apoi se aplecă la urechea viitorului Daniel. Am construit eu un drum.

Lui Daniel i se tăie răsuflarea și icni, dar nu vorbi.

–Vino cu mine, îi șopti fostul Daniel, și cuvintele îi fură cuprinse de un frison de entuziasm. În curând ai să te naști și atunci o să fie prea târziu. Haide să mergem imediat. În noaptea asta.

Viitorului Daniel i se învârtea capul. Copacul vieții? Cum era posibil? Dar cum ar fi putut refuza? Și oare câte zile mai avea de stat în paradis? Își dădu

seama cu o tresărire că, atunci când începuse să bea, oprise numărătoarea. Îi mai rămâneau mai puţin de douăzeci şi una de zile, desigur, dar câte erau de fapt? Două săptămâni? Una? Deodată îşi aminti de un lucru pe care îl învăţase la şcoală cu câteva luni în urmă: Când un lucru este important, nu mai sta pe gânduri.

Încuviinţă din cap şi-şi ţinu răsuflarea. Şi apoi se ridicară amândoi şi porniră împreună, la pas, în fugă, în zbor, trei zile şi trei nopţi, până când ajunseră la hotarele lumii ce va să vină.

– Tuturor celor de aici le place să-şi paveze drumurile cu bune intenţii, mormăi fostul Daniel, dar pe mine drumurile astea nu par să mă ducă niciodată nicăieri. Aşa că, în loc de asta, l-am construit pe al meu, din greşeli prosteşti.

Străbătuseră mare parte din paradis în călătoria lor, cel puţin mare parte din paradisul pe care îl văzuse viitorul Daniel. La început merseră pe drumurile principale, deplasându-se cu repeziciune de-a lungul bunelor intenţii şi pe lângă toate şcolile din paradis, mii de şcoli, una pentru fiecare ceas din an al naşterilor ce aveau să vină. Trecură pe lângă dormitoarele cu hamacurile şi paturile muzicale, pe lângă băi, pe lângă restaurantele-muzee şi cârciumile-biblioteci şi zoriră pe lângă grădinile paradisului. În timp ce înaintau în grabă pe lângă toate acestea, viitorul Daniel îşi dădu seama cu un fior cât de puţin timp mai avea la dispoziţie. Peste câteva zile avea să-şi înfrunte pedeapsa cu naşterea şi să fie azvârlit pe pământ. Dar el nu avea să fie ca ceilalţi muritori. Curatorul îl salvase de la asta. El avea să trăiască veşnic pe pământ, să conteze veşnic în ochii celor vii.

Nemurirea, asta voia toată lumea, nu-i așa? „Dorința oprită este nemurirea", își aminti că-i spusese Rosalie. Sau poate nenașterea? Care dintre ele era oprită și care înnăscută?

Și acum, după trei zile și trei nopți, ajunseseră la marginea cea mai îndepărtată a paradisului. Deodată, peisajul încetase să mai existe și orizontul le era colorat în nuanțele amenințătoare ale beznei. La picioarele lui Daniel nenăscutul se căsca un abis fără de sfârșit, întins pe kilometri întregi, nemărginit. Tot ce vedea înaintea ochilor erau vârtejuri de gunoi înălțat din străfunduri de vânturile reci, învolburate și care clădeau spirale de pene, lacrimi, regrete și oase sfărâmate. Din marginea pământului se arcuia peste uriașa întindere, spre un loc nevăzut din depărtare, dincolo de picioarele lui Daniel de pe buza prăpastiei, un pod foarte îngust.

– Greșelile sunt un material de construcție foarte durabil, spuse fostul Daniel. Cei mai mulți oameni le azvârl cât de repede posibil și niciodată nu înțeleg că poți învăța din ele. Dar, dacă înveți, pot fi destul de trainice. Întinse un picior și plesni podul cu el. Lovitura răsună în abis, purtându-și ecoul prin întreg universul. Vezi? E rezistent. Hai să mergem.

Daniel cel nenăscut scutură din cap și se îndepărtă de margine.

– Nu, șopti și se strădui să nu-și înghită cuvintele. Nu putem zbura pur și simplu?

Fostul Daniel flutură o aripă pe deasupra abisului.

– Glumești? râse el. Asta e groapa de gunoi a tragediilor umane. Niciodată n-ai putea zbura în vântul ăsta. De-aia am construit podul. Treci doar peste greșeli și o să fie bine.

Viitorul Daniel începu să clatine din nou din cap și în curând clătinatul se transformă într-un tremur în tot corpul, ce-l scutura pe când stătea pe margine. Dar, înainte să-și dea seama, fostul Daniel se cățărase pe podul peste abis.

–Haide, strigă curatorul peste umăr. Cel mai important e să nu-ți fie frică.

Viitorul Daniel îl privi pe fostul Daniel în timp ce înainta, trecând peste greșeli una după alta, de parcă ar fi fost treptele unei scări. Apoi își făcu curaj, coborî pe pod, se prinse bine, privi penele și agonia ce se învârtejeau printre vânturile reci din jurul lui și se căzni să-l prindă din urmă.

Fostul Daniel avea dreptate, descoperi Daniel cel nenăscut. Greșelile erau simple dovezi de slăbiciune, erori moi, elastice care cu greu păreau să-i susțină greutatea. Dar asemenea tuturor drumurilor și podurilor minunate, forța lui consta în felul în care fusese construit, în înțeleapta amplasare a punctelor de presiune și a unghiurilor de înclinare. Războaiele de proporții erau alternate structural cu dezastre de mai mică anvergură, cu suporturi clădite din investiții proaste, dependențe de droguri și relații extraconjugale. Înaintă de-a bușilea, atent, peste mai multe cruciade medievale, gata-gata să-și piardă echilibrul, dar apoi și-l recăpătă pe marginea accidentului nuclear de la Cernobîl. Podul se legănă sub greutatea lui când o bulă bursieră îi pocni sub picioare. Se făcu mic, apoi avansă mai departe, fără să-l scape din ochi pe fostul Daniel și trecu repede, agitat, peste dezastrul de la Bhopal[1], peste anexarea Regiunii Sudeților,

---

[1] Accident industrial care a avut loc în 1984 în orașul Bhopal din India, în urma căruia au murit câteva mii de persoane (n.tr.)

peste un accident cauzat de conducerea sub influența băuturilor alcoolice, câteva căsnicii nereușite și Primul Război Mondial. Ridică privirea și îl văzu pe fostul Daniel chiar înaintea lui, târându-se peste teoria dominoului și apoi traversând cu îndemânare Rubiconul. Și apoi în sfârșit văzu, înălțându-se din umbră, copacul vieții.

Nu era deloc așa cum se așteptase el. Daniel își închipuise ceva de o strălucire fără seamăn, cu frunze scânteietoare, flori înmiresmate, păsări cântătoare, într-un con scăpărând de lumină. Însă acest copac era firav, sumbru. Trunchiul subțire, cenușiu îi răsărea din abis, de la o asemenea adâncime încât Daniel nici măcar nu vedea unde i se înfigeau rădăcinile în pământ. Nu avea flori, păsări nu se zăreau pe nicăieri, nici măcar o rază de soare. Avea doar câteva crengi timide, aplecate, ce atârnau până jos, asemenea crengilor unei sălcii plângătoare. În vântul rece se zbăteau câteva frunze palide, îngălbenite. Între ele, Daniel zări unicul fruct rămas, singuratic, răscopt, în nuanțe de maro și verde lipsite de strălucire, creând imaginea unui tablou vechi, dat uitării, cu ușoara scânteiere a unui dram de lac într-un colț, legănându-se trist în vânturile reci stârnite de fărâmele spulberate ale universului.

– Văd că-ți trăiești toamna credinței în viața eternă, mormăi fostul Daniel. Ia te uită, îngerii cu patru chipuri nici măcar nu sunt aici. Tocmai când ți se pare că ești în siguranță, atunci...

Deodată, o rază strălucitoare le străbătu câmpul vizual. Daniel se agăță de capătul podului și lumina îl orbi, arzându-i fața. Când raza se îndepărtă, își ridică privirea și o văzu: lumina strălucitoare a sabiei

rotitoare ce-i luneca iute pe lângă gât. Se feri, și ea trecu.

– Nu pot să sufăr chestia asta, spuse fostul Daniel și încercă să se arate amuzat, în timp ce sabia luneca înapoi. Însă Daniel cel nenăscut ridică ochii și îl văzu pe fostul Daniel tremurând și acoperindu-se cu aripile, după care își îndreptă spatele. Dar, desigur, tu nu ar trebui să ai nici o problemă în privința asta, a adăugat el repede, cu glas crispat. Ia fructul.

– Poftim? icni viitorul Daniel. Să-l iau? Se uită din nou la fruct, apoi la sabia rotitoare. Dar cum pot să-l iau? rosti el șovăielnic.

– Ia-l pur și simplu.

Viitorul Daniel privi sabia rotitoare în timp ce trasa din nou un arc și trecea pe deasupra capului lui cu fasciculul său orbitor de lumină, apoi se îndrepta spre el, și se feri iarăși, după care aceasta se retrase din nou deasupra copacului. Totuși, pe când își ținea respirația odată cu mișcarea sabiei, își dădu deodată seama că aceasta se mișca într-un ritm anume. Rotirea sa ucigașă urma un tipar, o cadență, asemenea jeturilor fremătătoare de apă din piscina poftei trupești. Trebuia doar să-i simtă acel ritm, să îl prindă pe picior greșit, să fie conștient de el, să-i țină socoteala în minte.

Mai așteptă să se termine o tură și se feri la momentul potrivit, în timp ce sabia se mișca în ritmul ei, ca bătaia unei inimi. Sau ca o răsuflare. „Inspiră", se gândi Daniel cu răsuflarea sa viitoare. Trase în piept aerul tare și rece și închise ochii ca să și-i ferească de lumina orbitoare. Apoi, după ce se lăsă sub lamă, se aplecă așa de mult încât era gata să cadă în prăpastie, se întinse după fruct și îl smulse din copac. Veșnicia i se rostogoli greoaie în palmă,

în timp ce el se lăsa pe spate înapoi pe pod, însoțit de un fulger orbitor. Deschise ochii și văzu fructul ce i se odihnea în palmă, și printr-o crestătură fină de pe coaja lui dulce, scrijelitura delicată a sabiei rotitoare, se scurgea un suc înspumat. Închise din nou ochii, răsuflă și duse fructul la buze.

– Daniel!

Cei doi Danieli se întoarseră. La câțiva pași în urma lor, în întuneric, plutea silueta unei femei stând în echilibru pe podul îngust.

– Rosalie! strigă fostul Daniel și zâmbi.

Daniel cel nenăscut o privi uimit, în timp ce sucul fructului i se scurgea pe mână. De unde se cunoșteau?

– Daniel! spuse ea din nou. Dar la care dintre ei se referea? Păși spre Daniel cel nenăscut și se aplecă deasupra lui, în timp ce el stătea pe marginea podului, și îl privi, scăpărând de mânie. Ai uitat? Trebuie să te naști în noaptea asta!

În noaptea asta?

Mintea i-o luă la galop, privi înapoi spre sabia rotitoare și apoi la fructul din palma sa. Dar nu era pregătit!

În noaptea asta?

– Îmi pare rău, Rosie, șopti fostul Daniel. Am uitat.

– Nu ai uitat, pufni Rosalie. L-ai adus dinadins aici.

Fostul Daniel zâmbi larg.

– Poate.

Rosalie făcu o grimasă, apoi strigă la el.

– Ce rost a avut gestul tău? Vrei să-l tachinezi? Ca să-și petreacă toată viața dorindu-și ceva ce nu poate avea?

–Şi dacă ar fi aşa? Nu este foarte diferit de ceea ce-i faci tu în cârciumă, replică fostul Daniel.

Însă cuvintele îi erau neconvingătoare şi până şi viitorul Daniel îşi dădea seama că nu vorbea serios curatorul. Rosalie ascultă, apoi îl privi cu o surprindere sinceră şi uluiala bruscă îi lumină chipul.

–Sau te aştepţi cumva ca el chiar să-l mănânce şi să trăiască veşnic? şopti ea.

Fostul Daniel nu răspunse. Îl privi pe Daniel cel nenăscut, iar acesta îi văzu zbaterea aripilor.

Rosalie privi, apoi vorbi pe un ton liniştit şi glasul ei ferm îşi reţinea un răcnet.

–Tu chiar te aştepţi să-l mănânce, spuse ea. Tu chiar îţi doreşti cu adevărat să se nască şi să nu moară niciodată.

Pentru o clipă, fostul Daniel rămase nemişcat. Pe marginea prăpastiei nu era nici un zgomot, doar vuietul vânturilor.

Apoi, în scânteierea sabiei rotitoare, fostul Daniel fu cuprins de furie.

–Şi de ce nu? strigă, acoperind urletul vântului. De ce nu, Rosalie? De ce să nu se bucure el de ceea ce noi nu am avut? De ce să-l vadă copiii lui cum moare? De ce...?

–Pentru că asta face ca totul să aibă un rost, şopti Rosalie.

Fostul Daniel privi pe fundul prăpastiei, umilit şi ruşinat. Ea îl luă în braţe. Viitorul Daniel îi privi cum îşi ţin de cald unul celuilalt şi se cutremură în bătaia vântului rece.

–Nu avem timp să ne întoarcem, spuse Rosalie şi-şi ridică ochii spre cer. Daniel îi urmări privirea şi descoperi că în bezna vârtoasă, abia dacă zărea stelele. Rosalie se aplecă şi îl ridică de aripi în picioare,

iar el strângea fructul în mână. Va trebui să te trimitem de aici. Imediat. Îl privi din nou pe fostul Daniel, care îi făcu cu ochiul, apoi din nou pe viitorul Daniel, care se străduia să-și mențină echilibrul pe marginea podului îngust. Ceva straniu își trecu mâinile pe spatele lui, ca un fior neașteptat. Își aruncă privirea peste umăr, văzu cum aripile îi sunt desprinse de pe corp și reduse la oase și pene, ce se învolburau în vântul rece și țipă.

– Ascultă-mă, Daniel, spuse Rosalie, îl prinse de mâna în care ținea fructul și-și flutură brațul în urma ei spre paradisul de dincolo de pod. Toată lumea aceasta care va să vină este doar o imitație a celei reale.

– E doar un fals, dacă vrei să vezi așa lucrurile, spuse curatorul și-i făcu cu ochiul lui Rosalie.

Poftim? Daniel îi privi uluit. Un fals? Se gândi la toate lucrurile pe care le scuipase în ultimele nouă luni, copiile tablourilor, fotografiile falsificate, vinul acru, rod al unui plagiat. Dar, cu siguranță, aceasta era adevărata...

– Am încercat să aproximăm aici tot ceea ce-ai putea întâlni mai târziu. Dar asta este, îi spuse fostul Daniel. O copie.

– Adevărata lume ce va să vină este cea de jos, lumea din viitor, așa cum ai să o plăsmuiești tu, spuse Rosalie. Lumea ce va să vină.

Daniel cel nenăscut se simțea scârbit, cherchelit. Ameți și se dezechilibră. Era chiar gata să cadă de pe pod, dar Rosalie îl prinse și îl trase înapoi sus. În timp ce se clătina pe margine, îi privi pe amândoi, pe bărbatul care îl hrănise, pe femeia care îl îmbogățise și apoi din nou spre copacul vieții, ce stătea nemișcat în bătaia vântului. Oare aici se termina

totul, oare aici se sfârşea paradisul? Oare chiar nu exista paradis? Dar trebuie să fi fost ceva mai mult de atât! Deodată îşi aminti de ceva din noaptea în care fusese conceput.

– Şi cu testul cu rămâne? întrebă el. La şcoală ne-au spus că o să urmeze un test.

Cei doi duşi se priviră unul pe celălalt un lung răstimp, apoi amândoi izbucniră în râs.

– Testul vine mai târziu, spuse Rosalie.

"Mai târziu?" se întrebă Daniel.

– Mai târziu, repetă fostul Daniel. În fiecare clipă a fiecărei zile din viaţa ta.

Rosalie îşi duse mâna sub o aripă şi scoase de acolo o carte mare, de data aceasta nu mai era o sticlă, ci o carte adevărată, una groasă, cu multe pagini. Daniel o privi şi o recunoscu, era catalogul din prima zi de şcoală. O răsfoi până ajunse la o pagină anume, apoi o întoarse cu faţa spre el. Sub numele lui se întindea un spaţiu alb, vast.

– Şi acum fie mănânci fructul, spuse ea, fie te duci jos şi umpli această foaie cu faptele tale.

Daniel privi cartea, vasta pagină albă ce se întindea dinaintea lui şi apoi fructul. Coaja zgâriată strălucea acum şi ceva pulsa în nuanţe albăstrii pe sub ea. Daniel îi dădu drumul în gol.

– Mulţumesc, îi şopti Rosalie.

Şi atunci bunicul său, Daniel, îi apăsă degetul pe buze.

În vreme ce cădea de pe pod, îşi aruncă privirea înapoi şi văzu doi necunoscuţi care se uitau la el cum cade, un bărbat şi o femeie, cu chipurile schimonosite şi brăzdate de lacrimi. Dar printre faldurile vântului rece auzi un râset, zugrăvit în nuanţele cerului întunecat printre lacrimi şi oase sfărâmate, un râset aşa

de puternic încât începu să râdă și el. Se întoarse în aer cu fața spre pământ, scuturat încă de hohote și se prăbuși în lumea celor vii.

Toată lumea îl aștepta.

## DIN PARTEA AUTORULUI

În iunie 2001, un mic tablou al lui Marc Chagall din 1914, intitulat *Deasupra orașului (studiu)*, împrumutat de la Galeria de Stat Tretiakov din Moscova, a dispărut dintr-o expoziție temporară a operelor lui Chagall din perioada rusă organizată de Muzeul Evreiesc din New York, după o întâlnire a burlacilor. Într-o stranie succesiune de evenimente, care niciodată nu ar părea verosimile în domeniul ficțiunii, tabloul a fost recuperat, câteva luni mai târziu, într-o încăpere a poștei din Topeka, Kansas. Acest roman este o operă de ficțiune. Deși este inspirat din povestea acestui furt neobișnuit, în nici un caz nu reflectă întâmplările reale sau proveniența acestui tablou și nici nu face referire la informații sau persoane reale care să aibă legătură cu vreo galerie sau muzeu din Rusia sau din Statele Unite.

Este adevărat că Marc Chagall a petrecut o perioadă la începutul anilor 1920 în Colonia de băieți evrei din Malahovka, un cămin al copiilor evrei rămași orfani în urma pogromurilor masive care s-au abătut asupra Uniunii Sovietice în timpul războiului civil din Rusia anului 1919. În memoriile sale timpurii, *Viața mea*, Chagall descrie experiențele avute în perioada în care a predat acolo desenul:

„Aceste colonii se compuneau din circa cincizeci de copii, crescuţi de profesori avizaţi, care visau să aplice sistemele pedagogice cele mai avansate.

Aceşti copii erau cei mai nenorociţi dintre orfani.

Cu toţii – ei fuseseră aruncaţi în stradă, loviţi cu biciul, terifiaţi de sclipirea pumnalului care le omorâse părinţii. Asurziţi de şuierul gloanţelor şi de zgomotul geamurilor sparte, auzeau încă răsunând în urechile lor rugăciunile supreme ale taţilor şi mamelor lor. Văzuseră cum i se smulsese sălbatic barba tatălui, cum fuseseră spintecate şi violate în grabă surorile lor.

Acoperiţi cu zdrenţe, înfriguraţi şi înfometaţi, hoinăreau prin oraş, se agăţau de tampoanele trenurilor până ce, în sfârşit, i-au adunat – o mie dintre atâţia alţii – în azilurile de copii.

Şi iată-i în faţa mea.

Risipiţi în mai multe case de la ţară, nu se adunau la un loc decât pentru studii.

Iarna, căsuţele lor se înecau în zăpadă şi vântul, ridicând vârtejuri de fulgi, fluiera şi cânta în hornuri.

Copiii îngrijeau de gospodăria lor, pregătind ei înşişi, pe rând, mesele, făcând pâine, tăind şi transportând lemnele de foc, curăţând cu leşie şi reparând.

Făcând sfat după exemplul bărbaţilor, deliberau şi se judecau unul pe altul, îşi judecau chiar profesorii şi cântau în cor *Internaţionala*, gesticulând şi surâzând.

I-am învăţat arta pe aceşti mici nefericiţi.

Desculţi, îmbrăcaţi sumar, ei strigau unul mai tare ca altul şi din toate părţile răsuna: „Tovarăşe Chagall!..."

Doar ochii lor nu doreau sau nu puteau să zâmbească.

Îi iubeam. Ei desenau. Şi se aruncau asupra culorilor cum se aruncă animalele asupra unor bucăţi de carne.

Unul dintre aceşti băieţi era ca într-un delir perpetuu de creaţie. Picta, compunea muzică şi făcea versuri.

Altul precum un inginer, îşi construia în linişte propria operă."[1]

Colonia a fost locul de întâlnire al multor scriitori de limbă idiş, printre care şi Der Nister („Cel Ascuns", pseudonimul lui Pinkus Kahanovici), care a locuit acolo împreună cu Chagall şi care mai târziu a pierit într-un lagăr sovietic, sau poeţi precum Dovid Hofstein şi Iţic Fefer, executaţi, între alţii, în 1952 pentru activitatea desfăşurată în cadrul Comitetului Evreiesc Antifascist. Chagall a realizat ilustraţiile volumelor de poezii în idiş şi ale unor cărţi pentru copii scrise de aceşti scriitori. În timp ce locuia în Malahovka, mergea de asemenea frecvent la Moscova pentru a concepe decorurile Teatrului Evreiesc de Stat din Moscova, la conducerea căruia se afla actorului idiş Shloyme (Solomon) Mikhoels. Mai târziu, Mikhoels a devenit liderul Comitetului Evreiesc Antifascist; asasinarea sa în 1948 a fost regizată ca să pară un accident rutier. Chagall a părăsit Uniunea Sovietică în 1922 şi a fost

[1] Marc Chagall, *Viaţa mea*, trad. de Oana Popescu, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000 (n.tr.)

în ultimă instanță unul dintre foarte puținii artiști evrei din cercul său care a murit de moarte naturală. Pentru mai multe informații despre cercul de scriitori și artiști idiș apropiați lui Chagall, a se vedea *Marc Chagall and His Times: A Documentary Narrative* de Benjamin Harshav (Stanford University Press, Stanford, California, 2004) și de asemenea numeroasele biografii ale artistului. Pentru informații despre procesul celor din Comitetul Evreiesc Antifascist și pentru o introducere în istoria comitetului și a membrilor care au fost în cele din urmă dați pieirii, a se vedea *Stalin's Secret Pogrom: The Postwar Inquisition of the Jewish Anti-Fascist Commitee* de Joshua Rubenstein și Vladimir P. Naumov (Yale University Press, New Haven, 2001). Pentru acest roman, m-am inspirat din eseuri idiș și ocazional evreiești și din memoriile despre viața și arta lui Der Nister, care oferă detalii despre mai multe evenimente din viața sa, precum întâlnirea cu Peretz și felul în care a reacționat la propria arestare. Există foarte puține informații despre Der Nister disponibile în limba engleză și cele câteva povești traduse sunt răspândite în mai multe antologii. Cu toate acestea, capodopera sa, *Criza familiei*, a apărut sub denumirea *The Family Mashber* (Mashber, numele familiei, este corespondentul ebraic al cuvântului „criză") în traducerea lui Leonard Wolf (Summit Books, New York, 1987) și include o amplă introducere din partea traducătorului care vorbește despre viața și opera scriitorului.

Limba idiș este o limbă, nu un dialect, veche de o mie de ani, care utilizează caracterele ebraice. În acest roman am recurs la sistemul standard YIVO

(Yiddish Scholarly Institute) de transliterare pentru a le transpune fonetic în alfabetul latin. În acest sistem nu există litere nepronunțate, așa încât un nume precum „Reyzele" este alcătuit din trei silabe.

Lista ce urmează cuprinde surse idiș pentru cărțile lui Rosalie Ziskind și alte fragmente literare ce apar în roman. Toate traducerile și adaptările îmi aparțin.

Capitolul 2: adaptare după *Gekept* („Fără cap") de Der Nister; disponibilă în traducerea în limba engleză în *No Star Too Beautiful*, ed. Joachim Neugroschel (W.W. Norton, New York, 2002)

Capitolul 3: adaptare după *Farshlofn a veltuntergang* („Să dormi până ce se sfârșește lumea") de Moyshe Nadir; disponibilă în traducerea în limba engleză cu titlul „The Man Who Slept Through the End of the World" din *A Treasury of Yiddish Stories*, ed. Irving Howe și Eliezer Greenberg (Penguin, New York, 1953, 1990)

Capitolul 4: fragment din *Yingl tsingl khvat* („Năzdrăvanul Limbă Ascuțită") de Mani Leyb; disponibilă în traducerea în limba engleză în *Little Stories for Little Children*, ed. Miriam Margolin, trad. Jeffrey Shandler (Moyer Bell Ltd., Mt. Kisco, New York, 1986)

Capitolul 7: adaptare după *Di toyte shtot* („Orașul mort") de I.L. Peretz; disponibilă în traducerea în limba engleză în *The I.L. Peretz Reader*, ed. Ruth Wisse (Schocken, New York, 1990). Cântecul este un fragment din „Reyzele", un „cântec popular" de Mordechai Gebirtig. Traducerea și muzica sunt disponibile în *Mordechai Gebirtig: His Poetic and Musical*

*Legacy*, ed. Getrude Schneider (Praeger, Westport, CT, 2000)

Capitolul 8: Vedeniile lui Der Nister sunt inspirate din mai multe povești simboliste ale sale, printre care și *In vayn-keler* („În cramă"), *Fun Mayne Giter* („De pe domeniile mele") și *Hinter a Ployt* („Dincolo de porți"). Acestea pot fi găsite în traducerea în limba engleză, respectiv în *Great Tales of Jewish Fantasy and the Occult*, ed. și trad. Joachim Neugroschel (1976; Overlook, New York, 1987), *An Anthology of Modern Yiddish Literature*, ed. Joseph Leftwich (Mouton, The Hague, 1974) și *A Treasury of Yiddish Stories*, ed. Irving Howe și Eliezer Greenberg (Penguin, New York, 1953, 1990)

Capitolul 9: adaptare după *Mayse mit di zibn betlers* („Povestea celor șapte cerșetori"), poveste neterminată, de Nachman din Bratslav; disponibilă în traducerea în limba engleză în *Nahman of Bratslav: The Tales*, ed. Arnold Band (Paulist Press, New York, 1978)

Capitolul 11: adaptare după *Oylem habo* („Lumea ce va să vină") de Șalom Alehem; disponibilă în traducerea în limba engleză cu titlul „Eternal Life" în *The Best of Sholom Aleichem*, ed. Irving Howe și Ruth Wisse (New Republic Books, Washington, 1979)

Capitolul 16: adaptare după capitolul 1 al *Dos bukh fun gan-eydn* („Cartea paradisului") de Ițic Manger; disponibilă în traducerea în limba engleză cu titlul *The Book of Paradise: The Wonderful Adventures of Shmuel-Aba Abervo*, trad. Leonard Wolf (Hill and Wang, New York, 1965, 1986)

Capitolul 19: extras din *Khave un der epelboym* („Eva și mărul") de Ițic Manger; disponibilă în traducerea în limba engleză cu titlul *The World According to Itzik*, ed. Leonard Wolf (Yale University Press, New Haven, 2002)

# MULȚUMIRI

Aș vrea să le mulțumesc celor care m-au învățat idiș - lui David Braun, care m-a învățat limba, și mai ales lui Ruth Wisse, care mi-a oferit darul acestei literaturi – pentru că, fără să-și dea seama, m-au inspirat în crearea acestui roman. (Toate greșelile de gramatică și de traducere îmi aparțin în totalitate.) În stadiile preliminare am apelat adesea la profesorul care a învățat generații întregi ale familiei mele, dr. Nathan Winter, al cărui devotament față de Tora, față de Dumnezeu și ale cărui fapte bune i-au asigurat locul în lumea ce va să vină. Moștenirea muncii sale și-a pus amprenta pe lumea celor vii. Binecuvântată fie-i amintirea.

Le mulțumesc lui Gary Morris și lui Alane Salierno Mason, agent, respectiv, editor dintre cei la care majoritatea scriitorilor nu pot decât să viseze. Amândoi și-au făcut timp pentru acest roman în minunata perioadă în care li se măreau familiile și le sunt recunoscătoare.

Le sunt, ca întotdeauna, îndatorată părinților mei, Susan și Matthew Horn, care niciodată nu mă lasă să ratez minunile acestei lumi, și mai ales mamei,

conștiincioasa mea cititoare, și soțului meu, Brendan Schulman, pentru răbdarea, onestitatea, optimismul și permanenta încredere în această carte în toate versiunile ei posibile, deși nu i-am dat titlul pe care l-a sugerat el: *Chagall la modul absolut*.

Acest roman le este dedicat extraordinarilor mei frați: Jordana (o scriitoare minunată și primul părinte dintre noi), Zachary (realizator profesionist de desene animate care a făcut chiar un desen animat bazat pe o poveste populară idiș) și Ariel (dați fuga la librărie, să-i cumpărați primul roman, *Help Wanted, Desperately*). Ei sunt colegii mei de breaslă, complicii mei și prietenii mei de-o viață, în lumile trecute, în această lume și în fiecare lume ce va să vină.

**Dara Horn** s-a născut în 1977, în Statele Unite ale Americii. În 2006 a obținut un doctorat în literatură comparată la Universitatea Harvard. A predat cursuri de literatură iudaică și de istorie a Israelului la Harvard și la Sarah Lawrence College. În 2007, revista *Granta* o considera unul dintre cei mai buni romancieri americani din tânăra generație. Romanul său de debut, *In the Image*, publicat la vârsta de douăzeci și cinci de ani, a fost bine primit de critică și recompensat cu două premii importante în 2003, iar cel al doilea roman, *Lumea ce va să vină* (*The World to Come*, 2006), a primit National Jewish Book Award for Fiction (2006) și Harold U. Ribalow Prize (2007) și s-a aflat în topul celor mai bune cărți ale anului 2006 al *The San Francisco Chronicle*. A fost tradus în unsprezece limbi.

Dara Horn trăiește în New Jersey, împreună cu soțul ei și cei trei copii.

Benjamin Ziskind este un ratat dotat cu o inteligență excepțională, pe care o folosește doar ca să redacteze întrebări-capcană pentru un show TV de mâna a doua. Părăsit de soție, nu reușește să treacă peste moartea părinților săi, iar succesul Sarei, sora lui geamănă, sfârșește prin a-l deprima și mai tare. Ajuns fără voia lui la un cocktail pentru celibatari organizat de un muzeu din New York, Ben dă din întâmplare peste un studiu de Chagall care îi pare cunoscut: micul tablou atârna odinioară în apartamentul familiei lui. Cum de se află acolo? Mânat de un impuls, Ben îl ascunde în haină și iese cu el din muzeu fără a fi descoperit. Se declanșează astfel o odisee incredibilă în trecut, pentru a retrasa istoria acestui tablou, care este totodată și istoria familiei Ziskind.

Totul a început demult, în Rusia revoluționară, la orfelinatul unde Chagall, faimosul pictor suprarealist, preda lecții de desen băieților...

***National Jewish Book Award for Fiction*** **(2006)**

***Harold U. Ribalow Prize*** **(2007)**

***Roman publicat în 12 țări***

e Book disponibil



ISBN 978-606-600-918-8




